

6/74
Marchmont.
Cat 260²²

lacks final blank f.

Not in German STC

Adams M 519 only
con.

127 leaves (some
pages misnumbered)

UP/X/X

Marbodaens / Marbouef

(1035 - 1123) Bp of
Rennes. Edited by Alardus
of Amsterdam

Scholia by Pictor Villing

(40)

£120.

6/14
March
1821

1

F

C

C

(

151
1513

MARBODAEI

GALLI CAENOMANENSIS DE

gemmarum lapidumq; pretiosorum formis, natu-
ris, atq; uiribus eruditū cū primis opusculū, sane q̃utile, cum
ad rei medicæ, tū scripturæ sacræ cognitionē: nūc primū nō
mō cētū ferme uersib. locupletatū pariter & accuratius emē-
datū, sed & scholijs q̃q; illustratū p Alardū AEmstelredamū

¶ Cuius studio
additę sunt & præci-
puæ gemmarū lapi-
dūq; pretiosorū expli-
catiōes, ex uetustiss.
q̃busq; autoribꝝ con-
actæ. Cū scholijs Pi-
etorij Villingē.

Ερ μαργάριτον τί-
μιον. Ἀποδοῦναι
ἅπαντα λάμβανε.
En margaritū no-
bile, E me si cupis
ditescere.
Rationale. Exodi.
28. & 39. Leui. 8.

Doctrina

& Veritas

Coloniz exudebat Hera Alopecius. Anno. 1539.

Rosbeor } 18.
Antho. ous }

Moses.

Autores.

Prophetæ.

Solinus.

Augustinus. 399. x

Ioānes Theolog⁹.

Origenes. 26. x.

Ioannes Chrysost. 413.

Philo Iudæus.

Gregorius Naziā. Theodorit⁹ Cyre. 414.

Rabbini.

Tertullianus. 210. x. Beda. 722. x

Plato. 3562. m.

Basilius. 348. x

Hermolaus Barb. 1483.

Plinius. x. 114.

Athanasius. 333. x

Marsilius Ficinus 1466.

Discorides.

Cyprianus. 259. x

D. Eras. Roterod. 1520.

Galenus. 133. x.

Hieronymus. 375. x

Erasmus Stella.

Athenæus.

Ambrosius. 371. x

Augustinus Steu.

Seneca.

Alard⁹ Aemstelr.

Hegesippus.

Pictorius Villing.

Index.

Adamas siue siderites li. x

Chalazias a. 56

38

Achates b. 13

2

Chelonites a. 57.

40

Alectorius b. 15

3

Crytallus a. 58.

42

Amerhytos b. 32

18

Calcophonos a. 68.

54

Alabandicus b. 42

23

Chryselestrus b. 71

60

Aetites b. 46

27

D

Asbestos & Medica a. 53-34

Diadochos siue Diado

Androdamas b. 63

49

cos. b. 69

58

Apistos a. 68

53

Dionysias b. 70

59

B

E

Beryllus b. 27

14

Epistrites siue Aetites 27

Bejaar. C

C

Enydros a. 62

32

Chalcedonius a. 20

7

Exacontalius

47

Chrysopassus a. 23.

9

G

Chrysolithus a. 27

13

Geranites siue Hieracites b. 13.

Chrysoprasus a. 30

16

4. numero.

Chelidonium a. 34

19

Gagates b. 35

20

640 Coralius Corallus siue li

Gagatromæus b. 47

29

rhodêdrô Gorgonia 22

Galactis siue Galactites,

Corneolus a. 43

24

siue Galaritides b. 59.

43

Carbunculus b. 43

25

Hiacynthus a. 31. H

17.

Ceraunius b. 47

30

Heliotropia a. 49

131

Hea

Hephestites siue Hepisthe tis <i>b.50</i>	32	Orites <i>b.60</i>	44	2
Hematites <i>b.51</i>	33	Ophthalmius <i>a.64</i>	50	
Hexacontalithos <i>b.56</i>	39	P		
Hizania <i>a.61</i>	45	Pæanites siue pæantis	35	<i>a.54</i>
Hieracites siue geranites		Prasius <i>b.57</i>	41	
4		Pantherus <i>a.67</i>	52	
		Pyrates <i>a.69</i>	57	
	I	S		
Iaspis <i>a.17</i>	5	Saphirus siue syrtites	6	<i>b.18</i>
Iris <i>b.62</i>	48	Smaragdus <i>b.20</i>	8	
	L	Sardius <i>b.24</i>	10	
Lyncurium <i>a.45</i>	26	Sardonyx <i>a.25</i>	11	
Lipares <i>b.61</i>	46	Selenites siue lunaris	28	<i>b.46</i>
	M	Sagda <i>b.54</i>	36	
³⁸ Magnes & theamedes	21	T		
Medo siue Medus Meo		Topasius <i>b.28</i>	15	
dea <i>a.55</i>	37	Tecolithos <i>b.68</i>	56	
Molochites <i>b.68</i>	55	V		
Onyx <i>a.26</i>	12	Vnio siue Margarita	51	<i>a.64</i>

Hieronimus ad Fabiolam de uestitu sacerdotum.

SEptimum uestimentum est mensura paruum, sed cunctis supradictis sacratius. Intende quæso animus: ut quæ dicuntur intelligas. Hebraicè uocatur hosen, Græcè autem *λόγιον*, nos rationale possumus appellare, ut ex ipso statim nomine scias mysticū esse quod dicitur. Pannus est breuis ex auro, & quatuor textus coloribus, hoc est iisdem quibus & suphumerale, habens magnitudinem palmi per quadrum & duplex, ne facile rumpatur. Intexti sunt enim ei duodecim lapides miræ magnitudinis atq; precij per quatuor ordines: ita ut in singulis uersiculis terni lapides collocentur. In primo ordine sardius, topazius, smaragdus

A ij g dus

612
Ne
612
gdu ponitur. Symmachus dissentit in smaragdo, ce-
raunium pro eo transferens. In secundo Carbunculus
Sapphyrus, laspis. In tertio Lincurius, achates, ame-
thystus. In quarto chrysolitus, onychinus, beryll⁹. Sa-
tisq; miror cur hiacynthus preciosissimus lapis, in ho-
rum numero nō ponatur, nisi forte ipse est alio nomi-
ne Lincurius. Scrutās eos qui de lapidum scripsere na-
turis atq; gemmarum, Lincurium inuenire nō potui.
In singulis lapidibus secundum ætates duodecim tri-
buum sculpra sunt nomina. Hos lapides in diadema-
te principis Tyri, & in Apocalipsi Ioānis legimus, de
quibus extruitur cælestis Hierusalem: & sub horum
nominibus & specie, uirtutum uel ordo uel diuersitas
indicatur. Per quatuor rationalis angulos, quatuor a-
nuli sunt aurei, habentes cōtra se in superhumerali a-
lios quatuor, ut cum appositum fuerit λογιον, in loco
quem in ephod diximus derelictum, anulus ueniat cō-
tra anulum, & mutuō sibi uirtutis copulent hiacynthi-
nis. Porro ne magnitudo & pondus lapidum contex-
ta stamina rumperet, auro ligati sunt atque conclu-
si: nec suffecit hoc ad firmitatem, nisi & catenæ ex auro
fierent, quæ ob pulchritudinem fistulis aureis tege-
tur, haberentq; & in rationali supra duos maiores a-
nulos, qui uncinis superhumeralis aureis neſterētur,
& deorsum alios duos: nā post tergum in superhume-
rali contra pectus & stomachum, ex utroq; latere erāt
anuli aurei, qui catenis cum rationalis inferioribus a-
nulis iungebantur: atque ita fiebat, ut astringeretur &
rationale superhumerali, & superhumerales rationali,
ut una textura contra uidentibus putaretur.

¶ Erasmus lib. Ecclesi. 1. In dextero lapide insculpta
erant sex nomina filiorum Iacob maiorum, in sinistro
totidem minorum: & addidit scriptura. Ponebatq; A-
arō nomina eorum corā domino super utrunq; hu-
merum ob recordationē. Ibidem. Epomidi super pe-
ctus

3
 etus catenulis & anulis aureis annexum erat, indumē-
 tum cæteris magnitudine minus, sed omnibus alijs fa-
 cratius, λόγιον uertēre septuaginta, Hieronymus ratio-
 nale. Textum erat ex auro, iisdem picturatum colori-
 bus, quibus superhumeralē. Erat autem duplex ob fir-
 mitudinem, & quadrum undiq; palmi, siue quatuor di-
 gitorum spacium habens. In hoc erant quatuor ordi-
 nes preciosissimarum gemmarum, quas nominatim re-
 cēset scriptura: Quisq; uersus habebat tres lapides, ut
 essent numero 12: in singulis gemmis insculpta singu-
 la patriarcharum nomina. Arbitror hoc ipsum pecto-
 ris uelamen appellari *σκήνωμα* siue *ἀλυσίον*, hoc est,
 declaratiōem, & ueritatem, ob admirabilem gemma-
 rum fulgorem, in qua putant & diuinationem quan-
 dam fuisse. ¶ Erasmus lib. primo de ratione concl-
 onandi. Superhumeralē pontificis erat catenulis, anu-
 lis, & uncinis aureis miro opere cōnexum, quatuorq;
 coloribus, hyacintho, cocco, bysso, & purpura pictu-
 ratum in utroq; humero habēs gemmam onychinam
 auro conclusam.

Ezechielis 28.

¶ Tu es signaculum similitudinis, plenus sapientia &
 corona decoris, in delitijs paradisi dei fuisti, omni la-
 pide primo indutus es, sardio, topazio, & smaragdo,
 carbunculo, & sapphiro, & iaspide, argento quoq; &
 auro & lyncurio, & achate, & amethysto, & chrysol-
 ito, & beryllo, & onychino: auroq; replesti thesauros
 tuos & apothecas tuas in te. A qua die cōditus es, cum
 cherubin posui te in mōte sancto meo: fuisti in medio
 lapidum ignitorū, immaculatus in dieb⁹ tuis ex quo
 conditus es: donec inuentæ sunt in te iniquitates tuæ.

A L A R D V S A E M S T E L

redamus, lectori.

India quas affert, quas parturit Africa gemmas:

a in Quid te

67
Ha
cat
Quas tener è terra diuite mittit Arabs,
Quæ dat Erithræum preciosa monilia litus,
Quas dat & Aegyptus, hic liber has dat opes.
Eidem.

Thefaurum specie quidem pusillum,
Ast magnum pretio, parato paruo.
Noli spernere, nec putare parui,
Paruo q̃ liber iste uænit ære.
Expendenda magis ualore res, quàm
Magno corpore, pluris æstimatur
Quàm uastissima saxa, parua gemma,
Et pōto erutus Indico lapillus.
Noli spernere, nec putare parui,
Quod crassa liber æditur papyro:
Nam uili pretiosa sæpe
Testa, materiaq̃ conteguntur.
Eidem.

An uix unius æstimabis assis
(Quantius pretij licet pusillus)
Quod crassa liber æditur papyro.
Permagni ecce refert tua profecto,
An conchylia, glareas, an algas,
Sparsum in littore & obuium lapillum
Conuexes piger, eruas supinus,
Contra an peruigil, abditas, opertas,
Abstrusas studeas parare gemmas.
Eidem.

Dignus es argento, fuluo quoq̃ dignior auro,
Atq̃ adeo superas uel pretium omne liber.
Tam stupidus nunquam nec tu (puto) Glauce fuisti,
^{χάλκῳ} donanti, ^{χρυσῷ} qui dederas:
Quàm nunc nos merito sumus, & dicamur oportet,
Gemmarum uili qui damus asse penum.
Eidem.

Quædam mole placent, uelut Colossi,

Montes

Montes, pyramides, poli, Gigantes,
 Mausolæa, theatra, & ambulacra.
 Quædam grata magis, magisq; clara
 Hoc sunt nomine, q; minutiora:
 Quorum de numero solent haberi,
 Scalpturæ, lapidesq; gemmulæq;
 Gnani, pumilio, libelluliq;
 Ipsa qui breuitate præferuntur.
 Paruis gratia magna iuncta rebus.
 Maior corpore uis uiget pusillo.
 Non e littore colligit lapillos,
 Passim cuilibet obuios in orbem:
 Astraras aliquot, nouasq; gemmas.

REVEREN

DISSIMO IN CHRISTO

patri, & eidem principi illustriss. summoq; reli
 giõis assertori D. Georgio Hæcmondensi,
 Episcopo Traiectensi Alardus
 Aemstelredamus S. D.

Nter tot insignia donaria, quibus undiq;
 cumulatissime aucta est, donataq; regia il
 la Hollandiæ Hæcmonda, præsul amplis
 sime, non alia res mihi semper impensius
 arrisit, quam quod D. Egbertus Theodo
 rici secundi Hollandiæ Comitis, optimi patris opti
 mus filius: Primũ subitas fundatissimæ Hæcmondens
 sium familiæ ruinas de integro restaurauit. Deinde bi
 bliothecam absumptam incendio impensissime repa
 randam curauit. Ad extremum apud Treuiros (ubi &
 olim D. Hieronymus Hilarium quoque descripsit) ar
 chiepiscopus, eam optimis quibusq; auctoribus, tum sa
 cris, tum prophanis egregie instruxerit. Quam nimi
 A liij rum &

614
Ka
70
rum bibliothecam cum superioribus annis diligen-
ter excuterem, accuratèque lustrarem, ut scholijs
meis in opus diui Augustini de doctrina Christiana
nonnihil adiectionis adiungerem, atq; perquisitius in-
uestigare, ecquid esset quod faceret ad cognitionem
lapidum pretiosorum, quorum frequens admodum
mentio fit in arcanis literis: Inci di in libellum Mar-
bodæi Galli de lapidib⁹ pretiosis, perpusillum quidè,
sed rei medicæ sacrarumq; literarum studiosis mire u-
tilem, & lectu non iniucundum, nempe in quo lector
habeat, quod expēdat, non quod numeret. Non enim
potest esse delectus, ubi numero laboratur. Quo rep-
to non minore mihi animus gessit lætitia, quam Ale-
xander ille Magnus lætabatur, inter spolia Darij Per-
sarum regis unguentario scrinio capto, quod erat au-
ro gemmisq; ac margaritis pretiosum. Et quēadmo-
dum uarios eius scrinij usus amicis demonstrantibus,
quando tædebat unguenti bellatorem, & militia for-
didum. Imò hercle inquit librorum Homeri custodiē-
detur, ut pretiosissimum humani animi opus, quā ma-
ximè diuite opere seruaretur: Ita deus optimus maxi-
mus uidetur mihi uoluisse non iniuria reconditissima
naturæ miracula lapides pretiosos, gemmas & mar-
garita rationali pontificio concedi. Nā sicut Alexan-
der ille magn⁹ uetuit, ne quis se gemma sculperet præ-
ter Pyrgotelem summum uidelicet artificem: Ita non
conuenit doctrinam euangelicam abs quouis doceri,
aut munus item ecclesiasticum abs quouis administra-
ri, sed à scribis doctis ad regnum celorum, patribus fa-
miliās de thesauro suo noua & uetera depro-nentibus
similibus, ab hisq; duntaxat quibus reconditiores ho-
rum lapidum duodecim uirtutes atq; potentia inēnt
ne iuxta prouerbium uulgotritissimum dicatur ὅτις ἀ-
γὰρ πικρὸς ἐστίν. Et quemadmodum in opalo gemma, mul-
tarum gemmarum dotes eminent, nempe carbunculi
tenu

tenuior ignis, amethysti fulgens purpura, smaragdi
 uirens mare: cunctaq; hæc pariter incredibili mixtu-
 ra lucentia: Ita multorum uirtutes in uno pōtifice de-
 bent eminere, & in illo conuenit inuenire quicquid a-
 pud ullos alios placere potest. Atq; hoc est in causa cur
 in Exodo deus Opt. Max. maximum illum prophe-
 tarum Mosen rationale tam graphice, tamque ope-
 rose iusserit apparare, apparatusque lapidibus ali-
 quot pretiosis, atq; ijs multo rarissimis inuentu distin-
 guere. Sed ut gemmas, aurum, & argentum, æs, ferrū,
 frustra natura diuina genuisset, nisi eadem docuisset,
 quemadmodum ad eorū uenas perueniretur, nec fru-
 ges terrę, baccasue arborum cum utilitate ulla generi
 humano dedisset, nisi earum cultus, & cōditiones tra-
 didisset. Materia deinde quid iuuaret nisi confectiōis
 eius fabricam haberemus? Sic cum omni utilitate, quā
 dii hominibus dederunt, ars aliqua coniuncta est, per
 quam illa utilitas percipi possit. Quo nomine (quan-
 tum attinet ad lapidum indolem) nō parum, imo plu-
 rimum debemus Marbodæo, qui nobis compēdio p-
 stringit, Quot species lapidum, quæ nomina, quicūq; co-
 lores, Quæ sit his regio, uel quanta potentia cuique.
 Proinde libellus hic non erit in postremis habendus,
 R. D. V. cum ob multa alia, tū certe in primis ob ta-
 bulam auream, undecunq; pretiosis lapidibus eminus
 intermicantem pariter & irradiātem. Nam etsi mul-
 ta sint Hæc mundæ antiquitatum monumenta, tamen
 hoc ē multis unum est maximū, possetq; fortasse (ut ab
 sit inuidia uerbo) non pessime uocari octauum orbis
 miraculum. Quandoquidem opinor nec Hannibalem
 post Canensem cladem tot anulorum modios misisse
 Carthaginem, nec reginam Saba tot gemmas pretio-
 sas regi Salomoni dono attulisse, quot rationali pon-
 tificio, quot codici euangelico, quot fragmentis S cru-
 cis, quot tabulæ illi aureæ D. Adelberto Deierorum

67
11
regi sacre, quot simulacris fabre factis ex auro, quot
deniq; cæteris aureis, & argenteis diuorum loculamē
tis ad miraculum usq; interfigitis, aut auri puripon
do, aut arculas plenas argenti facti atq; signati, aut la
pides pretiosos atq; adeo extra pretia omnia, taxatio
nemq; humanarum opum, nobilis illa matrona Hil
degardis Theodorigi comitis Holladiæ nostræ secun
di uxor suppeditauit. O insignē animi in superos can
dorem, atq; pietatem. Deum immortalem quoruq; scq;
iam est ex Satrapis hisce Sardanapalijs, & præcipue
Cleopatris istis ostentatricibus, quæ nō potius pecuni
am omnem, dotem, uasa, fundos, agros, unā cum ipsis
& uillis & pecoribus: in summa uniuersum patrimo
nium quamuis alioqui sic satis lautū, in fragilibus fal
se gloriæ choragijs cōparādis, in unionibus, in inau
ribus, in lautitijs, in cupedijs, in unguentis, in repotijs
in choreis, in lusibus, in alea paucis diebus absumant,
abliguriant, absorbeant, quā uel minimum teruntia
um conferant in gazophilatium, & in alimoniā pau
perum, uereq; religiosorum. Tārumq; abest ut hodie
quicquam speretur beneuolentiæ a magnatibus aliq̃t
huius seculi, ut passim satagant rerum suarum ecclesi
astici omnes, quō se suaq; ab harpyarum manibus tues
antur, asserātq;. Olim dominus deus de spolijs Aegy
ptiorum ditauit Hebræos, at nunc multi ditant Aegy
ptios de spolijs Hebræorum, hoc est, ecclesiasticorum.
Multi item ædificant parietes, & colūnas ecclesiæ sub
struunt, marmora nitent auro, splendēt laquearia gē
mis, altare distinguitur, & ministrorum Christi nulla
electio est. Quæ utilitas parietes splendere gemmis,
& Christum in paupere fame periclitari? Christi tem
plum anima credentis est. Illam exornemus ueste, illi
offeramus donaria, in illa Christū suscipiamus. D. Hie
ronymus tantopere laudat in episcopo quod sacra ua
sa in pauperum erogaret alimentum, & templum dei
spolijs

spoliaret, ne deesset pauperibus, cum nunc plusquā sacrilegum esse dicūt, aliquid de donarijs sacris tollere, etiam si uniuersi pauperes Saguntina (quod aiunt) fame laborent. Vale, ac quod superest etiamnum, cum plebeio transigero lectore. Coloniae pridie Epiphaniae dominicae. Anno 1539.

A L A R D V A E M S T E L R E

damus Lectori.

IAm uero ne quemadmodum Gallus ille apud Aesopum, repertam à se gemmam, idcirco abijciendā esse arbitrabatur, quod quæ uirtus, quæ uis eius gemmæ esset, ipse nesciret: Ita fortasse & hic libellus Marbodæi de lapidibus pretiosis, minus in pretio sit futurus apud multos, quod & nomen gemmarum apud omnes longe sit uulgatissimum, ita pauci quæ uis quæ uē indoles ipsarum gemmarum sit, satis norunt, aut magnopere nosse desiderant, adeo ut nōnunquam uel impudēter addiuinantes, uel sordidos dictionarios consulentes, ē Berillo faciant specillum, ē Iaspide aspidem, ē Lyncurio Mercurium, ē Saphiro papyrus, ē Tecolitho acolithō, ē Magnete deniq̃agnetē. Quid hic attinet referre, quæ scripturæ sacræ glossographi, & hos cæcos cæci sequuti theologi recentiores ex harena (quod aiunt) funiculum necētes, commēti sunt de gēmis, deq̃ lepidib⁹ tam absurda ὁ δὲ ὕψος καὶ ἄτοπα, ut uix lapides talia dicturi sint. Abūde satis doctū uideatur istis, si modo adiecerunt est nomē gēme, aut ē species lapidis, aut si quid aliud mauis. Operæ pretiū dixi p̃ncipio scripturæ sacræ, post deinde ueterum interpretum testimonia, in apertū proferre, quibus ostēdunt non raro lapidum pretiosorum uocabula, suis monumentis seu lunam interiicere Mosen, Dauidem, Salomonem, atq̃ cum primis prophetas omnes, Quorum ἐκλογίαι si quis uelit apposite tractare, ut tractare per

67
Ka
or

re per sepe necessum est, nec tutò, nec feliciter id feceris, si uim, uirtutem, naturamq; gemmarum prorsus ignores. Quandoquidem plerumq; ex ipsa lapidum proprietate pendet intellectus mysterij, & allegorię inuolucrum. Quod euidentius declarat D. Augustinus lib. de doctrina Christiana 2. capite sextodecimo, alij ite interpretes in arcanis literis absolutissimi. Cæterum quod libellum hunc multis undiq; oppressum lituris nihil aut ferè nihil adiutus ueterum præsidio exemplariorum, sed factis duntaxat coniecturis ex Plinio iuxta ac Solino, quos uidetur mihi non infeliciter æmulatus esse Marbodæus, à nobis accurate recogniti, & additis scholijs utcumq; illustratum, curauimus excudendum: In causa fuit, quod scripturæ sacrę quas iam suo sibi more uendicant omnes, & una salua contaminant omnes, multę aliàs in commemoratione lapidum pretiosorum, multa commemorant, quæ nõ satis exposita uideantur esse his, qui parū exercitati sunt in Pliniana lectiõe. Rogatu igitur amicorum aliquot quicquid est istuc scholiorum ut *αὐτοσχέδια* ita compendio perstrinximus. Mihi enim semper cum primis illud arrisit *βρίσκα δὲ δύμα νόμμενα*, id ē, pauca sed apta. Spero fore, ut breui, aut ego, aut meus ille Crocus carmine conscribat, quæ uidebuntur etiamnum in Marbodeo desiderari. Qd' si plura uoles Theophrastū, Dioscoridē & Pliniū &c. euoluas licebit. Paucula hæc q̃lia qualia quidem sunt, non citrà magnum tamen laborem multis magnis distenti negotijs hinc inde sublegimus. Vt eñ natura gemmas altissime recondidit uilia passim obuia sunt, ita quæ sunt optima paucissimis nota sunt, nec nisi summo studio eruuntur. Et quę admodum quæ præclara sunt, uix multo cultu proueniunt, contra cepe, allia, & quædam huiusmodi etiam reposita aut suspensa proferunt sese. Ita quæ sunt egregia, non nisi multo contingunt labore, quę mala passim

sim sunt obuia. Qui uero in aureolis hisce uersibus, q
tātis exuberāt uirtutib⁹, de pauculis Magorū uanitatē
redolētibus cauillat: idē facit q̄rēti de natura, q̄ quæ
dam genuerit noxia, dissimularis tot bonis. Ne q̄s mi
hi nimium superstitiosus cognitionem lapidum, ceu
superstitiosam arbitretur primum: deinde Marbodæ
um huius autorem operis, quod nō uno in loco curan
dis ægrotationibus, iuxtaq̄ sanandis corporibus lapi
des ad mouendos eē præscribat, ut imagicum prorsus
eliminandum, profligandumq̄, & explodendum esse
uociferetur: Operæ pretium duxi ex Augustino com
monstrare, quatenus id maximē nobis Christianis, aut
liceat aut religio sit. ¶ Augustinus libro 2. de doctri
na Christiana cap. 29. Quanquam ubi præcantationes
& inuocationes, & characteres nō sunt, plerunq̄ dubi
um ē, utrum res quæ alligatur aut quoquomodo ad
iungitur sanando corpori, ui naturæ ualeat quod li
bere adhibendum est, an significatiua quadam obliga
tione proueniat. Quod tanto prudētius oportet caue
re Christianum, quanto efficacius prodesse uidebitur.
Sed ubi latet, qua causa, quid ualeat, quo animo quisq̄
utatur, interest duntaxat in sanandis, uel temperandis
corporib⁹ siue in medicina, siue in agricultura. Hactē
nus Augustinus. Ad extremum qua causa, quoue casu
acciderit equidē nescio: Illud scio in Marbodæo per
Pictorium Villingensem prodito, cum sepe aliās, tum
in Galactite lapide non posse non inuersum esse ordi
nem, eūque lapidem coniunctē statimq̄ sequi debere
CrySTALLū, a rgumento quod posteaq̄ ultimus de Cry
stallo uersus sic habeat:

Quo potu credunt implerier ubera lacte.

Mox in exemplari quo nos sumus usi Hæcmundenfi
subijcitur:

Nec minus & cineri similē Galactida dicunt,

Cum mulso tritum lac multiplicare bibenti.

Ec

61
Ecquis non hanc malit lectionem, quam eam quam affert Pictorius?

Hunc lapidē cineri similem Galactida dicunt. &c. Quamquam quid attinebat unum hoc referre, cum huius farinae loca nusquam nō sunt obuia? Bene ualebis, ac illud scias uelim lector in exemplari Villingensi nō parum multa etiam nū desiderari: Nēpe principio legitimum totius operis ordinem, cū epistolis duabus, & uersibus plus minus octodecim. Deinde octoginta, aut ferē octoginta alios uersus Marbodæi aut alterius, quibus nos impertitus est Ioannes Nouiomagus, uir non tantum Græcē literatus, sed & in Mathematicis probe uersatus. Ad extremum nō parum multa alia, quæ inter conferendum facile cognoris. Quæ ad unum omnia huic ascripta libello deprehendere est, ut omittamus innumera, quæ sustulimus errata. Verū de ijs aliorum esto iudicium. Bene ualebis amice lector.

SALUTEM DICIT TIBI

berio Euax.

62
† q̄ gñi humano ea p
desse, sapiē
tibus uide
batur.

Desideranti tibi scribi à me mysteria omnium lapidum, & quæ generi humano, ea sapienti prodesse uideantur, negandum tibi non fuit. Tu itaq; custodi summa diligentia mysterium summum altissimiq; dei. Hoc enim mysterium cæteris gentibus incognitum, Aegyptijs uero cognitum, neq; Aegyptijs neque alijs hostibus tradideris, ne unquam ad sterilitatem huius scientiæ deueniat Aegyptus, & ne eadem per aliquem concremata, incendio conflagretur, aut immixtis in Aegyptum regibus seruos efficiat omnes Aegyptijs dominantes. Hic enim alijs traditus nō est, & ne alijs in sua potestate detineant, perpetua custodia habeatur. Iuro autem tibi per summum deum, quod per rem meliorem uel librum Aegyptus non habet, Cuius iuratiōis testis est summus deus. Mittam enim tibi bonum scilicet nomen, per quod genus noscetur. Igitur

8
tur perpetualiter custodiat in nobis. Præstat enim
multum in omnibus actionibus per singulas Hierar-
chias, quas Græci uocant omnium lapidum Vale.

E V A X T I B E R I O I M

peratori Salutem.

Magnifica tua dona accepi, per cæturionem Lu-
cinium, Frontonem nomine, quem dignatus
es mittere ad me. Et ego tibi inuicem misi qd
cumq; charius per terram in Orientis partibus de omni-
bus lapidibus remediorum nomen existit. Vale.

ALARDI AEMSTELREDAMI IN

Marbodeum Gallum de lapidibus pretiosis

Scholia.

In epistolas.

Reclamabit aliquis forte morosulus inconditi-
ores, ne dicam beta magis insipidas esse has e-
pistolas, quam ut scholijs illustrêtur. Cui quã-
quam hac in re nolim esse peruerse contentiosus, ut q
haud sciam casu ne factum sit an dedita opera, quod ir-
repperunt in hoc opus. Nam quemadmodum qui de-
cretum inferunt ad populum, ascribunt bona fortu-
na, ne nihil de suo uidetur addidisse: Ita quidam alie-
nis libris nugæ ascribunt, quæ nihil ad rem pertinet,
& res nugæces nugaciter tractant, & in autorem indo-
ctum indoctos scribunt commentarios. Tamẽ quum
ex Homero nõnihil occurreret memorabile qd ad has
attineret epistolas, non libẽter antiquari passi sumus,
ac uelut obolescere. Id adijcere superuacaneũ erat, nisi
hoc seculo nihil non arroderet calumnia.

¶ Salutem dicit Tiberio Euax) Neq; ita longe hinc
dissidet character ille salutandi, qui est in Persa Plauti
na Salutem dicit Toxilo Timarchides, & omni familie.
Si ualeris gaudeo, ego ualeo recte, & rem gero, & fa-
cio lucrum. ¶ Ἀλλοφυλῆς, i. alienigenis. Sic mysticus ille
psalter. ἑμοὶ ἀλλόφυλοι φίλοι εἰμι. i. mihi alienigenæ amici fa-
cti sunt. ¶ Hic enim alijs traditus non est) Secretũ me-

um

61
H
um mihi. Esaias 24. ¶ Parem meliorem ue librum) Iu
uenalis satyra 2. Donant arcana cylindros. ¶ Mittam
enim tibi bonum scilicet nomen) Homerus Odisee. 3
ἐκ γάρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπους ἀνέβχινει .i. Quippe homini
ex istis bona fama decusq; Idem alicubi ὡς κερ ἀλκίος ἐστιν ἄ
κὴρ δὲ ὁσσοῦ γίνετο.

Οὐδε κερ ἀκτῆμαρ ἱριτιμῖο χρυσόο

κίερα κερ οἱ ἐπουράνιοι κλέος ἐστίν

πάντας ἐπ' ἀνθρώπων. κ' οἱ δόσις ἴσσεται ἐδλῆ.

Magnifica tua dona accepi) Quæ apud Græcos dicun
tur ἐπ' αὐλικά δῶρα, siue ἀπερίσταν. Erudite hoc, ut omnia, D
emocritus admonuit μετὰ δὲ δόνας βούλεσθαι μάλλον. ἢ μεγάλα
ἐγγυῆσαι. ὅτε γὰρ κείνῳ ὅ ὅπερ. καὶ ὁ λαβῶν ἐργὸν οὐ λόγῳ χρεῖαν ἔχει
.i. Coneris ad exigua largiendum, q̄ ad plura promit
tendum esse propensior, potissimum si fieri possit. citrà
iacturam. Nam penuria laborantibus donum uel pere
xiguum prodest, uerba & magnifice pollicitationes
nulli sunt utiles. ¶ Et ego tibi uicissim) Atq; hoc ē, qd
aiunt, δὲ καὶ λάβει. Hyram rex Tyri misit Salomōi pre
tiosissima quæq; ligna pro exstructione templi. Et Sa
ba regina regem Salomonein multis quoq; pretiosis
gemmis imperita est. Verum hæc ceu παύρα paucis
indicasse sat erit.

✠ MARBO ✠

DAEI GALLI CAENOMANENSIS
de gemmarum lapidumq; pretiosorum formis, natu
ris, atq; uiribus, eruditum cum primis opusculum, sa
ne q̄ utile, tum ad rei medicæ, tum scripturæ sacræ co
gnitionē: nunc primum non modo centum ferme uer
sibus locupletatum pariter & accuratius emendatum,
sed scholijs quoq; illustratum per Alardum Aemstel
redamum.

Euax

Vax rex Arabū ¶ legitur scripſiſſe Neroni,
 Qui poſt Auguſtū regnauit ī orbe ſecūd⁹, ¶ fertur
 Quot ſpecies lapidū, q̄ noīa, quiūe colores,
 ¶ Quæ ūe ſit his regio, uel quanta poten- ¶ Quæ q̄
 tia cuiq̄.

Hoc opus excerptens, dignum componere duxi,
 Aptum geſtanti forma breuiore libellum,
 Qui mihi præcipue, paucisq̄ pateret amicis.
 Nam maiestatem minuit, qui myſtica uulgat.
 Nec ſecreta manent, quorum ſit conſcia turba.
 Hunc tribus (ut multū) dandū ſancimus amicis,
 Qui numerus ſacer eſt, & nos ſacra pādīmus illis,
 Qui ſecreta dei ſeruando decenter honorant:
 Quos grauitas morum, uitæ commēdat honeſtas.
 Occultas etenim lapidum cognoscere uires,
 (Quarum cauſa latens effectus dat manifeſtos)
 Egregium quiddam uolumus, rarumq̄ uideri.
 Scilicet hinc ſolers medicorum cura iuuatur,
 Auxilio lapidum morbos expellere docta.
 Nec minus inde dari cunctorum comoda rerum
 Autores perhibent: quibus hæc perſpecta ferūtur.
 Nec dubium cuiq̄ debet falſum ūe uideri,
 Quin ſua ſit gemmis diuinitus inſita uirtus.

Ingens eſt herbis uirtus data, maxima gemmis.

IN MARBODEVM PER ALARDVM.

¶ Euax rex Arabū) Plinius naturalis hiftorię lib.

25. cap. 2. Præter hos Græcię autores medicinæ pro-
 didere, quos ſuis locis diximus. Ex his Euax rex Ara-
 bum, qui de ſimplicium effectib⁹ ad Neronē ſcripſit.

¶ Nam maiestatem minuit qui) Conuenit ut quæ
 ſunt arcana, non palam effutiātur, ſed ſecretō ijs qui di-
 gni ſunt communicentur. D. Hieronymus in epiſtola
 ad Pammachium. Quamuis clarus honor, uileſcit in
 turba, & apud uiros bonos indignior ſit ip̄a dignitas,
 quam multi indigni poſſident. Vnde egregie de Cæ-

B ſare

67
fare Tullius, Cum quosdam (ait) ornare uoluit non illos honestauit, sed ornamenta ipsa turpauit. Persius in quinta Satyra. Quam latet arcana non enrrabile fibra.

(Vt multum) Quod Græci dicunt ως ἤ πολλόν, id latini efferunt ut plurimum, ut multum, ad summum, & summum. Horatius. Ad summum sapiens uno mino minor est loue. Cicero lib. 5. fami. epist. Excepto uno, aut ad summum altero. Idem ad Atticum lib. 12. Scies igitur fortasse cras, summum perendie. T. Liuius. Cum tribus summum militibus (Qui numerus sacer est) Apud priscos & absolutissimus, & sacer habebatur ternio: quicquid ter dictum, aut factum esset, id ratum efficax habebatur. Diuus Augustinus lib. de doctrina Christiana. 2. ca. 16. Iudocus Clichthoueus de mystica numerorum significatione. Vide adagium. Ter. (Autores perhibet) Ecclesiasticus ca. 38. (Ingens est herbis) Præsertim Aegyptijs Homerus Odyss.

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχει φάρμακα καὶ μυτιόεντα

Ἐσθλὰ τὰ οἱ πολὺ θάμνα πόρε Δῶν· ὁ παράκοιτις

Αἰγυπλίῃ τῇ πλεῖστον φέρει (εἰδωρὸν ἄρουρα. i.

Talia Iouis filia habebat pharmaca prudenti arte confecta, bona quæ ei Polydamna præbebat Iouis uxor Aegyptia. Et Plinius li. 25. cap. 2. Homerus quidem inquit primus doctrinae, & antiquitatis patres, multas alias in admiratione Circes, gloriam herbarum Aegypto tribuit. Et quæ his istic similia sequuntur. Dioscorus Siculus. Adeo exuberat herbis Aegyptus, ut oues bis anno pariant bisque præbeant lanam (Maxima generis) Copiosius ista persequitur Celsus Rhodoginus lectionum antiquarum lib. 3. ca. 25. Vehementer addubitandum, utrum Natura sepius nouerca sit an mater, ut quæ tot uenena tot item remedia progignat.

¶ Pictorius Villingius.

¶ (Euax rex Arabum) Euax rex Arabum, cuius Albertus cum multis locis, tum de Mineralibus li. 2. tract. 3

tertio

ertio, meminit C. Tib. Nerón. priuigno Augusti la- 10
pidariū adscripsit, à Siluatico Pādeſt. frequēter citatū

Paucis amicis) Nullus sibi tantum natus est, sed or-
tus nostri partem sibi uēdicat patria, partem parētes,
partē amici cæteri. Vt præclare scriptum est à Plato-
ne ad Architam. Marbodæus igitur ne sibi tantum na-
tus uideatur, & priuati commodi impendio studiosus
(licet uti uerbis Erasmi) noluit intus canere (quod di-
citur) sed scriptum librum præsertim de re admodum
preciosa, suis amicis communicare.

Maieſtatem minuit) Qui ore ianitoris egenti, ui-
tio naturæ, quouis loco, quauis de re, & apud quosuis
præter dignitatem quiduis effutit, maieſtatē minuit,
aſinusq; portans myſteria dicitur, unde non minus ue-
re, q̃ eleganter scripsit Erasmus. Arcana non commit-
timus niſi ſelectis amicis, ſomnia uero narramus qui-
cuſlibet. Chryſippus argumēto uincit eliminatorem
arcanorum impiū eſſe, ſcribēs. Qui myſteria prophā-
nis dicit, impius eſt. Hierophāta prophānis illa dicit,
ergo impius eſt Hierophanta. Hæc Suidas. Maieſta-
tem) quid maieſtas ſit, uide Ciceronē lib. 2. de oratore.

Nec ſecreta manēt) Hinc Metell⁹ ſenex nec uni tm̃
credere uoluit rem ſui cōſilij: Quippe interrogat⁹: qd
facturus, reſpondit, ſi tunicam hanc mei arcani conſci-
am arbitrarer, eueſtigio exutus eam concremarem, ut
ſcribit L. Cœlius libro 7. cap. 26. Vnde Paræneticō eſt
elegans Vegetij: Quod facturus es tractato cum pau-
ciſſimis, uel potius ipſe tecum. Nam Flacco teſte pri-
epiſt. Nec retinent patulæ commiſſa fideliter aures.

Qui numerus ſacer eſt) Apud priſcos numerus ter-
narius in tantum abſolutus & ſacer habebatur, ut qd
quid ter dictum aut factum eſſet, id ratum & efficax
haberetur, dicit Eraſ. Vñ in magorum myſterijs adhi-
beri ſolitus. Verg. in Pharmaceutria:

Terna tibi hæc primum triplici diuerſa colore

B 2 Licia

61
H.
100
Licia circundo, terq; hæc altaria circum
Effigiem duco: numero deus impare gaudet.
Pythagoricos item Plutarch. scribit unitatem solitos
Apollinem nuncupare, Diada litem & audaciam, Tri
ada iusticiam quæ est summa perfectio. Cælius libro
duodecimo, cap. 9.

Qui secre) Innuit Poëta lapides ex dei consilio ui
res arcanas habere, imitatus quidem Democritum, q
animas habere dixit: Vnde ne cibum in matellam im
mitteret (quod dici solet) ad amicos scribit librum su
um, quibus morum sit grauitas, quosq; uitæ commen
det honestas. Nam etiã atq; etiã uidendum in cu
iusmodi nimum mittamus ea, quæ sunt laborum stu
dio acquisita, quod admonet apud Gellium Epictet⁹.
Etenim si in uas insyncerum immiserimus rem quan
tumlibet charam, in acetum tamen & lotium uertitur
Propterea Horatius Episto. i.

Syncerum est nisi uas, quodcunq; infundis accessit.
(Morbos expel.) Nam chelidonio medentur fe
bribus medici. Sed & oculis præsens ẽ remedium: Ma
gnes hydropem leuat morbo: Lyncuri⁹ stomachi pel
lit cruditatem.

Perspecta feruntur) Fidem nobis magnopere con
ciliamus ab ijs, quæ nobis perspecta sunt, & quibus p
sentes adfuimus. Hoc artificio Vergillanus etiã Ae
neas utitur. Quæq; ipse miserrima uidi, Et quorum
pars magna fui. Sic etiã Lucas Euangelista in suo
euangelio præfatur. Nam Herodot. in Clione dicit o
culos fideliores auribus esse. Quem imitat⁹ Horatius
in arte poëtica.

Segnius irritant animos demissa per aures,
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus.
Et Lucretius in 6. Quia semper ad aures Tardius ad
ueniunt, q̃ uisum quæ moueant res. Fidem igitur sibi
conciliaturus poëta dicit, q̃ autores quasdam lapidū
uirtutes

¶ Adamas 1.

Vltima præcipuum genus India fert Adamantis.
 De Crytalloꝝ natū sumptumue metallis.
 Hunc ita fulgentem Crytallina reddit imago,
 Vt ferruginei non desinat esse coloris.
 Cuius durities solidissima cedere nescit,
 Ferrum contemnens, nulloq; domabilis igne.
 Hec tamen hircino calefacta cruore satiscit,
 Incudis damno, percussorumq; labore.
 Huius fragmentis gemmæ sculpuntur acutis.
 Hic sed auellana maior nuce non reperitur.
 Alterius generis producit Arabs Adamantem
 Non sic inuictum, nam frangitur absq; cruore.
 Nec par huic nitor est, præcip; minoris habetur,
 Pondere sit quamuis & enormi corpore maior.
 Tertius est Adamas, quē dat maris insula Cyprus.
 Quartum producit ferraria uena Philypis.
 Omnibus æqua tamen uis est adducere ferrum.
 Quod facit & Magnes, absente potens Adamante.
 Nam pñs Adamas, Magneri quod rapit, aufert.
 Ad magicas artes idem lapis aptus habetur.
 Indomitumq; facit mira uirtute gerentem,
 Et noctis Lemures, & somnia uana repellit,
 Atra uenena fugat, rixas & iurgia sedat,
 Insanos curat, durosq; reuerberat hostes.
 Clausus in argento lapis hic auroue feratur.
 Cingat & hinc leuum fulgens armilla lacertum

Alardus Amstel.

Vltima præcipuum genus) Plinius cap 4. libro
 ultimo Iulius Solinus cap 65. (Sumptumq; me-
 tallis) Metalla sunt ipsæ fodinæ, & loca Lucas
 nus 4. Cilicum lassara metallis (Cuius durities solidis-
 sima) Adamanti ex natua duritie nomen inditū. Vo-
 cabus est ἀπὸ τοῦ ἀπορίσσειται καὶ ἀμείψεται id ē ab à priua

67
1
tua ^{art}pericula, & domare. Vide Seruium in sexto Aeneidos libro. Seneca libro secundo ad Serenū. Quomodo quorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec secari adamas, aut cædi, aut teri potest: sed incurrentia ultro retundit. Vide adagium. Adamantinus. (Vt ferruginei non desinat) Ferrugineus est color ferro ardenti haud absimilis ut quidam putauere, qui & hiacynthinus ex Vergilio. Ait enim. Ferrugineos hiacynthos. Plautus in Milite subindicat ferrugineū esse colorem thalassicum, id est, cæruleum, & marinis fluctibus persimilem.

Facito ut uenias ornatu huc naucleriaco, causiam Habeas ferrugineam, culturam ad oculos laneam, Palliolū habeas ferrugineū: nā is color thalassicus. Seruius subnigrum colorem interpretatus est super uersiculo Vergiliano in Georg.

Et pinguem tiliam, & ferrugineos hiacynthos. Porro autem quando multi, nec minus uarij itē in lapidibus colores reperiuntur, ex Platone in Tymæo, ex Gellio lib. 2. cap. 26. ex Lazaro Bayfio de re uestiaria, capite secundo, ex Henrico Bebelio, Antonio Thylesio Consentino peras licebit, quæ precipue ad noscēdos colores facere uidebuntur: (Quæ tamen hircino fatigata.) Locus hic in omnibus plane codicibus deprauatus habebatur. Quidam ita scriptum habebant, fatigata, alij rigata, mihi uidetur legendum macerata, quæ uox est apud Plinium, ubi agit de adamante: Fatigo enim producit mediam. Vergilius. Terga fatigamus hasta. Quāquam Marbodæus, & alijs sæpe non admodum anxie obseruat legitimas syllabarum quantitates, quippe Gallus: Quod quidem cum tanti uiri pace dictum sit. Ezechiel 3. Vt adamantē & ut filicem dedi faciem tuam. Huc respexit D. Hieronymus in epistola ad Pāmachium super obitu Paulinæ uxoris: Tale quid, inquit, & dominus loquitur ad prophetas, quod posuerit

erit faciem eorum quasi urbem æneam, & lapidem adamantinum, & columnam ferream, ne pauerēt ad iniurias populi, sed imprudentiam subsannantium frontis rigore cōtererent. Nō est animus cōuerrere in hoc opus, quicquid aliquam gemmarum speciem habet, pauca quæ se casu obtulerunt uisum est non præterire, præsertim si commodius & argutius dicta uidebantur. Quod genus sunt, quæ memoriæ prodidit Rhennius Dionysij interpres:

Hic fulget lymphata adamas qui pectora sanat,
Et prohibens miseris occulti damna ueneni,
Quem minime ualeat ferrum superare nec ignis,
Frangitur hircino maceratus sanguine tantum,
Sed tepido, fractis multis incudibus ante.
Hic iuxta positus magnetem uiribus arcet,
Occultus raptu ferri uel tractibus ante,
Admotum retrahit defendens robore miro.
Hic lychnis lucem simulat splendore lucernæ.
Hinc meruit nomen præclaro nomine dignum.

Lucanus lib. 6. Asperat & durum uinclis adamantina.
Statius lib. 3. Theb. Solidoque datos adamante lacertos.
Strozius Filius. Fer durum silicem, indomitumque adamantina rigenti Pectore. Lucretius lib. 2. In quo iam genere in primis adamantina saxa Prima acie constant, ictus contemnere sueta. Ouidius in Tristibus.

Nil adeo ualidum est, adamas licet alliget illud,
Ut maneat rapido firmius igne Iouis.

Zacharię 7. Et cor suum posuerunt ut adamantem, ne audirent legem & uerba, quæ misit dominus exercituum. Hesiodus:

Ἀλλ' ἀδάμαντος ἔχει κρατερὸν φρενα θυμόν. i.

Durus at his animus solido ex adamante creatus.
Propertius libro quarto:

Quum semel infernas intrarunt funera leges.
Non exorato stant adamante uiæ.

Manilius in primo:

Sed fatis hoc fatis fuerit, iam bella quiescunt,
Atq; adamantæis discordia uincta cathenis,
Aeternos habeat frenos in carcere clausa.

Quamq; hæc non ita multum adferunt momenti, adiu-
uant tamen indoctiores, quibus ista parantur.

Pictor. Villing.

Vltima India) In India nocte tantum quæritur,
quia nocte salte lucet, per diem est obscurus propter
solem, ut est in Speculo Vincentij.

Vt ferruginei.) Vnde à Plinio Sideritis uocatur.

Cedere nescit) Hinc uis indomita interpretatur
Adamas, quod idem testatur.

Hæc tamen hircino) Fatiscit sanguine & carne
hirci, præcipue si hircus aliquandiu ante biberit uinū,
& petroselinum uel siler montanum, hoc est, si seleos
comederit. Talis item sanguis ad frangendum lapidē
in uestica conducit. Hec Siluaticus Pandect. cap. 385.

Ferrum contē.) Omnia respuit metalla, excepto
plumbo quo soluitur propter argētum uiuum quod
est in ipso. & Chalybe, cui læsionis infert nihil, sic scri-
bente Aristo. Cum igitur incredibilis huius lapidis
adeo sit duricies, quicquid inuictum atq; inepugnabi-
bile indicare uolumus, adamantinum uocamus ait
Eras. Et sic Hesio. Durus at his animus solido ex a-
damante creatus.

Theocritus in Amaryllide.

Me quoq; respiciet, neq; enim est adamantina forsan.

Incudis dāno) Incudibus hi deprehenduntur, ira
respuentes ictum, ut ferrū utrinq; dissulter, incudesq;
etiam ipsæ dissileant Plin.

Quod rapit aufert) Adamas dissidet cum magnes
te in tantum, ut iuxta positus, ferrum non patiatu-
r abstrahi, sed magneti rapiat atq; auferat. Sic etiam alijs
lapidibus iunctus omnem illorum uim in se transfor-
mat

mat, ut ait Anglicus libr. 18.

13

Ad magicas artes) Magicam in se uirtutem habere creditur adamas. Si enim capiti dormientis mulieris cautius supponatur, scire poterit maritus eius, an sit casta. Nam si est, dormiendo amplecti coniugem uel lapidis cogitur: Si uero infidelis fuerit, ab eo subito resiliat, ueluti lapidis præsencia indigna. Dioscori.

Indomitumq; facit) Hostilē educat furorem. Vnde de gemma reconciliationis & amoris dicitur. Ad hęc, si mulier a uiro suo fuerit digressa, per uirtutem adamantis in uiri gratiam reuocatur. Dioscorides.

Lemures) Lemures dici putant uagantes umbras hominum ante diem mortuorū, quasi remures à Remo, cuius occisi umbras frater Romulus cum placare uellet, Lemuria instituit, id est parentalia. Ouid. Fasto. 5. Marcianus uero lemures manes appellari existimat, qui post uitam ipsdem corporibus delectentur & cum his maneant. Sed multa de his Augustinus de ciuitate Dei lib. 9. & Varro de uita patrum lib. 1. quæ dilucidiora scripta sunt in Capite Gagates.

Somnia uana) Somnia uana sunt, quæ non ex reuelatione diuina, sed ex imbecillitate cerebri, uel per turbato animo proueniunt, dicit Macinellus, quando quod interdum nimium cupimus, noctu uidemur uidere. De quibus est illud Terentianum in And. Num ille somniat ea quæ uigilans uoluit? Et Vergilij hoc: Credimus an qui amant ipsi sibi somnia fingunt. Macrobius uir multa doctrina pollens, quinque somniorum species enumerat, Somnium, uisionē, oraculum, insomniū, & fantasia: inter quas duæ, insomnium & fantasia, uanae sunt: somnia autem quæ post mediam noctem ostenduntur: uisiones & uisa non reprobantur. Nam & Iosephi somnia, & Apostolorum uisa, & multorum uisiones credendæ fuerunt. Macrobius in Somnio Scip. libro 1. cap. 3.

B 5 Repellit

67
R
Repellit) Tanquam minime fides adhibenda sit illis, poeta dixit contempnue repellit. Vnde conuenit huc, illud Catulli distichon:

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,

Et pauidas mentes falsa timere iubent.

Clausus in argento) Huius uis maior esse perhibetur, si sedes eius, cum in anulo ponitur, sit ferrea, a nulo pro dignitate lapidis ex auro constante, sic est in libro de natura rerum.

De adamante plura Solinus cap. 65. Plin lib. 37. cap. 4 Alber. lib. 2. tract. 2. cap. 1. mineral. pandectarum Siluat. cap. 385. Serapio in aggregatione simpli. Isido. lib. 16. Aristo. in lib. de lapidibus.

¶ Achates. 2.

VT peribent primum lapis est inuentus Achates
In ripis fluuij, qui nomine dictus eodem:

Hic precio diues Siculas perlabitur oras.

Sit licet ipse niger, zonis tamen obsitus albis,

Hic lapis ingenitas perhibetur habere figuras:

Cuius natuius facies interlita uenis,

Nunc regum formas, nunc dat simulachra deorum.

Rex Pyrrhus digito gessisse refertur Achatem,

¶ plana Cuius ¶ plena nouem signabat pagina Musas,

Et stans in medio cytharam tangebatur Apollo:

Naturæ non artis opus, mirabile dictu.

Hunc quoque Coralio similem gerit in sula Creta,

¶ croceis Cuius planicies ¶ chryseis est illita uenis.

Iste nepæ uirus fugat, & quod uipera fundit.

Reddentem facies uarias dat & Indus Achatem,

Nunc nemorum frondes, nunc dantem signa ferarum:

Hic sedare sitim, uisumque fouere putatur.

Est & qui myrrhæ succensus spirat odorem.

Sanguineas maculas est qui perhibetur habere.

Cerea cui facies, quia creber, uilis habetur.

Portantem munit, uiresque ministrat Achates,

Facundumque

Facundumq; facit, gratumq; boniq; coloris.
Hoc Anchisiades comitante pericula uicit.

¶ Alardus Aemstel.

Vt perhibent primum) Plinius cap. 10. libr. 37. &
Rhennius.

Cernitur egregius lapis hic cui nomen Achates.

Hoc dederat fluuius, cuius generatur ad undas.

Hanc simulachra uides uenis ostendere gemmam.

Zonis tamen tamen obsitus albis) F. de auro & ar
gēto leg. L. uestis Vlpianus zonas inter muliebria nu
merat. Martialis. Longa satis nunc sum: dulci sed pōde
re uenter Si tumeat, fiam tunc tibi zona breuis. Ouid.
Fast. 2. Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit. Zo
na quoq; erat uiroꝝ, in qua solebāt deferre nūmos,
iuxta illud Matthæi. Ne possideatis aurum, neq; argē
tum, neq; æs in zonis uestris. Vide adagiū, zonam per
didit. Vtitur & Plinius hoc uocabulo pro cinctura (ni
fallor) cum sepe aliās, tum lib. 37. cap. 6. Et si zona al
ba fundat se non colligit. Illud obiter annotandum,
quod Strabo lib. Geor. 4. scriptū reliquit, Gallos olim
solitos operam dare, ne obesi fierent & uentricosi, pu
nirēq; iuuenem certam zonæ mensuram excedentem.
Verba Strabonis sic habent. Ἰδιον δὲ καὶ τοῦτο ἀσκεῖν ἅρῳ
τοὺς μὴ παχέως εἶναι μηδὲ προγαστρὸς ὅμ δ' ὑπερ βαλλόμενον τῷ
ὥμ τὸ τῆς ὥμης μέτρον (ἡμεῖς).

Rex Pyrrhus digito) Videtur Marbodæus hūc lo
cū ut pleraq; alia omnia ex Soliniana transtulisse histo
ria ca. 11. & is uicissim ex Plinio ca. 37. li. 37. Pyrrhus,
inquit, qui aduersus Romanos bellū gessit, habuisse
traditur Achatē, in qua nouem Musc & cytharam A
pollo tenens spectabatur, non arte, sed sponte naturę
ita discurrentibus maculis, ut à Musis quoq; singulis
sua redderētur insignia. Ismeniam Choraulē tradūt
multis fulgentibusq; uti consueuisse, q; regum amicitia
conciliare existimentur.

Croceis

61
K
Croceis est illita uenis) Plinius cap. 10. 37. Cora-
lochates inquit guttis aureis saphiri modo distinctus,
qualis copiosissima in Creta sacra appellata. Ex qui-
bus Plinij uerbis satis apparet esse reponendum, chry-
seis est illita uenis, id est, aureis ^{από τοῦ χρυσοῦ} siue ^{χρυσῶ}
i. aureis. Quanquā in exemplari habebat croceis.

Cuius plena noue(n) D. Augustinus de doctrina
Christiana cap. 7. lib. 2. (Sanguineas maculas) Lucan.
10. Stabatq; sibi non segnīs achates Purpureusq;.

Hoc Anchisiades) i. Aeneas, q testatur Anchisen
fuisse patrem suum, apud Verg. lib. Aeneid. 2. Ascani-
um, Anchysenq; patrē, Teucrosq; penates Commem-
do socijs. Idē 6. Tros Anchysiade facilis descensus A-
uerni. Fuit autem Achates perperuus Aeneae comes i-
demq; fidelissimus. Idem. 6. Aeneid. Cui fidus Achates
11 comes, & paribus curis uestigia figit. Et 1. Aeneid.
Corripuit fid⁹ quē tela gerebat Achates, Athanasius
de passione domini. Etenim qui erat in medio Cheru-
bim omni indutus lapide precioso, Sardio, Iaspide, a-
chate, nūc iam super papyrus, & arundinem, ac silicē
dormit, quemadmodum in Iob de illo dicitur.

Pictor, Villing.

De Achate Plinius lib. 37. cap. 10. Solin. ca. 11 Sil-
uati, Pandect. cap. 386. Albert. Mineral. lib. 2. Tract. 2
cap. 1. Anglic. de proprietatibus rerum lib. 16.

Rex Pirrhus) Pyrrhus iste Epirotis imperitauit,
& post Alexandrum rei militaris peritissimus est iu-
dicatus: unum os habuit dentium uice, lineis modo in
superficie suppositum distinctumq;. Testis est Ludo.
Caelius libro 2. cap. 33. De regis huius anulo scribit
Plinius libro 37. cap. 1.

Cuius nati. interlita) Id est, commaculata. Nam
interlino uerbum superinducto atramento, aut alio
liquore, iē aliquam uel picturam est desinuere, quod
ex hoc Ciceroniano intelliges, Tabulae sunt in medio
se corrus

se corruptas atq; interlitas esse clamant.

Nepæ uirus) id est scorpionis. Constat enim à Gre-
cis scorpionem nepam uocari, uermiculi genus quod
sub faxis latitet, quæ si quis tollat incautus, uulnus ac-
cipiat obliquo ictu à cauda uenenosa. Ita Plinius lib.
11. cap. 25.

Vipera fundit) Vipra genus serpētis est uenenosissimum,
omnium serpētium nequissimum. De hac Isido. li. 12.
Sic dicta q; ui pariat: nam cū eius uenter ad partū in-
tumescit, catuli non expectantes maturam solutionē
naturæ, corrosis eius lateribus, cum matris interitu
ui erumpunt. Dicit & idem q; masculus suo ore infer-
to in os uiperæ semen expuat, & ex illa uoluptate li-
bidinis in rabiem uersa, caput maris præscindat, un-
de parens uterq; pereat: masculus dum coit, fœmina
dum parit. De hac Plinius libro 8. cap. 39.

Illita) Ilino leniter induco significat, unde Hora-
tius lib. 1. Epist. Quod si bruma niues Albanis illinet
agris. Et Plin. Fimum caprinū ex melle illitū epipho-
ris, prodesse putant.

Hoc Anchisiades) Achate multa pericula uicit Ae-
neas, ut qui non perpetuam dormiret noctem, sed cu-
ra agitated, quæ regum comes est (unde achates dici-
tur) alijs somno indulgentibus, ipse uigilans, cogita-
bundus, sobrius de futuris agitabat animo. Hoc loco
quid alij sentiant prætermittro, sed per achatem curā
intelligo, quæ maxime comitatur principes (libet uer-
bis uti Erasmijs) ut qui tantam negotiorum sarcina-
nam sustineant humeris, q; nunquam sine hac uiuant.
Huius rei præclarum exemplum præbuit Epaminon-
das dux Thebanus. Siquidem cum Thebani ciues, fe-
stis quibusdam diebus solutius comotationibus in-
sudarent, licentiusq; uoluptatibus fruerentur, ille so-
lus uigil ac sobrius arma lustrabat, & cura pro atha-
te comitat⁹ urbis mœnia obambulabat. Rogatus cur
id fa-

id faceret, respondit, sobrium esse se ac uigilare quod reliquis liceret temulentis esse ac dormire, ut Plutarchus refert in libello aduersus ducem imperitū. Porro apud Homerum Nestor ad Agamnonem: Belliger Atridæ proles dormis ne Agamemnon? Perpetuam noctē dormire haud principe dignū est, Cui populi commissi, & tanta negotia curæ. Non nescimus Aeneam in uagina secum tulisse Achatem. Nam lapis hinc armiger dictus est.

Si uis Achatem uirtutis potentem esse, feras eum in setis leoninis, ubi ad quoduis tempus ualebit, scribit Plinius.

Nunc nemorum frondes) Non refert an ramos arborum uel folia intelligas. Nam Plinius scribit quod Indicus Achates non folia tantum, sed nemora quandoque repræsentet. Frondes autem proprię sunt arborum, folia uero tam arborum quam herbarum & florum, dicit Perott.

Quia creber, uilis habetur) Quod rarum, charum est. Ut dicitur unde Marbode. ca. 4. ametystus, ait, Charus haberetur merito, si rarior esset: At nunc negligit quoniam communis habetur.

Alectorius.

spoliatus **V**entriculo galli, qui testibus est triuiduatus Cum tribus (ut minimum) factus spado uiuere annis,

Nascitur ille lapis, cuius non ultima laus est, Et per bis binos capit incrementa sequentes, Mensuramque fabæ crescens excedere nescit, Crytallo similis, uel aquæ, cum lymvida paret. Hinc Alectorium nomen posuere priores, Nomen apud Græcos de galli nomine sumptum, Nam quæ nos gallum communi more uocamus, Gramatici Græco hunc ἁλέκτορα nomine dicunt. Inuictum eddit lapis hic quencunque gerentem, Extinguitque

Extinguitq; litim patientis in ore receptus:

16

Nam Milo Crotonias pugiles hoc præside uicit.

Hoc etiam multi superarunt prælia reges.

Hic ꝑ excussorum promptus solet esse reductor,

ꝑ ex pulso

Acquiritiq; nouos ueteresq; ꝑ instaurat honores.

rum

Hic oratorem uerbis facit esse dõsertum,

ꝑ reformat

Constantem reddens cunctisq; per omnia gratum.

Hic circa Veneris facit incentiua uigentes,

Commodus ꝑ uxori, quæ uult fore grata marito.

ꝑ & dñæ

ꝑ At bona tot præstet clausus portetur in ore.

ꝑ aliàs Væ

Alardus Aemstel.

Ventriculo galli) Plinius Ca. 10. 37. Solinus ca. 4.
sub calcem.

Viduat^o) Pro eodẽ significato dicit & uiduus: Hinc
ioc^o ille Plautin^o Cistellaria. Quotidie uiro nubit, nu
psitque hodie, nubet mox noctu. Nunq̃ ego hanc ui
duam cubare siui, nam si hæc non nubat, lugubre fa
me familia pereat. Horatius Viduus pharetra ri
sit Apollo. Suetonius in Galba. Ne Agrippinæ qui
dem uiduatæ morte Domitij. Catullus ad Flauium.
Nam te non uiduas iacere noctes Nequicquam taci
tum cubile damnat. Claudianus. Serpentes tellus
pura ac uiduata ueneno. Viduatus ergo hoc loco est
castratus, & cui testes execti sunt. ¶ Cum tribus ad mi
nimum) haud dubie legendum est (ut restituiimus) cū
tribus ut minimum. Sic enim prius usurpat, & is lo
quēdi color pur^o & elegā est. ¶ Spado uixerit) Spado
castratus dicit, sicq; à uerbo σπάω uel σπάω, quod est
euello, aufero, traho, diuelloq; testes enim euellūtur.
Sunt qui putant eunuchum esse adolescentem, ac grā
diorem ætate spadonem, Iuuenalis satyra. Cum tener
uxorem ducat spado, nenia luscū. Martialis lib. 5. Spa
done quum sis euirator fluxo. Horatius. Et spadoni
bus seruire rugosis potest. Vide Galeotum de homine

Nomen apud Græcos) ἀλεκτρώω siue ἀλέκτωρ Græ

cis dicitur gallus. Proinde ἀπο τοῦ ἀλεκτρυῶνος dictus
est alectorius: Id quod indicat Græcus uersiculus.
πρὶν ἢ δ' αὐτὸν ἀλεκτρυῶν φέγγητο .i. Prius atq; gallus
cantet iterum cristiger. Et cōstabit autore Erasmo Se
narius, si pro ἀλεκτρυῶν legas ἀλέκτωρ. Vide adagium.
Priusquàm gallus iterum cecinerit. (Nam Milo Cro
tonias) Hunc Milonem Crotonientem tradunt in ceta
minibus ubiq; uictorem euasisse. Lege Herodotum
in Thalia. Galenum Exhortatiōe ad bonas artes, Le
ge adagium, Crotoniatarum postremus, reliquorum
Græcorū primus est lē adagium, Crotone salubrius.

Pictorius Villing.

Solinus cap. 4. Plinius lib. 37. cap. 10. Alb. libro 2.
tract. 2. cap. 1. Bar. Angli. libro 16. Diosc. in Cap. Ale
ctor. ¶ Ventriculo galli). i. in orificio. Nā ut in homi
ne struma est, ita in gallo orificium quod pater.

Hinc alectorio) ἀλέκτωρ latine gallus est, unde no
men lapidi inditum Alectorius quasi gallinarius.

Nam Milo) Milo hic Crotoniates, Prisci Targnij
emicuit temporibus, cui elogium extat: Victor ille o
mnium certaminum. Nusquam lapidis & uirium est
superat⁹ fiducia, nisi semel à Tritormo Bubsequa, qd
Cælius scribit li. 11. cap. 70. Qui una manu, in armen
to ferocissimi omnium & maximi tauri pedem corri
puit, furentemq; ac inde se proripere adnitentem fru
stra, retinuit constantissime: altera prætereuntis for
tē tauri alterius pedem apprehēdit audacissimē, ac cō
pressit ferociter. Vide Eras. in puer. Alter Hercules.
Hunc Milonem quercus lacerandū feris præbuit, scri
bit Val. Max. lib. 9. cap. 12.

Geranites

4.

Hieracitē

ET † Geraniten uetus experientia laudat
Iste colore niger, superat uirtute colorem:
Quem prius abluto si quis gestauerit ore,
Dicere mox poterit, quid de se cogitat alter.

Huic

Mulc quoq; semper inest imperatoria uirtus,
Qua nequeat mulier quicquam prohibere petēti,
Cuius sic uirtus perhibetur posse probari:
Muscis expositum corpus nudato gerentis,
Lactis commixto mellisq; liquore perunctum,
Intactum cupido miraberis agmine linqui:
Si lapidem cultris, facto grege spicula figent,
Imbutamq; cutem sugent per uulnera mille.

Alardus Aemst.

¶ Et Gerathitē) Legendum est haud dubiè: Et Geraniten uetus. Plinius cap. de gemmis, quæ ab animalibus cognominantur. Et à gruis collo geranites, hic racites accipitris, &c. Geranites similitudinē habet colli gruis, quam Græci γέρανον uocant. Hesiodus. ὄρε' & ὄρε' ἄν' φωνήν γέρανον ἐπ' αὐτοῦ. Quanq; malim Hieracitē, nisi obfaret carminis ratio. (Lactis commixto) Homer' Iliad. 15. utitur similitudine nimisq; apposita de muscis, uerno tempore circum mulctralia uolitātibz, ut sese satient.

Pictorius Villing.

Plinius lib. 37. cap. 10. Albert. lib. 2. cap. 7. sed corrupte ibi legit Gerachides. Aristot. in Lapidario suo. Barph. Angli. lib. 16.

Hieracites à colore accipitris nomē habet, sed maioris uirtutis est, quā coloris, inquit Poëta: Niger etenim, qui color infamis est, ex opinione Pythagorica. quæ aiebat, quod esset colore candido, id ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Habentur apud Plinium colores tres præcipui tantum, lib. 21. cap. 8.

¶ Iaspis. 5

I Aspidis esse decem species, septemq; feruntur.
Hic & multorum cognoscitur esse colorum,
Et multis nasci perhibetur partibus orbis.
Optimus in uiridi, translucentiq; colore,
Et qui plus soleat uirtutis habere probatur.

C

Ca

febrē ful-
at, arcet
hydropē.

putatur.

Caste gestat^r ꝛ fugat & febres, & hydropem:
Appositusq; iuuat mulierem parturientem,
Et tutamentum portanti creditur esse.
Nam consecratus gratum facit, atq; potentem,
Et (sicut perhibent) phantasmata noxia pellit.
Cuius in argento uis fortior esse ꝛ probatur.

Alardus Aemstel.

¶ Iaspidis esse decē) Et hic rursus peccat uersus Lu-
canus lib. Pharsaliæ decimo. Fulget gemma toris, &
iaspide fulua supellex. Iuuenalis Satyra 5. Da ueniam
præclara illi laudatur iaspis. Vergilius lib. 4. Aenei-
dos: Atq; illi stellatus iaspide fulua, Ensis erat. Statius
lib. septi. The. Tænariam fulua mordebat iaspide pal-
lam. Idē lib. 4. Electro pollens & iaspide clarus cadē.
Claudianus: Collectæ tereti nodantur iaspide uestes.

Optimus in uiridi) Claudianus: Sæpe manu uiri-
diq; angustat iaspide pectus. Mantuanus: Multra sinus
& colla uirens ornabat iaspis.

Et febres & hydropē) Aqua intercus à latinis ap-
pellatur, cum obstructo iecore cibus incoct^r inter cu-
rem carnemq; dimittitur. Plau. Menechmis: Num lar-
uatus ærat, aut ceritus? Nū cum ueternus aut aqua in-
tercus tenet? Serenus Samonicus. Corrupti iecoris ui-
tio uel splenis acuto Crescit hydrops, aut cum sicca-
ræ felle medullæ, Atque auide fauces gelidum traxe-
re liquorem. Cato ueternosum hydropicum intelli-
gi uoluit, cum ait: Veternosus quā plurimum bibit, tā
maxime fitit. Horatius lib. Carminum 2. Ode 2. Cre-
scit indulgens sibi dirus hydrops, Nec fitim pellit, nisi
causa morbi Fugerit uenis, & aquosus albo Corpore
lāguor. Græcis dicitur ὑδρωτική, ὑδρόπις, cuius tres sunt
species ὑποσπληνική subtercus, πυριπνευτική uetosa uel sicca, ὑδρο-
κήλη ab utre. i. aquosa. ¶ Phāasmata noxia pellit) Rhē-
nius. Gignit enim egregiam crysalli pondere gem-
mam, Atq; malos lemures quod pellit, munus iaspis,

No

Nocturni manes fugitant quem membra tuētē. Idem 15
Atq; aura uiridi legitur q; splendet iaspis. Tamen nō
fit οὐ κατὰ θύρας (quod aiunt) addam tamē. Idaspes fluui
us Indorum, aurum & gemmas habere dicitur. Stati⁹
lib. 8. Theb. Ceu modo gemmiferum thyrso popula
tus Idaspem. Lucanus lib. 8. Qua rapidus Gāges, & qua
Nysæus Idaspes. Claudianus. Auriferum ueniam po
turus Idaspē. Esaiæ 54. Ecce ego sternam per ordinē
lapides tuos, & fundabo te in sapphiris, & ponam ias
pidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides
sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desidera
biles, uniuerfos filios tuos doctos à domino.

Pictor Villing.

Albert. libro 2. cap. 8 Plin. libr. 37. cap. 8. & cap. 9
Dioscori. libr. 5. cap. 47. Galen. libro 9. simpl. cap. 11.
Aristo in lapid.

Iaspis græce, latine uiridis sonat. Nā tamen mul
torum est colorum: uiridis tamen & smaragdo simi
lis, optimus est, scribit Isidorus.

Decem & septem) Iaspidis omnes species huc po
nere longum est, sed bonitatem illius lapidis, hic bre
uibus distinctam habes. Olim optima fuit, quæ pur
puræ quicquam habebat. Secunda, quæ rosæ. Tertia,
quæ smaragdo similis. Apud Plinium hæc & alia mul
ta: Cui igitur cordi ē de his maiora scire, satis habeat
autorem monstratum lib. 37. cap. 8. & 9. Adscribā ta
men & hæc Philosophi ex Vincētio, qui dicit peregrī
nas quasdam inueniri species, ex Thetel enumeratas.
Nam inuenitur, ait, in Iaspide homo, scutum habēs in
collo, & cuspidem in manu, sub pedibus serpentem, q
habeat contra omnes inimicos uirtutem. Item alius, in
quo sit homo, habens fasciculum herbæ in collo, cui⁹
uirtus sit, omnes discernēdi morbos, & sanguinem res
stringēdi, quē Galenū in digito tulisse ferūt. Hinc cru
ce signatum, uiridem, & ne quis aquis submergatur.

C

q

effica

6
efficacē, Haften Vincētius in specul. natur. li. 9. ca. 77

Et nasci multis partib⁹) Nam in India, smaragdo
similis inuenitur: in Cypro, glaucus & pinguis: in Per
sia, æris instar: In Phrygia, purpurea: in Capadocia, ex
purpurea cærulea, atq; non refulgens: Thracia, Indi
co similem mittit: Chalcidia, turbidam. Hæc Plinius.

Consecratus) Cōsecratiōe uidelicet magica & cha
ractere, ut in magicis docetur.

Iaspis) In capite Aspidis inuenitur lapillus, Iaspis
di similis, qui miræ creditur esse efficacię & uirtutis, &
ideo quidam Iaspidem, quasi aspidem uocari uolunt,
scribit Anglicus lib. 16. de lap. & metal. Et tot habet
uirtutes, q̄t diuersas uenulas & colores, inq̄t Dioscor.

Luxuriam cohibet] Impedit conceptum, menstruū
restringit, & hæmorrhoidas si in puluerē redigatur,
datus cum lacte, curat: uisum acuit & confortat.

¶ Sapphirus siue Syrtites 6.

S Apphiri species digitis aptissima regum,
Egregium fulgens, puroq; simillima cælo.
lior est

¶ Inferior nullo est uirtutibus atq; decore.

Hic quoq; Syrtites lapis à plerisq; uocatur,
Quod circa Syrtes Lybicus permixtus harenis,
Fluctibus expulsus, feruente freto reperitur.

Ille sed optimus est, quem tellus Medica gignit,
Qui tamē asseritur nunquam transmittere uisum:

Quem natura potens tanto ditauit honore,
Vt facer & merito gemmarum gemma uocetur.

Nam corpus suegetū cōseruat, & integra mēbra,
Et qui portat eum, nequit ulla fraude noceri,

Inuidiam superat, nullo terrore mouetur.

Hic lapis (ut perhibent) educit carcere uinctos,

¶ Obtrusasq; fores, & uincula tacta resoluit,

Placatumq; deum reddit, precibusq; fauentem,

Fertur & ad pacem bonus esse reconciliandam,

Et plus q̄ reliquas amat hāc ¶ Hydromātia gēmā,

Vt

getat
bstru
q̄.

strio
q̄.
romā
necro
tia.

Vt diuina queant per eam responsa ꝑ mereri.

Corporeis etiam morbis lapis iste medetur:

Scilicet ardorem refrigerat interiorem,

Sudorem stringit nimio torrente fluentem,

Contritus ꝑ lacti super illitus ulcera sanat,

Tollit & ex oculis sordes, & fronte dolores,

Et uitijꝝ linguæ simili ratione medetur.

Sed qui gestat eum, castissimus esse iubetur.

Alardus Aemstel.

19

ꝑ moue

ꝑ lateri

Egregium fulgens Rhennius. Cur alij lapidem q
rubro littore carpunt Sapphiriꝝq; decus nigri flauique
coloris, Saxorum cedunt uenis ac Marte beati.

Hic & Syrites] Plinius capite decimo, libro 30. Sy
titeꝝ, inquit, in littore syrtium, iam quidem in Lucania
inueniuntur melleo colore, croco refulgētes, intus au
tem stellas continent languidas. (Amat hāc nigromā
tia) Fortasse Hydromantia, aut porro necromātia po
tius quadrabit mea quidem sentētia, ut intelligas hac
euocari imagines mortuorum. Est & anāchitides, qua
in necromantia euocari dicūt imagines deorum, sicut
Synochitidē umbras inferorū. Sed de his pro suo qsq;
arbitratu, ut uelit, statuatur. Hieronymus in Esaiaꝝ cap.
19. Magi animas euocare dicuntur, & tenues umbras
rum, imò dæmonum audire uoces. Trenorum 4. Can
didiore Nazarei eius niue nitidiores, lacte: rubicun
diores ebore antiquo, sapphiro pulchriores. Iosue 13
Portæ Ierusalem ex sapphiro & smaragdo edificabū
tur, & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum ei
us. Gregorius Moraliū lib. 8. cap. 19. & 20. expo
nēs illud Iob. Locutus sapphiri lapides eius, & glebæ
illius aurum. Iob 28. Nō conferetur tinctis Indiꝝ co
loribꝰ, nec lapidi sardonio preciosissimo, uel sapphi
ro. Exodi 24. Et uiderunt deum Israel sub pedibus ei
us, quasi opus lapidis sapphirini &c. Cant. 5. Venter
eius eburneꝰ distinctus sapphiris.

C 3

Pictor

Pictor Villing.

Diosc. lib. 1. cap. 146. Plin. lib. 37. cap. 9. Gale. lib. 9. cap. 19. Alber. lib. 2. ca. 7. Aristo. in lapide suo.

Quod cir. Syrt) Syrtis duo sunt sinus Africani maris, diſpari magnitudine, ſed pari piculo, inq̃ Saluſti⁹ Fluctibus expulſus) Vento ibi contrahuntur harenæ, ſcribit idem, unde locus ſit uadofus, accedente cumulo harenarum Libycarū: in quibus, ut Poëta uult, Sapphirus reperitur: quia ſic medium maris accēſibile efficitur.

Medica telus) Medicam regionem deſcribit Strabo Geog. lib. 11. & Plin. libro 6.

Nunquam tranſmit. uſum) Nam deſus eſt, nō pel lucidus, Iſidoro teſtante: niſi aliud Poëta innuat, quod eſt colligere ex libro de nat rerū, ubi ſic inuenio: Nunquam, quantumcunq; purus ſit Sapphirus, imaginem in ſe ut ſpeculum oſtendit.

Vt uocetur ſacer) Tantæ autoritatis fuit lapis iſte apud ueteres, ut Apollini ſacratum dixerint: Vnde gētiles cum pro reſponſis deum ſacrificiorum tempore conſuluerunt, certificari citius putauerunt ſi Sapphirum in præſentia haberent, Hæc Dioſcorides. Vnde ſubiungit Poëta, Vt diuina queant per eam &c.

Necromancia hunc amat) Magi ſingulariter diligunt hanc gemmam, dicit Anglicus, quia ad eorum opinionem per ipſius uirtutem quædam mirabilia operari poſſunt, quod Poëta ſcribit ſatis dilucide

Ardorem interiore refrigerat) In febribus incētiuis refrigerium præbet, ſi iuxta uenas cordis pulſatiles ſuſpendatur, Dioſcorides.

Sudorem ſtringit) Virtutem habet, fluxus ſanguinis reſtrictiuam: unde ſi temporibus apponatur, ſolet reſtringere ſanguinem de naribus profluentem, Sic Dioſcorides.

Superillitus lateri) Apoſtematū reſprimit inſtaturā

ram, si principio inflationis apponatur, Idē autor est.

20

Tollit & ex oculis) Sed uult Dioscorides prius in frigidam aquam poni.

Castissimus esse iubetur) Nam castitatis amatrix dicitur sapphirus, ait Isidorus.

Item uim habet ueneno cōtrariam: unde si araneam infra pyxidem posueris, & uerum sapphirum supra pyxidis orificium aliquādiu, aranea eius uirtute uicta perit. Hoc dicit insignis autor Dioscorides.

¶ Chalcedonius 7.

Chalcedon lapis est hebeti pallore refulgens. Inter Hyacinthum medioximus atq; Beryllū.

Qui si pertusus digito, collouē feratur,

Is qui portat eum, perhibetur uincere causas.

Hæc species lapidis tm̄ tricolor reperitur.

Alardus Aemstel.

Chalcedō lapis est) Meminit huius Ioannes Apocalypseos 21. Cap. Fundamentum primum iaspis, secundum sapphirus, tertium Chalcedonius. ¶ Inter hyacinthum medioximus). i. medius. Plautus Cassina. Atq; ita me dii deq; superi, inferi, & medioximi. &c. Significat & medioacutum, teste Non. Marcel.

Pictor. Villing.

Albert. lib. 2. cap. 3. Isido. li. 16. Bartph. Angli. de propriet. rerum lib. 16. Matt. Siluat. cap. 398.

Qui si pertusus) Calefactus paleam attrahit, & ualet contra illusiones dæmonum, & uirtutes conseruat corporis, agitationes phāsticas ex Melancholia exortas pellit, Albertus author est.

Inter Hyacinthum) Quid & cuius coloris Beryllū sit, habes in littera B, quid Hyacinthus, in H require.

Tricolor species) Chalcedoniū prim⁹ color est Sapphirinus: secundus, fuscus & pallidus, modicum albescens: tertius, permixtus rubeo: sic habetur in libro de natur. rerum,

C 4 Re

Reperitur apud Nasomones in Aphrica, & inter
Bafileam & Argentinam, Ifidorus.

Smaragdus. s.

OMne uirens superat forma uiridante Smaragdus,

Cuius bis quinæ species binæq; feruntur:

ætriani

Sunt etenim Scythici, † Bractani, † Niliaciq;

haliciani

Sunt & qui uenis nasci perhibentur in eris,

Chalce

Quos maculis uitiosa notat natura metalli:

nij.

Sunt † Carchedonij: reliquos piget enumerare.

ratia.

Præcipuus Scythicis honor est, & † gloria maior:

Gryphibus eripiunt seruantibus hos Arimaspi.

angitur

Quos uisus penetrat, famæ potioris habentur,

Quorum luce uirens uicinus † tingitur aër,

Quos neq; sol mutat, nec clara lucerna, nec umbra,

Srata superficies quibus est, uel concaua forma

More iacentis aquæ uultum spectâtis obumbrat:

His usum speculis testatur fama Neronem,

Cum gladiatorum pugnas spectare liberet.

Optimus his situs est, quorū sunt corpora plana,

ut.

Commodus iste lapis scrutantibus abdita fetur,

natura

Cum præscire uolunt, † & diuinare † p undā.

dem

Auger opes † lapis hic sese reuerenter habentes,

Omnibus in causis dans persuasoria uerba:

Tanq̃ facundi uis sit sermonis in illo.

Collo suspensus, durum fugat Hemitritæum,

mili

Et sanare potest † ipsa ratione caducos,

ulcedie

Emendat fessos uiridi † medicamine uisus.

Et tempestates auertere posse putatur.

Fertur lasciuos etiam compescere motus.

cceditq;

Proficit in uiridem magis † exactumq; decorem,

orem

Ablutus uino, uiridiq; perunctus oliuo.

Alardus Aemstel.

Omne uirens] Negant quicq̃ eque uirere atq; smaragdum, cuius gemmæ propria commendatio est uir

ror

ror. ¶ Forma uiridante] Lucretius lib. 2. Inter cærules
um uiridesmiscere smaragdos. Tubul. lib. 2. O pereat,
quicunq; legit uiridesq; smaragdos. Lactantius: Albi-
cat insignis mixto uiridante smaragdo. ¶ Cuius bis
quinæ species] Plinius cap. 5. libro 37. Refert genera
smaragdorū duodena: nobilissimos autē dicit Scy-
thicos. Solinus ca. 25. Nā licet sint & Aegyptij & Chal-
cedonij, & Medici, & Laconici, præcipue tamen est ho-
nor Scythicis: & quæ sequuntur illic, quæ in calce hu-
ius libelli curauimus adiicienda. ¶ Quos macul] Luca-
nus lib. Pharsalię 1. Terga sedent crebro maculas di-
stincta smaragdo. ¶ Sunt Chalcedonij] Plinius cap. 5.
libro 37. meminit smaragdi Carchedonij. Vnde in cō-
iecturam ducor legendum esse, Sunt Carchedonij.

Sunt etem Schytici] Plinius: Smaragdorū nobilissi-
mi sunt Scythici, deinde Bactriani, tertio Aegyptij. Idē
lib. 7. cap. 9. Et si uarię non sint Bactrianę. Pamphyl^o.
Sardonyches aurum torques Scythicosq; smaragdos,
Plinius autor est Aegyptiorum Scythicorumq; sma-
ragdorū tanta esse duriciem, ut nequeant uulne-
rari, Scythicos tamen omnium esse nobilissimos.

Gryphibus eripiunt] Has aliter ueteres latini (ut
ait Nonius) Picos appellabant. Plautus in Aulula. Pi-
ci diuitijs, qui aureos montes colunt eos solus supero.
Plura Philostratus libro tertio. Hoc genus ferarum,
inquit Seruius, inferiori parte leones sunt, alis & facie
aquilis similes, equis uehementer infestę.

Eripiunt] Sicut Hyperboreis rutilans in uallibus
aurum Gryphes amant, auidiq; tenent, uigilesq; tuen-
tur. Gryphen habet India quadrupedem, uolucrē, re-
curuis unguibus, dorso nigro, priori parte purpureū,
alis albicatibus, ore aquilino, igneis oculis, difficilem
captu, nisi capiatur pullus & inuolucer: aurum fodit
apud Bactrianos in desertis locis, & nidificat in altis
montibus, & prope accedentes abigit, nidos eo texit si

61
bi, quibus inhiantes fere pessimè pereunt.

Arimaspi] ἀρίμασποι lingua Scythica monophthalmi dicuntur, nā eorū uoce ἀρίμα unum σπόρ oculum appellant, Autor Herodotus in Melpomene. Rhennius Quos supra gryphes ditissima rura Smaragdo, Qualem non alius terrarum possidet orbis, Atq; aurum si bimet defendunt corpore puro. Omnia sed duri superans audacia lucri, Aduersus uolucres heu commouet arma uirorum. Prælia nam faciunt Arimaspi gryphibus hostes. Hic & CrySTALLI pellucet maxima moles. Pugnam Arimasporum & gryphū refert Plinius capite 2. libro septimo. & Solinus, Capite 25.

Clara superficies] Ouidius 2. Meta. In folio Phœbus claris lucente smaragdis.

Testatur fama Neronē] Memoriae proditū est Neronem principem gladiatorum conflictus in smaragdo spectasse, cuius corpus si extendat, non aliter atq; speculum reddit imagines.

Durum fugat Hemitritæum] Famosissima omnium febrium compositarum species est ἡμιτρίτης semitertiana uocata. Siquidem in Hemitritæo una semper est febris tertiana, species autem eius tres sunt: Maior fit melancholia inter uenas, cholera extra putrescentibus. Minor est, cum phlegma intrā uenas, extrā uero cholera putrescit: & hic quidem uerus Hemitritæus à medicis appellatur. Medi⁹ fit ediuersò cholera intrā, phlegmate extrā uenas putrescente. Cornelius Celsus libro tertio, capite item 3. Tertianæ febris duo sunt genera: alterum quod eodem modo quo quartana & incipit & desinit, nec aliud discrimen est, nisi quod unū tantum diem præstat integrum, tertio recurrit. Altera lōgè perniciosius, quod tertio quidem die reuertitur, ex octo autem & quadraginta horis ferè sex & triginta per accessionem occupat, interdum etiam uel min⁹ uel plus, nec ex toto in remissione desinit, sed tantum leui

leuior est morbus. Et ob id medici Hemitritæum ap-
 pellarunt quod imperfecta sit tertiana, & propius ad
 quartanam accedat. Lege Arnoldum à Noua uilla in
 Breuiario, libro 4. cap. 17. Cyprianus in libello, ut uo-
 cant, de singularitate clericorum. Habes nunc carnem
 tuam quam superes semper: quid tibi uis alteram uel
 le cōducere? Nemo super unam febrem cupit adhibere
 re peiorem ne incipiat Hemitritæo insanabili labora-
 re, cui nullus ualeat medic⁹ subuenire. D. Hieronymus
 in Hilarione. Ibi em̄ siue ob corruptū aërem, siue ut po-
 steà claruit, propter gloriam Hilarionis serui dei, he-
 mitritæo pariter arrepti, omnes à medicis desperati
 sunt. D. Erasmus in adahio. Smaragdus in luce obscu-
 rus: ἀπύκνωτος & σμάραγδος. ἐν ᾧ οὐδὲ φάει σκοτεινός, id ē, in
 signis Smaragdus, in luce quidem obscur⁹. In eos iac-
 ci solitum, qui præposterè ibi se occultarent, ubi ma-
 ximè conueniebat ædere uirtutis specimē. Plinius in-
 ter Smaragdorum uarietates commemorat, qui dicti
 sint cœciq; colore sint obscuriore. Id uitiū in sole ma-
 gis deprehenditur, cum ingens color ille suauiter ui-
 rens, nec sole mutetur, nec umbra, nec lucernis, ac ne a-
 quis quidem. Quemadmodum idem docet Plinius li-
 bro 37. cap. 6.

Proficit in uiridem] Erasmus Stella in libello de
 gemmis. Ad hoc sonat, inquit, uersus iactatus autoris
 obscuri, Proficit in uiridi magis, accenditq; colorem,
 Elutus uino, aut uiridi præuentus oliuo. Quod si per-
 mittatur nobis diuinare (cur autem non permittatur
 in libello tam deprauato, non tamē prorsus indocto,
 nec ab obscuro profecto autore?) malim legere ut no-
 strum habet exemplar. Hester x. Et pendebrāt ex om̄i
 parte tētoria aërei coloris, ac charpasini, & hyacynthi-
 ni, sustentata funibus byssinis atq; purpureis: Lectuli
 quoq; aurei & argentei super pauimentum smaragdi-
 num, & pario stratum lapide depositi erant.

Pictor

Plini⁹ lib. 7. cap. 5. Solin. cap. 24. Serapio ca. 384.
Albert. lib. 2. ca. 170. Isidorus lib. 14. cap. 3.

Smaragdus à nimia uiriditate dictus est, nam omne satis uiride smaragdum dicitur, quod Isidorus ait.

Omne uirens superat] Etiam herbas uirentes, & circa se uiriditate nimia aërem repercussum, neq; illius uiror in sole aliquo modo obūbratur, ut Plin. ait.

Bis quinque species] duodecim enumerantur genera smaragdi apud scriptores, præcipui tamen Scythici, q; nullis minus uitij inest: qui quantum Smaragdi à ceteris gemmis distant, tantum isti ab alijs Smaragdis. Hinc Bactriani, quibus altera laus est, quos in comis furis saxorum, Etesijs flantibus colligunt: tunc enim detecto solo internitent, quia his uentis harenæ multum mouentur. Tertium locum Niliaci, hoc est Aegyptij tenent, qui eruuntur circa Copton, oppidum Thebaidis, in collibus & cantibus: reliqua genera in metallis ærarijs inueniuntur. Si narrationis fidem queris, lege Plinium libro 37. cap. 5. unde hæc supra posita excerpta inuenies.

Scythici] Scytharum regio septentrionalis est, est ab India ad Germaniā porrecta, De hac & Bactris in Asia, legito Strabon. libro 2.

Niliaci] Id est Aethiopici, quia Nilus Aethiopiæ fluius est. De hoc uide capite 31. in scholijs.

Carthedonij] Quod est Carthaginenses. Carthago enim & Carthedon est dicta à conditore Carthedone. Eius meminit Appianus.

Arimaspi] Scythiæ populi sunt unoculi, scribit Herodotus, q; assidue præliantur cum Gryphis, ferarū uolucris genere, eruenta ex cuniculis mira cupiditate aurum, ut Plinius. Ita nuncupatos asserit idem Herodotus, quia illarum gentium uocabulo Arima unum significat, spu uero oculum.

Quibus est strata superficies uel concaua forma] Hoc est, qui non ex toto æqualitatem habent, uultum spectantis adumbrant, quia tunc una pars obumbrat aliam, dicit Albertus.

His usum speculis] Smaragdis enim nihil iucundius, nihilq; utilius uident oculi. Nam fatigatos obtuitus, coloris lenitate reficiunt, & quos alterius gemæ fulgor retuderit, Smaragdi recreant, Solinus.

Corpora plana] Optimos sortiuntur situs, quibus planities est resupina & extenta, ait idem.

Optimus situs] Ferunt namq; in Cypro insula, in tumulo Reguli Hermiæ iuxta Cetariâs Leoni marmoreo inditos oculos Smaragdinos, ita propter bonum situm, hoc est, planiciem resupinam, radiantes in gurgitem, ut piscatores terriți refugerent, scribit Vincentius.

Reuerter habentes] Expertum est, qd Smaragdus non fert coitus immundiciem, quia rex Vngarię in coitus hora cum uxore sua Smaragdum habuit, qui in tres partes diuisus est propter hoc, quia ad castitatem se inclinat. Albertus hæc scribit.

Hemitritæus est semitertiana febris, quæ fit ex Cholera putrefacta extrâ uasa, & non collecta ad apostema, dicit Anglicus.

Sanare caducos] Si ponatur ad Epileptici caput Smaragdus, iuuat: quando super arteriam, calorem eius temperat, inquit Aristoteles.

Qui dederit in potu, de limatura eius lapidis pondus .8. granorum ordeï huic qui sumpsit uenenum, antequam fecerit impressionem, liberat eum à morte, & non cadent capilli eius, neque excoriabitur, ut est Pãdect. cap. 476.

Chrysopassius. 9.
Aethiopum tellus lapidẽ Chrysopassion ædit,
 Quẽ tenebræ pdunt, occultant tempora lucis.
 No

Noctibus igne micans, uanescit luce diurna.
Absq; nitore facit auri pallore sepultus.
Hic quoq; naturæ mutatus cernitur ordo.
Nam quem lux cælat, † subito nox cæca reuelat.

Alardus Aemstel.

† solito
nox more
reuelat.

Chrysopassiō ædit] Chrysopassos latine sparsus, uel uariius auro dicitur, & τοῦ χρυσοῦ. i. auro, & αὐροσπαστός. i. spargo uarioq; q; is lapis aureis uenis sparsus sit uocatur & alio nomine Chrysolampis. Plinius. Chrysolampis, inquit, in Aethiopia nascitur, pallidi coloris die, & noctu ignei. Solinus cap. 43. Ibi & Chrysolampis apparet, quem lapidem lux cælat, prodit obscurū. Hæc enim est in illo diuersitas, ut nocte igneus sit, die pallidus. Hæc ille. Inter alias quoq; gemmas lōgè preciosissimas, atq; adeo extrā precia omnia, taxationēq; humanarū opum, quibus nobilis illa matrona Hildegardis olim Theodorici Comitis Hollādiæ nostrę uxor, tabulam auream prorsus inæstimabilem D. Adalberti tutelaris Hecmundensium præsidis, donatam intersignauit. Etiam fuit Chrysolampis, quem uulgò uocant Osculanum, qui nocturnis temporibus ita totum hinc inde illustrauit sacrarium, ut ad preces horarias noctu intempesta lectas uice lychnorū per diu haberetur, & etiamnum haberetur, nisi spe quæstus faciendi compilatus ab euolatico monacho Benedictino bipedum auarissimo, q; ab eo lapide proditus esset sacrilegus, in pelagus Hæmondense proximum præcipitatus esset. Manent huius lapidis nonnulla restigia hodiēq; in supero limine, cuius modo memini tabulæ.

Nam quem nox cælat solito lux more reuelat] Sic erat scriptum in peruetusto quodā codice bibliothecæ Veteris montis prope Coloniam, & ita adducit Ioannes Camers in commentarijs in Solinum. In exemplari autem (quod nobis exhibuit Outgerus Aemstel redamur

redamus Harlemorum physicus, uir in re medica cum primis experiens, in historijsq; cōscribendis non uulgaris artifex, habebatur.) Nam quem lux celat, subito nox cæca reuelat. Quæ mihi lectio magis probatur. Simile quiddam est apud Pliniū li. 36. cap. 22. de Phēgite. Nerone principe in Cappadocia repert⁹ est lapis duricia marmoris, candidus atq; translucens etiā, quā parte inciderant uenæ, ex argumento Phengitis appellatus: hoc cōstruxerat eadē Fortunę, quā Geiani appellatione dicebat, à Seruio rege sacratā, aurea domo cōplexus. Quare etiā forib⁹ opertis interdū claritas ibi diurna erat, haud alio quā speculāri modo, tanq̃ inclusa luce non transmissa. Dicitur autem Chrysolampis, ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ καὶ λάμπω, i. ab auro & splēdeo. Ab hac gemma sumptum est adagiū, ἐν νύκτι λαμπρὸς ἐν φάει σκῶ φέλις, i. In nocte lucens, luce uero inutilis. De præposteris, qui sapiunt, ubi nihil est opus, cum opus est dormiunt. D. Erasmus magis arbitrat⁹ competere in eum, qui inter indoctos uideatur aliquid esse in literis, inter eruditos nihil sapiat: & posse inuerti pro uerbium, ἐν φάει λαμπρὸς, ἐν νύκτι δὲ σκῶ φέλις.

Pictor. Villing.

De Chrysopasio Plin. libro 37. cap. 10. sed ab eo nominatur Chrysolampis, Solin. cap. 42. Albert. libr. 2. cap. 3. Chrysopagion uocat: quidam Chrysotopsin. Siluaticus Pandect. cap. 408.

Nocte igneus est Chrysopasius, die aureus, unde suum nomen habet, Isidorus.

Atq; nitore iacens] In die enim euanescent, & fulgorem amittens, quasi aurum expallescit, Albertus.

Hic mutatus ordo] Nam fit in ipso secundum diuersitatem luminis & tenebrarum reciprocatio coloris non determinati, uelut in quercu putrefacta & noctiluca, de quibus rationem affert perfectam & ueram Albert. in lib. de anima.

Sardius

Sardius à sardis est à quibus ante reperiuntur
Sortitus nomen, rubri solet esse coloris,
Hic inter gemmas uilissimus esse putatur,
Præter fulgorem cum nil ferat utilitatis,
Excepto, quod Onyx nequit hoc præsentē nocere:
Huic quoque dat quinas species studiosa uetustas.

Alardus Amstel.

Sarda signando utilissima est gemma, uulgaris &
primum Sardibus reperta. Plin. cap. 7. 37. Solinus ca.
20. Præter marmor dat & Sardam lapidem, qui mar-
more quidem præstat, inter gemmas uero uilissimus
dicitur (Vilissimus esse, probatur) Lege adagiū Σαρδία
λίθος .i. Sardi uenales.

Excepto quod] Hoc loquendi modo utebatur au-
reum illud Ciceronis seculum, in eadem significatiōe
qua præterquā. Horat. Excepto quod non mecum
esses, cetera lectus. Sardo, siue (ut scribit Hesychius) Sar-
don insula ingens, opposita Italiæ, in qua uariæ pur-
purarum tincturæ laudatissimæque fiebant. Itidem &
Tyrium muricem, ostrumque Saranum legimus apud
latinos. Aristophanes in Pace. ἢ καὶ Σαρδίων τινὰ ἐστὶν ἄμ-
μας & Σαρδίωνος .i. Quam ille prædicat coloris esse Sardo-
niaci. Idem in Achar. ἴνα μὴ σε βάτῳ βάμμα σαρδινιάκου. Nec
te linam colore Sardiniaco.

Huius lapidis & aliorum item omnium meminit
Camillus Leonardus Pisaurienſis in libello, cui titulum
nuncupauit, Speculum lapidum. Qui ob id inter au-
tores initio operis positos non est adlectus, quod prius cœ-
ptus sit excudi Marbodæus, quæ quicquid est hoc specu-
li exhiberetur. Posteaquā ergo plurimos ad lapi-
des usui futurum est, proinde uisum est eius hic me-
minisse.

Pictor Villing.

Sardam uocat Albert. lib. 2. cap. 17 quem debuit Sag-
dam

dam nominare, hunc uero Sardinium. Plinio dicitur
Sarda, lib. 37. cap. 7. Barph. Angli. lib. 16.

Sardi pluraliter urbs est Lydiae, regia Cræsi, præ-
clara quidē: Huius mentionē facit Strab. Geog. 13.

Onyx lapis qui multiplicat lites, & commouet
undiq; rixas, ut habetur supra cap. 46.

Quinas species habet, sed iter illas utilior est quæ
mittitur à Sardis. Gaudium enim incendit, expellit ti-
morem, audaces reddit, atq; mentem acuit. Ab incāta-
tionibus quoq; & maleficijs tuetur, si Dioscor. creden-
dum. In lib. de natu. rerum, legitur q; fluxum sangui-
nis, ut Corneolus, sanet.

Circa Leucadiam Epiri quoq; inuenitur hic lapis,
& circa Aegyptum. In his autem mares excitatius ful-
gent, fœminæ uero pinguiore. sunt, & crassius ni-
tent, Plinius.

Sardonyx. II.

Sardonychē faciūt duo nomina Sardus, Onyxq;
Tres capit ex binis unus lapis iste colores,
Albus † in his nigro rubeus supereminet albo: † & hinc.
Istum distribuunt species in quinq; magistri,
Sed qui tres puros impermixtosq; colores
Sic in se retinent ut distent limite certo:
His honor amplior est, & eorum forma, pbatur,
Densior & raro plus fertur habere † decoris.
Hic solus lapidum nescit conuellere ceram, † coloris
Hic humilem castumq; decet, uultuq; pudentem,
Cuius uirtutes alias reperire nequiui,
Partibus hunc nostris Arabes, sed & India mittit.
Alardus Aemstel.

Sardonychem faciunt] Plinius cap. 737. Soli-
nus cap. 45. Hæc autem fuit gemma illa signatoria,
quam Polycrates uolens proiecit in pelagus, erat e-
nim tyranno ea gemma rerum omnium suarum gra-
tissima, quā plurimum tristaretur. Quinto sexto uē, q;
D hæc

hæc acta sunt die, piscator quidam captum eum piscē
qui Polycratis gemmam casu absorbuerat, Polycra-
ti dono detulit, cuius euiscerati aluo gemma ea reper-
ra est. Scribunt historiam hanc Herodorus in Thalia,
Marcus Cicero in fine quinti de finibus bonorum &
malorum. Plinius cap. 1. 37. natur. historiæ [Albus in
his nigro, rubeus supereminet albo] Sūt qui sic habe-
ant. Albus & hinc niger est, rubeus supereminet albo.
Quæ lectio impendio plus arridet, nisi essent non pa-
rum multi, qui rubeum negent probum esse uocabu-
lum. Persius Satyra. Et natalicia tandem cum sardo-
nyche albus. Iuue. Ante pedes ideo conducta Paulus
agebat Sardonyche, Martialis: Cuius & hic lucet Sar-
donychata man^o D. Gregorius 18. lib. Moralium, ca.
30. Lapis Sardonychus terrę rubrę similitudinem ha-
bet: Sapphyrus æream habet speciem: Iaspis uiridis
est coloris.

Hic humilem, castumq; det uult) Extat prouer-
bium, *βόμια σαρδωνικόν* .i. tinctura Sardonyca: De colo-
re præcellenti, præcipuè purpuræ. Per iocum autem
trāsfer tur ad eum, qui pudefit, aut qui ob plagas san-
guine tangitur.

Pictor. Villing.

De Sardonyche Plinius li. 37. cap. 1. & 6. & 12. So-
lin. cap. 45. Alb. lib. 2. cap. 17. Arist. in lap. suo.

Albus & hic niger] Cœperunt pluribus hæ gem-
mæ intelligi coloribus, dicit Plinius: radice quidē ni-
gra, medio candido, uertice non sine quadā specie pur-
puræ, candore in minium transeunte.

In quinq; species] Inuenitur quinq; modis Sardonyx,
& forte pluribus, propter diuersam colorum cō-
mixturem, & substantię densitatem, dicente Alberto.

Distent ut limite] Et laudabilior est q; colores ma-
gis habet distinctos, Albertus.

Cæram conuellere nescit,] Sardonyx optimus est
ad sigilla

ad figilla, quæ nil cære tenet, quod scribit Helinædus. 26

Hac gemma Polycrates tyrānus ab inuidia Fortunæ sese redimere credidit, proiecta ipsa in mari, quæ à pisce eo die capto, regiꝫ in culinam deportato, res lata est, dicit Plinius lib. 37. cap. 1.

Arabia & india mittit] Patet ex Plinio Arabicarū & Indicarum argumentum: Arabicæ, inquit, excellūt candore circuli prælucido, sed non gracili, neq; in recessu gemmæ, aut in reiectu renitente, sed in ipsis umbonibus nitente: At hoc in Indicis cæreum aut corneum inuenitur, etiam circuli albi, quædamq; cælestis in ijs arqus anhelatio est, lib. 37. cap. 6.

Dominum illius lapidis oportet esse humilem & prudentem, sic est in libro de natura rerum,

Onyx 12

A ¶ collo suspensus Onyx, digitoꝝ ligatus,
¶ Insomnes lemures, & tristia cuncta ¶ figurat.
Multiplicat lites, & commouet undiq; rixas,
Dicitur & pueris nimias augere saluas,
Hanc quoq; dant nobis Arabes, dat & India gēma.
Hæc etiam quinas species perhibetur habere,
Nomen ab ungue trahens Græci sermonis in usu:
Nam quos nos unguis nostro sermone uocamus,
Hos ^{ὄνυχας} patrio solet ille tenore uocare,
Sardius at præsens si sit tibi, non nocet Onyx.

Alardus Aemstel.

Collo suspensus Onyx] Marbodæus pro iure suo priore producta usus est. Nos autem manente sensu incolumi ita mutauimus. Et collo suspensus Onyx. Hora. lib. Carmi. 4. Nardo uina mereberis, Nardi paruus Onyx eliciet cadū. Lucanus li. Pharsal. 10. Totaq; effusus in aula Calcabat Onyx. Propertius li. 3. Et Croci no nares myrrheus ungat Onyx. Statius lib. 2. Sylvarum. Gremio nec lubricus ossa Quod uallauit Onyx. Pontus. Et in dextra candidus ardet Onyx. Dicitur &

D 2 Onichis

Onychinus, ut paratum est uidere in libris Bibliacis, Exod. cap. 25. & 28. *ονυχίος* secundum Septuaginta Ezechiel. ca. 28. (Græci sermonis in usu) Onyx Græce dicitur unguis. Plutarchus in Bommentario *περί τῆς ἡθους* *μίξης* *οὐτε πόδα γράς ἀπαλάττει κακίαι* & *οὐτε δακτύλου πόδους* *τῆς περὶ τῶν περὶ τῶν πόδων* *οὐτε διὰ δὲ κακίαις*, i. nec podagra liberat calceolus, nec pretiosus anulus unguem uitio, quàm *περὶ τῶν πόδων* uocant, nec diadema capitis dolore. Plinius li. 37. ca. Sardonyches olim, ut ex ipso nomine apparet, intelligebatur cādore in Sarda, hoc est uelut carnibus ungue hominis imposito & utroq; transluo. cido. Gen. 2. Ibiq; inuenitur bdelliū & lapis Onychibus. Exod. 25. Hæc sunt autem quæ accipere debetis &c. lapides Onychinos siue sardios, & gemmas ad ornandum Ephod ac rationale. Item 28. Capiēs duos lapides Onychis, idem Onychinos. De Onyche autē dubitatum est à priscis, an inter gemmas censerī debeat: inuenitur enim tantæ magnitudinis, ut hinc pocula & unguentaria uascula sculpantur. Erasmus lib, Ecclesiast. primo, Paralip. 29. Ego autem totis uiribus præparauī lapides onychinos & quasi stibinos, & diuersorum colorum, omnemq; pretiosum lapidē, & marmor parium abundantissime, &c.

Pictor Villin.

De Onyche Plin. lib. 37. cap. 6. Gale. li. 9. cap. 11. Siluat. Pandect cap. 453. Alber. lib. 2. cap. 13. ubi Onyx & Onycha tanquam diuersi lapides ponuntur, cum tantum unus sit.

Onyx lapis dictus, q̄ habeat in se permixtum candorem, in similitudinem unguis humani. Græci enim unguem dicūt onychem, sic testatur Isidorus. Platearius autem, Onyx, inquit, genus gummi est, fluens ex arbore quæ onycha dicitur, quod postea indurefcit in lapidem, sicut de succino legitur: Hinc lapidi hoc nomen impositum.

Qninas

Quinas habet species Indica onyx, corneam, ignea 27
nigram, cingentibus cādidis uenis, & oculis modo in-
teruenientibus, scribit Pfinius.

Hæc gemma infirmo apposita oculo, sponte sua,
quasi sensata res, intrat sine læsione, circuitq; oculum,
& omnes partes interius penetrat, quosq; contrarios
uiderit esse humores, prorsus excutit, Sic Platearius.

Chrysolithus 13

A Vro Chrysolithus micat & scintillat ut ignis:
Iste mari similis ꝑ quiddam uiroris adumbrās, ꝑ quoddam
Esse *φυλακτήριον* fixus perhibetur in auro,
ꝑ Nocturnos prohibet fortis tutela timores ꝑ Contra
Pertusus tetis si traiciatur aselli, nocturn
Dæmonas exteret, & eos agitare putatur. fortis
Traiectum leuo decet hunc ꝑ gestare lacerto. ꝑ portar
Aethiopes legimus nobis hanc mittere gemmā.

Alardus Aemstel.

Auro Chrysolithus] Hyacinthos Aethiopia mit-
tit, & Chrysolithos aureo colore translucetes. Plin-
nius cap. 9. 37.

Scintillat ut ignis] Propertius. Quos uē dedit fla-
uos lumine Chrysolithos: Ouidius. Per iuga Chryso-
lythi positæq; ex ordine gemmæ. Mantuanus. Chry-
solithis passim rutilantibus, atq; Pyropis. (Esse *φυλακτή-
ριον*). i. phylacterium, Græca uox, Latinis est conserua-
torium, a uerbo *φύλασσω*. Plautus in Captei. Illic est ab-
ductus rectā in phylacam, ut dignus est. Vfus est & eo
uocabulo Matthæus, cap. 23. Dicuntur etiam *φυλακτήρια*
arma salutaria. Minutius quidem, sed tamē obiter an-
notandum, non satis constare carmen hoc, q̃ antepes
nultimam productā oportuit in phylacterion, quan-
do quidem per *u*, scribatur. Ezech. 10. Spes autem ro-
tarum erat quasi uisus lapidis Chrysolithi.

Pictor Villin.

De Chrysolitho Plinius libro 37. cap. 9. Alber. li.

D 3 secundo

secundo, tract. 2. cap. 3. Silua. Pandect. ca. 407. Diosco.
in proprio capite.

Auro micat] Ab auro nomen sortitur hæc gēma:
Nam χρυσός aurum est, λίθος uero lapis, latine igitur au-
reus lapis.

Phylacterium.] Phariseorum proprium fuisse
scribit Chrysostomus, & hoc in Euangelio significat
Mattheus cap. 23. ut decalogum in membranulis scri-
berent. Eas uero membranulas Hebræorum uocabu-
lo dici phylacteria, idē Chrysostomus prodit. At hoc
loco conseruatoriū significare uidetur, quod aliquan-
do Magi seu præstigiatores cōtra nociuas res offerūt,
iuxta hoc quod in decretis Gregorij iunioris dicitur,
Ariolorum & excantatorum phylacteria sunt. Et qđ
in concilio Laodicensi legitur, phylacteria facere, Leo-
ge Ludo. Cœlij antiquitates lib. 3. cap. 9.

Leuo lacerto] Si quis hūc portet leuo brachio, spi-
ritualia confortat: propterea qđ tritus, Asthmaticis, id
est, qui anhelitus habent offensionem, datur is lapis, qđ
per hunc uigori restituuntur. Autor Albertus.

Dicit præterea Tethel, philosophus Iudæorum in
libro de scripturis lapidū, quod quando inuenitur in
Chrysolitho fœmina, habens in una manu auem, & in
altera piscem, ualet ad negotiandum. Pellit enim stul-
titiā & inducit solertiam, ut habetur in libro de na-
tura rerum.

Aethiopes] Huius generis Aethiopicum, præcellit
Indicus: Deterrimus autem est Arabicus, quoniam tur-
bidi coloris est, & fulgoris interpollati, nubilo macu-
larum. Plinius: Inuenitur hæc gemma & in Germania
in iugis Mysniacis, & locis sibi uicinis, sed facile fran-
gibilis, splendore ad candorem declinans. Hanc uulgo
Getrinum uocant. Vincent.

Beryllus

14.

Conspis

Conspicuos reddit sexangula forma Beryllos, 28
 Quod nisi fiat hebes his pallor inesse uidetur, †Eximio
 †Eximiae uiolae similes, lymphæ uē marinæ oleo siles
 Esse uolunt, & eos probat horum gnara uetustas.
 Hic lapis ad nostras partes descendit ab Indis.
 Hic & coniugij gestare refertur amorem,
 Et se portantem perhibetur magnificare.
 Dicitur & sese †stringentis adurere dextram, †gestant
 Infirmis oculis in qua iacet unda medetur,
 Pota simul ructus simul & suspiria tollit.
 Et cunctos hepatis fertur curare dolores.
 Istius esse nouem species †uolucere magistri. †dixere.
 Alardus Aemstel.

Conspicuos reddit] Scholiastes Solinian⁹ uult Be-
 ryllos à gētib⁹, apud quas proueniunt, nomen habe-
 re Græci etiam *βερύλλους* uocant,

Sexangula forma Beryllos] Cōtra syllabę rationē
 corripuit primam. Propertius lib. 4. Et solitum digi-
 to Beryllon adederat ignis. Iuue. Satyra. 5. Heliadum
 crustas & inęuales beryllos. Rhennius.

Quod fert Berylli munus preciosius auro,
 Berylli lapidem liquidum, glauci⁹ coloris
 Scrutantur ripis, alij torrentibus.

Prudentius autem, ut Marbodæus primam corripuit:
 Hinc sibi sapphirū sociauerat, inde Beryllum. Hæc le-
 uicula non tam subinde admonerem, nisi perspicere,
 hanc diligentiam uel illud præstaturam, ne posthac
 Marbodæi uersus facile queāt deprauari: aut si depra-
 uati fuerint, ijs adminiculis possint restitui. Augusti.
 lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 16. Et ignorātia Be-
 rylli uel Adamātis claudit plerūq; intelligētīę fores.

Istius esse nouem species] Plinius cap. 5. 37. & So-
 linus cap. 65.

Plinius Pictorius Villing.

De Beryllo lib. 37. ca. 5. Isido. in cap. de uiridibus gē-

6
1
mis. Solinus cap. 65. Albert. lib. 2. ca. 2. Siluaticus Pā
deft. ca. 395. Diosco. in proprio cap. Vincentius lib. 9
cap. 48. Serapio cap. 398.

Hēbes pallor] Poliuntur omnes sexangula figu
ra artificum ingenijs, quoniam hēbescūt, ni color sur
dus percussu angulorum excitetur. Aliter politi, nō
habent fulgorē eundem, si Plin. credimus li. 37. ca. 5.

Descendit ab Indis] Cur magnus admodum pro
uentus ab Indis gemmarum sit, quære in cap. 4. Ame
thyustus.

Poraq; ructatus] Ad omnem ualetudinem malam
est remedium, si aquam in quam missus fuerit, potui
dederis. Diosco.

Dolores hepatis.] Qui notandi sunt per siccita
tem linguæ ac palati, per sitim continuam & cholera
cam urinam & tenuem, testis Rogerius in Lycurgia
sua cap. 44.

Novem species] India gignit Beryllos, raro alibi
reptos, dicit Plinius, ex quib; probatissimi sunt qui
virilitatem imitantur puri maris: Proximi qui uocan
tur Chrysoberylli, paulo quidē pallidiores, sed in au
reum colorem exeunte fulgore. Vicinum huic genus
est pallidius, quod à quibusdam proprii generis exis
timatur, uocaturq; Chrysoprasus. Quarto loco nu
meratur Hyacinthizontes. Quinto illi quos Heroides
uocant. Post eos sunt Cerini. Deinde oleagini, hoc est,
coloris olei. Postremi x̄o Crystallis fere similes, & hi
habent capillamenta sordesq;, alioqui euanidi, quæ o
mnium uicia sunt. Indi & alias quidem gemmas Cry
stallo inuento adulterare repperunt, sed præcique Be
ryllos minio, quod Plinius indicat lib. 37.

Topazius 15.

Qui quā
rarus **N**ominis eiusdem Topazion insula gignit:
† Qui quo rarior est, tātō magis est preciosus.
Hic species tantum binas. perhibetur habere.
Alterius

Alterius puro color est uicinior auro,
 Clarius alterius, tenuisq; magis reperitur.
 Fertur hæmorrhoidis idem lapis auxiliari.
 Quodq; magis mirum, lunam sentire putatur
 Feruentes etiam compefcere dicitur undas.
 Hunc Arabum gignit tellus ditissima gemmis.

¶ Alardus Aemstel.

Nominis eiusdem Topazion] Infra habes ad uerbum quicquid ad huius loci faciat explicationem, annotatore Ambrosio in Psalmum. 118. Sermone. 16. super illud, Propter hoc dilexi mandata tua super aurū & topazion. Sunt qui Topazion insulam esse affirmant in mari rubro nebulosam, & ideo sepe quesitam à nauigantibus, ex eaq; causa ita uocatam. τὸ πᾶσι γινώσκοντες enim Trogloditarum lingua idem esse, quod quærere. Rhennius. Cur alijsq; decus liquidi gratiq; topazi.

Fertur Hæmorrhoidis] Id est sanguinis pfluuiolaborantibus, ab ἡμαί sanguis, & ῥέου fluxus: proinde primam syllabā oportuit extensam. Hæmorrhoidis fluxus sanguinis ex capitibus uenarum in ambitu ani nō temerè restringendus, cum natura superfluitates suas isthac expectat. Lege Corne. Celsum lib. 6. sub calcem Et Plinium multis in locis. Sunt qui sic habēt, Fertur Emoptoidis. Quam lectionem uidetur esse sequutus Erasmus Stella.

Lunam sentire uidetur] Plinius li. 37. ca. 8.

Hunc Arabū gignit] Aliās. Gignit & hunc Arabū. Iob. Nō ad æquabitur aurū uel uictū, nec ad æquabitur ei Topazius & Sapphirus. Gregorius libr. 18. cap. 34. enarrans modo adductum locum.

¶ Pictorius Villingius.

De Topazio Plinius lib. 37. cap. 8. Albert. libr. 2. cap. 18. Isidor. lib. 16.

Nominis eiusdem] Iuba rex Mauritanix, in mari

D 5 rubro

rubro multas inuenit insulas, & inter eas unam quæ
Topazion uocatur, uide Strab. 16. In insula autem cui
nomē est Chytis Troglodytæ prædones cum diutius
fame & tempestate pressī, herbas radicesq; effoderent
eruērunt Topazion, quærendo herbas. Topazin em̃
Troglodytarum lingua significationem quærendi
habet, scribit Plin. lib. 37. cap. 8.

Qui quantò rarus] Hinc Octauus Cleophilus ait:
Optima quadriuiò non inueniuntur in omni,

Nobilius quanto rarius omne uides.

Hic species binas] Duo eius genera faciunt, Pra
soiden atque Chrysopteron, similem Chrysoprasio,
eius enim tota similitudo ad succum porri dirigitur.
Hæc Plinius.

Hæmorrhoidis] Id est fluxum sanguinis patienti
bus: Hæmorrhogia em̃ uel Hæmorosagia, sanguinis
fluxus est uel discursus, & Hæmorrhogida, ægritudo
proueniens à fluxu sanguinis illius loci, sic Siluat. Pæ
deft. cap. 237.

Lunam sentire] Est amplissima gemmarum, & ea
sola nobilium, limam sentit: Cæteræ saxo & cote po
liuntur, hæc & u su atteritur: si autorem quæris, Plī
nius legas, 37.

Compescitur unda] Topazion cum ponitur super
hominis uulnus, cessat fluxus: q; si super aquam bulli
entem, ampullæ eius cessant, Aristo.

Arabum ditissi. tellus] Est Arabia triplex, deserta
quippe, petrosa, & felix: Quæ, ut Dionysius scribit,
ad orientem & austrum spectat, rubro alluitur mari:
utq; Solin. ait, Arabia sacra interpretatur, propter o
dores quos plurimos creat. De hac scribit Plinius lib.
12 Strabo. lib. 16

Iram sedat Topazion & tristitiam, ualetq; contra
noxios motus, phrenesim & moriem subitanæam,
ut Dioscorid.

Chrysopras

ET Chrysoprason lapidē domus Indica mittit.

Hic porri succum referens ¶ mixtusq; colore,
Aureolis guttis quasi purpura tincta refulget.

¶ mixtu
colorem
¶ reluce

Quas habeat vires nondum cognoscere quiui.

Sed tamen esse reor: nec enim fas omnia nosse.

Alardus Aemstel.

¶ Hic porrisuccum] Chrysoprasus ab auro & porri succo nomen habet. Vide Plinium ca. 5. & 8. lib. 37. Et Solinum cap. 65. Est autem Chrysoprasus unus de duodecim pretiosis lapidibus, qui ciuitati sanctæ Hierusalem fundamenta erant, quo in loco non satis aridet & satisfacit glossema illud, cuius cuius id fuerit in Apoc. cap. 21. Vbi exponit atq; interpretatur Chrysoprason. Chrysos, inquit, aurū, passos porrum dicitur: Porrum enim non passos sed πάσσον. i. prason nominat à græcè scientibus: πάσσον autē, unde Chrysopassus dicitur, latine spargens, uarians, tingensq; significat.

Quasi purpura tincta relucet] Purpura piscis ē ex concharum genere, congregatur uerno tempore, mutuoq; attritu lentorem quendam ueluti ceræ emittit, sed nobilem illum succum ad tinguēdas uestes, in medijs faucibus habet: uiuas conantur capere, quia florē illum morientes cum uita euomūt De purpura & primo eius inuentore nempe Hercule scripsit Iulius Polux in Onomastico ad Commodum Imperatorē. Homerus Iliados. Ouidius Meta. 11. Policianus libro Miscel. 1. cap. 12. & Lazarus Baysius lib. de re uestiaria. Plinius lib. 37. Indicē absolutum purpuræ colorē habent, ad hanc tinguentium officinæ dirigūt uota: fundit autem eum aspectu leniter blādum, nec in oculos ut Carbunculi uibrat. Idem libr. 9. cap. 36. de purpuræ colore scribit in hunc modū: Sed purpuræ florē &c. Lege adagium, Tinctura Cyzicena. Locus Martialis in Philenen. Tinctis murice uestibus, quod omni Et nos
ctu

6
Est utitur, & die Philenis. Non est ambitiosa nec superba, Delectatur odore non colore.

Quasi purpura tincta relucet] Est autem purpura piscis e conchiliorum genere, cuius cruori maxima fuit olim dignatio in tingendis lanis, precipue si lapidis ictu cadebatur. Verg. lib. 5. Aeneidos: Purpura Melindro duplici Melibœa cucurrit. Lucretius lib. 2. Melibœa q; fulgens Purpura Thessalico concharum testa colore. Valerius Flac. Illi Tanario pariter tremit ignea fuco Purpura. Claudianus: Nobilis auratos iam purpura uestiat armos. Iuena. Saty. 11. Qualeis esse decet quos ardens purpura uestit. Catullus. Tincta tegit roseo conchilis purpura fuco. Politianus: Pingit lacteolas purpura grata genas.

Nec fas est omnia nosse] Hieronymus in quadam aduersus Vigilantium epistola: Non parum est scire, qd nescias. Cicero in 1. Tuscul. Nec me pudet ut istas fateri nescire quod nesciam. Prouer. 25. Sicut q mel mulatum comedit, non est ei bonum: Sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur a gloria.

Pictorius Villing.

De Chrysopraso Plin. libr. 37. cap. 8. & 11. Solin. cap. 65. Albert. lib. 2. tract. 2. cap. 3. Barth. Angli. de pp. rerum lib. 16. Isidorus. lib. 16.

Chrysopraso colore porri succum referens, auri interuentibus guttis, unde si rationem etymipendendas, nomen habet.

Porri succum] Porri sunt duo genera, scetium & capitatum, sed unius coloris. Capitati succum latifiorum esse ostendit Plinius libro 19. cap. 6. Qui scribit Melam equestris ordinis uirum, ex procuratione a Tiberio Cesare accersitum, in summa desperatione succo porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto, confectum sine cruciatu animam exhalasse.

Esse reor] Hoc est reor esse in hoc lapide quid uirum

rium. Sed ut quid de uirtute huius gemmæ exprimē-
ti habeas, subiunxi hæc ex doctorum pœnu. Diosc. in-
quit. Eius uirtus clarificat uisum, auri sicim pellit, &
in omnibus bonis perseverantiam subministrat, & ut
est rarissimus, ita quoq; charissimus: Plin. uero. Solus
omnium preciosorum limā sentit (cæteri enim aut fa-
xo aut core poliuntur) & aliquando usu atteritur. Et
Euax ad omnes cordis passiōes efficacem asserit.

Hyacinthus 17.

HYACINTHI species docti tres esse loquuntur:
Nam sunt Granati, sunt Citrini, Venetiq;
Confortatiuæ cuncti uirtutis habentur,
Tristitiamq; fugant, & uanas suspiciones.
Granatos præfert gemmarum quisq; peritus,
His ꝑ rufus color est, & rarius inueniuntur. ꝑ rufus
Ceruleus Veneto qui protinus aëra sentit,
Nubilus obscuro rutilans clarusq; sereno,
Optimus huic tenor est quē nō ꝑ aut densior equo ꝑ deꝑssior.
Obscurat succus, aut rarus perspicuum dat,
Sed flos purpureus mixtum componit utroq;
Hic & in os missus, plus frigidus esse probatur.
Duritie solida cædi, sculpiq; recusat,
Fragmentis tantum superabilis est Adamantis.
Pallida Citrinos facies probat inferiores.
Sed quodcunq; genus collo suspendere possis,
Vel digito portes, terras securus adibis.
Nec tibi pestiferę regionis causa nocebit,
Sed magis hospitibus censebere dignus honore,
Iustaꝑ si qua petes, nullam patiēte repulsam.
Aethiopes nobis transmittūt hanc quoq; gemmā,
Cum multis alijs, uitæ communis in usus.

Alardus Amstel.

Hyacinthi species] Versus hic plane uitiosus ē, pos-
set utcunq; sic restitui. Tres & Hyacinthi species docti
esse loquuntur. Hyacinthus rubro colore, diluto flori,
a quo

6
a quo nomē habet, oppido q̄ similis. Plinius capite 9.
libro 37. Ex similitudine floris sui nominis sic uocat.
Marcialis in 2. Coccina famosæ donas & hyanthina
mæchæ. i. uestimenta purpura uiolacea infecta. Persi-
us: Hic aliquis cui circum humeros Hyacinthina læ-
na est. Magnum sanē discrimen esse inter Hyacinthi-
num & Amethystinum palam ex Plinio libro tricesi-
mo septimo, ubi agit de Hyacinthis. De Hyacintho
autem uerso in florem lege Ouidium Transformatio-
num decimo.

Nam sunt Granati] Lege Dioscoridem libro 5.

Qui protinus aëra sentit] Hæc & alia quæ sequuntur
mutatus est Marbodæus ex Solino, capite qua-
dragesimo tertio: Hic est, inquit, qui sentit auras, & cū
cælo facit mutationem.

Quem non aut densior æquo] Ioannis Camers le-
git, Quem nō depressior æquo. Porro Solinus habet,
Optimus in illo tenor si nec densiore succo sit obtusior,
nec propensa perspicuitate deiectionior, sed ex utro-
que temperamento lucis & purpuræ moderatum sua-
uiter florem trahat.

Aut rarus perspicuum dat] Scholiastes Solini ad-
ducit, Rarum Perspicuum dat, & mixtū componit ut-
runq; illud haud quaquam silentio prætereundum,
quæ Solinus de Hyacintho memoriæ prodidit, Sapphi-
ro peculiaria uideri, minimeq; hæc ab illa separasse,
uel Erasmo Stell. teste.

Plus frigidus esse probatur] Cuius causa est, quoniam
nam natiuum Hyacinthi frigus, calorem oris, lapidis
huius nature contrarium fugiens, seipsum in unū
recolligit, sicq; uis maior frigoris ex eo lapide omnino
egreditur. Virtus enim unita seipsa dispersa (ut dicitur)
maior est.

Cæruleus Veneto] id est, uiridis, qui color aliàs dicitur
Cyaneus. Plinius de Halcyonibus scribens, auis
est

est, inquit, paulo amplior passere, colore Cyaneo. Positicianus: Hæ niueos, hæ Cyaneos superare lapillos. Aliàs dicitur Ferrugineus autore Marcello. Vergilius quarto Geor. Et pinguem tiliã, & ferrugineos Hyacinthos. Columella: Necnon uel niueos uel cæruleos Hyacinthos. Manilius: Pallētes uiolas & purpureos Hyacinthos. Gregorius libro Moralium uicesimo quinto, capite uicesimo secundo. Canticorum quinto, Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis. Hieremias decimo: Hyacinthus & purpura indumentum eorum.

Pictorius Villing.

De Hyacinth. Plinius libro tricesimo septimo, capite nono. Isidorus decimosexto. Serapio Aggregatio. capite 398. Aristot. in Lapidar. Solin. capite 42. Albertus lib. 2. cap. 8.

Species tres] Tria genera sunt Hyacinthi. Est genus rubei coloris, quod melius est alijs coloribus: & quando superadditur carbonibus uel prunis, magis rubescit. Est aliud genus crocei coloris, quod obscuratur in igne, & dicuntur isti Citrini. Tertium autem cærulei coloris est, quod Aethiopia mittit, & ignem non fert, qui dicuntur Veneti. Hæc ex Dioscoride.

Hyacinthus appellationem accepit à similitudine floris eiusdem nominis. Ritterspohn. Nam & hic flos, qui aliquando adolescens fuit, in delicijs habitus Apollini (ut ait Lucianus) colorem purpureum aut uiolaceum habet. At magis dilutus est lapis Isidorus.

Confortatiuæ] Auicenna scribit de uiribus cordis, quod hic lapis maximè imbecillitatem cordis pellat.

Optimus huic tenor] Optima huic est dispositio, quæ nec nimium obscura est, neq; clara nimium. Ex libro de natur. rerum:

Rea

6
Repulsam] id est, reiectionem, quæ apud Romanos non solum ijs qui repulsam habebant, uerum amicis quoque & familiaribus erat probri, si Anthonio Ferrariensi, qui in præfationem Plinij non minus recte quàm eleganter commentatus est, credimus. Illam Horatius in primo libro Epist. Epist. prima. repulsam turpem uocat.

Vanas suspiciones] Melancholicam qualitatem illas suspiciones interpretatur Isidorus.

Amethystus. 17.

Purpureus color ac uiolaceus est Amethysto, qui quasi gutta meri, solet aut rosa munda uideri. Quidam marcidior, uelut euanescit in album, Ut corruptus aqua uini rubor esse putetur. India mittit eum, gemmarum maxima nutrix. Hic facilis sculpi, contrarius ebrietati, Carus haberetur, merito si rarior esset. At nunc negligitur, quando communis habetur. Huic quoque dat species ueterum sententia quinq; Alardus Aemstel.

Purpureus color] Ouidij libro tertio de arte. Hic Paphias myrthos, hic purpureos Amethystos. Rhen. Dionysij Corinthij interpretes. Purpureoque Amethystos inest suffusa colore. Martialis libro secundo: Hic quem uidetis gressibus uagis lentum, Amethystinam media qui secat septa. ¶ Amethystus dicitur quasi minime ebria, ἀπὸ τοῦ ἀπριuatiua particula, & μέθυσις .i. ebrius. Magorum uanitas resistere hanc gemmā ebrietati promittit, ideoque uocatam Amethystō. Fulgor quædam in ea purpuræ est, non ex toto igneus, sed in uini colorem deficiens, & uiolæ similis: de quo plura Plinius libro 37. cap. 9. D. Hieronymus in Ezaiam prophetam cap. 66. Commē. lib. 18. Eras Rot. in scholijs in Epistolam D. Hieronymi ad Fabiolā de uestitu sacerdotū. Plinius de tinguendo Amethyst. Non est satis ab

abstulisse gemmæ nomen Amethyſtum, rursus abſo-
 lutus inebriatur Tyro, ut ſit ex utroq; nomen impro-
 bum, ſimulq; luxuria duplex. Cum nuper admodum
 Ghisbertū Longolium Coloniensium Phyſicum, nō
 uulgariter doctū, καὶ χρυφίης ἰσορα ἀκισορίης ὅς τοῦ φάρμακα ἡδὴ
 ὅτι τρέφει ἑυρεῖα χθών, hoc eſt. Qui quot lata nutrit tell⁹,
 tot pharmaça noſcit: inuiſerem, ſerioq; conſulerem ſu-
 per βαρυνκῶϊα, ne id morbi mihi ſubinde aggraueſce-
 ret: neue ſonitus, ac tinnitus, itemq; ſordes aditum pla-
 ne intercluderēt: præter alias aliquot gemmulas reco-
 ditiores ex media uſq; Italia adductas (qua eſt ciuili-
 tate) nos donauit & Amethyſto, ceu μνημοσύνη, ſed ea le-
 ge, ut etiam eum darem aliquoties uicarium male præ-
 cinctis προγαράσι, ſcis enim inquit, ut hoc hominū ge-
 nus nihil prius habet, quā ſplēdidis adeſſe conuiuijs,
 καὶ παρὰ πότου βακχεῖν οἱ τὰς μεγάλας κύλικας ἐκπινῆν ἀναγκά-
 ζόμενοι μόλις καὶ σέροντες τὰ πρόσωπα διαſφύροντες ἐκτελευτοῖ δὲ προ-
 ſατόμινον. Adhęc quū ſciſcitarer nihil ne præterea haberet,
 ad prohibendam ebrietatem turpiſſimam, Germaniæ
 tamen noſtrę cum primis ἐπιχώριον: reſpondit olim ad
 auertēdam ebrietatem inſtitutum eſſe, ut in fine cœnę
 lactucis uterentur, quod in ſita frigidityte lactuca re-
 tundat ebrietatem. Martialis: Claudere quæ cœnas la-
 ctuca ſolebat aurorum, Dic mihi, cur noſtras inchoat il-
 la dapes? Addidit inſuper Androcyden contra ebrieta-
 tem Raphanū mandi iuſſiſſe: Plinio uero uiſum braſſi-
 cam uino aduerſari, ut inimicam uitibus, & propterea
 antecedente in cibis caueri ebrietatem, poſtea ſumpta
 crapulam diſcuti. Sed hæc fuerit (ut ait Thucydides)
 ἐκβολὴ λόγου nō inutilis. Cuperē in hoc amœniſſimo hu-
 ius argumēti diuerticulo poſſe diutius immorari, ſed
 ſcholiorum lex monet in eam unde digreſſus ſum, re-
 dire uiā. ¶ Quidā amethyſtum adhibent in compota-
 tionibus aduerſus ebrietatem, multo magis in audien-
 diſ poētis præcepta ſunt adhibenda, ne quid inſciant

E animum

animum. Plutarchus. πῶς δὲ τὸν νῆον ποιεῖται ἀλόνει.

Pictor Villing.

De Amethysto Plinius libro 37. cap. 9. Isido. libro 16. Albertus libro secundo, capite primo. Aristo. in Lapidario suo. Siluat. Pande. capite 390.

Amethystus] Causam nominis adferunt, quòd nescy ad uini colorem accedat, prius tamen quàm ipsum de guster in uiolam definit, scribit Plinius.

Amethystus an gemma uel lapis dici debeat, uidè dum est in leg. Et si. ff. de auro & argento.

Si Amethysto Lunæ nomen uel Solis inscribatur, atq; ita suspendatur collo, è capillis cynocephali uel plumis hirundinis, resistere ueneficijs, & adesse quoq; reges adituris, grandines tempestatesq; auertere & locustas, precatione addita quam ipsi demonstrant, propellere Magi dicunt. Plinius libro 37.

India nutrix] Vnde habetur epitheton gemmifer Indus. Sed quia orientalis regio est, ubi solis efficacior uirtus quàm in occidente, plura quoq; ibi proueniūt, quæ in alijs orbis partibus nusquam comperiuntur, cuiusmodi sunt gemmæ, aromata, & id genus plura quæ ampliorem experunt caloris copiam: uelut Leones, Tigrides, Elephantis. Sic Cœlius libro primo, capite nono memorat. Plinius. quoq; libro 37. cap. 10. fertilitatem gemmarum in India recitat.

Contra ebrietatem] Magorum uanitas resistere ebrietati pollicetur Amethystos, indeq; appellatos q̄ minime ebrios, uerba sunt Plin. Sed non uanitatem eē sentit Aristoteles, Vult enim Amethystum umbilico appositum, uaporem uini certissime prohibere, & ebrietati esse contrarium prorsus, hominemq; contagio liberare multum.

Quinq; species] Inueniuntur in ista specie multæ differentiæ, sed quinq; sunt magis notæ, & per differentias obscuritatis omnes acceptæ. Indica, quæ absolutū purpuræ

purpuræ colorem habet, & inter omnes principatum
tenet. Alia quæ ad Hyacinthum descendit, cuius colo-
rem Indi Sacon, gemmamq; Sacodion uocant. Tertia
Paranitis, in contermino Arabiæ gentis, sed dilucidi-
or. Quarta uini colorem habet. Quinta ad uiciniam
Cryſtalli descendit, quæ minimè probatur. hæc Plini-
us libro 37. capite nono.

Chelidonium 19.

ET Chelidonium lapis est, quem gignit hirundo,
Ventre gerens pretiū quo digna sit ipsa necari.
Nec de fulgentum numero lapis iste putetur.

†ast up

Paruus & informis, sed nulli uiribus impar,
Præclaros quosdam lapides præit utilitate.
Huius sunt geminæ species, geminiq; colores.
Nam niger & rufus, cæſo de uentre trahuntur.
Cedit gestato lunatica passio rufo,
Curat & insanos, & languores diuturnos,
Facundos facit, & gratos, multisq; placentes:
Ex lino factō decet hunc inuoluere panno,
Et sic † in chela clausum portare sinistra.
At niger in panno pacto gestatus eodem,
Ad finem dignum suscepta negotia ducit.
Obsistitq; minis, & regum mitigat iras,
Et dilutus aqua languentia lumina sanat.
In croceo panno lini sub tegmine texto
Ipse lapis positus, febres extinguere fertur,
Et simul humores † expellere quosq; nocuios.

†, sub

†cōpeſ

Alardus Aemſt.

Et Chelidonium] Quid si legas? Atq; chelidonium.
Adeundem modum errauit & Macer. Inde q; nomen
habet Chelidonia. Rhennius: Fama Chelidonias cele-
brat quas nomine terras. Columella 11. Purpureæq;
Chelidoniæ pinguesq; marisq;.

Quem gignit hirundo] Quæ χελιδών græcè dicitur:
inde lapidi nomen inditum est. Democritus, αἰ μὲν χελιδ

E 2 Jōns

6
1
Dōis ενδίαμ ημῶν προσμαχίνουσι· ιδε' εκ φιλοσοφίας λόγοι ἀντιπάρη.
.i. Hirundines serenitatē nobis proximo imminere in
dicant: ex Philosophia autem depromptæ rationes,
perturbationum sedationem. Plinius libro 37. ca. 11.
Taos pauoni est similis, item aspidi, quā uocari Cheli-
doniam inuenio. Chelidonia est herba, qua hirundi-
nes pullorum cæcitari medentur. Plinius libro 25. ca.
8. Chelidonia hirundinum colorē habet, quēdam etiā
purpureum nigris interpellantibus maculis, & cheli-
donia testudineo oculo similis, & chelonitides similis
testudini, aureis quibusdam guttis insignis.

Huius sunt generis species] Plinius capite decimo.
& undecimo, libro 37.

Lunatica passio] Lunatici sunt, qui laborant mor-
bo comitiali; solet autem hic peculiaris esse his, qui
interlunio nascuntur.

Et sic in cola] Per diu misere me torfit hic loc⁹ pla-
ne deprauatus: coniecturis aliquot adducor legendū,
Et sic sub schela &c. χῆλη enim 1. scorpionum & cancro-
rum brachia dicuntur. Lege Vergilium libro primo
Georgicorum. Quā locus Erigonen inter, chelast⁹ se-
quentes. ¶ Languētia lumina sanat] Plinius libro 25.
capite 12. Idem libro 8. cap. 87.

Victor
Killing. Hæc gemma Plinio Chelidonia dicitur libro 27.
capite decimo. Albertus autem habet Chelidonium li-
bro secūdo, Tracta. 2. capite tertio. Dioscō. in proprio
cap. Vincentius in Specu. natu. lib. 9. cap. 53.

Chelidon est hirundo, inde Chelidonium lapis, id
est, hirundinarius, & chelidonia, id est, hirundinis her-
ba, quę literis quibusdā omissis & mutatis, schelcraut
diciunt, cum potius schuualmcraut dici deberet. Nam
hac herba hirundines, oculis pullorum in nido resti-
tuunt uisum etiam erutis, teste Plin. libro 25. cap. 8.

Digna necari] Etiam si in hac lapidis præda uena-
ri non possit, est tamen digna ob totius corporis utili-

tatem

tatem necari. Nam cum quis præ dolore gutturis, quæ squinantiam uocant, quidam anginam, loqui non potest, accipiat puluerem hirundinis perustæ melle temperatum, curabit morbum. Dioscorides testante & Auienna, quorum sententiæ accedit Aesculapius.

Paruus & informis] Habes hic lapides, non æstimandos nitore & magnitudine: Nam sæpe quod illis est detractum in splendore, æquauit natura uiribus & uirtute. Hoc autem commune habent lapides cum hominibus. Vnde Homerus Tydeum paruo fuisse corpusculo decoratum, in quo tamen uires ingentissimas fuisse testatur: quod quidem & Naso scripsit in carmine obsceno: Vtilior Tydeus, qui, si quid credis Homero, Ingenio pugna, corpore paruus erat.

Cæso de uentre] Notandum est quo tempore debeat hirundo interfici, uidelicet mense Augusto, crescente luna, antequam pullus pulli primogenitus attingat terram. Inuenitur autem uel unus uel duo in iecinore seu stomacho alitis, quemadmodum est in libro de natu. rerum: Non tamen hic lapis omnibus innatus apparet, etiam si debito tempore fuerint captæ & rite mactatæ: sed si aliquas uideris coniunctis rostris, innuentes per hoc concordiam, ex his lapidem nancisci licebit, Vincen. libro 17. cap. 99.

Lunatica passio] Est quam quidam Epilepsiam. quædam caducum morbum appellitât, multi Herculeum, quæ Herculem hoc morbo laborasse constet, unde & sacer dicitur: Sed Hippocrates, uir diuina scientia, coitum uenereum censuit partem teterrimi morbi quem comitalem dicunt, unde passionem illam dictam innuit paruum morbum comitalem, testis Macrobius libro secundo, capite septimo Saturnalium.

Inuoluere panno] Vim suam etiam seruat illæsam in corio uituli aut cerui, qui nondum coierit, sub chela sinistra, id est brachio seruatus, dicit Albert.

In chela sinistra] Hic dura translatione usum esse
Poëtam notabis, quia chelæ, scorpionum aut concolorum
proprie dicuntur brachia, unde extat hoc Vergilianū:
Qua locus Erigonem inter Chelasq; sequentes.

In panno cro.] Durat item hic suæ uirtutis potēs
in herbam sui nominis clausus, autor est Alber.

Cui lapis non est, morbi comitialis remedium ac-
cipiat fel testitudinis & naribus illinat, oppressus sta-
tim erigitur, quod Plinius scribit,

Gagates. 20.

gingua
ignit. **N**ascitur in Lycia lapis, & prope gēma Gagates,
Sed genus eximium ꝑ fecūda Britānia ꝑ mituit.
Lucidus & niger est leuis, & leuissimus idem,
Vicinas paleas trahit attritu calefactus:
Ardet aqua lotus, resinguitur unctus oliuo,
Prodest gestatus tumidis inter cute lympha,
Et dilutus aqua, dentes firmat labefactos,
ꝑ Cuius fumigium mulieri menstrua reddit:
Accensus ꝑ prodit fumi nidore ꝑ caducos:
Effugat immites simili ratione chelydros.
Idem dæmonibus contrarius esse putatur.
Euersos uentres iuuat, & præcordia tensa.
Vincit præstigias, & carmina dira resoluit,
Et solet (ut perhibent) deprehendere uirginitatem.
Prægnans potet aquā, triduo qua merlus habet,
Quo uexabatur partum cito libera fundit.

lardus
emstel. Nascitur in Lycia] Plinius 19. cap. 36. natural. Ga-
gates lapis nomen loci & amnis habet, Gagis Lyciæ,
& quæ sequuntur. Solinus capite tricesimo quinto: Est
autem Lycia regio minoris Asiæ, sic cognominata à
Lycio Pandionis filio. Ouidius libro sexto Metamor.
Iamq; chimærifera cum sol grauis ureret arua Finib;
in Lyciæ. ¶ Sed genus eximium fecunda Britannia]
Beda Anglosaxo libro primo, in principio de Britan-
niæ fertilitate, Quæ insula, inquit, etiam uenis metal-

lorum, æris, ferri, plumbi, & argenti fecunda, gignit 36
& lapidem Gagaten plurimum optimumq;. Est autē
niger gemmeus, & ardens, igni admotus, incensus, ser
pentes fugat, attritu calefactus adplicita detinet æ
quē ut succinum. Rhennius: Insula perfulget nigro
splendore Gagates. Hic lapis ardescens haustu perfu
sus aquarum, Ast oleo perdens flammās: mirabile ui
su: Attritus rapit hic teneras ceu succina frondes.

Leuis & leuissimus idem] Leuis priorem produ
cit. Ouidius in Epistol. Quisq; subest niueo leuis in o
re pudor. Martialis libro secundo, Leuior ô conchis
Galle Citheriacis. ¶ Cuius fumigiū] Aliās, Per fū
migiū: an forte? Cuius suffitus. Plinius decimioni
capite 36 deprehendit Sonticum morbum & uirginia
tatem suffitus. Apuleius in prima defensione, Hercula
num morbum putat deprehendi potissimum incenso
lapide Gagate, & rotę singularis circumactu. Vide ada
gium, Herculani morbus.

Accensus prodest fumi nidore caducis] Aliās, Accē
sus prodit fumi nidore caducos Nidore, id est, odore.
Martialis: Pasceris & nigræ solo nidore culinæ.

Simili ratione chelydros.] Chelydrus serpens est,
qui eundo sese conuoluit per terram, & quā serpit, fu
mum emittit. Lucanus: Tractiq; uia fumante chely
dri. Vergilius in quarto Georgicorum: Cylindrum
autem uocant instrumentum illud quo æquantur a
reæ. ¶ Idem dæmonibus contrarius esse putatur] Sa
puit igitur uetustas, quæ hisce lapidibus numerare do
cuit salutationes angelicas, intermixtis quinque pre
cationibus dominicis. Demiror ego quosdam oua
serpentum uocare globulos, maximē Gagaticos, qui
bus utimur ad numerandas, imò expendendas pre
ces, quod sic oua serpentum, cum prodeunt, cohæreāt.

Euersos uentres] Venter dicitur euerſi cum stoma
chus ob nauseam uomitur. Tunc enim sese uertendo

chylum (ut uocant) effundit. ¶ Deprehendere uirginitatem] Si uirgo biberit Gagatis colaturam cum rasura, retinebit eam absque dubio, & nihil meiet: Si uerò uirgo non est, sed corrupta, extemplò meit. & cætera Plinius.

Pictor. Villing.

Fundit cito libera partum] Plinius 19. cap. 26. De Gagate Plinius li. 36. ca. 19. Solinus cap. 34. Galea lenus lib. 9. cap. 8. Auicenna. lib. 2. Alber. lib. 2. cap. 7. Vincent. lib. 9. cap. 23. ¶ Gagates lapis] Nomē loci & amnis habet Gaggis Lyciæ, quæ est minoris Asiæ regio inter Pamphiliam & Cariam, cuius descriptionē Plin. habet lib. 5. cap. 27. ¶ Lapis & propè gemma] Et sic Dioscor. Est lapis inquit ut gemma, unde anuli fiunt, Schuuartzer augstein. Sed quia lapidis mētio facta est unde lapis dicatur ex Isidor. 16. libr. operæcium fore adiungere duxi: Qui lapis, dicit, q̄ pedem lædat etysum habet. Sed aliud sunt Cautes, inquit, aspera nēpe saxa in mari, dictæ à cauendo quasi caute. Et item aliud Murices, nam petrae sunt in littore similes muricis, nimis acutissimæ, & nauibus perniciosæ: Icon uero saxum, quod humanæ uocis sonum captat, & uerba loquentium imitatur: ^{ῥωρυ} enim græce, latine imago dicitur: Licet hoc quidem & locorum natura eueniat & quandoq; conuallium. Sed calculus, lapillus est terræ admixtus, rotundus atq; durissimus, & omni puritate leuissimus. Dictus nāq; q̄ sine molestia breuitatis suæ calcetur. Cui contrarius est scrupulus, lapillus minor & asper: qui si inciderit in calceamentum, nocet & molestus est: unde & animi molestiam scrupulū dicimus, hactenus Isidor. ¶ Britannia] id est Anglia, eius gēma fecunda, insula oceani inter septentrionem & occidentem, cuius situm describit Plin. libr. 4. & Strabo Gæogr. li. 1. ¶ Leuis & leuissimus] Leue quādo priorem syllabam corripit, significat id quod sine ponde

re est, unde leuem stipulam dicimus: Et quandoq; trāsfertur ad animum, undē leues dicimus, homines incōstantes, uileis, & nullo honore dignos: quemadmodū ē contrario, graues uocamus, constantes, seueros, prudentes, testis est Perottus: Hinc Poëta Gagatem leuem dicit, qui ut Plin. ait, non multum distat ā ligno, & sic natat in æquore quandoq;. Cum uerò læue primam producit, significat id quod tactu asperū non est, sed politum: Vt læue marmor. Sic igitur Gagates læuissimus dicitur, quia planus est læuigatus. At quemadmodum per nomina leuis & læuissimus diuersa intel liguntur significata, sic etiam diuersitati Gagatis attri buenda sunt. Nam duplex, teste Isidoro, color illi lapidi est: Glaucus quem lucidū dicit & læuissimum, quia planus: Niger quem leuem, nam puniceus est, unde parum ponderis habere fertur. Dicit tamen Albertus, quod & unus crocei coloris reperiatur, qui perlucidus sit ut Topazion. ¶ [Tumidis intercute] qui hydropim patiuntur, hoc est morbum intercutaneum, de quo Corn. Celsus lib. 3. ca. 21. si gestauerint hunc lapidem, liberantur morbo. ¶ [Per suffumigium] Id est suffumigationem uel suffumentum. Non multum refert, etiam si legas suffimentum. ¶ [Mens trua reddit] Restinguit suffocationem matricis, quā etiam strangulationem uocant latini: hoc est, morbū curat, cui solæ mulieres, ut in Plin. legimus lib. 7. cap. 15. obnoxiae sunt: qui nascitur quando mulier, menstrui non habet exitum naturalem, & frequenter cadit & nihil sentit. De menstruis Aristo. libro 9. cap. 2. At lapidem bene tritum ponas super carbones ardentes, ut fumigationes mulier bene tecta ad se admittat sic purgabitur, inquit Dioscorides, sine dāno & dolore. ¶ [Accēsus prodit.] Deprehendit fonticum morbum suffitus Gagatis, ita Plin. li. 36. ca. 19. Dioscorides autem, in aceto sumptus, Epilepticos (inquit) eri

6
git. ¶ Chelydrus serpens est, fumum emittens qual
serpit, ut Perotto placet: sed intelligi serpentes, gene
re non determinato uult Poëta. ¶ Simili ratione,]
quæ est per fumum: Et sic cornibus ceruinis accen
sis utrislibet, odore serpentes fugantur, & comitia
les morbi deprehenduntur: huius rei testis est Plini.
libro 8. cap. 3. 2. Vnde ornitrophij admonet M. Var
ro libro 3. de re rust. cornu ceruinum, sed uisum ad
hiberi. ¶ Euersos uentres] Stomachi nomine Plin
nius libro 11. cap. 37. postremam gulæ partem acci
pit. Huic, dicit, mox adnectitur uenter, qui aliquando
subuertitur, ita ut immissum cibum amplius capere
non possit. Passionem hanc, uentris aut stomachi sub
uersionem Albertus uocat. Ni uelimus intelligere uē
tres, quos Cælius libro 3. cordi ex medicorū pœnu
attribuit, qui tamen non subuertuntur.

Præcordia tensa] Diaphragma dicitur membra
na illa quæ cor ab intestinis diuidit instar retis, à La
zinis præcordium, quasi ante cor positum, sic Corn.
Celsus libro quarto. Auicenna autem, Gagates ait,
qui est genus electri uel succini, proprietatem habet
confortandi cor & lætificandi: Vnde per præcordia,
quod cor ipsum intelligat, auguror.

Dæmonibus esse contrarius] Plotinus philosof
phus scribit animas hominum dæmones esse, & ex
hominibus fieri lares si bene meriti sint: Lemures siue
laruas, si male: Manes autem dici, si incertum sit, bene
an male meriti fuerint. Laruas quippe esse noxios dæ
mones, ex hominibus factos: Hos Græci cacodæmo
nas uocant: Lares autem Eudemonas, hoc est, beatos,
Hæc ex Augustin. de ciuitat. Dei libro. 9. At Cacodæ
monas & Eudemonas interpretari licet, inquit A. Fa
ber ferrariensis, Genium malum & bonum, ad prisco
rum opinionem, qui singulis binos genios attribue
runt, quorum alter. perniciem moliretur, alter iuua
re

re studeat: cuius sententiæ fuit Empedocles, citante Plutarcho in libello de animi tranquillitate. Quò pertinet illud Bruti, quod in ei⁹ uita memorat idem Plutarchus. Nam Bruto cum dies ille fatalis immineret, & in Asia, nocte formæ intempesta ex more uigilaret in tabernaculo, lucerna iam emoriēte, uidere uisus est personam quandam tragicā, & humana specie maiorem: Atq; ille protinus, ut erat animo interrito, percūctatus est, quisnā esset, aut hominū aut deorū. Cui illa cū murmure: Tuus sum Brute Geni⁹ malus: Philippis me uidebis: Eadem itaq; imago rursus apparuit cōsili genti Philippis, quæ quidē illi pugna postrema fuit.

At hoc loco p dæmones aliud intellige, uidelicet phāsmata melācholica, quibus est remediū Gagates quæq; dæmones uocātur ab Euace, quod est, Pādeſta⁹ rum 430. cap. ¶ Vincit præstigias] Magicas præstigias uincit, per quas, ut Seneca scribit, messes in agros præstigiatores inferre possunt. Vnde in duodecim tabulis cautū erat, dicit Merula, ne quis alienam segetē pelliceret: Ad hoc Verg. Atq; fatas, aliò uidi traducere messes. Consimilia sunt apud Ouid. de remed. amoris.

Dira carmi. Jid est, incātationes. Ouid. in Amorib. Euocat antiquos proauos, atauosq; sepulchris, Et solidam longo carmine findit humum.

Ad hoc Verg.

Carmina uel cœlo possunt deducere lunam.

Tibullus,

Cautus & cœlo deducere lumina tentat.

Deprendere uirgi. J Si huius lapidis, mulieri deo tur limatura, quæ sentit carnis maculam, mingit: si autem incorrupta est, tenet urinam, dicente Alber. lib. 2. cap. 7. ¶ Etiam si conteratur in puluerē, cui accedat ceræ commixtio, ut faciat emplastrum, illud depellit frumas in collo: nam libet credere Diosc. lib. 1.

Magnetes. 21.

Magnetes

Magnetes lapis est inuēt⁹ apud Troglodytas,
Quē lapidū genitrix nihilomin⁹ India mittit
Hic ferruginei cognoscitur esse coloris:

Decedō
lededō

† num

Cui natura dedit uicinum tollere ferrum.
†Dorendus Magus hoc imprimis dicitur usus,
Consciū in magica nihil esse potentius arte.
Post illum fertur famosa uenefica Circe
Hoc in præstigijs magicis specialiter usa.
Hinc & apud Medos cum res uenisset in usu,
Detexit lapidis magis experientia uires,
Nam qui scire cupit sua† si sit adultera coniunx,
Suppositum capiti lapidem stertentis adapter:
Mox quæ casta manet, petit amplexura maritum,
Non tamen euigilans: cadit omnis adultera lecto,
Tanquam pulsa manu, subito fœtore coacta,
Quem lapis emittit, cælati criminis index.
Si fur claustra domus spolijs, gazisq; refertæ
Ingrediens, prunas ardentes per loca ponat,
Et supraspergat Magnetis fragmina prunis,
Vt per tetragonum fumi calor alta uaporet:
Mentibus euersis uelut impendente ruina
Diffugent omnes, in ea quicunq; manebunt,
Et fur securus rapiet, quæcunq; libebit.
Conciliare potest uxoribus ipsa maritos,
Et uice conuersa nuptas reuocare maritis.
Gratia præstatur, simul & Suadela per ipsum,
Sermonistq; decor, disceptandiq; facultas.
Cum mulso datus, hydropem purgâdo resoluit,
Et combusturas superasperfus medicatur.

Alardus
lemstel.

Apud Troglodytas] Plinius libro sexto, capi. 29.
Troglodytæ à locis, in quibus degunt nomen habēt,
i. ἀπὸ τῆς τρώγλης, hoc est, à specu & cauerna, q; in specu-
bus & cauernis degant. Seneca libro naturalium quæ-
stionum quarto. Et Troglodytæ, quibus subterraneæ
domus sunt. Sūt autem Æthiopes pernicissimis pedi-
bus

bus, serpentibus, lacertisq; & alijs id genus reptilibus
uescētes, lingua nulli alteri simili utentes, sed semper
uespertilionum more stridentes.

Quem lapidū genitrix] Plinius capite 16. 3. 6. scri-
bit Nicandri testimonio magnetem fuisse ab inuento
re sortitum nomē. Lucretius libro sexto, à patria, hoc
est à Magnesia sic uocatum: Quod superest agere inci-
piam, quo fœdere fiat Naturæ, lapis hic ut ferrum du-
cere possit, Quem magneta uocant patrio de nomine
Graij, Magnetum quia sit patrijs in finibus ortus.

Vicinum tollens ferrum] Plato in Ione. Diuina, in-
quit uis est quæ te mouet, sicut in lapide quem magne-
tem Euripedes nominauit. Nonnulli Heraclitam uo-
cant, qui lapis non solum anulos ferreos trahit, sed
uim etiam anulis ipsis infundit, qua hoc idem efficere
possint ac perinde ut lapis alios anulos trahere. Vnde
longa plerunq; concatenatio ferri & annulorum inui-
cem pendet, & omnibus istis ex isto lapide uis attrahi-
tur. Hæc fusius aliquanto scribit diuus Augustinus ca-
pite quarto, libro de Ciuitate dei 12. Lege Plinium ca-
pite 14. libro 34. & capite 16, 6, & 30. lib. Diogenian⁹
uerum magnetem sic argento similem uult esse, ut sæ-
pe aspicientes fallat: cum enim lapidē qui ferrum tra-
hit non magnetem dici ait, sed Heracleon, siue Heracli-
um potius appellandum. Vide Dioscoridē cap. 168.
quinti de materia medicinali libri. Magnetis contrari-
am naturam Theamedes lapis omnino possidet, utpo-
te qui ferrum omne abigit respuitq; id quod etiā Pli-
nius annotauit. Lege Adagium. Magnete illicibilior.

Dorendus magus] Interstitio uersuum ascriptum
erat in expēlari bibliothecæ Hecmōdensis Endegor,
Deucalion, Ededon, Decedon. Verum (ut fatear inge-
nuē) nihil quicq; comperti de hoc Mago potui subodo-
rari, ¶ Et per tetragonū] Cum tetragono, quocunq;
cadat pariter quatuor angulis nixo, confertur sapiēs,
suis

6
suis opibus felix, nec aliunde pendens, & quęcunq; inciderit fortunę procella, sua uirtute firmus & immobilis. ¶ Hic ferruginei] Claudianus. Lapis est cognomine Magnes, Decolor, obscurus, uilis. Idem: Sed noua si nigri uideas miracula saxi, Tūc superat pulchros cultus, & quicquid Eois Indi littoribus rubra scrutatur in alga. Idem: Venerem magnetica gemma figurat. ¶ Venefica Circe] Homerus Odyssę libro decimo. ¶ Simul & Suadela per ipsum] Fortasse respexit ad id quod est apud Ciceronem de claris oratoribus: Suadęq; medulla, πύλιν quā uocant Gręci, cuius effector est Orator. Hanc Suadam appellauit Ennius. Eius autem Cethegum medullam fuisse uult: ut quā deā in Periclis labris scripsit Eupolis sessitauisse, huius hic medullam nostrum oratorem fuisse dixerit.

Cum mulso] hoc est dulci. Plautus Persa. Age, circumfer mulsum, bibite usq; plenis cantharis. Iam diu factum est, postq; bibimus, nimis sicci sumus. Idem Rudente. Vt dulcis es, ut mihi mulsā dicta dicis. Idem in Aulula: Mulsū congialem plenam faciam tibi fideiā.

Vicinum tollere ferrum] Vide adagium: Omnes attrahēs, ut magnes lapis. ¶ Vt nō ipse solū Magnes attrahit, uerum etiam aliud ferrum ad se trahit, ferrū Magneti affricū: Ita cōtagio, uis uirtutis aut improbitatis, & hęc seos pernitias ab alio in alium transit.

Pictor Vil
ling.

De Magnete Alber. lib. 2. cap. 11. Beroald. in annotation. in Galenū. Plin. lib. 36. cap. 16. & lib. 34. cap. 14. Augustin. de ciuitat. Dei lib. 21. Constantinus in lib. Graduum. Serapio. 394. Galenus lib. 9. ca. 10.

Magnes lapis, Heraclius dicit, teste Beroaldo, qui in celebri Gręcorum est prouerbio, de his (ut Beroaldus ait) qui ad se omnes trahunt, ut Magnes, ferrū. Vocatur autem Heraclius ab Heraclia ciuitate Lydię uel Magnesię, ubi laudatissimus Magnes gignitur, unde & nomē. Quod Lucretius euident ostēdit his uersibus.

Quem

Quem Magneta uocant patrio de nomine Graij,
Magnetum quia sit patrijs in montibus ortus.

40

Plinius tamen sentit ab inuentore Magnete armē-
tario nomen inditum lapidi: hic pastor fuit in India,
qui cum crepidas haberet clauis combinatas, hinc in-
de cum pasceret ambulans, uenit ad locum ubi Ma-
gnes latitabat, qui ui sua clauos omnes extraxit, un-
de inueniendi facta est occasio. Syderitem alio nomi-
ne appellant, quòd ferrum trahat, Plinio dicente.
Vide Erasmus in prouerbio, Hieracius lapis, qui
rem tractat hanc eleganter ut omnia.

Genitrix India] Gemmarum fertilitatem in India
signat Plinius. lib. 37. Vide tamen Marbodæi. 5. cap.
Ameht. ubi Indiam nutricem nominat gemmarum.

Circe uenefica] Circe filia Solis & Persæ nymphę
homines ad se ueniētes carminib⁹ magicis, poculis &
uirga, in quas uellet mutabat formas. De hac multa
Homerus. Vide tamen Erasmi Chiliades in prouer-
bio, Ex eodomo ore calidum & frigidum efflare.

Famosa] Capi potest dictio famosus in bonam &
in malam partem. Apuleius lib. 11. Metamor. famos-
um cum laude & in bonam usurpat. Similiter Cicero
in oratione aduersus Valerium: sed idem quoq; lib. 2.
de oratore in malam, dicens, Nam me ad famosas ue-
tuit mater accedere: Sed quid hoc loco significet, faci-
le intelligis: forte Circen cuius fama apud multos
circumuolet: nam & hoc modo Horatius lib. primo.
Odar. scripsit, Famosus Hidaspes, q; ob suam magna-
tudinem ab omnibus decantatus sit Poëtis. ¶ Gazis,]
Gazā Persæ ærarinm uocant, ut scribit Mela. ¶ Per Te-
ragonum] Hoc est, per quatuor angulos: τετραγων-
enim quadrangularis latine significat: sed quia figura
quadrangularis est perfecta (continetur enim quatuor
or lineis æqualibus, quatuor quoq; æquales habens
angulos, & semper stat recta eodem modo se habens,
nam

nam portionnes omnes æquales sunt) uirum bonum
ac facilem, semper eodem se habentem modo, & uirtu-
tum potestate, quibus insignis est, retinentem in om-
nibus æqualitatem quandam, Terragonum uocamus
cuius rei testem accipe Lud. Caelium lib. 10. cap. 34.

Et Suadela] Id est, persuadendi dea. Hanc Angelus
Politianus, Miscella. cap: 91. Suadam & Pythô nomi-
nat. Et huius meminit Horat. Epist. ad Numitium li.
2. At bene nummatum decorat Suadela, Venus q̃.

Hic lapis potui datus, est optimum remedium ei,
qui de ferro toxicato uulneratus est. Et ualet ad sagit-
tam uel gladium extrahendum de uulnere, scribit Ga-
lenus. Eius puluis datus in succo fœniculi, contra hy-
dropisim efficax est, ut Platearius. ¶ Quum autem
omnibus pateat D. Augustinum extitisse uirum incō-
parabilis fidei, libuit & ab eo uisum miraculum, huc
adscribere de Magnete. Magnetem lapidem nouimus
esse mirabilem ferri raptorem, dicit, quod cum primū
uidi, uehementer exhorruī Quippe cernebam à lapi-
de ferreum anulum raptum, atq; suspensum, deniq; tā
quam ferro quod rapuerat, uim suam dedisset, com-
munemq; fecisset, idem anulus alteri admotus est, eū-
demq; suspēdit, sic accessit & tertius & quartus: iamq;
sibi per mutua circulis nexis, non implicatorū intrin-
secus, sed adhærentium extrinsecus, quasi cathena pe-
penderat anulorum. Quis istam uim lapidis non stu-
peret, quæ illi non solum inerat, sed etiam per tot su-
spensa transibat, & inuisibilibus ea uinculis subliga-
bat. Hæc Augustinus de ciuitat. Dei lib. 21. Sunt apud
Plinium lib. 34. ca. 14. his Augustini uisis consimilia.

Coralius 22.

Aëre con-
aëus

COralius lapis est, dum uiuit in æquore, uimen.
Rectibus auulsus, uel cæsus acumine ferri,
† Aëre contacto fit durior, ac lapidescit:
Quicq; color uiridis fuerat modo, punicens fit.

Hic

Hic uelut arbusci ramusculus esse uidetur
 Circa semipedem, uix longior inueniendus:
 Ex quo finguntur gestamina commoda multis,
 Quippe salutaris gestantibus esse probatur.
 Illius est ¶ (ut ait Zoroastes) mira potestas,
 Et sicut scribit ¶ Metrodorus maximus autor,
 Fulmina, Typhōnas, tempestatesq; repellit
 A rate, uel tecto, uel agro, quocunq; geratur,
 Aut in uinetis aspersus & inter oliua,
 Aut à ruricolis cum semine iactus in ¶ agris,
 Grandinis auertit calamis contraria tela,
 Multiplicans fructus ut fertilitate redundant,
 Vmbras dæmonicas, ac Thessala mōstra repellit,
 Introitus præstat faciles, finesq; secundos.

Alardus Aemstel.

Coralium lapis est] Forma ei est fruticis, color uiridis bacce cædide sub aqua & molles, aiunt, tactu dū uiuit prorsus lapidescere, propter quod euelli retibus ac ferramento præcidi, hac de causa Coralium uocatum putant, ἀπὸ τῆς χειρὸς hoc est à manu, quod ea tactū lapidescat. Quidam tamē potius ἀπὸ τῆς χεῖρὸς dictum uolunt, quod congestum quid ac testaceum significat. Probatissimum eximiè rubet, & quam ramosissimū est nec scabiosum aut lapideum. Religiosum id gestamē putant, & infantiæ pro amuleto id est pro fascinationibus amoliendis alligatur. Baccas quoq; ex eo faciūt & in collo pro monili utuntur. Hæc Nicolaus Siphontinus. Plinius lib. 19. cap. 36. Marbodæus ut aliās sæpe, ita & hic quoq; pleraq; omnia mutuatus est ex Solino, cap. 8. Theophrastus κουράλιον appellat, ἀπὸ τῆς κουράς, i. à tonsura, siue à radendo. Aiunt enim tactu prorsus lapidescere si uiuat: itaq; occupari, euelliq; retibus, aut acri ferramento præcidi. Ouidius 15. Met. Tempore durescit, mollis fuit herba sub undis. Sic & coralium, quo primum contigit auras Tempore.

F

Idem

Idem in calce. 4. Transfor. fabulatur uirgas sanguine
Medusæ contractas in hunc lapidē fuisse conuersas.

Dum uiuit in equore uimē] Claudianus de nuptiis
Honorij. Mergit se subito & uelit coralia Clotho: Vi-
mē erat, dum stagna subit: processerat undis, Gemma
fuit. Verg. in Cyri. Coralio fragili & lachrymoso mo-
nit electro. Sidonius. Lactea puniceo siuatur colla co-
rallo. Sunt qui putant, sed falso putant Corallium di-
ctum à Corallis, qui sunt populi regionis Pōticae. O-
uidi. lib. 4. de Ponto. Hic mea cui recitē, nisi flauis scri-
pta Corallis? Illud obiter animaduertendū, non raro
Corallam inueniri pro corona. Plautus Bacchid. pro
insigni sit coralla plectilis. ¶ Hic uelut arbusci ramus-
culus] Corallium, ut libro qnto scribit Dioscorides
alii lithodendron uocant: forma est ei fruticis mari-
ni, duraturq; ilico exēptum. ¶ Vt dixit Zoroastes.]
Orosius de temporibus. Thare annorū. LXX. genuit
Abraham, sub q̄ Zoroastus Magicæ artis inuētor. Hūc
Berosus in. 3. ait fuisse Noē filium eum, scilicet quem
scriptura Cham nominat. Plinius cap. 16. lib. 7. & ca.
1. 3. D. Augustinus cap. 14. 21. de ciuitate dei. Solum
quando natus est ferunt risisse Zoroastem, nec ei boni
aliquid monstruosus risus ille portendit: Nam magi-
carum artium fuisse perhibetur inuentor, &cæt. So-
linus cap. 4. Itaq; unum nouimus eadem hora risisse,
qua erat natus, scilicet Zoroastē mox optimarum ar-
tium peritissimum. ¶ Metrodorus maxim⁹ autor.]
Plinius cap. 2. 25. ¶ Fulmina Typhōnas.] Est autem
Typhon impetuosa uētorum rotatio, uortex item &
uibrata procella. Plinius lib. 2. cap. 48. Aulus Gellius
lib. 19. cap. 1. Quin turbines etiam crebriores, & cœ-
lum atrum, & fumigantes globi, & figuræ quædam
nubium metuendæ, quas ^{τυφῶνας} uocabant, impendere
imminereq; ac depressuræ nauem uidebantur. Luca-
nus lib. 7. Et trabibus mixtis auidos Typhonas aqua-
rum

rum Detulit. ¶ Vmbras dæmonicas] Lege Dioscori-
ridem. Atq; ab omni maleficio, atq; umbris dæmonū,
& inanibus studijs custodit. Non est igit ociosum, nec
ab ratione prorsus alienum, cur sacras Coralij baccu-
las, quibus in numerandis precibus utimur, prudens
instruit uetustas.

Thessala monstra] Lege Plinium lib. 3. ca. 1. & uis-
de adagium, Thessalica mulier.

Multiplicans fructus.] Stultē omnino faceret, qui
super pomiferas arbores, uel fabaceas herbas, Cora-
lia in pulueres redacta cum aqua asperferit, pomoriū
aut fabarum sperans copiam. Eam lucri speciem si q̄
affectarit, Alberto gratias referat, qui id secretum po-
steris reliquit. Illud obiter addēdum, Coralium ex si-
militudine γοργονίον appellari: quoniam Corallium ex
emptum aquis ex uirgine durescit in gemmam: Sic o-
stenso Gorgonis capite in lapides uertebantur astitia.
Plinius 10. 37. Gorgonia, inquit, nihil aliud est, q̄ Co-
ralium: nominis causa, q̄ in duriciem lapidis mutatur,
emollit marina, fulminibus & typhoni resistere asse-
rant.

Pictor Villing.

De Corallio Plinius libro tricesimosexto, capite
19. & libro tricesimosecundo, cap. secundo. Solin. cap.
8. Diodo. lib. 5. cap. 129. Albertus lib. secundo, capite
3. Auicenna canone. 1. Hanc gemmam eleganter de-
scribit Naso. 4. Transfo. Et Isidorus in cap. de rubeis
gemmis. Bart. Angli. libro decimosexto, Dioscori-
rides in proprio capite.

Corallus nos dicimus, ueteres corallium, quidam
Pyriten uocant, quoniam sit plurimus ignis illi: sed
est alius etiamnum Pyrites similitudine æris, nonnul-
li ἀδεδισσεν id est lapidem arboreum appellitant, &
prima illius anceps habetur syllaba.

Zoroastes.] Hic dicitur eodem die risisse quo na-
tus est, eidemq; cerebrum palpitasse ut impositam res
pelleret

6
pelleret manum, futuræ præfagio scientiæ, Plin. teste
libro 7. capite 16. Ab hoc ut inter autores cōuenit, re-
perta est magica ars, quod idem scribit libro 30. cap.
primo, de qua scripsit uigintiducenta milia uersuum,
quos Ninus Assyriorum rex cremari fecit.

Metrodorus.] L. Paulus deuicto Perseo petijt ab
Atheniēfibus ut quàm probatissimum philosophum
mitterent sibi ad erudiendos liberos, i. emq; pictorem
ad triumphum excolendum: Athenienses Metrodorū
elexerunt, professi, eūdem in utroq; desiderio præstan-
tissimum, Plin. lib. 35. cap. 11. ¶ Typhōnas] Typhō-
nas uocamus fumigantes globos, & figuras nubium
sine igne, scribit Plinius libro 2. capite 48. ¶ Thessala
monstra,] id est, incantatiōes, quarum propter herbas
Medeæ Thessali abundant, ut Apuleius indicat. Nam
cum illuc fugeret, per aërem uecta Medea, ut est apud
Ouidium Transformationum sexto libro, scriniolum
ueneficijs, ac magicis herbis plenum defecit, eaq; spar-
sæ suppullularunt. Quin & Pli. docet, magiā ad Thes-
salos usque propagatam, diu ab ea gente cognomen
obtinuisse, adeo ut Menander quoq; literarum subtri-
litatibus peritus, Thessalam cognominari fabulam,
complexam ambages fœminarum, detrahentium lu-
nam, ut Hypsipyle Ouidiana de Medea: Illa reluctātē
cursu deducere lunam Nititur, & tenebris abdere So-
lis equos. Vide Eras in prouerb. Thessala mulier. Ve-
neneficia Propertius uocat toxica Thessaliæ. ¶ Si tera-
tur & impleantur ex lapidis puluere concauitates in
firmorum dentium, eradicat eos. Et est summus in cō-
fortatione gingiuarum uentrisq; cura, unde pueris ad
ponitur gestamen. si Auicennæ credimus in 1. can.

¶ Alabanda Alabandina siue Alabādicus. 13

A St Asiæ regio, quæ nomen habens Alabanda
Fert Alabandinam, cuius lux æmula Sardi,
Iudicis ambiguum de nomine fallit acumen.

Ast Asia regio] Strabo lib. Geographiæ. 14. Iuue-
nalis Satyra 3. Hic Andro, ille Samo, hic Trallib⁹, aut
Alabādis. Plinius ca. 8. lib. 36. E diuerso niger est Ala-
bandicus terræ suæ nomine: & quæ sequuntur. Stepha-
nus in commentario de urbibus, tradit Alabandā Ca-
riæ ciuitatem esse, conditam à Care, à cuius filio no-
men sortita sit. Siquidē is postq̃ in equestri prælio stre-
nue pugnasset AlabāduS est dictus: Cares enim sua lin-
gua Ala uocant equum, Bande uictoriam Eamq̃ uocē
ait Romanis etiam in usu fuisse, ut bādam uictoriam
dicerēt. Equidem opinatur hinc Erasmus Cermanis
durare uocem eam, qua præpotentem & antiquæ nobi-
litis principem, Banderum uocant, ut qui uictor o-
lim hoc honoris uirtute bellica sibi pepererit. Lapis
iste sanguinis profluuiū & prouocat & adauget. Her-
molaus Barbarus Corallarij lib. 5. ca. 988. annotauit
promiscuē dici Alabandicum siue Abalandicum. Vi-
de prouerbium. Alabanda fortunatissima.

Pictor Villin.

De Alabandina Plin. lib. 36. ca. 8. ubi Alabādicum
nominat. Albert. lib. 3. ca. 1. Anglicus de propriet. re-
rum lib. 16. ¶ Aemula Sardi] Est rubei coloris ut Sar-
dius, uel heberis, quasi medijs inter Beryllum & Hyal-
cinthum, ut est Chalcedoni⁹, sic placet Isido. Secundum
Diosco. uero, Alabandina est clara & subrufa, liqua-
tur igni & funditur ad usum uitri. Eius uirtus est san-
guinem prouocare & augmentare. ¶ Aemula] Dicitur
autem æmula teste Nonio Marcel. quæ aliquem imita-
tur & sequitur, quod non nisi amore fieri potest: unde
Verg. lib. 10. Spemq̃ meā patriæ quæ nunc subit æmu-
la laudi.

Corneolus 24.

Sed neq̃ Corneolos lapides retinere libebit,
Qui licet obscurum uideantur habere ꝑ ruborē,
Non spernenda tamen his creditur insita uirtus. ꝑ color

F 3 Nam

Nam lapis hic digito colloue gerentis adhærens,
In disceprando surgentes mitigat iras.

Quisq; lauaturæ carnis bonus esse uidetur,
Sanguinis ex membro sistit quocunq; fluxum.
Præcipue talem patitur si fœmina fluxum.

ardus
mitel.

Illud per se quiuis animaduertat, quæ hic docet
Marbodæus eadem esse fere cum ijs, quæ tradidit Plin.
quæ quisq; scire uolet, ex illo paratū erit ingrere.

tor.
ling.

De Corneolo Alber. lib. 2. cap. 3. ubi scribitur Cor
neleus. Serapio aggregatio. ca. 400. Anglicus lib. 16.

Corneolus] reperitur hic lapis apud fluuium sui
nominis, ut Vincent. ait. Dicit tamen Serapio apud
Rhenum flumen. Horum multitudinem filij Israël in
deserto sculpsisse dicuntur, quorum sculptura tam sub
tilis acuminis comprobatur, ut nullus huiusmodi o
peris imitationem fuerit ausus deinceps aggredi, sic
est in lib. de natu rerum. ¶ Habens quis liuidos dētes
Corneolos terat, & cum puluere fricet dentes, albe
scunt & omnes abiguntur sordes, Sic in Pandectis in
uenies. Vnde gemmam hanc non minus uere quàm ea
leganter dixeris dentifricium: quia omne medicamē,
ad dentes potissimum dealbandos, dentifricium uo
catur, inquit Galenus in Pharmacētria: Quod fit ē pu
mice, cinere cornu ceruini, & sale armeniaco: ser nobis
lius, ex margaritis in pollinē redactis, ut idem testat.

• Carbunculus siue Anthracites 25.

Ardentes gemmas superat Carbunculus omēs:
Nam uelut ignitus radios iacit undiq; carbo,
Nominis unde sui causam traxisse uidetur:

Sed græca lingua lapis idem dicitur ^{ἀνθραξ}.

Huius nec tenebræ possunt extinguere lucem,
Quin flammæ uiibrans oculis micet aspicientum.
Nascitur in Lybia Troglodytarum regione.

rdus
nstel.

Et species eius ter trina, tresq; feruntur.

Ardentes gemmas] Plinius lib. 37. ca. 7. [Nam uo
lut ignitus] Carbunculi à similitudine ignium appelo

lati, etiam ipsi non timeant igneis, ob id à quibusdam uocati Pyroti. Est & Carbūculus anthracites appellata, carbonibus similis ignitis: nimirū quod iacti in ignē uelut intermortui extinguantur, contra perfusi aqua magis exardescunt. D. Aurelius Augustinus lib. de doctrina Christiana. 2. cap. 16. Nam & Carbunculi notitia, quod lucet in tenebris, multa illuminat, etiam obscura librorum, ubicunq; propter similitudinem ponitur. Lege Exod. 28. Et Ezechiel itē 28. ¶ Sed Græca lingua lapis idem dicitur Anthrax] ^{ἀνθραξ}: Hinc anthracinus color dicitur, siue q; carboni similis sit, siue quod huiusmodi color ē tædis sit, ligno combusto, tritisq; in mortario carbonib⁹. Hierony. ad Damascū pā in ep̄la cui⁹ initiū est, Septuaginta. Videtur aut mihi & Septuaginta in eo, qd ^{ἀνθραξ} transfulerūt, idem sensisse, quod cæteri Anthrax. Quippe quē nos carbūculū interpretamur, genus est lapidis fulgidi atq; nitentis, quē etiā in duodecim lapidib⁹ inuenim⁹. Hec ille. Plin. Romano uocabulo Pyropū uocat carbunculum ut q; ignes nō sentiat, & ob id à quibusdā uocat Apyrausta. Lucre. li. 2. Nanq; alias fit, uti claro sit rubra pyropo. Ouid. li. 2. Meta. Clara micante auro, flāmasq; imitante pyropo, Manili⁹. Fœmineū rubro uultū suffusa pyropo. Frācis⁹ Petrar. Chysolit⁹, nitidusq; adamas, flāmasq; pyropus. Mātuan. Ignea & ardētī circumuestita pyropo. ¶ Qui flāmas] Carbūculos quidā ab igneo colore Pyropos, & Apyrustas, q; ignē nō sentiant, uocāt. Mātuanus. In fuluo radiās carbūculus auro. Dicit & pyrois ab igneo colore. Columella. Sic micat & rutil⁹ pyrois, & ore corusco Hesper⁹. ¶ Troglodytarū regione] Plin. ca. 29. li. 6, idē ca. 8. 5. Mela Pōponi⁹ li. 1. Herodotus in Melpomene. Solin. ca. 40. Eccl̄i 3. 2. Signaculū carbūculi in ornamēto aureo, cōcentus musicorū in cōuiuio uiui, in fabricatiōe aurea signaculū smaragdī, melodia musicorum super dulce uinum.

Pictor.
Villin.

De Carbunculo Plinius libro. 37. cap. 7. Albert. libro secundo. Mineral. tract. 2. cap. 3. Isidorus libro 16. ca. 15. Bartho. Anglicus libro. 16.

Ardentes gem.] Non solum ardentes. Quippe Carbunculus lapis omnium preciosissimus est, ut etiam charissimus, quem ad alios lapides, sicut aurum ad cetera metalla, se habere testatur Albertus. Carbunculum dicit Aristot. sigillum, gnomonem, & regulam gemmarum, qui omnibus lapidibus suam imprimere possit figuram, quum nullus sibi pressura noceat.

Troglodytarum regione] Troglodytæ habitant in finibus Aphricæ ultra Aethiopiam, qui uelociores sunt equis, & in cauernis habitantes, carnibus serpentum uiuunt, de his. Plin. lib. 5. ca. 5. Strabo. lib. 11.

Ter trinæ tresq.] Id est duodecim. Inter gemmas quæ rubro colore sunt & pellucet, Carbunculi principatum tenent. A similitudine ignium, aut quæ ignem non timeant, appellati. Vnde à quibusdam Apyroti uocantur, ait Plin. Sed optimos Carbunculos dicit idem Amethystizontas, hoc est quorum extremus igniculus in Amethysti uiolam exit. Hinc proximos illis Syrtitas, pinnato fulgore radiantes. Carchedonij minores sunt & nigrioris aspectus, quibus signandis cæris uti solemus, sed tamen Sapphiros & Iaspides & dignitate & precio uincunt. Scimus quidem uarias apud scriptores de huius generibus opiniones relatas, nam Marbodæ hic duodecim memorat, Euax undecim, Plin. etiā plura. In lib. de natu. rerum saltem tria inuenio, sed operę precium esse non uidetur, multis expedire negotium, cum paucis sufficiat, præsertim cum hoc Carthaceum mare omnibus nauigandū pateat, apud Plin. li. 37. ca. 7. & apud alios. ¶ Sunt Carbunculi utriusque sexus, Mares excitatius fulgēt, fœminæ pinguioribus sunt & crassius nitēt. Sed difficilius est nihil, quàm discernere ueros à falsis, quoniā magna est in eis occasio artis. Aliquādo etenim

etenim subiiciunt eis mangones fundamenta per quæ
 luceant & exotico colore accipiant: adulterantur
 & uitro, q̄ ueris sint simillimi. Aiunt & ab Aethiopib⁹
 hebetiores in aceto maceratos, quatuordecim diebus
 nitescere, toridem mensibus durante fulgore. Sed cote
 depræhunduntur sicut aliæ gēmae factitiæ, autor est
 Plin. ¶ [Sculpturis] Sculpturis resistit: si uero sculptus
 fuerit dum signa in cērā imprimit, quasi quodā anima
 li morfu partē cērę secū tollit, dicit Isido. li. 16. ca. 13.

Lyncurium 26.

Vertitur in lapidē, q̄d stillat ab inguine Lyncis:
 Lyncurium uocitāt, lapis est tamē hic p̄ciosus:

Nam credunt ipsas hoc præsentiscere lynces,
 Quæ mox egestum properant operire liquorē:
 Dum superaccumulant congestæ pondus harengę,
 Scilicet inuidia, ne nostros cedat in usus.

Electro similem Theophrastus habere colorem

Hunc ait, & simili paleas adducere pacto:

Affirmans ipsum stomachi placare dolorem

Ictericis etiam priscum reparare & colorem,

Et perturbati comescere reumata uentris.

tuigor

Alardus Aemstel.

Vertitur in lapidem] Plinius lib. 8. cap. 36. Lyncū

humor itā redditus, ubi gignuntur, glaciatur, arescit
 uē in gēmas carbunculis similes, & igneo colore ful-
 gentes, Lyncurium uocatas, atq; ob id succino à plerisq;
 que itā generari prodito. Nouere hoc sciuntq; lynces,
 & inuidentes urinam terra operiunt, eoq; celerius so-
 lidatur illa. Idem lib. 37. cap. 3. Lyncurium tamen gē-
 mam esse contendunt, fieri autē ex urina quidem Lyncis
 sed egesta terra, protinus bestia operiente, quoniam inui-
 deat hominum usui. ¶ [Scilicet inuidia ne nostros] A-
 ristoteles in lib. de admirandis in nra ca, 66. Et Lynces
 quoq; quod emingunt, obtegere harenis ferūt, cū ui-
 deantur intelligere, id ab hominibus quæri ad priua

6
tam utilitatem, & potissimam ad informandas imagi-
nes, decorandosq; sculpturis anulos. Ouidius item 15.
Mera. Victa racemifero lyncas dedit India Baccho, E-
quibus ut memorant quicquid uesica remisit, Vertitur
in lapides, & congelat aëre tacto, ¶ Theophrastus ha-
bere] Plinius lib. 37. cap. 3. Quod Diocles quidem &
Theophrastus credidit, ego falsum id totum arbitror,
nec uisam in æuo nostro gemmā ullam ea appellatio-
ne, & quod de medicina simul proditur, calculos uesi-
cæ eo poro elidi, & morbo regio occurrī, si ex uino bi-
batur, aut si portetur. Dioscorides libro secundo, cap.
63. Lyncis urina quam Lyncurium dicunt, creditur
eiecta statim lapidescere, sed falso, eamq; ob causam in-
anem & inutilem habet historiam: Est enim Lyncuri-
on, quod à quibusdam electrum dicitur, cognomen-
to pterygophoron, quod est plumas trahens: id in a-
qua positū stomacho & fluētī aluo illud accommodatū
est. Iam uerò & Plinius neget suo æuo ullum uisum fu-
isse Lyncurium, non satis est causæ (quod pace tanti ui-
ri dixerim) cur hodieq; prorsus aut non sint, aut cer-
te olim fuerint Lyncurij: & proinde inanem esse operā
omnem, naturas lapidum perquisitiū inuestigandi.
Quandoquidem abunde satis constet ex Exodo, Lyn-
curium ὄφιο λίθος, hoc est rationali pontificis intertea-
xtum, tertium angulorum ordinem sibi uendicasse.
Præterea apud Ezechielem, Præter alios lapides, &
hunc quoq; legimus in Diademate principis Tyri re-
positum. Ad extremum in Apocalypsi Ioannis inter il-
los refertur, de quibus cælestis extruitur Hierusalem.

Ictericis etiam priscum] ἰκτερικία, Ictericia, latinis ar-
quatus, & morbo regius ex obstructiōe hepatis, & de-
bilitate splenis obortus. Nomen ipsum ab ἰκτερῶν auia-
cula habet, quam quidam miluium interpretatur, dia-
ctumq; inde morbum, quod flaua bile oculi suffusi,
miluinis similes fiant: alij galbulam uel galbulum, ut
Plin

Plin. per icteron intelligunt. Est aut & ictericiæ species altera, quæ nigram uocant. Morbus is populis septentrionalibus ualde notus est, propter malos cibos (utputo) & frigus ingens, corporis, & maxime faciei colorē in nigrorē cōmutans, adeo uehemēter corpus afficiens, ut nō solū dētes labefactati excidant, uerū mēbra solida à corpore ueluti mortuo, pēdāt, à quibusdā pēlect. Lege Plin. li. 30. ca. 3. à Cor. Celso aurigo dī, quā etiam demoniacus atq; comitabilis dī, ut testis ē Acro in Poëtica Horatij. Samonicus. Regio uero signat noīe morbo, Molli hic quā celsa curat in aula. ¶ Rheumata uētris ¶ Rheuma uel rheumatismus dī eruptio siue fluxus quī ē i. fluio. Plin. li. 28. ca. 8. Elephanti sanguis pēcipue maris, fluxiōes oēs, quās Rheumatismos uocāt, sistit.

Pictor
Villin

De Lyncurio Alber. li. 2. ca. 10. Mineraliū, ubi scriptū ē Lygurius. Et idē de animalibus, li. 22. Solinus ca. 8. Plin. li. 37. ca. 2. & 3. & li. 8. ca. 38. ¶ Lyncurius ¶ Lynx, animal pspicax est oculis, ita ut scdm poëticas fabulas, corpora solida penetret: linguā habet serpētinā, quam ultra modū extēdit: collū circūagit, & lupo lōgior ē. De urina eius dicit nasci lapis Lyncurius, sed inuidere homini fert, adeo ut urinā sub harenis abscondat. Hæc Albert. de nat. anim. li. 22. Cōfinia sunt apud Plin. li. 8. cap. 38. Et lib. 11. ca. 47. ¶ Ab inguine ¶ quod est à pudendis. Et hoc mō dixit Horatius Sermon. 1. li. Saty. 8. Fures dextra coërcet, Obscenoq; ruber porrectus ab inguine palus. ¶ Electro similem ¶ Electri color quis sit, habes in cap. Chrysoclectros. 18.

Paleas adducere ¶ Nec folia tantum aut stramenta ad serapere, sed aeris etiam ac ferri laminas, quod Diocles & Theophrastus credit, testante Plinio.

Ictericis priscū ¶ Icterus, morbus, cum per totum corpus bilis suffunditur, quæ interdum nigra, interdum flaua est. Dictus autem ab Ictero aue, quam galgulum dicimus, aliquando ficedulam, crocei coloris.

Hic

Hic & regius morbus à Plin. dictus lib. 37. capite 10.
 q̄ mulso, porionis genere in delitijs regum habito, cu
 raretur, inquit Varro: Et aurugo à colore auri, quia ci
 trinum efficit hominem. Et aliquando Arquatus, q̄
 stringat humana corpora, ut in arcu ducat, de his mul
 ta Angli. libro septimo. ¶ Reuma quilibet fluxus est:
 talis, fuit causa accelerationis mortis Manasse, ut est
 scriptum Iudith octauo. cap. Reumatismum Barph.
 Anglicus describit libro septimo. Eiusq̄ meminit Pli
 nius libro 22. cap. 18. ¶ Hic lapis Lyncurius, frigide
 & siccae cōplexionis est, rotundus, ualet præcipue uul
 neratis & à uulnere ferrum extrahit, Aristot.

Aëtites, 27.

INter præcipuos lapides numeratur Aetites,
 Quem petit extremis orbis Iouis ales ab oris,
 Custodem nidi, defensoremq̄ futurum,
 Quo ualeat pullis dubios auertere casus.
 Continet hic alium prægnantis more lapillum.
 Creditur ergo potens prægnantibus auxiliari,
 Ne uel abortiuum faciant, partu uel laborent,
 Appensus leuo solito de more lacerto,
 Confert prætereà gestanti sobrietatē,
 Auget diuitias, & amari cogit habentem,
 Victoremq̄ facit, populiq̄ fauoribus ornat,
 Incolumes pueros dat uiuere, siue puellas.
 Atq̄ caducorum fertur ꝑ cohibere ruinas.
 Si quis suspectus tibi sit de fraude ueneni,
 Tuq̄ probare uelis sua num sit iniqua uoluntas,
 Participem mensæ, quem formidas adhibeto,
 Pulmento posito, cui sit submissus Aetites.
 Si fraus corde subest, tentans glutire nequibit:
 Si tuleris lapidem, cupidè gustata uorabit.
 Puniceum lapis hic memoratur habere colorem,
 Oceaniq̄ latens in littoribus reperitur,
 Aut aquilæ nidis, aut Persarum regione,

Quem

hibere
 sedare.

Quem gemini, Pollux Castorq; tulisse feruntur.

47

Alarct
Aemste

Inter præcipuos] Plinius lib. 36. capite 21. & 50. capite 13. Solinus cap. 50. Hunc Aëtitem Torastres præfert omnibus, maximamq; illi tribuit potestatem: inuenitur autem in nidis aquilæ, aut in litoribus Oceani. ¶ Numeratur Echites] Sic in alijs codicibus erat, ut ab Alberto etiam nuncupatur Echites: sed utrumque æquè deprauatum est, quanq̃ ratio carminis non patitur, ramen legendum est Aëtites ab aquila, quã Græci ^{αἰτὶς} uocitant, quod in aquilarum nidis reperiatur. Plinius 37. cap. Aëtites à colore aquile candidatè cauda. ¶ Quem petit extremis] Philostratus 2. uitæ Apollonij. Aues quoq; inquit, quis non uideat pullorū causa multa facientes: uelut aquilas ac Ciconias, quæ nunquā nidos extruunt, quin lapides illis imponant, hæc quidem à se aquilinum uocatum, illa uerò lychinitem appellatum: propterea q̃ facem adhibent, ut oua fœtum producant, & serpentes nidis non appropinquant. D. Hieronymus lib. 18. commenta. in Esaiam, cap. 66. Aiunt qui de animantium scripsere naturis, omnium quidem bestiarum, & iumentorum, & pecudum, auimq; ingenitum esse in filios pullosq; affectū sed maximum esse amorem aquilarum, quæ in excelsis & in accessis locis nidos collocāt, ne coluber fœtus uiolet, amethystem quoq; inter pullos cuius lapidem reperit, quo omnia uenena superentur. Hæc ille. De miror ego qua nam incuria acciderit, ut in omnibus exemplaribus & olim, & recens excusis, hoc loco subdititia uox. ¶ Repserit Camethystes, cum mea quidem sententia rectius quadraret aetites. ¶ Iouis ales] Aemulatus est locum qui est apud Vergilium lib. Aenei. 1. Aetherea quos lapsa plaga Iouis ales aperto Turbat cælo. ¶ Continet hic alium] Lege Dioscoridem. Aëtites lapis, inquit, ceu præhans, intusq; uelut in aluo alterum lapidem habens, sonum, si quatias, remittit.

Pli

Plinius lib. 10. cap. 3. Inædificatur nido lapis ætites, quem alij dixerè Gagatē, ad multa remedia utilis, nihil igne deperdens. Est autem lapis iste prægnans, in tus cum quatiās, alio uelut in utero sonante. Sed uis illa medica non nisi in nido direptis. Idem libro 30. capite decimotertio. Lapis ætites in aqlæ repert⁹ nido, custodit partus contra omnes abortuū infidias.

Prægnantibus auxiliari] Rhennius. Hic est ætites sonitum cui spiritus addit. Arcanum crepitans prægnantibus utilis ægris. Erasmus in adag. Scarabeus aquilam. Est gemma cum primis nobilis, quam ab æquilæ nomine Græci uocant ætiten: non dissimilis est ouo, sexu quoq; distinguitur. Nam in fœmina fœtum inclusum inuenias, pulli propemodum specie. Miraris, ad eliciendum partum. Quamobrem hodieq; paraturis admouetur, quò partum acceleret. Hui⁹ itaque generis par aquila solet in nido suo parere, alios qui nunquā positura oua, aut certe non exclusura pullos. ¶ Sua si sit iniqua] Videtur si positū pro an, quo pacto & Græci utuntur aliquoties. Cicero in oratore suo libro secūdo, si pro an dixit imitatus Grecos, apud quos u bifariam significat. ¶ Quem gemini Pollux] Fuerunt filij Tyndari & Leda: ac Helenæ fratres Castor equorum domitor, Pollux uero pugil. Ouidius libro fastorum quinto. Tyndaridæ fratres, hie esques, ille pugil. Homerus Odysseæ λ. τοὺς ἀμφω (ωὶνὶ καὶ τῆρι φασὶ) οὗσι δὲ ἀνδρῶν. Vergilius: Si fratrem Pollux alterna morte redemit. Leda grauida ex Ioue in cygnum conuerso ouum peperit, unde gemini prognati Castor & Pollux.

Pictor. Villin.

De Aëtite Plin. lib. 37. cap. 11. Isido. lib. 16. cap. 4. Et iterum Plinius lib. 10. capite tertio. Solin. cap. 50. Diodo. lib. 5. cap. 148. Serapio. cap. 402. Albert. libro secundo. cap. 5. ubi male scriptum reperies Etices.

Aëtites à colore aquilæ cādicante cauda, iuxta Plin. lib.

lib. 37. capite undecimo. Nam ~~et~~ aquila sonat, unde à quibusdam, teste Alber. & Aquileus dicitur, aliqui dixere Gagatem, ut asserit Plin. libro decimo capite 3. ¶ Iouis ales] E uolucris, sola aquila fulmen non sentit, unde armigeram Iouis, consuetudo iudicauit, & sic Iouis alitem: cuius rei testimonio est Plin. libro secundo, capite 55. & libro 3. cap. 10. & cap. 5. Possum quod Luciani poeticum huc applicare, qui sub forma aquilæ Iouem ab Ida Ganymedem rapuisse scribit: unde, quia ipse in aquilam pater deorum atque hominum sese formauit, facile crediderim, hæc uolucrum Ioui in delijs & sacram fuisse. ¶ Auertere casus] Albertus dubitare uidetur cur hanc gemmam in nido habeant aquilæ: Hic autem habes rationem spectatam utcumque. præsertim cum tantæ uirtutis sit habitus Aëtites. Non tamen latet nos, alios alia adducere: ut quædam apud Albertum, quod habeant hunc ad mitigandum calorem ouorum, aut corporis aquilæ, ne oua nimis caleant: Alium quod conferat ad formationem, & ad futurum habitum pullorum. Sed nostri instituti non est, cuiusque rei singulorum autorum, ostendere causas. ¶ Abortiuum] Abortus causas plurimas in septimo libro, cap. septimo. Plin. enumerat, mulieribus obseruandas, quarum una est, inquit, à lucernarum odor extinctu.

More prægnantis] Est lapis iste prægnans: intus, cum quatuor, alio uelut in utero sonante, Plinio autore.

Leuo lacerto] Et cruribus alligatus prægnantis, maturat partum, scribit Isidorus. ¶ Aëtitis quatuor genera Plin. lib. 37. capite 21. inueniri ait, Marem & foeminam. Vnum namque aëtitem in Africa nascentem, pusillum & mollem, intra se ac uelut in aluo habentem argillam suauem, candidam, ipsum fricabilem, quem foemine sexus putant: Marem uero, qui in Arabia nascitur, durum, gallæ similem: aut subrutilum, in aluo habentem durum lapidem.

Tertius

Tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Africa nascentibus similis: amplior tamen ac dilatatus, cæteris enim globosa facies: habet in aluo harenam iocundam & lapillos, ipse tamen mollis ut etiam digitis fricetur. Quarti generis Raphiusius appellatur, nascens iuxta Leucadem in Rhaphiusa, qui locus est dextra nauigantibus ex hac Leucadem. His eleuauit fidem Plinius testimonio libro 3 6. cap. 21.

Selenites. 25.

Nec
tacere
Quæ

NEcq; Selenitem fas est omnino ꝑ silere
Qui uelut herba uirens, & Iaspidis æmula
gemma,

Lunares motus, & menstrua tempora seruat:
Crescit enim luna crescente, minorq; minuta
Efficitur, tanq; cælestibus anxia damnis.
Idcirco sanctus lapis à plerisq; uocatur.
Dicitur esse potens ad amorem conciliandum,
Languentes etiam, Phthisicosq; iuuare putatur.
Toto gestatus crescentis tempore lunæ
Nec minus & toto per decrementsa fluentis,
Effectus miros, & commoda plurima præstat.
Hanc autem gemmam memorant in perfide nasci.
Alardus Aemstel.

Nec Selenitem] Primam corripit. Verg. 3. Aeneid.
Teq; datis linquo uentis palmosa Selinis, & Silius. Au
dax Hybla fauis, palmis quoq; onusta Selinis. Rhen
nius. Atq; Selenites lunaris imagine lucis. Quod dec
& minuit proprii splendoris & auget. Proinde libens
legerim. Necq; Selenitem. *σελήνη* lunam significat. Vnde
Arcades, qui uolūt mortalium omnium antiquissimi
uideri, *προσεληνιοι* dicuntur, tãquam antiquiores ipsa lu
na. Huic lapidi à luna nomen inditum est, quæ Græce
σεληνια καὶ *σελήνη* dicitur: *σελάς* uerò siue *σελέας* iubar at
que splendor. Perinde igitur sonat, ac si lunæ iubar &
splendorem dicas. Augustinus 21. de ciuitat. cap. 5. In
eadem

eadem Perfide aiunt gigni etiam lapidem Selenitem, 47
cuius interiorem candorem cum luna crescere atq; de-
ficere. ¶ Lunares motus.] Plinius libro 37. capite 10. 49
& Solinus capite 50. ¶ Phthificosq; iuuare] φθίσις, Phthi-
sis consumptio membrorum spiritus ac solidorum et-
iam, Latini tabem uocant, Græci etiam φθονίμ. Prysis
φθίσις uero frequenter accidere solet in morbis thora-
cis. Et est expuitio puris cum tussi uehementi. Pro-
inde in dubium uocor phthificosq; an prysificosq; legē-
dum sit. Liberū per me erit cuiq; sequi quod uelit. Pry-
sis dicitur sputum, Phthifis uero exulceratio pulmo-
nis appellatur, cum tabe & extenuatione totius corpo-
ris, ac sanguinis excreatione; & πὸ φθίνιμ, quod est tabe-
scere consumitq; unde Pthifisci. ¶ Effectus miros] Il-
lud mirum quod eò arbores fertiles fieri uidentur, si
uinctum eum contineant. ¶ Et commoda plurima p̄-
stat] Quæ compendio perstringit Dioscorides.

De Selenite Dioscorides libro 5. Plin. lib. 37. ca. 10. Pictor
Auicennæ lapis lunæ dicitur libro secundo, cap. 412. ling.
Solinus cap. 50. Albert. libro secundo. capite 17.

Selenites, quia imaginem lunæ habet, sic uocatur,
σελήνη enim lunam significat latine, uide Plinium libro
37. capite decimo. ¶ Velut herba uirens] Ex candi-
do transluet melleo fulgore. Plinius.

Menstrua tempora] Hoc est, quæ sunt mensis unius.
quia luna octo & uiginti propè diebus, totius Zodia-
ci ambitum conficit, qui mensem integrum faciunt,
Macrobius in som. Scipion. libro primo. A mense autē
deducitur adiectiuum menstruus, ut menstruum opus
quod est opus unius mensis, Perottus.

Phthifis est consumptio naturalis in humore cor-
poris ex ulcere pulmonis proueniens: fit aliquādo ex
rheumate à capite distillante in pulmonem, quæ reper-
cutit, & reperiendo cauat, & ulcerat. Aliquando ex
nimia pulmonis siccitate: nonnunquam ex sanguine:

6
cum in pulmone rumpitur uena, & eius fluxus in san-
tem conuertitur. Barph. Anglicus.

Commoda plu. præstat.] Nam qui portat eum, fer-
tur habere præscientiam quandam futurorum, si sub
lingua portetur, præcipue prima Luna & decimo exi-
stente, sic scribit Albertus. At Vincentius in spec. natu.
ait: Ista duo uocabula gemmarum Chelonites & Seleni-
tes uidentur confundi, & unum loco alterius sumi,
uitioq; scriptorum corrupti. Nam eadem ex parte hic
dicuntur de Selenite q̄ superi⁹ dicta sunt de Chelonite.

Gagatromeus 29.

AT diuersicolor, quem dicunt Gagatromeum,
Pelli capreoli similis lapis esse refertur:
Quem qui gestarit dux pugnatur⁹ in hostem,
Hostem depulsum terrarq; mariq; fugabit.
Istius Alcides ope multa pericula uicit,
Succubuit, quoties lapidem non fustulit istum,
Alardus Aemstel.

Hostem depulsum] ἀνδρίπλωσις est. [Istius Alcides]
Hercules dictus est ἁλκιδής ab auo Alceo, Amphytro-
nis patre: Martialis lib. 4. Trux erat Alcides, sed Hylā
spectare licebat.

Pictor. Villing.

De hoc lapide Albert. libro 2. Tract. 2. cap. 7. Sed
Gagatronica habet Siluat. Pandect. cap. 424.

Dicit Auicenna, q̄ uictores reddat se gestantes, &
hoc expertum sit in Alchite priucipe quodam: qui cū
secum habuerit hunc lapidē, uicerit domi forisq;: quā-
do uerō caruerit, hostibus succubuisse compertum sit.

Pelli capreoli] Caprę syluestres sunt, unde capre-
oli dicti. Verg. Capreoli sparsis etiā nūc pellib⁹ albo.

Pugnaturus in hostem, Hostem depulsum &c.] Fi-
guram orationis nota, Anadiplosim, id est, reduplica-
tionem, quę summus carminis est ornatus, si non cre-
bro intercurrat. De hac Cicero ad Heren. 4. lib.

Cerāninus 30.

Ventorum

Ventorum rabie cum turbidus æstuat ær,
Cum tonat horrēdū, cū fulgurat igneus æther,
Nubibus elisus cœlo cadit ille lapillus.

Cuius apud Græcos extat de fulmine nomen:
Illis quippe locis, quos constat fulmine tactos,
Iste lapis tantum reperiri posse putatur,
Vnde κεραυνός est Græco sermone uocatus:
Nam quod nos fulmen, Græci dixere κεραυνός.
Qui caste gerit hunc à fulmine non ferietur,
Nec domus aut uillæ, quibus affuerit lapis ille:
Sed neq; nauigio per flumina uel mare uectus,
Turbine mergetur, nec fulmine percutietur:
Ad causas etiam, uincendâq; prælia prodest,
Et dulces somnos, & dulcia somnia præstat.
Huic binæ dantur species, toridemq; colores,
Cryſtallo similem Carinaria mittere fertur,
Cæruleo ramentum infectum rutiloq; colore:
Mittit & Hispanus, regione manens Lusitana
Flammas spernentē similemq; colore Pyropo.

Alardus Aemstel.

Ventorum rabie] De hac uentorum rabie, turbis
neq; Homer⁹ Iliad. 2. 13. & 14. Sili⁹ lib. 15. Et uaga la
te Per subitum moto strepuere tonitrua mundo. Vale
rius Flaccus lib. 1. Vasto pariter ruit igneus æther Cū
tonitru. Iuueñ. 5. Fremeret sēua cum grandine uernus
Iuppiter, & multo stillaret penula nimbo. Politianus
Tonitruq; coruscat Horrisono. ¶ Cuius apud Græ.]
Pli. cap. 9. 37. Quoniam non aliubi inueniatur, quam
in loco fulmine ictō, unde & nomen habet. κεραυνός em
Græcē, Latine fulmen dicitur. ¶ Græci dixere κεραυνός]
Hinc est illud prouerbiale Homericum, χαλεπὸς δὲ δὴς
μεγάλου κεραυνός .i. molestum est uero magni Iouis fulmē
Albertus 2. Mineralium, ut fere omnia lapidum uoca
bula, perperam more suo ἐραυνόν siue Coronū nomi
nat. ¶ Nec dom⁹ aut uillæ] ἐμοῖσι πτωχῶν est siue παρὸν μνησθῆναι

Quale est illud Propertij ll. 3. Lydus Dulichio nō distat Cresus ab Iro. ¶ Turbi. merge] ὁμοιοτέλευτον. ¶ Cry-
 stallo similē Germania] Quāq̃ & Alber. hāc sequit̃
 lectionē fortasse constanter affirmet, et Cerauniā re-
 periri in Germania, tamen ex Plinio satis apparet esse
 legendum, Crystallo similem Carmania. Est, inquit
 Plinius, inter candidas, & quæ Ceraunia uocatur, ful-
 gorem siderū rapiens, ipsa CrySTALLINA splendoris cæ-
 rulei in Carmania nascens. Vide Plinium libro sexto,
 cap. 23. Illud obiter adijciendum, Ceraunia mōtes eē
 Epyri, separantes Ionium mare ab Adriatico, qui cre-
 bro fulmine infestantur. Claudianus. Ignea fulmineis
 legere Ceraunia Nymphę. Rhennius: Cū tollunt mō-
 tes excelsa Ceraunia. Statius libro 10. Thebai. Quali-
 ter aut Malæa, aut alta Ceraunia supra Cessantes in
 nube sedent, nigrisq̃ leguntur Collibus, & subitæ sa-
 liunt in uela procellę. Ouidius: Cum poterā recto trā-
 sire Ceraunia uelo. Silius libro octauo: Terrueūt pa-
 uidos accensa Ceraunia nautas. ¶ Regione manens
 Lusitana] Solinus cap. 36. Lusitanum littus pollet gē-
 ma Ceraunia plurimum, quā etiam Indicis præferunt
 Huius Ceraunię color est ē Pyropo, qualitas igni pro-
 batur, quem si sine detrimento sui perferat, aduersus
 nim fulgurum creditur opitulari. Plinius lib. 4. ca. 21.

ictor.
 illing.

De Ceraunea Plin. lib. 37. cap. 9. Albert. li. 2. ca. 3.
 ubi perperam scriptum est Ceraur⁹. Anglicus Cerani-
 us scribit lib. 16. Corauius habet Siluat. cap. 404.

Nubibus illis] Si in nube luctatur flatus aut uar-
 por, tonitrua eduntur: si erumpat ardens, fulmina: si
 longiore tractu nitatur, fulgetra: ijs finditur nubes, il-
 lis perumpitur, Plin. autor est 2. lib. & tunc demum
 cadit ille lapillus. ¶ Turbidus & horrendum] Loco
 aduerbiorum posuit nomina, & hoc poëtice. ¶ Cuius
 apud Græcos] Non alibi quā in loco fulminis, ictui
 proximo inuenit Ceraunius. Græca enī lingua κεραυνός
 fulmen

fulmen dicitur. ¶ Igneus æther] Igneus, latinum æther est epitheton, sed græce dicunt *ἔμψυος*, quod sonat etiam ignitus. ¶ A fulmine non ferietur.] Et eius fortis est Laurus, si Plin. credimus libro 2. cap. 55. arbor Apollini, qui est fulminifer sacra, unde eleganter Lippius Poëta suæ ætatis primus:

Missa triumphalē non tangunt fulmina laurum.

Cingant belligeri tempora læta duces.

Nec domus] Quia finis & medium conueniunt carminis, leoninum dicitur. Si cui aurium sit iudicium, facile notat sonum, non lepidum admodum auditu.

Germania] Plinius habet Carmania libr. 37. ca. 9. quæ est regio orientalis prope Indiam & mare rubrū, Eius meminit Strabo lib. 3. ¶ Cœruleo] Cœruleo id est cæsius, quasi cœluleo: nam cœruleum mare dicitur à cæli colore, quem græci nomināt *γλαυκός* à noctua, cui talis est color, ait Sipontinus. ¶ Pyropo] rubenti, ut splendet qualitas ignis. ¶ Rutiloq; colore] Si in die ceciderit, habet fulgorem sydereum, teste Isidoro.

Sotacus tradit apud Plini. libro 37. cap. 9. Cerauneas aliquot esse securibus similes, ut his liceat urbes expugnare & classes, easq; Betulos uocari. Aliquot item rotundas Cerauneas nominatas, quibus nulla uirtus adscribitur. Isidorus tamen, eiusdem operationis utranq; gemmam participem testatur.

Heliotropia 31.

EX re nomen habens est Heliotropia gemma, Quæ solis radijs in aqua subiecta batillo, Sanguineum reddit mutato lumine solem, Eclipsimq; nouam terris effundere cogit, Deniq; post modicum uas ebullire uidebis, A spargitq; foras subitæ scaturiginis imbrem; Ut fit, cum nimbos distillar turbidus aër. Se quoq; gestanti dat plurima uaticinari: Imbres de cœlo uocat astringitq; serenum,

G 3

Atq;

dicere Atq; futurarum quædam prænoscere rerum,
Hosq; bonæ famę, quibus est data, laudibus ornat,
Seruat & incolumes producit tempora uitæ:
Sanguinis astringit fluxum, pellitq; uenena,
Nec falli poterit, lapidem qui gesserit istum.
Tot bona diuino data sunt huic munere gemmę,
Cui tamen amplior ijs concessa potentia fertur:

ngatur Nam si ꝑ cingatur eiusdem nominis herba,
Carminе legitimo, uerboq; sacra potenti,
Subtrahit humanis oculis quęcunq; gerentem.
Hanc nūc Aethiopes, nūc Cyprus & Africa mittit,
Sanguinis aspersam guttis, similemq; Smaragdo.

lardus Ex re nomen habens est] Græci ἡλιον solem di-
istelre. cunt, τροπήν mutationem cōuersionemq; Plinius ca.
10. 37. Causa nominis, quoniam deiecta in uas aquę,
fulgorem solis accedentem percussu sanguineo mutat,
& quę sequuntur. Rhēnius: Hic lapis Heliotropius ē,
qui nomine uero Dicitur, inuertit radios nam solis in
unda, Si quis eum fustum labris immergat alienis, San-
guineiq; rubens resplendet luce coloris, Purior ac so-
le renitet nudatus ab undis. Idem: Gemmaq; , quę ra-
dios immitit candida solis. ¶ Subiecta parillo] Oēs
quos uiderim codices habebant aut parillo, aut bacil-
lo, aut patillo, aut Bathyllo, ceu uideatur fieri mentio
de Bathyllo adolescente Samio, cuius meminit Apule-
ius libro secundo Floridorum. Iuuenalis Satyra 13. et
Satyra 6. Horatius libro quarto Odarum. Non aliter
Samio dicunt arsisse Bathyllo Anacreonta. Verum eo
go uel omnibus refragantibus exemplaribus nō du-
bitem legere batillo, ut sit diminutiuum ἀπὸ τοῦ βάτος, i.
cadus, uoce nulli nō nota: ut sit sensus, in aqua subiecta
batillo, i. deiecta in uas aquę. Nec me præterit, quod
interpret Origenis Homelia in Leuiticū. 9. ex cap. 16.
legit. Et sumet, inquit, plenum baillum carbonibus
ignis de altari quod est contra dominum. δ πυρὸς Grę-
cè est,

ed est, quod alij uertunt thuribulum. ¶ Astringit fluxum] Eleganter admodum usus est astringit pro den-
sat, cui contrarium est relexat Cicero de natura deorū.
Ea q̄ tum astringitur, tum relaxatur. Ibidem. Quem
admodum enim reliquie cibi propellatur, tum astrin-
gentibus se intestinis, tum relaxantibus, haud sanē dif-
ficile dictū est. Ouidius 9. Meta. Utq̄ ferūt imbres ge-
lidis concrefcere uentis, Inde niues fieri, niuibz quo-
que mole rotatis Astringi, & spissa glomerari in grā-
dine corpus. ¶ Eiusdem nominis herba] Plinius lib.
22. capite 21. Poēte fabulantur Clycien Nympham in
hanc herbā fuisse conuersam, quod à Sole, cuius amo-
re tenebatur, fuerit derelicta. Attamē illa, suum, quā-
uis radice tenetur, Vertitur ad Solem, mutataq̄ seruat
amorem. ¶ Aphrica mittit] Albertus lib. Misnera-
lium secundo, eam non in Aphrica sed in India cōtra
aliorum sententiam prodidit inueniri.

¶ Ut Heliotropium circumagitur cum sole, & quo-
cūq̄ se mouerit ille, eodem deflectit & hoc cacumen:
Ita procures aulici quodcūq̄ regis animus uergit, eō p-
pendent omnes. Quemadmodum Heliotropium her-
ba semper in eam spectat partem, qua sol est, & eo cō-
dito florem contrahit: Sic nonnulli ad regis om̄is nu-
tus obsecundant, & in quodcūq̄ uiderint illum esse
propensum, in id feruntur & ipsi.

Pli. li. 37. ca. 10. Solin. ca. 39. Alb. li. 2. Trac. 2. ca. 5. u. Pictor.
bi Eliotropia scripsit. Arist. in lap. Isid. 16. Quæ solis] Villing.
Hæc gēma in obbā aq̄tilē uel in batillū, hoc ē, in uasis
aliqd gen^o (nā Pli. uas habet, nō batill^o) posita, opple-
tū lucida aq̄. radios solis mutat, & ex aëris repcussione
obumbrare uidetur radiorum solarium claritatem,
& quendam inducere in aëre sanguineum colorem, ac
si sol ex interpositione corporis lunaris ad solem, eclis-
pticas pati tenebras uideatur. Et ideo, quia ita uidetur
solis posse mutare claritatem, Heliotropia, id ē, solis

auerſo nuncupatur. Hæc Dioſcorid. ¶ Deniq; poſt mo-
dicum] Hic cum Ariſtotele loquitur poëta, qui Helio-
tropia, dicit, ſi ponatur ſuper aquam, euaporabit eam.
Nam in nebulam reſolui ſcribit Vincentius, quæ poſt
paululum, imbrem inducit: unde ſubiungit Marbo-
dæus, Imbres de cælo uocat &c. ¶ Atq; futurarum]
Propter quod, templorum pontifices iſto lapide ute-
bantur, & maxime in feſtis Idolorum, ſic Albert. 5. ca.

Diuino munere] Habetur in libro de natura rerū,
quod omnibus gemmis à Deo inſita ſit natiua uirtus.

Eiuſdem nominis herbæ] Magorum impudentię
uel maniſeſtiſſimum, hoc quoq; eſt exemplum, quod
admixta herba eiuſdem nominis (aliter ſolſequium,
ueguuart) Heliotropio, quibuſdā quoq; additis pre-
cationibus, gerentem conſpici negent, uide Plinl. lib.
37. cuius hæc ferme uerba ſunt. ¶ Aethiop. Cyprus
& Aff.] Sed quoniam horum populorum, inſularum
& regionum nomina, & ſitus, fere omnibus ſunt ob-
uia, libuit prætereire hic. At quis color Smaragdo, uide
literam S.

Hepheſtites ſiue Epiſthites. 32.

Nāſcitur in bimari precioſior ære Corintho,
Diſtus Hepheſtites, rutilās lapis & rubicūdus:
Qui ſi feruenti fuerit cōiectus ahenō,

Ignibus exultans prius, ilico ſiſtitur unda,
Frigida poſt modicum lapidis uirtute futura.
Fructibus à terræ uolucres arcere locuſtas,
Et nebulas ſteriles, & grandinis improba fertur
Verbera, nec turbo (quos protegit iſte) nocebit.
Ad ſolem poſitus, radios emittit & ignem,
Mirantes oculos perſtringens luce chorusca.
Accenſas idem compelcit ſeditiones,
Et tutum ſeruat dubia ſub ſorte gerentem:
Pectore ſed memori fixum teneamūs oportet.
Qua cor parte iacet, lapides hos eſſe gerendos.

Nāſcitur

Nascitur in Bimari] Aemulatus est Horatium libro Carminum primo, Ode 7. Aut Ephesum, Bimaris uē Corinthi. Strabo libro 8. Solinus capite 7.

51
Alat
Aem

Qui si feruenti] Hic lapis in aquam feruentem missus, continuo tepidiorem eam, & si aliquantulum sterit ibi, omnem ardorem tollens, frigidam eam facit. Hūc cū aliq̄s in manu dextra cōtra solem tenuerit, radios emittit, & ignem uomit, itā ut uidentes mirētur. Qui uero circa brachium sinistrum eum portauerit, omnes turbas contemnit. ¶ Ignibus exultans] Nimis quā apposita apud Vergilium est similitudo lib. Aeneidos 7. Quæ cum nonnihil ad explicandas huius lapidis uires faciat, ad uerbum subiiciam. Nam ueluti cū flamma sonore Virgia suggeritur costis undantis aheni, Exultantq̄ æstu latices, furit intus aquæ uis, Feruidus atq̄ altē spumis exuberat amnis, Nec iam se capit unda, uolat uapor ater ad auras. ¶ Teneamus oportet] Peruenustus est loquendi modus omisso ut, in id genus orationibus. Cæsar in Commēta. Iter cautē diligēterq̄ faciat præscribit. Cicero ad Atticum. Tribunum aliquem censeo adeant: à me istam exceptionem nunquam impetrabunt. Verg. libro Aeneidos 7. Dic in amicitiam coëant, & fœdera iungant. ¶ Radios emittit & ignem] Vt quædam corpora lumen solis exceptum suo fulgore uicissim augent atq̄ illustant: Ita quidam aliorum fauore commendati, uicissim suis doctibus eos commēdant. Vergilius libro Aeneidos 8.

53

Sicut aquæ tremulum labris ubi lumen ahenis
Sole percussum, aut radiantis imagine lunæ,
Omnia peruolitat late loca, iamq̄ sub auras
Eri gitor, summiq̄ ferit laquearia tecti.

Pictor Villin.

De Hephest. Plin. lib. 37. cap. 10. Albert. lib. 2. ca. 5.
sed Epistrites ibi legitur. Dioscorides quoq̄.

In Bimari Corintho] In Bimari Corintho ait, q̄

G 5 niā

niam Isthmos, Peloponess promontorium, ubi sita est,
ab altero latere Ionium, ab altero Aegeum mare ha-
bet, de quo etiam Solinus cap. 7. De Corintho scribit
multa Strabo lib. 8. Hic imitatur Poëta Horatianum
carmen, Ode. 7. primi libri,

Bimarisue Corinthi Mœnia laudabunt alij.

Preciosior ære.] Ex antiqua gloria Corinthium
laudatur æs, cuius sunt tria genera teste Plinio lib. 4.
cap. 2. Candidum, quod ad nitorem quàm proxime æ-
genti accedit. Alterum, in quo auri fulvus color cõspi-
citur. Tertium, in quo æqualis temperies omnium sit.

Dictus Hephæstus.] Hoc est lapis igneus, uel rutilus
nam igne emittit, ut Poëta fatetur. ¶ Sistitur unda.]
Causa huius rei alia esse nequit, nisi quod frigidissi-
mus est. Quapropter in aquã bullientem proiectus es-
tius motum sistit: nam frigiditas suæ complexionis æ-
gere incipit, si testimonium accipimus Alberti.

Locustæ.] Locustæ, à locis urendis uocitæ, in-
quit Perottus, ob iacturam, quam messibus afferunt,
tactu multa urentes. De his scribit Aristoteles de na-
tura anima. libro. 5. cap. 17. & cap. 28. ¶ Sub dubia
sorte.] Si alea fortunæ iacta fuerit, præsens & efficax
hic lapis est. Nam fortunam (quæ sæpius appellatur
fors, & anceps quidem, ut Verg. in Choriambico suo
ostendit) multum oppugnat: & ex dubia sorte in indu-
bitatum, & felicem traducit euentum, si circa brachiũ
sinistrum portaueris, ait Dioscorides.

Hæmatites 33.

Sumpfit Hæmatites Græcum de sanguine nomen,
Naturæ lapis humanæ seruire creatus,
Stiptica cui uirtus per multa probatur inesse:
Nam palpebrarum superillius asperitatem,
Et uisus hebetes pulsa caligine sanat.
¶ Huius fragmento si glarea mixta sit oui,

Succo

Succo dilutus, quem punica mala remittunt,
 In medicinali ueluri collyria cote,
 Vel resolutus aqua iuuat hos, qui sanguinis ore
 Spumas emittunt, & quæ linat ulcera sanant.
 Potatus stringit patitur quem foemina fluxum.
 Carnes crescentes in uulnere pulueris huius
 Vis premit, & uentrem redimet sine more fluentē.
 Vino dilutus ueteri, bibitusq; frequenter,
 Serpentis morsum, uel quod sit ab aspidē uulnus
 Egregiē sanat, resolutus aquis & inunctus:
 Mixtus melle potest oculos sanare dolentes.
 Vesicæ lapidem bibitus dissoluere fertur.
 Hic ferrugineo rufouē colore notatur.
 Africa mittit eum, sed & Aethiopes Arabesq;.

† curat

† curat

Alardus Aemstel.

Sumpsit Hæmatites] Contra syllabæ rationē primam corripit, id quod satis liquet ex disticho quodā Græcico, quod extat in Cappadocas de sale immodico, quod in gratiā Ioānis nrī Valioleti Zelandi Canonici concionatoris Mittelburgensium latinitate donauimus. κατὰ πρῶτον πρὸς ἐχθρὸν καὶ δάκρυ' ἀλλὰ καὶ ἀντὶ κατὰ πρῶτον γινώσκοντες αἷματ' ἐν ὅλῳ .i. Noxia Cappadocem mordebat uipera falsum, Pestiferum gustans sanguinē, & ipsa perit. ¶ Græcum de sanguine] αἷμα Græcis sanguinem esse nemo non nescit. Plinius lib. 37. ca. 10. subindicat à sanguineo natiuo eius colore nomen inditum. Solinus capite quadragesimotertio.

Naturæ lapis humanæ] Rodolphus Agricola libro de Inuentione Dialectica primo, capite de adiacetibus. Vt in Magnete colorem quidem & figuram uidemus, uim qua ad se ferrū rapit, intellectu deprehendimus: Sic in Hæmatite, sic in Smaragdo, alterius ruborē, alteri uirorē oculis est cognoscere: causam autē qua hic ipudicitia impatiēs est, ille sanguinē sistit, sola mēs pspexit. ¶ Si glarea mixta sit oui] Glareā uocant terram

6
terram siccam & sterilem, quæ reperitur in ripis flu-
uiorum, & littoribus maris. Vergi. Nam ieiuna quidẽ
lincosi glareæ ruris. Gierony. in Hilarione. Arenis in
saxa durescentibus asperatur paulatimq; cohærescẽs
sibi glareæ perdit tactum, cum non perdit aspectum.
Idem alicubi. In terra aurum quæritur, & de fluui-
orum alueis splendens glareæ profertur. ¶ [Collyria]
Collyria ἄπο τοῦ κολλύριου, quam uocem dictam putant
ab his, qui trūcatam habent caudam, & hoc loco, ut in
Apocalypsi, cap. 3. Phœmaci genus, Horatius: Hic ocu-
lis ego nigra meis collyria lippus Illinere. Sic dicim⁹
uulgò: Imperiti medici ad omnes oculorum dolores
uno utuntur collyrio. ¶ [Et potus stringit] An legen-
dum? Potatus stringit. Plin. lib. 36. cap. 20. Sifit pro
fluuium mulierum potatus. ¶ [Africa mittit eam.]
Plin. eodem, quem modo citauī lib. & cap. item.

Pictor. Villing.

De Hæmatite Plin. lib. 37. cap. 10. & li. 36. ca. 20. Soli.
cap. 42. Galenus lib. 9. simplicium in cap. Sedeneg. Se-
rapio aggregat. capite 421. Albertus lib. 2. cap. 5.

Hæmatites] Hæmatites inquit Platearius, quia
Hæma sanguis, tites sistens dicitur: habet enim strin-
gendi fluxum sanguinis, uirtutem, Ein blut stein. Ali-
ter sanguis draconis, Auicenna. ¶ [Stiptica uirtus] Est
constrictiua: nam ut hoc loco poëta scribit, & Alberto
testante, ualet cōtra fluxum uesciæ, uētris, menstruor-
um, & hebetes oculos ex humida causā confortat &
sanat. ¶ [Punica mala] Punici mali nouē genera sunt:
ex his, dulcia quæ apyrana alio nomine dicuntur, stor-
macho inutilia habentur: inflationes enim pariunt, dē-
tes, gingiuasq; lædunt: Quæ uerò sapore maxime ui-
noso sunt, paruum nucleum habentia, utiliora intelli-
guntur: nam aluum sistunt. dicit, Plin. cuius uerba hæc
sunt lib. 23. cap. 6. Et horum succum Poëta intelligit
circa Carthaginem cognomen acceperunt: aliqui Gra-
natum

natum appellaut, eodẽm dicente libro 13. cap. 19.

53

Collyria] Medicamenta oculorum, collyria appellant. Cornelius autem Celsus, tam oculorum quàm fistularum, collyria uocat, ut apparet in 5. lib. suæ medicinæ. ¶ Aspidis nulus] Aspis, ut apud Isidorum inuenies lib. 12. cap. 4. anguis est morsu uenenato perniciosissimus. Eius diuersæ sunt species, dicit, ut est Hypnalis, qui somno necat: quem Cleopatra sibi apposuit, ut morti sic quasi somno satisfaceret, ut est Seps, & Hæmorrhoids &c. Cum sentit incantatorem Aspis, qui eam carminibus euocet de cauerna, unam aurẽ in terram premit, alteram cauda obturat, & sic magicas uoces obaudiens, non exit, de his & Plinius lib. 8. cap. 23.

Vesicæ lapid.] Qui est durior & maior, ualde declinans ad albedinem: cum lapis renum sit læuior & minor, declinans in albedinem, sic Auicenna.

Africa mittit] Hæmatitis genera quinque, præter Magnetem, tradit Soracus apud Pliniũ. Ex his principatum Aethiopico dat, oculorum medicamentis utilissimo: Alterum uocari dicit Androdamanta, colore nigro, pondere & duritia insignem: & inde nomen traxisse, præcipueq; in Africa repertum. Ad se aut argenum, aut æs, ac ferrum trahere, sanguineum colorem reddere, & ad iecinoris uitia, præcipui remedij. Tercium genus Arabici facit, duritia simili, uix redolentis succum ad cotem aquariam, aliquando croco similem. Quarti generis Elatiten uocari dicit, quàm diu crudus sit, inutilem: coctum uerò utilem ambustis. Quinti generis Schistos, hæmorrhoidas reprimat. In totum autem Hæmatitas omnes, tritos in oleo trium drachmarum pondere, à ieiunis sumendos ad uitia sanguinis. Hæc ex libro 36. cap. 20.

Abestos 34.

A Rhadiæ lapidem tellus producit ¶ Abeston ¶ Ebeston
Ferreus huic color est, naturæ mira potestas.

Nam

Ebeston.

Bernardus
emstel.

nam tener accensus conceptos derinet ignes,
Extinguitque nequit, collucens perpetua flamma.
Hinc & apud Græcos Ἰ Asbeston dicitur inde,
Quod semel accensum, iam non extingui posses.
Arcadiæ lapidem] Plinius libro 37. capite 10. So-
linus capite 12. ¶ Tellus producit Ebeston] Omnes
quos uiderim codices sic habebant, uerum uel omnib⁹
refragantibus, non dubitem legere. Producit Asbes-
tos. ¶ Hunc & apud Græcos Ebestō] Rursus idē mē-
di, cuius loco substituiimus Asbestus. Rhēnius. Hic me-
rulas perhibent albas, mirabile dictu: Hic nasci lapi-
dem, qui tacto accēsus ab igni, Extingui nequeat, quē
Graij nomine uero Asbestum memorant, ferri nitet il-
le colore. Illud notius, q̄ sit pluribus inculcandum no-
men lapidis huius ab effectu sumptum, quod Græcis
ἀσβεστος dicitur, quasi inextinguibilis, ἀπὸ τοῦ σβένναι. ἢ
σβητίζεσθαι. Copiosius istam rem prodidit D. Augustinus
lib. 21. Ciuitatis diuinæ, cap. 5. Bernardus Homilia 2.
de uirginibus. Asbestus lapis talis fertur naturæ, ut se-
mel accensus inextinguibiliter ardeat, igni lapide in-
hærente, nec tamen consumente. Tali modo ignis ille
sulphureus inflammabit inimicos domini. Lege Plin.
caput primum, libro 19. de lino Asbestino: & Strabo-
nem in 10. de lapide Caristio. Huc refer, quod est apud
Rhennium de Medica herba: In quorū terris quas Pō-
ti profluit unda, Ignipotēs oleo commixto gignitur
herba, Medica cui nomen, cuius compescere flammās
Si quis aqua cupiat, plus ignem pascit in illa: Pulueris
hunc iactus potis est extinguere solus. Eodem spe-
ctant quæ Plinius libro 36. capite 19. narrat de Amia-
nto lapide. Basilius magnus sermone primo de Ieiunio.
Est enim natura corporis cuiusdam, quod Amian-
tum uocāt, indomitus igni, in quo positum ardere q̄-
dem, & in carbonem uerti uidetur: Extractū uerò mo-
re aquæ splendens, purius longē atque prius erat, ful-

gen

gentiusq; fit. Talia autem trium puerorum corpora illorum apud Babylonem.

Pictor. Villing.

De Abeſto Plinius libro 37. capite 10. Abeſto habet. Solinus capite duodecimo. Albertus libro secundo. Mineral. tract. 2. capite primo. Isido. libro 16.

Abeſtos ab igne sortitus est nomen Abeſton, eo qd semel accensus nunquam exstinguitur. Ex hoc lapide in Veneris quodam templo factum est candelabrum, in quo erat lucerna, sic ardēs, ut nulla tempestate, nullo imbre exstingui posset, sic scribit Isidorus libro. 16. Hoc etiam ex natura lanuginis salamandræ quam cōmunē habet cum Apisto. Vnde pluma quoq; Salaman-dræ nomen accepit iste lapis, dicit Albertus.

Pæanites siue Pæantis. 35.

Gignitur in Macedum regione lapis Pæanites, Fœminei sexus referens imitando labores, Sed quibus ex causis dubium: nam tēpore certo Concipit, & parit, & parientibus auxiliatur, Ultima quas surget dubij discriminis hora.

Gignitur in matrum] Et hic locus non uno modo fuit corruptus, alij codices habebant maceum, alij mætheum: Non succurrentibus exemplaribus, ita legendum arbitror. Gignitur in Macedum. Solinus cap. 12. Macedonia lapidem gignit, quem Pæantidē uocant, hunc eundem & concipere, & parere, & parturientibus opitulari fama prodiga est. Plinius cap. 10. lib. ultimi Pæantides, inquit, quas quidam Gemyndas uocant, prægnantes fieri & parere dicuntur, mederiq; parturientibus, & quæ his isthic similia sequuntur. ¶ Regione lapis Pæanites] Nec hic q̄q; uerlus satis legitima constat structura. Quid si ita mutes? Et Pæanitem lapidem Macedonia gignit. Rhennius: Concipit & parit hic naturę munere gēma, Quā Pæanitē phibēt: p̄gnātibus ista, Auxiliū cōfert facilis releuamine partus.

Pictor

Pictor Villing.

De Peanite, Plinius libro. 37. cap. 10. qui Peanite nominat, Solinus cap. 14. Anglicus lib. 19. Albert. li. secundo, capite 14. sed Peranites scribit.

Peanite quidam Gemonidam appellitant, ait Plinius, & species ei est aquæ glaciata.

In Macedum regio.] In Macedonia iuxta monumentum Tyresiae inuenitur. Plinius.

Sagda. 36.

Difficilis gemmas super omnes Sagda repertu,
Nunquam sciretur, nisi se daret inueniendam:
incautas. In medio siquidem inatus lapis iste profundo,
Naues uī quadam petit ē regione meantes,
Et prælabentis tabulis hærendo carinæ,
uelitur Ad portum ꝑ trahitur maris, ignaris data nautis.
Est autem morsu tabulæ sic fixa tenaci,
Quod nequit abrasa ligni sine parte reuelli.
Huic prasius color est, regio Chaldaica tellus.

Alardus Aemstel.

Difficilis gemmas.] Plinius capite 10. lib. ultimi;
Solinus capite 50. Cuius sententiam ut sæpē aliās, itā
& hic potissimum æmulatur Marbodæus. ¶ Prasin⁹
huic color est] Haud dubium est, quin legēdū sit, Huic
prasius color est. i. uiridis, ἀπὸ τοῦ πραίνου, quod signifi-
cat uiridis. Sidonius Saphiratos. Flectit per prasium
uirum lapillos.

Pictor Vil.

De Sagda Pli. li. 37. ca. 10. Solin. ca. 50. Alber. li. 2.
ca. 17. sed pperā Sarda ibi legi. Vincent. li. 9. ca. 95.

Morsu tenaci] Sicut Magnes ad ferrum se habet, ita
Sagda ad lignum. Alber. ¶ Prasinus color. i. uiridissi-
mus, ut Siluat. Pādect. ca. 579. à colore foliorum por-
ri. πορρεὺς enim græcè, latine porrum. Ibidem:

Chaldaica tellus] Chaldea est regio orientalis, quæ
& Babylonia dicitur, ab urbe Babylone, de hac Strabo
Geograph. libro decimosexto.

Medea

Ast in Medorum regione lapis reperitur,
Quē ꝑ Medū uocant, mortis dator atqꝫ salutis. ꝑ Medea
Nanqꝫ super cotem mulieris lacte solutus,
Quæ semel atqꝫ marem peperit persanat inunctus
Visu fraudatos multo iam tempore cæcos:
Cos medicinalis, uiridis solet esse coloris.
Lacte solutus ouis, semel atqꝫ marem parientis,
Expellit ueterem simili ratione podagram,
Et fessas reficit sub antheo pectore fibras:
Hoc & nephritici sanescunt unguine renes,
Debet in argento mixtus uitroue reponi,
Ieiunorū dari, sic utile fit medicamen.
At resolutus aquis cotis sibi fragmine mixto,
Et porrectus ei tibi quem decreueris hostem,
Vt lauet inde suam, quasi pro medicamine frōtem,
Obducet miseros extincto lumine uultus:
Si potum dederis uomito pulmone peribit,
Hic totus niger est, sed non ꝑ est nigra potestas: ꝑ ingrat
Candida, dum prodest, dum lædit, nigra uocetur.

Alardus Aemstel.

Quem Medeam uocitant] Vergilius libro secūdo
Georgicorum de malo medica. Flos apprime tenax,
animas & olentia Medi Ora fouent illo, & senibus me
dicantur anhelis. Idem in eodem libro. Et gens illa qꝫ
dem sumptis non tarda pharetris Media fert tristes
succos. Plinius libro 37. ca. 10. Medea nigra est à Me
dæa illa fabulosa inuenta: habet uenas aurei coloris, su
dorem reddit croci, saporem autem uini. Rhennius:
Ad Nothon inclinant Medorum rura tenentes, Medæa
huic fugiens dederat cognomina terræ. Huic Medi ua
rios usus nouere ueneni, Quorum per multas spatii
diffunditur oras. Hæc generat Narcissiten oriente sub
ipso, Qui lapis est fuscus. ¶ Nanqꝫ super cotem mul
ieris] Hic lapis tritus in coctura medicinali cum lacte

H mu

mulieris, quæ semel puerum primo partu ædidiit, &
unctus, albugines oculorum curat, & omnem illorum
dolorem, etiam si fuerit desperatus. ¶ Quos medicina
lis] Mira uerborum portenta huc irreperunt, nempe
hos, quos & dos. Fortasse legendum est, Cos medici
nalis. ¶ Hoc & Nephritici[nephritis, hoc est renum adfe
ctus, aliquando ex innato lapide, aliquando ex aposte
mate, aut ulcere, dolor non dissimilis colico, cõtingit
etiam ex corũ imbecillitate tenuis sanies, ac quasi san
guinis mixtio. Sũt qui legant phrenetici, sed male. Est
autem Phrenesis morbus lædens mentem, & ad insa
niam furoremq; deducens, & à cordis uitio nasci puta
tur. Serenus Samonicus. Ex cerebri uitio phrenesis fu
riosa mouetur, Amissasq; refert frendens amentia ui
res. Iuena. satyra 14. Quum furor haud dubi⁹, quum
fit manifesta phrenesis. ¶ Et porrectus ei, tibi quem
decreueris hostem] Simile quiddam refert Suetonius
in uita Domitiani. Tempore quoq; suspecti periculi
appropinquante sollicitior in dies, porticum in qui
bus spatari consueuerat, parietes Phengite lapide di
stinxit, è cuius splendore per imagines quicquid à ter
go fieret prouideret. ¶ Candida dum prodest] Hac
gemma, sicut alijs rebus utimur, uel ad salutem, uel ad
perniciem. Nam ut inquit Ouidius libro secundo Tri
stium: Igne quid utilius? si quis tamẽ urere tecta Com
parat, audaces instruit igne manus. Eripit interdum,
modo dat medicina salutem: Quemq; iuuat monstrat,
quæq; sit herba nocens.

Pictor. Villin.

De Medo Dioscorides in proprio capite. Plini, lib. 37.
capite 10. Albert. lib. 2. cap. 11.

Medus à regione Medorum ubi plures inueniuntur
nomen habet, ut scribit Albertus. Plinius autem à
Medæ fabulosa Mediam dicit uocari. De Media ha
bes apud Strab. lib. 11. Isidor. autem Myrrhiten nomi
ant

nat, quia myrrhæ color est in eo. ¶ Mortis dator atq[ue] 58
salut. ¶ Est duplicis potentie Medius, bonæ scilicet &
malæ. Nam tritus in coctura medicinali cū lacte mu-
lieris, quæ semel puerum primo partu ædidi, & un- 58
ctus, albugines oculorum curat, & omnē illorum do-
lorem. Podagricos eodem modo, cum lacte ouis quæ
semel genuit masculū, curat. Verum si quis ex eo bibe-
rit, pulmonem euomet, Sic notauimus ex Dioscorid.

Veterem podagram ¶ Quæ aliter nequit curari iux-
ta illud Ausonij:

Non est in medico semper reueletur ut ager,
Interdum docta plus ualet arte malum.
Tollere nodosam nescit medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis.

Nephretici dicuntur, quibus dolent renes. Nephri-
tis enim passio renum est seu morb⁹, qui inter acutos
numeratur, Vide L. Cœlium lib. 2. cap. 36. ¶ Debet
in argento ¶ Hoc medicanem præparatum habeas in
uale uitreo uel argenteo, iuxta Dioscor. ¶ Cotis fra-
gmine mixto ¶ Et cotis alia uis est: nam fricatio illius
prohibet augmentari mammillas puellarum ante tē-
pus, & testiculos puerorū, quia infrigida, sic Auicen.

Non nigra potestas ¶ Id est, non mala & infelix ex
toto, quia rite utentibus cōducit, Vide tamen Erasmi.
Chiliad. in prouer. Albus an ater sis nescio: ubi solito
more quid albus, quid niger color significat, digito
monstrat.

Chalazia 38.

Est quæ candorem fert grādinis atq[ue] figuram,
Ictibus omnimodis inuicta Chalazia gemma.
Eius naturæ uis tanta probatur, ut omni
Tempore frigida sit, nulloq[ue] caleseat ab igne.

Alardus Aemstel.

Est quæ candorem ¶ Sumptum est nomē ἀπὸ τῆς χε-
ραΐδος, i. à grandine, q[ui] grandinis candorē figuramq[ue] plu-

H 2 ris

rimum imitetur. Plin. lib. 37. ca. 11. Chalazias, inquit,
grandinum & colorem & figuram habet, adamantina
duriciæ, narrant etiã igne addite manere suū fri
gus. Solin. cap. 44. Huc adde quod est apud Rhēnium
de fonte quopiam. Hæc regio fontem mirandæ concipi
unde, Quem meritò ueteres dixerunt nomine sac
rum: Nam gelidus superat cunctarum frigus aquarum,
Accēsasq; faces, si quis prope duxerit undam, Ex
tinguit flammæ, recipit sed rursus easdē, Admoueat
dextra cum extinctam lampada fonti.

Pictor. Villing.

De Chalazia Plinius libro 37. cap. 11. Solinus. 50. Albertus lib. 2. cap. 7. sed male ibidem Gelosia legitur.

Caleseat nullo tempore] Est tantæ frigiditatis, ut
ab igne uix uel nunquam calefieri possit. Causa autē
est, nimia pororum constrictio, quæ ignem ingredi
non permittit, Albert. ¶ Hunc lapidem iram & luxu
riam, & cæteras huiusmodi calidas passionēs & desi
deria mitigare Albertus scribit.

Hexecontalithos 39.

HExecontalithos lapis ex re nomen adeptus,
Quod sexaginta modico gerit orbe colores:
Corporis exigui numero dispendia supplet.

Dum tot gemmarum fert gemmula sola decorē.

In Lybia lapis hic reperitur apud Troglodytas.

Alardus Aemstel.

Hexecontalithos lapis ex re] Porro is lapis ita
dictus est, quod sexaginta gemmarum colores in se ha
beat. Græci enim *ἑξήκοντα* sexaginta, & *λίθος* lapidem di
cunt. Plin. cap. 10. libri ultimi. Hexecontalithos, in
quit, in parua magnitudine multicolor, hoc sibi nomē
adoprauit. Reperitur in Troglodytica regiōe. Solin.
capite quadragesimoquarto, sub calcem.

Pictor. Villing.

De Hexecon. Solinus capite 43. Plinius libr. 37. capite

10. Alber,

10. Albertus libro 2. cap. 5. Apud Anglicum Excolis 57
ceros scriptum, sed perperam.

Execonta, id est, sexaginta, unde sibi hoc nomen
adoptauit, scribit Plin. 37. ¶ Troglodytarum regio 59
quæ sit, quæras. 11. capi. Carbuncu. Nocet, inquit Al-
bertus uehementer neruis: propter quod etiam oculos
hominis dicitur efficere tremulos.

• Chelonites 40.

Indica testudo lapidem mittit Chelonitem,
Gratum, purpureo uariocq; colore nitentem:
Quem si sub lingua, loto quis gesserit ore,
Posse magi credunt hunc diuinare futura,
Orto mane die sextam duntaxat ad horam,
Tempore quod lunæ succrescere cernitur orbis.
Sed luna prima, lapidis prædicta potestas
Totius fertur spatio durare diei.
Quintæ post decimam concordant tēpora ꝑ lunæ: ꝑ prin
At decrementi lunaris tempore toto
Ante diem tantum lapidi manet illa potestas.
Est etiam nulli lapis hic obnoxius igni.

Mittit Chelonitē] χελωνίτις Græce dicitur testudo: cū
igitur scribatur per ω, oportuit antepenultimam esse
productā. Vide in Chiliadibus, καὶ τὴν χελωνίτιν νικῶνται χ
λωνίται. ¶ Possē magi credunt] Plin. lib. 37. cap. 10. Che-
lonia oculus est Indicæ testudinis, uel portentosissi-
ma magorum mendacijs.

De Chelonite Plin. lib. 37. cap. 10. Albertus libro
2. cap. 3, sed male scriptum est Celontes. Vincentius li-
bro nono cap. 54. Silua. Pandect. cap. 402.

Indica testudo] Testudines tantę magnitudinis In-
dicum mare emitit, ut singularum superficies, habi-
tabiles casas integant, atq; inter insulas rubri maris
præcipue his nauigent cymbis: dentes nō habent, sed
dētium loco sunt illis rostri, ad margines acuti, super
na parte inferiorem claudente, pyxidum more: pariū

Oua, auium ouis similia, ad centena numero: Educant
fœtus annuo spatio. Plin. lib. 9. cap. 10. ¶ Chelonites
est testudo: ut autem in gallo est Aleatoria, sic Chelo-
nites in testudine. Plin. tamen ait, q̃ Chelonia sit oculus
indicæ testudinis, sic enim uocat hanc gemmam.

Magi credunt] Quos Aegyptij prophetas, eos La-
tini sapientes, Persæ magos, Græci philosophos, Indi
gymnosophistas, Assyrij Chaldæos dicunt, author est
Strabo. ¶ Prima luna] id est, luna silente, cum mini-
me lucet uel cum est lunæ cõitus: quem quidam inter-
lunium uel nouilunium, quidam Neomenias dici uol-
lunt, quando luna conuenit cum sole, & in orbem cir-
cumacta. ¶ Quintæ post] Et decima quinta dies con-
cordat primæ nouilunij.

Prasius 41.

Conspicuis Prasius gemmis solet annumerari,
Sed non est carus: contentus quippe decore,
Vtile nil affert: nisi quod ulret, & decet aurum.

guttis
iguris Altera sanguineis species est illita ꝑ uenis,
Tertia candidulis tribus est inscripta lituris.

Alardus Aemst.

Conspicuis prasius] Huic lapidi atq̃ gemmæ indi-
tum est nomen ἀπὸ τῆς πρασιᾶς, i. a porro, siue ἀπὸ τῆς πρασιᾶς
quod significat uiresco. Viridis color maxime recrea-
re oculos existimatur. A uiriditate succi foliorū por-
ri, quæ summa est Prasius dicitur. Hinc uestis e uiris
di lana prasina uocatur. Plaut. Prasina, coccina, tyria,
focale, foccos, monilia misit. ¶ Altera sanguineis spe-
cies.] Plinius libro 37. capite octauo. Viridantium &
alia plura sunt genera, uilioris est turbe prasius, cuius
alterum genus sanguine abhorret, tertium uirgulis
tribus distinctum est cãdidum. ¶ Tribus est inscripta
lituris] Aliàs figuris. Plinius habet uirgulis. ¶ Quod
ulret & decet aurum] Vt gemmæ omnem prope deco-
rem inde accipiūt, & auro intextæ natiuos colores ru-
tilo

nullo illius fulgore permixtos, incredibili suauitate de
se diffundunt: Ita summa ista & uere gemmea studia,
Theologiæ dico, & iurisprudentiæ (medico enim suf-
ficit puritas sermonis) horrida mihi esse uidentur &
squalida, nisi aurea dicendi facultate uestiantur. Silius
libro octauo: Et fuluo micat ignea gemma monili.

Pictor. Villin.

De Prasio Plinius libro. 37. ca. cap. 8. Specul. nat. libr.
nono. cap. 81. Albertus lib. 2. cap. 14.

Prasius colorem habet qualem prasion, hoc est, Ma-
rubium, unde tale nomen sortitur, Albertus. Ex-
pertum est quod confortat uisum, & quasdam Iaspidis, &
quasdam Smaragdi habet operationes, sic Albertus.

CrySTALLUS 42.

CrySTALLUS glacies multos durata per annos,
Ut placuit doctis, qui sic scripsere, quibusdam,
Grandinis antiquæ frigus tenet atque colorem:
Pars negat, & multis perhibent in partibus orbis
CrySTALLUM nasci, quas nec uis frigoris ulla,
Nec glacialis hyems, unquam uiolasse probatur.
Sed certum cunctis, nec stat dubitabile cuiquam,
Quod lapis hic soli subiectus concipit ignem,
Admotosque sibi solet hic accendere fungos. ¶ hinc
Hunc etiam quidam tritum cum melle propināt
Matribus, infantes quibus assignantur alendi,
Quo potu credunt implerier ubera lacte.

Alardus Aemstel.

CrySTALLUS glacies] Græci κρύσταλλος frigus uel gelu di-
cunt, οὐκ ἔστιν contrahō: atque ita CrySTALLUS non nisi cōcre-
tum gelu esse dicitur. Est enim CrySTALLUS aqua à niue
solidius latiusque concreta, eam κρύσταλλον Græci appella-
nt. Autor Aul. Gellius cap. 5. 11. Statius primo Syl-
uarum: Raraque longæuis niuibus CrySTALLA gelari. Pro-
pertius libro quarto. CrySTALLUSque tuas ornet aquo fā-
manus. Claudianus. Qua frigoris arte Torpuit, & ma-

H 4 duit

duit prodigiosa fílex. Idem: Actus honor, liquidi cre-
scunt miracula saxi, Et cōseruatę plus meruístis aque.
Idem: Possedit glacies naturę signa prioris, Quę sit
parte gelu, frigora parte negat. Soles lúsit hyems im-
perfectoq; rigore, Nobilior meris gemma tumescit a-
quis. ¶ Multos durata p̃ annos.] Augustinus in prę-
fatione Psal. 147. Cryſtallus est indurata nix. Idem in
tercia quinquagena, in Psalmum 146. Mittit Cryſtal-
lum sicut buccellas. Creditur enim Cryſtallus dura-
ta per multos annos, & non resoluta niue congelasce-
re, ut resolutio non facilis sit. Niues pręteritę hyemis
facile dissoluit æstas adueniens: Non enim eis ad con-
firmandam duriciem accessit annositas, ubi autem ni-
ues multę per annos multos super inuicem missę fue-
rint, & copia sua uiolentiam æstatis euicerint, non æ-
statis unius, sed multarũ, pręsertim in his terrę par-
tibus, in quibus Aquilonia plaga, ubi nec æstate sol
feruentissimus inuenitur, ipse diurna & annosa duri-
cia reddit hęc speciem, quę Cryſtallum dicitur. Idem
ibidem: Cryſtallũ est nix glacie durata per multos an-
nos, ita ut a sole uel igne facile dissolui non possit. D.
Gregorius super primum Ezechie. Habet, inquit, aqua
ex se fluiditatem, sed per frigoris uehemētiā in Cry-
ſtalli conuertitur firmitatem: unde in Eccle. scribitur.
Flauit uentus Aquilo, & congelauit Cryſtallum.

Quas non uis frigoris] Diodorus Siculus sub finē
libri tertij. Cryſtallus, inquit, lapis ex aqua oritur pu-
ra, congelata, nō quidem a frigore sed diurna caloris
ui, qua duriciem seruet, uariosq; colores suscipiat.

Accedere fungos] Origo fungorum (teste Plinio)
est ex pituita arborum. Sunt autem multa fungorum
genera. Horatius libro secundo Sermonum. Pratenſi-
bus optima fungis Natura est. Ouidius lib. quarto Fa-
storũ: Aut uirides maluas, aut fungos colligit albos.
Martialis. Sunt tibi Boleti, fungos ego sumo ſuillos.

Plau

Plautus Bacchi: Terræ odium ambulat, iam nihil sapit, nec sentit, Tanti est, quanti est fungus putidus. Idē in eadem Comæ. Adeo me fuisse fungum, ut qui illi crederem. ¶ Vt placuit doctis] Plinius libro 27. capite secundo. Contraria huic causa CrySTALLū facit gelu uehementiore concreto, nec aliubi certē reperitur, quam ubi maximē hybernæ niues rigent, glaciēq; esse certum est, unde & nomen Græci dedere, cui sententiæ refragatur Solinus capite uicesimoquinto, eōq; in Cypro & Alabanda regione, Asiæ locis admodum calidis generetur.

Pictor. Villing.

De Crytallo Plinius libro 37. cap. 2. Solinus cap. 24. Isidorus lib. 16. cap. 13. Gregorius in Ezechie. cap. 1. Alber. libro 2. cap. 3. Anglicus lib. 16.

Crytallus glacies] Crytallus lapis est ex aqua purissima, sub terra congelatus per multos (uidelicet triginta) annos, teste Philosopho. Vnde græcum nomen habet κρύσταλλος, id glacies sonat. ¶ Vt placuit doctis] Diodoro, A. Gellio ex Aristotelis libris, & Senecæ naturalium quæstionum lib. 3. Et Ecclesiastico cap. 43. Aquilo flauit & gelauit crytallū ab aqua, & Pli. li. 37.

Frigus tenet atq; calorem] Absq; calore legendum cenfeo, dicit enim Pli coloris impatiens est, nec aliud quā frigidum ferre potest Crytallus. ¶ Pars negat &] Arnoldus cuius frequenter meminit Vincenius in Speculo suo, homo nō indoctus, in libro de lapidibus, Crytallum non uehementia frigoris in glaciē conuerti scribit, sed potentia terrestri indurescere, instar aquæ congelatæ: Cum & hæc in regionum partibus etiam reperiatur, ubi solis ardor uehementissime æstuet, cuius opinionem nō nihil comprobatur Solinus. Facile ramen crediderim ex glacie lapidem formari, præsertim cum aliquando pluuialis aqua non frigoris rigore, sed terræ in quam ceciderit proprieta

H 5 te,

te, & etiā lignum, in lapides transformentur. Huius
gnum est lapis qui Corallius dicitur, qui absq; dubio
de lignis generatur & plantis. Scribit Albertus, q; ali
quando arbor in quam aues nidificarint, cum auibus
in mare aliquod iuxta ciuitatem quæ est Lubicensis,
fit ui & impetu uentorum de littore deiecta, unde for
tassis propter aquæ conditionem, & arbor & aues la
pidum tulerint sortem. Et aliud cui fidem adhiben
dam censet: In Gotthia, inquit, fons est, quicquid huic
immittitur, lapidescit: Vnde imperator Fridericus,
rei incredulitate perculsus, chirothecam anulo signa
torio notatam (ut probaret si quid ueri esset) immisit,
quæ ex illa parte quæ fuerat immissa, paucis dieb; la
pidea cum signo est reperta. ¶ Accedere fungos] Ocu
lo solis subiecta fungos accendit, si frigida est: calida
em̄ nihil operatur, dicit Plin. ¶ Implerier ubera la
cte] Si lac fluere desierit ex calida causa, ut scribit Ise
dor. li. 16. ¶ Sumptus in potu, ualet cōtra Colicā & ui
scerum passionē: si non adsit cōstipatio, eodē dicente.

•Galactis siue Galactites. 43.

NEc minus & cineri similem Galactida dicunt,
Cum mulso tritum, lac multiplicare bibentis:
Si tamē antē cibos fuerit post balnea sumptus,

Aut ouis ex grauidæ lana traducere filum
Pertuso lapidi decet, & circundare collo,
Sic se portantis fecundet ut ubera lacte.
Dat facilem partum simili ratione ligatus
Ad femur illius, quæ parturiendo laborat.
At si mundato circumspargatur ouili,
Cum sale mixtus aquæ, solis redeuntis in ortum,
Lacte replentur oues, scabiesq; fugatur ab illis.
Præterea tantis ueteres hunc laudibus ornant,
Vt bona cuncta putent solum præstare gerenti,
Quæ simul à reliquis cuncta uirtute darentur.
Sed turbat mentem, si clausus in ore liquecat.

Hunc

Hunc mittit Nilus, producit & hunc Achelous,
Lactis dat succum tritus, lactisq; saporem.

60

Nec minus cineri similem] Dioscorides. Galactis
tes lapis colore cinericeus est, gustu dulcis, sic dictus,
quia tritus colorem lacteum emittit. ¶ Galactida di-
cunt] Plinius libro 37. cap. 10. Galactites ex uno colo-
re lactis. Eandem dicunt leucogeam & leucographi-
am appellant, & symphitem, lactis succo ac sapore
notabilem, in educatione nutricibus lactis fecundi-
tatem, infantium quoque alligata collo saluam fa-
cere dicitur, in ore autem liquefcere: eandem me-
moriam adimere dicunt, mittit eam & Achelous a-
nis. Hæc ille. Solinus capite duodecimo. Sumpsit
autem nomen ἀπὸ τοῦ γάλακτος id est, à lacte, quod
lacti assimiletur plurimum. Quod γάλα Græcis dici-
tur lac testatur Homerus quoque Odysseæ χεῖρ' ἔχον μῆλον
λαγνὸν ἔσχε γάλακτι δ' ἔικελον ἄνθ' ὁ μῶλυ δὲ μιν καλίουσι βότ.
id est, Radice est nigra, prorsus flos lacteus illi, Quam
moly uocitant superi. ¶ Cū mulso] Lege Diosco. li. 5.
ca. 8. ¶ Scabiesq; fugatur ab illis] Aliàs, scabiesq; mali-
gna fugatur. ¶ Lactis dat succū] Rhēnius. Galactitem
ripis ostēdit in altis, Vberib; pdest, nec nō infantibus
idē, Et si quis terat hunc, albescit lacte liquefcens.

Alardus
Aemstel.

62

De Galact Pli. li. 37. ca. 10. Solin. ca. 12. Auicēna li. Pictor.
2. ca. 47. cui lapis hic lacteus dicit, Marbodæo cineri si-
milis. Siluaticus aut, ex uno lapide, qui lacteus dicit à
qbusdam, à quibusdā cinerius dicitur, duos fecit, for-
tassis non admodum de industria. Albert. lib. 2. cap. 7.
Galaricidem uel Galaractiden nominat. Aristote. in la-
pidario suo, etiam de hoc quædam.

Galactita] Est hic lapis colore & etiā sapore lactis
instar, dicit Plin. Vnde lacteus nomē habet teste Isido-
ro. Sed Dioscor. inqt, Lætheus dicitur, qā præcedētia
mala ducit in obliuionē: unde mulierem absq; labore
parturire facit, doloris uidelicet oblitā pcedētis part-
Tritum

Tritum mulsa] Mulsa hydromel est, inquit Gras-
paldus, quod Plin. dicente lib. 3. 1. cap. 6. appetentibus
ægris uinum, datur, ueluti innocentiore potu. Hydro-
melis rationem quære apud Plin. lib. 14. cap. 17.

Solis redeuntis in ortum] Vesperi sol maturat in
ortum, hoc est in locū unde exierat mane. ¶ **Scabiesq;**
fugatur] Austrinos uentos Landimus docet scabiem
inferre ouibus: At Petrus Valla Placentinus illis obef-
se tineas affirmat, indeq; dicit tineanas oues à Plauto
in Bacchidibus. ¶ **Præterea]** Tali elogio hunc lapi-
dem commēdat Dioscorides, scribens, si in fascia por-
tetur, pellit dolorem dentium. Et si quis secum porta-
uerit, qui principem uel alium offensum habeat, in o-
bliuionem adducat principis uel alterius aduersantis
iram, & dominum suū ex toto reddat omnibus ama-
bilem. Item Aristoteles, lapis hic, dicit, dum ponitur
contra incendium, ignis extinguitur. Collo quoq; ali-
ligatus, saluam aufert. autor est Plin. libr. 37. ¶ **Nil-**
lus ab ultimis Aethiopiæ finibus fluit ad Septentrio-
nem, dicit Strabo 15. lib. Præclara quoq; est Auicennæ
de hoc sententia, qui Nilum, inquit, ita laudo, ut boni-
tatis excellentia, paucis admodum comparari possit
fluminib⁹. Nam mulierum partus insigniter adiuuat,
unde & huius lapidis uim, quam in nixu mulierū re-
fert, uenire auguror. ¶ **Achelous]** Sunt fluij Ioni-
um irrumpentes sinum, & in Austrum uergentes, Ina-
chus, Achelous & Euenus, Strabo lib. 7.

Orites 44.

L Aetiferos morsus niger atq; rotundus Orites,
Quos fera, uel cornu, uel sçuo dente peregit,
Cum roseo mixtus perfectè curat oliuo.

Per uastas heremos, interq; feras gradientes
Illesos seruat, morsus abigendo ferarum,

†Hic

†Qui uiret, & maculas albas habet, alter Orites
Casibus aduersis portatus ubiq; resistit;

Tertius

Tertius asseritur famæ grauioris Orites,
Altera pars cuius crebris nimis aspera clauis,
Altera leuior est, † duri quasi lamina ferri.
Hic facit appensus ne fiat foemina prægnans:
Aut ut si prægnans fuerit, cito fundat abortum.

61

† corpus

Alardus Aemstel.

Lætiferos morsus.] Plinius capite 10. lib. ultimi.
Orites globosa specie, à quibusdam & Sideritis uoca-
tur, igne nō sentiens. ¶ Per uastas eremos] Seda pro-
ducitur, tamen si Prudentius etiam corripiat. Excidit
ergo animis cremi sitis.

Pictor Villin.

De Orite Plinius libro tricesimo septimo, capite 10.
Vincentius libro nono capite 89. Alber. lib. 2. ca. 13.

Orites, uocatur à quibusdam Siderites, q̄ ignem
non sentiat, dicit Plinius libro 37. Tres habet species,
quarum una est nigra & rotunda, alia uiridis, maculā
habens albā: Tertia cuius pars altera aspera est, altera
plana: & est color, quasi ferri lamina, Verba sunt Alb.

Hyænia. 45.

Tollitur ex oculis lapis extollendus Hyæne,
Dictus Hyænia, quam ueteres (si credere dignū)
Fatidicum numen memorant inferre gerenti,
Quò queat imbutus prædicere quæq̄ futura,
Sub lingua lotus si contineatur in ore.

Tollitur ex oculis] Plinius capite 40. 37. Hyæniæ
ex oculis Hyæne, & ob idem in uase inueniri dicuntur,
& (si credimus) linguæ hominis subditæ futura præ-
dicere. Solinus capite 40. Qd̄ si cupias nosse cuiusmo-
di belua sit Hyæna, legito Plinium capite 30. libro 8.
Aristotelem capite 5. s. naturæ animalium: eun-
demq̄ capite 5. s. naturæ animalium, & cap. 6. 3. De ge-
neratione animalium. Ouidium 15. Metamor. Si tamē
est aliquid miræ nouitatis in istis, Alternare uices & q̄
modo foemina tergo Passa marem est, hinc esse marem

Alardus
Aemstel.

mi

miremur Hyenam: Mātuanus: Callida & (ut perhibēt)
nostræ æmula uocis Hyæna. Idem in Bucol. Est in eis
pieras Crocodili, astutia Hyæna. Hyæna uocē huma-
nam imitatur, & nomen alicuius ediscit, quem euoca-
tum lacerat: Itā quidam obsequio blandiuntur, donec
in perniciem trahant, Hyæna sic auida est excremento
rum hominis, ut si in uase suspendantur altius quā
ut possit attingere, enecet sese defatigata porrectu
corporis. Itā nonnullis quod est fœdissimum, id dul-
cissimum est.

Pictor. Villing.

De Hyenia Plinius libro 37. capite 10. Albertus li-
bro secundo, capite octauo. sed ibi legitur Iena. Soli.
capite 39. in Pandect. capite 434.

Ex oculis) Ex oculis tollitur Hyæna, uel ut aliqui
dicūt, ex fronte, ut Aristot. ¶ Hyæna] Hyænis utranq;
esse naturam, & alternis annis esse marem, alternis fœ-
minam fieri, parere sine matre uulgo credit. Aristot. in
sexto libro, capite 32. negat. Multa mira traduntur de
hac, sed maximè quod sermonem humanum inter pa-
storum stabula assimilare, nomenq; alicuius addisce-
re fertur: quem euocatum foras, laceret. Huius natura
descripta apud Plinium, cuius prædicta uerba sunt,
libro octauo, capite 30.

Liparæa siue Liparis 46.

† Liparis
uocitatus.

Partibus in Lybicus lapis est † Liparæa uocatus,
Ad quem sponte sua properat genus omne ferarū,
Quas uenatorum sueuit labor exagitare.
Non eget ergo canum cur su, cura uē sagaci,
Saltus perlustrans, lapidem qui gesserit istum:
Sternendæ satis est uenabula tollere prædæ.

Alardus
Aemstel.

Partibus in Lybicus] Lipara una est de illis septem
insulis, quibus Aeolus imperauit. Lege Seruium in li-
brum Aeneidos octauum, super illud: Insula Cicianū
iuxta latus, Aeoliamq;. Sic denominata à Liparo rege,
In ea fuisse fertur officina Vulcani & Cyclôpum, ut in

Lem

Lemno Claudianus. Ignifluisq; gemit Lipare fumosa
cauernis. Mantuanus: Regis habens primi Lipare Vul
cania tellus. ¶ Lipares uocitatus] Plin. cap. 10. lib. ultri.
de Lipare. Hoc tantum traditur, suffita ea omnes be
stias euocari. ¶ Non eget ergo canum] Ferè quæcunq;
in uenationibus à canibus exagitata, confestim ad Li
paream, tanquã ad singularem patronum cõfugiunt,
quamdiu illic steterint fiunt inuisibiles: Ita ut nec à ca
nibus nec à uenatoribus agnosci queant.

Plinius libro 37. capite 10. Vincentius libro 9. ca. Pictor.
80. Albertus libro 2. cap. 10. In Pandect. 442. Villing.

Proprietatem illius gemmæ (si modo uerum est)
potētiæ diuinæ iuxta Alber. acceptā referre debemus.

Enydros. 47.

PErpetui fletus lachrymis distillat Enydros,
Quæ uelut è pleni fontis scaturigine manant,
Cuius naturæ graue sit deprehendere causam:
Nam si decurrit lapidis substantia, quare
Non minor efficitur, uel non omnino liquefcit?
Sia ros exterior descendit ad interiora,
Ut semper refluat, cur se non impedit ipsum,
Scilicet ingrediens contrarius egredienti?

Perpetui fletus] Græcis *ἑνυδρος* aquosus uel aquatis
lis dicitur. Plinius capite undecimo libri ultimi; En
nydros semper rotunditatis absolutæ in candore est
leuis, sed ad motum fluctuat intus in ea, ueluti in o
nis liquor. Solinus capite 50. Enydros exūdāt, ut clau
sam in eo putes fontaneam scaturiginem.

Nam si decurrit] Sunt qui putent, quod uirtus la
pidis in aquam aërem sibi uicinum appropinquantem
decurrat, ut iam uideatur exire de substantia lapidis,
q; egreditur de substantia aëris circumstantis.

Fontis scaturigine manant] Apud Homerū Iliad.
nono & 15. Similitudo ē sane quàm apposita de aqua
ē fonte scaturiente.

Pictor Vil.

De Enydr Plinius libro 37. capite undecimo. Soli.
capite 50. Albertus libro secundo. Tract. 2. capite 5.
Eryndros habet. Isido. uero Enydros.

Enydros lapis est ab aqua uocatus, q̄si aqueus: sem-
per est rotunditatis absolutæ, ut in candore læuis, sed
ad motum fluctuat intus in eo, ueluti in ouis, liquor,
sic Plinius habet libro 37. capite undecimo, magnitu-
dinis est auellanae nucis. ¶ Graue sit deprehensum. Quod
ingrediens non repellat egredientem, qui fiat, durum
est fingere, nisi ex hoc quod Albertus effinxit: Ex sub-
stantia profecto, inquit, huius lapidis non ueniūt gut-
tæ, sed ex nimia frigiditate qua tenetur, quæ aërem, p-
pinquum, & se tangentem in aquam mutat. Hanc qui-
dem rationem teste Siluatico, Albertus ex Euacesibi
adscripsit. Quod tamen multum emolumenti aut gra-
tiæ hæc gemma conferat, nondum reperi. At guttæ, in-
quit, Albertus febricitantibus sunt remedio.

Iris 45.

IRin dant Arabes, sed gignit eam mare rubrum
Crystallo similem, cuius sexangula forma
Clara luce micans, fert causam nominis huius:
Nam si sub tecto radijs sit subdita solis,
† Proximus inficitur paries, uariolq; colore
Arcus cœlestis depingit utrinq; figuram.

Alardus Aemstel.

Irin dant Arabes. Hæc gemma idcirco Iris dicta
est, quoniã figuram & colorẽ iridis arcus cœlestis plu-
rimum imitetur. ¶ Mare rubrum] Solinus cap. 46.
inuenit & Iridem in mari rubro sicut Crystallum se-
xangulatã, quæ radijs icta solis, rutilo aëris repercus-
su cœlestis arcus ex se iacit speciem. ¶ Nam si sub te-
cto] Plin. ca. 9. 37. Nam sub tecto percussio sole species
& colores ar. us cœlestis in proximos parietes eiacula-
tur, subinde mutans magnatq; uarietate. ¶ Variolq; co-
lore

lore] Vergilius: Nuncia Iunonis uario decorata colo- 83
re. Ouidius 1. Meta. Nuncia Iunonis uarios induta co-
lores. Vergilius quinto Aeneidos: Ergo Iris croceis
per cælū rosida pennis Mille trahens uarios aduerso 85
sole colores. Statius lib. 10. Huc se cæruleo librauit ab
æthere Virgo. Seneca. Imbrifera qualis implicat uari
os sibi Iris colores. Ouidius 3. Meta. Qui color infe-
ctis aduersi solis ab ictu Nubibus esse solet, aut purpu-
reæ Auroræ, Is fuit in uultu. Arcus cælestis,] Lege
Aristotelem 3. Meteororum. Senecam primo natura-
lium, & Pliniū libro secūdo. Plutarchus Che. in Cōso.
ad Apollo. Iris nihil aliud est, q̄ relucencia solis refra-
cti in nubibus. Silius Italicus libro 7. Sicut aque splen-
dor radiatus lampade solis Dissultat per tecta uaga
sub imagine uiibrans Luminis, & tremula laquearia
uerberat umbra. Piēt. Villin.

De Iride Albertus libro secundo cap. 8. Plinius li-
bro 37. cap. 9. Barph. Anglicus libro 16.

Effoditur Iris, ut Plinius narrat, in quadam insu-
la rubri maris, quæ distat à Beronice urbe. 60. millia
passuum, lib. 37. ca. 9. Nos item inuenimus maximam
copiam horum lapidum in montibus Germaniæ, qui
sunt inter Rhenum fluuium & Treuerensem ciuitatē.
Albert. lib. 2. ¶ [Crystallo similem] Sexangulam, ut
Crystallum, esse cōstat, unde quidam radicem Crystal-
li esse dixerunt. Plinius. Causam nominis huius]
Vocatur ex argumento Iris, ut Plinius ait. Nam sub te-
cto percussa sole, species & colores arcus cælestis in
proximos parietes eiacula, subinde mutās, magnāq̄
uarietate admirationem sui augens. Easdem credi-
tur habere uirtutes quas & Beryllus, nisi q̄ tantæ non
inuenitur quantitatis, Diosco. Cooperatur hic la-
pis parturienti, uel ut citius pariat, uel saltem ut dolo-
rem partus facilius sustineat, & non tantum de pericu-
lo pertimescat. Iridis colores inter naturæ mira esse,

I neminem

neminem præterit, quod maximo argumento esse potest, quia à pictoribus, eiusmodi forma, species uel colorum, exprimi non queat: unde super omnem Irim dicitur, quod adagionis formam habet, de ueste splendida, coloribus uariantibus, ac omnino cõtexta preciosius: Sunt hæc notata ex 12. antiquar. lect. Cælij.

Androdamas 49.

A Andromāta (lapis formæ quasi tessera quadræ) Dicunt argenti representare nitorem: Cuius durities quasi durities Adamantis. Ipse maris rubri mixtus reperitur harenis: Quem Magus affirmat tantæ uirtutis haberi, Ut possit præsens animos sedare calentes.

Alardus Aemstel.

Andromāta lapis] Androdamas, qui & Argyrodamas dicitur, argenti nitorem habet ut Adamas, ita uocatus, quod impet⁹ hominū, & iracundiam domet. ἀπὸ τῆς εἰς πέρας δουμάειν, hoc est, à domandis uiris. Rhennius: His pueros seruans Molochites splendet harenis, Androdamasq; lapis, compescens pectoris iras.

Dicitur argēti] Plinius libro 37. capite 10. Androdamas argenti nitorem habet ut Adamas, quadrata & semper tessellis similis magnis, putantq; nomē impostum ab eo, q̃ impetus hominū & iracundias domet. Solinus capite 46.

Pictor. Villin.

De Andromante Albert. libro secundo, Tract. 2. capite primo. Plinius libro 37. capite 10. Vincentius in specu. natu. libro 9. ca. 45. Solinus ca. 45.

Androdamas] Putant huic lapidi nomen inditum ab eo, quod domare ac refrenare dicatur impetus uel iracundias animorum. Sic Plinius libro 37. dicitur & Argyrodamas, quod idem narrat. Calētes animos] Id est, ira concitados. Cui autem lapis hic non est, maximum remedium nouerit moram atq; dilationem, ut primus iræ furor relanguescat. Proinde Athenodori

illud

Illud salutare præceptum habere cordi atq; memorię 64
opere precum duco, qui Augusto Cæsari sic præce-
pit, Quum ira te Cæsar ceperit, nihil prius neq; dixe-
ris neq; feceris, quàm ipsas uiginti quatuor literas ele-
mentarias tecū ipse percurreris, sic enim futurū ut im-
petum animi suffrenes. Vide Beroal. de optimo statu.

Ophthalmius 50.

AVertens oculis morbos Ophthalmius omneis
Asferitur furum tutissimus eē patronus,
Accircumstantes obducta nube recondit:
Vt spoliare domos possint impune latrones.

Alardus Aemstel.

Auertens oculis] Oculorum morbis ac uitijis infir-
mita pœne nomina à quibusdā excogitata sunt, & ma-
xima ex parte cum aliorum membrorum affectioni-
bus coincidentia. Apud medicos frequenter occurrunt
ὀφθαλμία. i. lippitudo, λένκομα, quod item uitium ἄρρημον
uocatur, γλαυκωμα, αὐγίλωσις, ἀμφοτεροὶ κατάρρα) suffusiōes
Plura apud Celsum. Iulius aut Pollux cavitatē dixit
ex corpis egritudine. Galenus in Isagoge sua ait, Ocu-
li ophthalmiā esse, quotiēs rubet candida oculi pars, ex-
tolluntur cilia, simulq; fit, ne possint sine dolore con-
iungi palpebræ, & tractatus manibus oculus dolet. I-
dem morbus dicitur Glaucoma. Plaut⁹ Milite. Et nos
facticijs fabricis, & doctis dolis Glauconiam ob oculos
obiiciemus, eumq; itā Faciemus, ut quod uiderit
non uiderit.

Pictor. Villing.

De Ophthal. Albert. lib. 2. cap. 13. Anglicus li. 16.

Ophthalmius nomen à patria habet, testis Isidorus,
uarijs coloribus distinctus est, sed tot uirtutes ha-
bet quot colores, ut idem.

Vnio

51. *Sive Margarita*

Tollitur ē conchis species memoranda marinis,
Vnio dictus ob hoc, quòdab una nascitur unus,
Nec duo, uel plures unquam simul inueniuntur.

I 2

Cuius

Culus ad ornatum laudatur candida forma,
 Quod deceat uestes, deceat nihilominus aurum.
 Conchæ temporibus certis referuntur hiantes
 In cœlum, patulæ rores haurire supernos,
 Ex quibus orbiculi candentes concipiuntur:
 De matutino fit clarior Vnio rore.
 Ros uestertinus fœtus solet ædere fuscus,
 Et iuuenes conchæ dant baccas candidiores,
 Obscurat fœtus † concharum grandior ætas.
 Quanto rorantis fuerit plus æëris haustum,
 Tanto maiorem gignit roratio baccam.
 Vlrâ feminucem † concrescere nulla putatur.
 Quod si celsa micent tonitru conuexa corusco,
 Conchæ diffugiunt subita formidine clausæ.
 Sic intercepto conceptio deperit haustu,
 Et fit abortiuum, quod cœperat inde creari.
 Insignes baccas prædam maris India † gignit,
 Gignit & insignes antiqua Britannia baccas.

Alardus Aemstel.

Tollitur è Conchis] Plinius libro 9. capite 33. Cō
 chæ dicuntur aliquoties duriores piscium testæ, capi
 unturq; interdum pro ipsis piscibus, interdum quoq;
 pro gemmis, quæ in his reperiuntur, nonnunquam e
 tiam pro tubis: Cuiusmodi est illud Vergilianum, Sed
 nū forte caua dum personat æquora concha. Politian⁹
 Et nunc tortilibus permulcent æquora conchis. Oui
 dius libro Meta. 13. Læuior assiduo detritis æquore
 conchis. Iosue 6. Et de nocte confurgens, expresso uel
 lere concham rore impleuit. Ouidius libro 10. Collo
 eat hanc stratis, cōchaq; Sidonide cinctus Munera fert
 illi, cōchas, terretesq; lapillos. Marria. libro 13: Ebria
 Baiano ueni modo cōcha Lucrino. Idem: Sed cui solus
 erit concha Lucrina cibus. Vergilius: Ut concha bibat,
 & Sarrano dormiat Ostro. Quem locum adducit & E
 rasimus in Colloquijs. Hæc pluribus fortassis admo
 nuimus

nuimus, quam res ipsa postulat: nisi quod uideo quos-
 dam lapidum cognitionem ueluti rem nullius momē-
 ti existimare, uel somniū potius arbitrari. Memo-
 randa marinis] Epitheton est. Ouidius 15. Et procul
 à pelago conchæ iacuere marinæ. Illud quoq; uulga-
 rum licet, attamen indicandum est discrimen, quo Cō-
 chæ dicuntur, quæ testā leuem habent, ac politam, siue
 uniformiter rugatam, siue denticulatam: Ostrea uerò,
 quæ asperam scabramquē. Quamuis generali nomine
 Ostrea quoq; conchæ uocentur, testæ ipsæ duriores.
 Propriè conchæ dicuntur, quales sunt coclearum. O-
 uidius: Ostreaq; in conchis trita fuere suis. Columella:
 Implicitus cōchæ limax. Cicero libro 3. de finibus. Ut
 enim in membris alia sunt tanquam sibi nata, ut oculi
 ut aures, aliqua etiam cæterorum membrorum usum
 adiuuant, ut crura, ut manus: Sic immanes quædam be-
 stiæ sibi solum natæ sunt. At illa quæ in concha patu-
 la pinna dicitur, in ijsq; qui nante cōcha, quod eam cu-
 stodiat pinnophylax uocatur, in eamq; quæ si recepit
 includitur, ut uideatur monuisse, ut caueret. Itemq; for-
 micæ apes ciconiæ, aliorum etiam causa quædam fa-
 ciunt. Multo magis hæc cōiunctio est hominum. Ita-
 que natura sumus apti ad cætus, concilia, ciuitates.
 Idem libro secundo de diuinatione. Ostreis & conchy-
 lijs omnibus contingit, ut cum luna crescāt, pariterq;
 decrescant. Plautus in Capt. Parasitorum genus simi-
 le est cochleis: Nam cum humor est lambunt, si nō, suo
 uiuunt succo. Vnio dictus] Vniones alio nomine uo-
 cantur Margaritæ siue Margarita: utrunq; enim dici-
 tur Latine. Hieronym⁹ in Epistola ad Pammachium
 Licet margaritum in sordibus & fulgor gemmæ pu-
 rissimæ, etiam in luto radiat. Idem: Si tanti uitrū quāti
 margaritum. Quod ab uno tollitur unus] Plinius li.
 9. cap. 35. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe,
 leuore, pōdere. haud promptis rebus, in tantū, ut nule-

li duo reperiantur indiscreti, unde nomen unionum
Romane scilicet imposuere delitiæ. Quod deceat ue
stes.]Luxuria(ut ait Plinius) uestitus prouocauit eos
flores, qui colore comédantur, quos constat treis esse
præcipuos, è quibus tertius est qui in conchylijs pro
priè intelligitur. Hieronymus in Epistola ad Lætam
de institutiõe filia. Caue ne aures eius perfores, ne ce
russa & purpurissa consecrata Christo ora depingas,
nec collum auro & margaritis premas, nec caput gem
mis oneres, nec capillum cerufes, & ei aliquid de gehē
næ ignibus auspiceris. Habeat alias margaritas, quib⁹
postea uenditis, emptura est preciosissimum magari
tum. Pro gemmis & serico diuinis codices amet, in qu
bus non auri & pellis Babylonicæ uermiculata pictu
ra, sed ad fidem placeat emēdata & erudita distinctio.
Idem ad eandem: Secularis homo in quadragesima uē
tris ingluuiem decoquit, & in cochleariū morem fuce
co uictitans suo, futuris dapibus ac saginæ aqualicu
lū parat. Virgo & monachus sic in quadragesima su
os admittat equos, ut sibi meminerint semp esse cur
rendum. Illud paucis adiiciendum, quod in Cō insula
uestes sanguine conchyliorum olim tangebantur, uo
cabanturq; conchyliatæ .i. purpureæ. Iuuenalis saty.
8. Spartana chlamys conchylia Coa. Cuius ad or
natum] Plinius in proœmio libri. 12. Quo magis ac
magis admirari subit, unionem in rubri maris profun
do, smaragdum in ima tellure quæri. Ad hoc excogi
tata sunt aurium uulnera, nimirum quoniam parum
est collo crinibusq; gestari, nisi infoderentur etiam
corpori. Vergili⁹ 10. Aeneidos libro: Qualis gemma
micat, fuluum quē diuidit aurum, Aut collo decus est
capiti, uel quale per artem Inclusum buxo, aut orytia
terebintho Lucet ebur, fusos ceruix cui lactea crines
Accipit, & molli subnectit circulus auro. Ouidius in
Metamor. Instruxere epulis mentas, dapibusq; re
mo

motis In gemma posuere merum. Gemmarum precia simul & ornatus mutantur cum ætatibus, sicut & cæterarum rerum. Summum autem precium olim fuisse margaritis, hoc est unionibus, abunde testatur Plinius. Deceat nihilominus aurum] Adelphasium meretrix in Penulo Plautina: 68

Bono ingenio me esse ornatam, quàm auro multo mauelo,

Aurū in fortuna inuenitur, natura ingeniū bonū.

Bonam ego q̄ beatam me esse nimio dici mauelo.

Meretricem pudorem gerere, magis decet, quàm purpuram.

Magis meretricem pudorem, quàm aurum gere re condecet.

Pulchrū ornatū turpes mores peius corno colluūt.

Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.

Conchæ temporibus] Eadem hæc in finem usq; à Plinio cap. 35. lib. 9. Solinoq; fusius aliquanto explicantur. Ex quibus orbiculi] Horatius libro 2. Sermo. Lubrica nascentes implent conchylia lunæ. Atq; hoc est in causa, cur cōchylia uocentur à Plinio lunata, uel quòd curua sunt in modū bicornis lunæ, uel noua impleantur luna. Ultra seminucē] Aliàs semissem siue semiuncē, & putant ratione carminis u posse elidi, cuiusmodi est & illud Lucani libro Pharsaliæ quarto: Semianimes traxere foris. Cæterū satis apparet esse legendum semūcē. Plinius li. 9. cap. 36. Pondus ad hoc, cui senunciae pauci singulis scrupulis excessere. Et Solinus cap. 66. Ultra semunciales inuentos negant. Gignit & insignes] Anadiplosis est) Oceanus Indicus mire prodigius est margaritorum, quæ oriuntur in conchis, & concipiuntur ex rore. Pli. existimat nihil aliud esse margaritas, quam partum concharum. Propertius lib. 1. Hanc ego non auro, non Indis flectere conchis.

Idem libro 2. Indica quos medio uertice gēma tenet.
Martialis libro 1. Issa est charior Indicis lapillis.

Antiqua Britannia] Cornel. Tacit. in uita Iulij Agri-
colæ: Ferè Britannia aurum & argentū, & alia me-
talla gignit, & Oceanus Margarita suffusca & liuētia.
Suetonius ait Cēsarem in Britanniam nauigasse causa
margaritarum. Olim omneis insulæ, quæ iuxta eā
insulam, quā nunc Britanniam dicimus, sitæ sunt, Bri-
tanniæ uocabantur teste Plinio cap. 16. lib. 4. Ea uerò
quæ Britannia dicitur, antea Albion dicebatur, ab al-
bis aliquot montibus, qui primum illuc nauigantibus
procul apparent. Cuius insulæ ueteres incolæ Britones
fuerunt, à quibus Britannia dicta est, autore Beda An-
glosaxone. Ea insula postea dicta ē Anglia, ab Angla
regina, qua duce Saxones eam insulam subegisse dicū-
tur. Atq; eo uerbosius ista retulerim, quā institutæ no-
stræ conueniret breuitati, quod cum hæc tumultuarie
annotarem, non ita procul ex aduerso littoris Bri-
tānici, nempe apud regiam Hollandiæ Hæcmondam,
religiosissimæ olim Auglorum genti *ἐπιχάριον*, sed ta-
men *ῥόσφι* ἀπὸ *φλοίσσου* degeremus. Baccas. i. gemmas]
Vergilius in Culice, Conchea bacca maris precio est à
pectore puro. Claudianus: Et uarijs spirat Nereia bac-
ca figuris. Sidonius: Baccarū profert læues asprata la-
pillis. Verg. Aeneidos 1. Colloq̃ monile Baccatum, &
duplicem gemmis auroq; coronam. Bacca inter unio-
nes gemma nobilissima. Vt uniōes tametsi in mari na-
scuntur, tamen plus habent cognationis cum cælo, cu-
ius faciem reddunt: Ita pius ac generosus animus ma-
gis à cælo pēdet, unde ducit originem, quam à terra,
in qua uiuit.

Pict. Villing.

De Vnione Plinius lib. 9. cap. 35. Solinus cap. 66.
Serap. cap. 397. Albertus libro 2. cap. 11. Isidor. lib. 16
Platearius in lib. de simplici medicina.

Ab una nascitur unus.] Nunquam duo reperiuntur
indiscreti

Indiscreti, ideoq; & nomen Vnionum Romanæ deli-
 tiæ imposuerunt eis. Nam id apud Græcos non est, nec
 apud Barbaros inuentores aliud quàm margaritæ no-
 men, dicit Plinius, q; in cōchlis marinis reperiatur hoc
 lapidis genus. Sic Isidorus. Laudatur candida for-
 ma] Talis autem ipsis est conchis sensus ut partus su-
 os timeant maculari, cum sol urentes ac feruentes or-
 bes emerferit. Itaq; ne calore nimio fuscetur lapides,
 conchæ subsidunt in profundum. Solinus. Deceat
 uestes] Margaritas digitis suspēdere, & binas trinasq;
 auribus, gloria fœminarum fuit; quin & pedibus, nec
 crepidarum tantum obstragulis, sed & totis addebant
 focculis. Neq; gestare satis erat, nisi calcaissent etiā pe-
 dibus, per uniones ambulando. Plinius. Prædā ma-
 ris] Concha ipsa cum manum uider, sese comprimit,
 opesq; suas operit, adeo prædę timer, gnara propter
 uniones se peti, sed manū si præueniat, acie sua abscin-
 dit. Plinius. Antiqua Britannia] Hoc est Britannicū
 mare, quod nunc Anglicum dicitur. Albert. Quod
 si micent celsa conuexa.] Si fulguat, comprimuntur
 conchæ pauefactæ, ac pro ieiunij modo minuuntur,
 uitia contrahentes abortiua, quæ Physmata à bulla-
 rum similitudine dicuntur, dicit Plin. lib. 9. Habēt uir-
 tutem confortandi albæ & clarę margaritæ, contraq;
 debilitatem & fluxum uentris uel sanguinis, necnon
 cardiacam passionem sanāt. In febribus datur puluis
 earum cum zaccarem rosarum, Sic Platearius.

Pantherus 52.

Pantheron multos testantur habere colores:
 Nam niger & rubeus, uiridis, pallēsq; uidetur,
 Purpureus, roseusq; simul sparsiq; coloris,
 Hos habet, & uario distinctus schemate uernat:
 Expedit hunc orto quàmprimum solē uideri,
 Vt uictor possis omnes exire per actus:
 Ipso nanq; die poterit te uincere nemo.

Pantheram patet esse feram diuersicolore,
India quam gignit, cuius pauefacta leonum
Voce fugit rabies, quam bestia contremittit omnis:
Huius ad exemplar sic est lapis iste uocatus.

Alardus Aemstel.

Pantheron multos] Plinius capite 11. 37. Sunt & d
leonis pelle & Pantheræ nominatæ Leoncios Pardali
os. Pantheram patet esse feram]. Ab effectu nomē
sumptum est, πᾶν enim totum, & θῆρ ferā Græci dicunt,
& scilicet hæc belua tota fera sit. Vergilius li. Aenei. 8.
de Euandro. Tum lateri atq; humeris Tegecæum subli
gat ensē, Demissa ab lena Pātheræ terga retorquēs.
In pantheris quod speciosissimum esse oportuit, id cæ
landum est, ut placeat reliquo corpore maculis pictu
rato. Ita in quibusdā omnia placent præter uitā, quod
totius negotij caput. Cuius pauefacta leonum] Ari
storeles lib. 9. naturæ animalium, cap. 6. Idem cap. 6. 6.
naturæ animalium. Plinius lib. 8. capite 17. & Soli
nus capite 27. Voce fugit rabies] Atq; hoc tale tamq;
ferox animal, inquit Plinius, rotarum orbes circumma
cti, currusq; inanes, & gallinaceorū cristæ, magisq; eti
am cantus terrent, sed maxime ignes. Homerus Ilias
dos λ. Lucretius libro 4. Quinetiā gallū &c. Lege ada
gium, Leonem larua terres. De Panthera herba uide
Plinium lib. 27. cap. 2.

Pictor. Villing.

De Panthero uide Speculum naturale lib. 9. ca. 90
Albertus lib. 2. cap. 14. Barph. Angli. lib. 16.

Tot uirtutes habet Pantherus, quot colores, ut in
lib. de natur. rerum scriptum est. Bestia contremittit o
mnis] Ferūt odore earū mire sollicitari quadrupedes
cunctas, sed capitis toruitate terreri. Quamobrem ca
put occultant, & pulchritudine reliquæ partis, bestia
as ad se inuitant, & sic inuitatas arripiunt ac deuorāt:
Hæc Plinius lib. 8. cap. 17. Vnde Poëta dicit, quam be
stia

stia contremittit omnis. Cuius uoce rabies draconum
fugit pauefacta] Dicitur hoc animal infestū esse dra- 68
coni, & ob hoc Pantheræ uocem draconem fugere in
latibula antrorum. Hæc Albertus de nat. anim. li. 22.

Apistos 53.

Apistos nigri non ultima gemma coloris,
Ad gratam speciem rubeis interlita uenis,
Pondere maioris mensuram corporis æquat.
Hanc, semel admoto si ceperit igne calorem,
Testantur calidam septem durare diebus.

Alardus Aemstel.

Apistos nigri] Plinius libr. 37. cap. 10. Apistos se-
ptenis diebus calorem tenet ex calefacta igni, nigra
ac ponderosa, distinguuntur eam uenis rubentibus:
putant prodesse contra frigora.

Chalcophonos 54.

Chalcophonos pulsata refert tinnitibus æra,
Qui si tractetur reuerenter corpore casto,
Vocis dulce melos aiunt conferre gerenti,
Et ne rauescant, liquidas defendere fauces,
Hic etiam nigrum perhibetur habere colorem.

Alardus Aemstel.

Chalcophonos pulsata] Plinius cap. 10. libri 37.
Chalcophonos nigra est, sed illisa æris tinnitū red-
dit, Tragædis ut suadeat gestanda. Solinus uerò cap.
50. eandem uocat Chalcophthongon. Chalcophtho-
gos, inquit, resonat ut pulsata æra, pudice habitus ser-
uat uocis claritatem. Ab ære & sono compactum no-
men, latine ærisonum diceremus. Græci enim χάλκον
æs, φῶνον sonum nuncupant. Chalcophonos autem
dicitur à χάλκον .i. æs & φῶν uox, ueluti dicas æreu-
cum. Et ne rauescant] Ab rauri, hoc est raucitate (sic
enim utitur Plautus in Aulu. Vbi, inquit, si quid posca-
mus, ad raurim poscamus prius] sit uerbum rauceo &
rauesco, & raua uox .i. parum liquida.

Pict. Vil.

De Chal.

De Chalcophono Plin. lib. 37. cap. 10. Solinus cap. 50. Albert. lib. 2. Tract. 2. ca. 3. ubi perperam scribitur Calcasanos. Habet Siluat. Pādect. ca. 399. Calefarios.

Chalcophonos] Quia timitum habet æris, tale nomen accipit. Nam χαλκῶν, Latine habens uocem fortem, interpretari potest

Molochites 55.

Infantum cunas uirtute sua Molochites
Protegit, & casus abigit quoscunq; sinistros,
Ne teneros artus pars possit iniqua nocere.
Dat lapidi precium uirtus cumulata decore:
Crassum quippe uirens similis solet esse Smaragdo,
Hunc Arabum gentes prius inuenisse feruntur.

Alardus Aemstel.

Infantum cunas] Plinius lib. 37. cap. 8. Non trans-
lucet Molochites spissius uirens, à colore maluæ no-
mine accepto, reddendis laudata signis, & infantium
custodia quadam, innato contra pericula ipsorum me-
dicamine. Solinus cap. 46. Rhēnius. His pueris seruās
Molochites splendet harenis. Est color in purpuram
inclinans qui Molochinus dicitur, quod maluæ flori
similis similis sit, quasi Malachinus. Græci enim μαλάχη
maluam appellant. Hinc Melochinarios Molochini
coloris infectores Plautus appellat.

Pictor. Villing.

De Molochite Albert. lib. 2. cap. 11. Plin. lib. 37. ca. 8. Solin. cap. 45. Siluaticus Pandect. cap. 448.

Molochites à colore maluæ nomen accepit, si Plinio credimus.

Tecolithus 56.

Tecolithos nucleo similis perhibetur oliuæ,
Aspectu uilis, naturæ ui preciosus.
Namq; solutus aquis, & ab his quibus expedit
haustus,
Dicitur esse potens, lapidosos soluere renes,

Vesicæq;

Vesicęq; simul purgare dolentis harenas.

Alardus Aemstel.

Tecolithos nucleo.] Plinius lib. ultimi, capite 10.
Tecolithos oleæ nucleo similis uidetur. Neq; est gemmæ honos, sed lingentium calculos frangit pellitq;. Sunt qui putēt appellari lapidem calcularem, τέκος calculus Græcis dicitur, & λίθος lapis. Dioscorides Iudaicum lapidem nuncupat, nomen, inquit, à gente, cui nascitur. Si cum aquæ calidæ cyathis ternis bibatur, urinæ difficultatibus auxilium præstat. Ab Alberto 2. Mineralium Cagolithos dicitur, sed ei nulla nominū cura. Nanq; solutus aquis] Solinus capite 50. cuius sententiam hoc carmine non infeliciter æmulatus est Marbodæus. Vesicęq; simul] Galenus negat eum haustum pulsis calculis, renū dolores ac uesicę leuare.

Pictor. Villing.

De Tecolith. Plinius libro 37. capite 10. Solinus capite 50. Albert. libro secundo, capite tertio, sed perperam ibi scriptum est Cecolites.

Tecolithus] τέκολιθος calculi lapis dicitur, oliuæ nucleo similis; τέκος calculus, λίθος lapis est. Huius meminit Auicenna libro secundo, ubi uesicæ lapidem nominat. Camillus aut lapidē Iudaicū, de quo Pandect. ca. 436.

Pyrites 57.

CVi fuluus color est, cui nomen ab igne Pyrites, Se uetat astringi, pertractariq; recusat, Tangi uult leuiter, pauida q; manu retineri, Nam pressus, nimium digitos stringentis adurit.

Alardus Aemstel.

Cui nomen ab igne Pyrites] πύρ Græcis dicitur ignis. Homerus Odyss. χ. τῶν νοῦ μοι πρώτιστον ἐνὶ μεγάροισι γέισθω. Nunc mihi cū primis luceat in ædibus ignis. Idem alicubi. πιθομένου δὲ πύρος χειρᾶν τερασθ' οἶκῳ ἰδέναι. i. Scilicet accēso domus est ornatior igni. Ab effectu igitur gemmæ nomen inditum, quod teneri se uehementius

tius non finat, aduratque digitos, si quando arctiore manu premi contingat. Plinius capite undecimo libri ultimi. Pyrites, inquit, nigra quidem, sed attritu digitos adurit. Idem capite 19. 36. Corallium, inquit, lapidem quidam Pyritem uocant, quoniam sit plurimus ignis illi, sed est alius etiamnum Pyrites similitudine æris. D. Aure Augustinus lib. 21. de Ciuitate dei. ca. 5. Pyritem lapidem Persicum, tenentis manum, si uehementius prematur adurere, propter quod ab igne nomen accepit. Solinus capite 50. Rhennius: Nec non Pyrites, digitos qui strictus adurit, Gemmaque radios emittit candida solis. Nascitur hic scopulis Palleas gemma refulgens, Asterium perhibent, stellis certare putatur. Et flammæ similis splendenti lumine lychnis. Eras. Rot. in adagio, Ignarium dare. Seneca lib. de beneficijs 4. refert, ut uulgo iactatum. Vt doleat, inquit, tibi, ut postea considerati loquaris, quod dicere solemus, Ignarium dabo: De lapide Pyrite sentit (ni fallor) quem alij Vrium, nonnulli Ignarium uocant, quod plurimum habeat ignis, ut attritu digitos adurat, & alioqui ponderosissimus. Itaque dicebatur Ignarium dare, qui suggereret, quod dolore quodam reuocaret. Vide Plinium libro 11. cap. 36. Pictor. Villing.

De Pyrite Albertus lib. 2. ca. 14. Plin. lib. 37. ca. 11. Solinus ca. 50. Galen. li. 9. cap. 4. Apud Albertum corrupte legitur Perithe uel Peridonius.

Pyrites caligines oculorum purgat, duritiem molit, & digestionem facit, addita resina, carnes peræquat. Sic Dioscorides.

Furuus color] Id est niger, ut Festo Pompeio placet libro sexto.

Diadochos siue Diadocus 58.

Diadochos per quam responsa petentibus aptus, Dæmonis effigies uarias ostendere fertur, Nec lapis est alius, qui fortius euocet umbras, Sed

Sed si defuncto quis forsitan applicet illum,
Protinus asseritur solitas amittere vires:
Nāq; facer lapis est, & quæ mors sternit, abhorret.
Hunc autem perhibent similem fulgore Beryllo.

Alardus Aemstel.

Diadochus perquam] Plinius libro 37. capite 10.
Diadochos Beryllo similis est. Nāq; facer lapis est]
Allusum est fortasse ad Erymon lapidis: *ἔρυμος* enim. i. dī
uus & humidus dicit à Græcis, & *ἔρυξ* siue *ἔρυξ* cō-
sideratio. Tum legendum esset Diadocos, non ut Plinī
us diadochos: sed cui non post Varronem in Erymis
sit uenia? Lege Fabium Quintilianum libro de Institu-
tione oratoria pri. ca. 10.

Pictor. Villing.

De Diadocho Plinius lib. 37. cap. 10. Alber. lib. 2.
Tract. 2. cap. 4. sed male ibi scribitur diacodos. Angli.
de propriet. rerum lib. 16. Siluat. Pandect. cap. 412.

Dæmonis effigies] Sunt quidam magicis quibus-
dam piculis etiam nō intellectis, dæmonicas effigies,
& umbras mortuorum flectentes, ut ad singula inter
rogata diligenter respondeant: magis uero impie &
cum periculo, quā Christiane & cum securitare. Ta-
les Arnoldum de noua uilla in suam Pharmaceutriā
inseuissile legimus, & Varronem in coxendicem. At
huic, q tam impias nugas spernit, satis est Diadochos.

Sed si defuncto] Tam pura tantæq; synceritatis ex
propria natura est hęc gemma, ut cadauerum nequeat
ferre impuritātē, scribit Albertus: quibus plerūq; inest
aut malus fœtor, aut exotica forma, ut uidemus indi-
es. Euocat umbras] Magi cadauera faciunt reuiuifce-
re, & ex sepulchris exire umbras, ut de Erichth. legi-
tur apud Lucanum in. 6. li. Vnde Ouid. de Amoris:
Euocat antiquos proauos, atauosq; sepulchris,

Et solidam longo carmine findit humum.

Lapis facer] Sacratā esse hanc gemmā uitæ, auguror
quæ

quæ morti est contraria, unde corruptionem mortis
abominatur. Scribit tamē Albertus, posse reperiri a-
liam rationem ex libris Magorum, Hermetis, Ptole-
mæi & Thebith, quos libros ad manus nō habemus.

Dionysias 59.

Nigra micat rubeis Dionysia confita guttis:
Hanc in aqua tritam uinū flagrare loquuntur
Et tamen ebrietas ipsius odore fugatur,
In quo naturæ solito nihil ordine currit,
Dum lapis ex lymphæ uini producit odorem,
Quamq̃ creare solet uinum fugat ebrietatem.

• Alardus Aemstel.

Nigra micat rubeis] Plinius capite 10. libri ultimi.
Dionysias nigra ac dura, mixtis rubentibus maculis,
quæ ex aqua trita saporem uini facit, & ebrietati resis-
tere putatur. Solinus capite 50. Dionysia confita
guttis] A Dionysio Bacchi cognomento (iuxta illud
proverbiale schema, ἐν δὲ πρὸς δίνουσαν .i. Nihil ad Bac-
chum) nomē inditum. Verum etiam his (quamuis ὑπὲρ
ἰσκαμμένα, hoc est astra septa) adiiciendum est Epigrā-
ma illud.

Αἱ νύμφαι τὸν βακχόν, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἡλαθ' ὁ κοῦρ
Νύμφαι, ὑπὲρ τέφρης ὅρτι κυλιόμενον
Τούτῃ καὶ σὺν νύμφαις, βρόμιον φίλον ἦν δ' ἐν ἱερῇ
Μίσγῃ σθαι δέξῃ πῦρ ἔτι καί οἰονον.

Pict. Villin.

De Dionysia Vincentius lib. 9. cap. 65. Plin. lib. 37
cap. 10. Isido. lib. 16. Albert. lib. 2. cap. 4.

Dionysia] Dionysius Bacchus est, quasi δῖος, hoc est
Iouis filius. Hinc dicta hæc gemma Dionysia, q̃ uini
fragrorem habeat, ut Isido. lib. 16. Fragrare] id est
odorem spirare, quia specie fracta, odor redditur ma-
ior. Odore fugatur] Sobrio adhuc homine, uerat ne
inebrietur sitiēs. Nam odor ex hoc lapide, bibendi de-
siderium faciat. Talis ad extremos fines Indiæ est ter-
ra,

ra, ab oriente circa fontem Gangis, quæ ex uehementi fragore florum, herbarum & syluestrium malorū, Astomorum gentem absq; cibo & potu nutrit: si tamē fidem quæris, legito A. Gell. lib. 9. cap. 4. Plin. lib. 7. 71

Ordine naturæ] Secum dissidet natura, cum lapis ex aqua uinum elicit. Sed quosdam est reperire, q; præter naturæ dissidium ex uino eliciant aquam: potissimum cum bibunt, ut oculos lachrymis obortis fluentes, crebro tangere cogantur, aquam à uino separantes, quam immiscet caupones, in hospitem (ut ipsi dicunt) gratiam, ne cito ebrietatis sentiant foedissimam ac turpissimam molem, cum uinum tale, sit præsentissimæ ebrietatis efficax. Nam Aristote. Vinum, inquit, per se crassius, accessorie aquæ factum subtilius, citius penetrat angusta formina capitis: meri noxam, cuius adhuc multam uim obtinet, eodem transmittens.

At quoniam in ebrietatis mentionem incidimus, nō inscitum, opinor, quæ nobis uaria suggerit lectio, huic potissimum parti subscribere: de his nempe quæ ebrietatem discutiāt, ut est lactuca, quæ non in procæmio cœnæ ad conciliandam appetentiam, ut Plinius disputat lib. 19. cap. 8. habenda, sed in fine: quoniam insita frigiditate retundat ebrietatem lactuca, si uerus est Cælius li. 14. Proinde Martialis distichō notus sit: Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum,

Dic mihi cur nostras inchoet illa dapes?

Recensentur à Plin. li. 23. ca. 8. & amariore amygdalæ, de quibus Pallidius de Agricultura libr. 2. Quoniam amaritudo illa exiccandi habeat uim, nec oppleri uenas permittat, quibus præter modum distentis obturbatisq; contingere ebrietatem credimus, peritis. Suggest & aliud testimonium Plutarchi, dulcia si infundantur uino, ebrietatem discutere. Proinde medicos peritiores iubere, q; se amplius inuitarint, quieti sese daturos, melle litum panem uorare, quoniam

K meracam

meracam potionem hebetet dulcedo. Tu autem salu-
brius si uis habere remedium, ut tutius ab ebrietate bi-
bas, parcius bibe. Harum rerum mentionem Macrobi-
us facit libro septimo, capite septimo.

Chryselestrus. 60.

Chryse-
lestrus
auris.

A St̄ Chryselestrus similis describitur auro,
Cuius ad electrum color inclinare uidetur.

Hic matutinis uisu iocundior thoris,
Diffimilem speciem post aspicientibus offert,
Cuius materies rapidissima dicitur ignis:
Nam cito uicino correptus flagrat ab igne.

Alardus
Aemstel.

Ast Chryselestrus] Plinius lib. 37. cap. 9. Tametsi
iam expertes gemmarū usu appellātur aliqui, et Chry-
selestrum in colorem electri declinātes, matutinus as-
pectus iocundior &c. Cuius ad electrum] Plinius li.
3. cap. ultimo. Iuxta eas electridas uocauere, in quibus
prouenit & succinum, quod illi electrum appellant, ua-
nitatis Græcæ certissimum documentum: adeo ut ijs
quas earum designent haud quaquam constiterit. Plini-
us cap. 2. & 4. libri ultimi. Græci succinum ἤλεκτρον di-
cunt. Seruius super 8. Aeneidos lib. refert esse tria ele-
ctri genera: unum ex arboribus, quod succinum dici-
tur, aliud quod naturaliter iuuenitur, tertium quod fit
de tribus partibus auri, & una argenti. Est autem ele-
ctrum gummi, populorum, arborum, quod si candi-
dum fuerit præstantissimum reddit odorem, eius na-
tura est, ad lucernarum lumē clarius argento splende-
re. Rhennius: Nasceitur electrum præfulgens luce ni-
tenti. Lucanus de Electro siue oloribus. Ouidius 2.
Transfor. In fluūt lachrymæ, stellataq; sole rigescūt
De ramis electra nouis. Ver. in Cyri. Choralio mouit
fragili, & lachrymoso electro, Quod fieri ferro, liqui-
doue potest electro. Apud ueteres Græcos sol ἤλεκτρον
.i. Elector dicebatur. Putant autem sorores Phaethō-
tis fulmine icti, nimio fletu in populos arbores muta-

tas, lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocamus. Nam cito uicino] Ut ad Chrysolectrum etiā procul uisum, ignes transiliunt ob naturæ cognitionem: Itā ingenia uirtuti nata statim eam arripiunt.

De Chrysolectro Plin. libro 37. cap. 3. Aristo. in lapidario suo. Vincentius libro nono cap. 59.

Chrysolectros] dictus quasi aurei coloris: est enim colore Electri quod uocatur, eo quia solis radius auro clarius luceat & argento, testis Isido. Namq; ἡλεκτρος, sol per epitheton dicitur, quia homines ἡλεκτρος, id est sine lecto faciat, hoc est à somno excitet, uulgo geler augstein. Id olim Germani uocabāt gētiliē glesum, q. instar uitri pelluceret, Germani enim nitrum Glass appellant, testis est Corne. Tacitus. Rapidissima materies) Validissimum enim elementum, omnia conuertens in sui naturā est ignis, unde futura est uniuersi resolutio per huius conflagrationem. Hic lapis collo alligatus, medetur febribus. Tritus cū melle rosaceo, aurum uitij. Et si cum melle Attico conteratur, oculorum quoq; obscuritatibus. Stomachi postremo doloribus, uel per se farina eius sumpta, uel cum mastice ex aqua pora nimium conducit, Hæc Plinius.

De anuli lapidumq; repertore.

A Nulus ut gemmam digitis aptandus haberet, Dicitur in primis fecisse Prometheus usum,

Caucasæ rupis quem fragmina ꝑ lucida ferro ꝑ Includisse ferunt, digitoq; recepta tulisse.

Aetas posterior iunxit preciosa metalla,

Et lapides caros adiecit, & insuper artem,

Insuetamq; manum triplici uestiuit honore.

Sed fraus intactum quia nil humana relinquit,

(Inuida naturam dum scilicet ars imitatur)

Veras à falsis labor est discernere gemmis,

Callida quas didicit fuitro simulare dolofo,

K 2 Dñ

Pictor.
Villing

ꝑ scrup

ꝑ uultu

Dum ueram speciem mentitur adultera forma,
Inde fit ut uirtus gemmarum nulla putetur,
Ignaros quoties tentata probatio fallit.
Sed ueras species (fuerint si rite sacratae)
Effectus miri procul ambiguo comitantur.

Alardus Aemstel.

Anulus ut gemmam digitis aptandus haberet] Ali
as, Anulus ut gemma digitis aptandus adhæret. Lege
adagium. Anulus aureus in naribus suis: Quod refer
tur à Salomone Prouerbiorum capite x i. Martialis,
Sæpe grauis digitis elabit anul⁹ unctis, Tuta mea fiet
sed tua gemma fide. F. de auro & argento leg. L. uestis.
Ornamenta muliebria sunt, inquit Vlpianus, quibus
mulier ornatur, ueluti in aures, armillæ, uiriole, anuli
præter signatorios, & omnia quæ ad aliam rem nul
lam parantur, nisi corporis ornandi causa: Quorum in
numero hæc sunt, aurum, gemmæ, lapilli qui aliam in
se nullam utilitatē habent. Mūdus muliebris est, quo
mulier mundior fit. Margarita ita si non soluta sit, uel
qui alij lapides si quidem exemptiles sint, dicendum est
ornamentorum loco haberi, sed & si in hoc sint soluti,
ut recomponantur, ornamentorum loco sunt, quod si
adhuc rudes sint lapilli, uel Margaritæ, uel gemmæ,
ornamentorum loco non erunt. Illud non iniucundū
scitu, quod anulus insigne erat equestris ordinis, quo
à plebē distinguebatur: utebantur tamē eo senatus. &
nobilitas. Plin. lib. 33. Promiscuum eius usum fuisse
bello secundo Punico scribit: Nam alioqui, inquit, nō
potuissent trinodia illa anulorum Carthaginem ab
Hannibale miti. D. August. lib. 3. de ciuitate dei cap.
19. Vnde tres modios anulorum aureorum Carthagi
nem misit, &c. Rodolphus Agricola. Apud ueteres au
rei anuli erant insignia equestris ordinis: qui id ius ha
bebāt, hi equites uocabantur. Vnde Horatius dicit in
Arte. Romani tollent equites peditesq; cachinnum.

Quos

Quos nunc uulgius milites uocant: cum quibus & hodie ius est aureorum ornamentorū, equites aut equestris ordinis uiri dici debent. Miles uerò est ille, qui in bello armatus operam dat, quos hodie indocti stipendiarios uel satellites, uel quid uis aliud uocant, ait ille. Illud admonere libet, quòd olim remedia quædam annulis inesse creditum est: uelut aduersus serpentū morsus, aut morbum aliquē, aut fascinationem. Apud Aristophanē Pluto, iactātī annulum magicum, in quò remedium esset aduersus omne malorum genus, respondetur, *αλλ' ουκ ἐνέστιν σκευαίου δ' ἔκμακτο*. i. aduersus ictum scycophantę non est, subaudiendum pharmacum, id ē, remedium. Liuius ab urb. cond. lib. 1. decad. 1. Additur fabulæ, q̄ uulgò Sabini aureas armillas magni p̄deris brachio leuo, gemmatosq; magna specie anulos habuerunt: pepigisse eā, quod in sinistris manibus haberent, eò scuta illi pro aureis donis congesta. Fecisse Prometheus usum] Plinius in Procemio libri ultimi. Fabulæ primordium à rupe Caucaseoq; tradunt Promethei uinculorum interpretatione fatali, primumq; saxi fragmentum inclusum ferro, ac digito circumdatum, hoc fuisse anulum, & hoc gemmam. Idem capite primo. lib. 33. Pessimum uitæ scelus fecit, qui anulum prim⁹ induit digitis, nec hoc quis fecerit traditur. Nā de Prometheo omnia fabulosa arbitror, quanq̄ illi quoq; ferreum anulum dederit antiquitas, uinculūq; id non gestamen intelligi uoluerit. Caucasæ rupis] Ouidius lib. Transfor. primo. Pli. ca. 56. lib. 7. Augu. lib. de Ciuitate dei 18. cap. 8. Seruius Honoratus Græmaticus sic refert fabulam hanc: Prometheus post factos à se homines, dicitur auxilio Mineruæ cælum ascendisse, & adhibita facula ad rotam, Solis ignem furatus, quem hominibus indicauit: ob quam causam irati Dī Prometheum per Mercurium in monte Caucasō religauerūt ad saxum, & adhibita est aquila, quæ

ei^{us} cor exederet. Vergilius in Bucoli. Concaſeasque
refert uolucres, furtūq; Promethei. Martia^l. in primo.
Qualiter in Scythica religatus rupe Prometheus, Aſſi
duam nimio gutture pauit auem. Statius lib. 1. 1. O fu
ror, ò homines, diræq; Prometheos artes. Tripli
ci ueſtiuit honore] Plutarchus Sympoſ. lib. 1. Aulus
Gellius lib. Noct. Atti. 10. ca. item 10. Macrobius ca.
13. libro Saturnaliorum 7. Cælius lib. Anti. lectio. 3.
cap. 26. Prouer. 20. Magni fiunt aurum & gēmae, ſed
precioſius uas labia ſcientiæ ſunt. Rodolphus Agrico
la. Gemma nihil, nihil eſt aurū, niſi terra: ſed arte Cre
ſcit honos, artem ſecula nulla premunt.

Iunxit precioſa metalla.] Claudianus. Quid ſului
uaſta metalli Congeries. Idem, Fulgētes uiridi ramos
curuata metallo. Statius lib. 3. Syluarum. Sed nitudos
poſtes, Graiſq; effulſa metallis Culmina. Veras à
faliſ labor eſt] Certiſſimum indi^{ci}ū ex collatione na
ſcitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallā
tur, alteram adhibent purpuram: Hinc illud Græcorū
prouerbiū, ἡ πορφύρα πῶς τῇ πορφύρῃ διακρίται, id eſt,
purpura ad purpuram dijudicanda. Pleraq; per ſe ha
bent admirationem, ſed admotis ijs quæ ſunt eximia
deſinunt eſſe admiratiōi: ut lana tin^{ct}a fuco, citra pur
puras placet, at ſi contuleris, etiam lacernæ conſpecta
melioris obruatur, ut Ouid. ait. Plin. cap. 12. ultimi li
bri. Veras à falſis diſcernendi magna difficultas, quip
pe cum inuentum ſit ex ueris gemmis in alterius gene
ris falſas traducere: Neq; eſt ulla fraus uitæ lucroſior.

Mentitur adultera formam.] Mētitur dixit pro i
mitatur, effingit, ac præſe fert. Ad eundē modum uti
tur & D. Hierony. in quadam ad Ruſſinum epiſtola.
Et humanos pro diſpenſatione carnis mentitur affe
ctus. Vergilius in Pollione. Nec uarios diſcet mentiri
lana colores. Quidam Galieni uxori gemmas uitreas
pro ueris uendiderat: re comperta, mulier flagitauit
uindictam

uindictam, Cæsar iussit hominem corripī, quasi leoni
 obiecturus. Dein in caueam, dum impostor & popu-
 lus expectat terribilem leonem, profiliit capus. Cum
 etis rem tam ridiculam mirantibus, per Curionem di-
 ci iussit: Imposturam fecit & passus est. Eadem opera
 fefellit impostorem & irrisit uxorem. Tentata pro-
 batio fallit.] Plin. cap. ultimo libri ultimi. Translucē-
 tes matutino, pbari censent, aut si necesse est, in quartā
 horam, postea uetant. Lege adagium, Lydius lapis, si-
 ue Heraclius lapis. Fuerint si rite sacratę] D. Augu.
 lib. de doctrina Christiana 2. ca. 29. Idē alibi dicit (ni-
 si fallor) qđ per has dæmones alliciunt. Vnde & Solo-
 mon inclusisse sub gēmis & in anulis legitur. Sed sicut
 in peccato primi hominis, oīs creatura corrupta est:
 Sic etiā cum ipsis uirtutes, quæ post pētm in eis remā-
 ferant, per attactū & usum immundoꝝ & impioꝝ ho-
 minū, præcipue & lapides corrumpunt, sed sanctifica-
 tione cōsecrationis ad uirtutū efficacias reparant. Hæc
 ille. Omnes creaturæ maledictę sunt, propter peccatū
 hominis. Gen. 3. Maledicta terra in opere tuo, spinas
 & tribulos germinabit tibi. PiCTOR. Villing.

Fecisse Prometheus] Consentit huic inuēctioni nō
 admodū Plin. li. 33. ca. 1. & in pæmio li. 37. utpote cui
 fabulosa uideatur. Nam qđ Prometheo anulū ferreum
 ascribant, magis uinculū qđ gestamen ornatus in digi-
 to esse asserit. At cur uinculum intelligi uelit Plin. a-
 pertissime patet ex Luciano, qđ Prometheū uinculis qđ
 busdam fortissimis Caucaſo adligatum fuisse effinxit.

Anulus] Super anulis nēpe, quid physicus, æstius
 leuis, pronubus, lege Ludouic. Cælium Antiq. lect. li. 3
 ca. 20. qui eam rem nō ineleganter tractauit. Digi-
 tis aptandus] Anulum in digito, qui minimo uicinus
 est, quem medicinale uocant, gestari debere, ex auto-
 ribus cognoscitur. Constat enim neruum ab eo uno di-
 gito ad cor hominis pergere ac peruenire, ut ita non

Inscitum receptum uideri possit, eum potissimum tali honore decorandum, qui continens & quasi connexus esse cum principatu cordis uideatur. Lege Macrobi. libro 7. cap. 13. Satur. A. Gell. lib. 10. cap. 10. Prometheus.] Promethei in Caucaſo mōte religati meminit Quint. Curtius rerū gestarum Alex. Mag. lib. 6. Quid autem Caucaſus, Strabo Geogra. lib. 11. dicit. Et quia notæ sunt eiusmodi historiae, prætereūdas censuimus.

Speciosa metalla] Scribunt quidam q̄ antiquitus aut homicidæ aut adulterantes simiam circumferre, quoquō irent, sint coacti, hac tamen lege, ut simiæ anū is qui crimen patrasset ad os suum haberet. At quia id probri excessum plus æquo uehementem præ se ferebat, statuerunt ut simiæ loco à ceruice pendentis, anulum ferreum in digito haberet, flagitij symbolum. Quod quidem Romanis nobilibus cum pulchrum uideretur, & magis honestum q̄ dedecoris, aureos fecerunt, pessima uitæ scelera (si Plin. credendum) quibus post uſi sunt ad nostra secula. Habes tamen apud Plin. multa alia. Hæc saltem apposuiſmus, enarraturi quæ metalla post ferrum ætas posterior adiecerit anulo.

Et claros lapides) Gemmæ olim anulis inclusæ in effigies uarias per sculptores formabātur signādi gratia. Quemadmodū D. Augustus initio imperij Sphinge signauit, mox Alex. Magni imagne, nouissime sua, ut referunt Plin. lib. 37. cap. 1. & Suet. in uita Augusti.

Nihil tamen uetat q̄ lapides aliquando non arte, sed natura (rerum magistra) in effigies formatos inueniamus. Talem Pyrrhus habuit, qui cōtra Romanos bellum gessit. Vide Plin. lib. 37. cap. 1. & Vincentium in speculo naturali. lib. 9. Tit. 35. ubi consimiles sunt adscripti, & à rege quodā Persarum in templo Apollinis signati. Habes quoq̄ grauem adeo testem Albertum de Mineral. lib. 1. tract. 2. cap. 8. Artem adiecit] Dioscorides sculptor in gēmarum artificio optimus, D. Augu.

D. Augusto gemmam signatoriam fecit multa arte
 adhibita: Necnō Samius Theodorus Policrati Samio
 rum regi Smaragdum suum uel Sardonycem, ut Plin.
 & Vincentius lib. 9. Tit. 3 r. Triplici honore] Me-
 tallo, lapide & arte. Sed fraus intact.] In herbis qui-
 dem est mediatrix, operatio naturæ (ut est in libro de
 natura rerum) uidelicet q̄ per hanc aut calidæ aut fri-
 gidæ sint: Sed in lapidibus est uirtus adeo perfecta, ut
 sine ullo medio tantū à deo uenire credantur. At frau-
 dulenta in tantum est nostra ætas, ut nihil (licet à deo
 uim habeat suam) intactum, uel ut Plinius 14. ait, in-
 tentatū permittatur. Vnde non minus recte q̄ elegan-
 ter idem Plinius dixit lib. 7. cap. 28. Plurimum refert
 in quæ cuiusque rei uirtus tempora inciderit.

Inuida ars] Alchumiam aut Chalcomiam innuit,
 quibus Mangones astuta & ingeniosa solertia in uen-
 dendis gemmis hominibus imponūt, ut deceptorias
 uel adulteratas, aut quas ficticias uocant, loco uerarū
 non sine magno lucro (quia non est fraus uitæ lucro-
 sior gemmis, teste Plin. lib. 37. cap. 12.) exponant. Nē-
 pe cum lapis minoris precij accipit formam alterius
 maioris, Vt cum perforant Amethystū & implent fur-
 tiuo colore: Vel cū ex Crytallo Smaragdum faciunt,
 unde ueras à falsis discernendi magna difficultas inna-
 ta, inquit idem Plinius in præfato libro.

Tentata prob.] Experimenta quatuor modis con-
 stare inuenio, Primum pondere, nam artificiales lapi-
 des sunt plerumq̄ leues, naturales, ponderosi: Smara-
 gdum excipias. Secundum, omnes cognoscendi natu-
 rales non accipiunt limam, nisi Smaragdus & Topa-
 zion. Tertium, lapis natura formatus, quo magis in-
 spicias, eo magis delectat & pascit oculos, sed non sa-
 ciat. Quartum, ignis est gnomon & certissimus index,
 adulterati enim per hunc uel consumuntur uel macu-
 las accipiunt peregrinas, cum ueri euadant illæsi, ex-

cepto Chrysolestro. Sed cui hæc non fatis sunt, legat
Plinium libro 37. cap. 13. Et Speculum naturale lib.
9. Titulo 33. Rite sacrata] Sacrata pro uenerata
positum est, nam adeo uenerationem suam expetunt,
Vt Diadochos (quando Plin. credimus) si mortuo ap-
plicatur, uim omnem amittat. Hephæstites, nisi homi-
nis sinistrū latus ubi cor est occupet, desinit esse quod
est. Smaragdum regem quendam Vngariæ in anulo
coitus hora cum uxore sua habuisse constat, sed lapi-
dem propter impatientiam non seruata castitatis in
tres partes diuisum, scribit Albertus libro secūdo Mi-
neral. ca. 17. Et Siluaticus Pandecta. ca. 472. Gemmis
à gum.] Huc testem adducendum habeo Isidorū li. 16.

De gemmis in uniuersum.

GEmmis à gummi nomen posuere priores,
Quod translucere gūmi splēdentis adinstar:
Quæ non translucent cæcas uoluere uocari,
Nomine sed lapidis species signantur utraq;
Propter quod lapidum titulo liber iste uocatur.

Alardus Aemstel.

Gemmis à gummi] Plinius lib. 13. ca. 11. & li. 24.
cap. 11. Gemma est unio quam & margaritum uocat:
ea nascitur in conchis purissimis, non aliunde conce-
pta, quàm ex ipsis conchis, quibus cohæret. Plinius de
rore cœlesti concipi putat, ac miram habere cum cœlo
cognitionem. Lege Plinij caput 35. libri 9. Martialis
lib. 8. Cedet Erythræis eruta gemma uadis. Quod
translucere] Manilius, Et perlucentes cuperet præse-
lare lapillos. ff. de auro & argēto leg. 1. Et si non sunt.
Gemmæ autem sunt perlucidæ materiæ, quas (ut refert
Sabinus lib. ad Vitellium) Seruius à lapillis eò distin-
guebat, quod gemmæ essent perlucidæ materiæ, uelu-
ti Smaragdi, Chrysolithi, & Amethysti. Seruius li. Aca-
neidos primo, & Placidus sexto, Thebaidos annotat,
parum multos gemmam à margarita separare, quod
ita

ita uidetur uoluisse Cicero, cum dicat, Nullam gemmam aut margaritam, &c. Horatius, Vel nos in mare proximum Gemmas, & lapides, aurum & Summi materiam mali Mittamus, scelerum si bene poenitet. Alexander Seuerus Imp. Roma. semel duntaxat dum consul esset picta toga usus est. Gemmas reiecit ut res muliebres, dicitur in Vergilio & plures & meliores gemmas esse. Suetoni. in C. Caesare, Ante alias dilexit M. Bruti matrem Seruiliam, cui & proximo suo consulu sexagies sestertium margaritam mercatus est Dioclesianus primus gemmas uestib. calciamētisq; inserui iussit, dum sola purpura initio principes uterentur. Ut autor est Orosius de temporibus. Valla lib. 6. cap. 64. Gemma dicitur omnis lapillus preciosus, siue perlucidus, siue non. Gemmae autem non dicuntur lapilli, nisi per subintellectionem preciosi, nam si grandes essent, pretiosi uocari non possent. Margaritum non continetur sub gemma. Gemmi splendentis ad instar] Ouidius in epistolis, Nec premit articulos lucida gemma meos. Statius lib. 6. Teretesq; hinc undiq; gemmae Irradiant. Nomine sed lapidis] Valla libro sexto cap. 64. Lapillus & gemmarum, & margaritotu commune est uocabulum, sub intelligiturq; preciosus, qd si maiusculi fuerint, pretiosi lapides dicuntur: nam quod Seruius scribit gemmas diuersi coloris esse, margaritas uero albas, uel gemmas integras, margaritas pertusas, ridiculu esse uult Sipontinus. Iam uero qd Sabinus, & Pöpo. iureconsulti margaritas scribunt lapillos: noie non contineri, falsum esse multorum exemplo docet. Curtius. Lapilli aurib. pendet. Idem. Pedeabant ex aurib. insignes cadore & magnitudine lapilli. Ouid. li. 2. Eleg. Nec medius tennes conchas, pictosq; lapillos Pötus habet. Horat. li. 1. Epist. Deterius Lybicis olet aut nitet herba lapillis. Martia. lib. 5. Cui nec lapillos pferas Erythraeos. Idem. Issa est carior Indicis lapillis.

Apoc. 21. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ
sunt. Sed in rebus apertissimis nimium longi sumus.

Epilogus.

Excerpta **H**æc ex innumeris ꝛ excepta uocabula gēmis,
Sufficiant nostro collecta labore teneri,
Quæ decies senis distincta patent capitellis.

Hæc & his similia testimonia lector optime, hinc
Alardus atq; hinc plusquā tumultuario studio fortasse nimis
Lemstel, ambitiose conquisiuius, atq; adeò alba (quod aiunt)
amissi quiduis congeessimus: non quo longius redde-
remus opusculum, sed ut hac sane in parte, mirè ino-
pem rem literariā, quibusquibus possemus adminicu-
lis utcunq; locupletaremur. Equidem paulo facilius
est dicere, exquisitam lapidum cognitionem à multis
etiamnum desiderari, quam instaurare, quod deside-
ratum est. Iam uero cum sacræ scripturæ interpretes,
nimium sæpe perperam citent hæc lapidum uocabu-
la, & plane ignorent, quid distēt æra lapillis, quorum
(ut absit inuidia dicto) in primis sunt Neoterici qui-
dam: Proinde operæ pretium duxi indicare, ut petant
studiosi uerum eorum etymon simul & intellectum.
Quæ quisq; scire uolet, ex illis paratum erit inquire-
re. Sufficit hoc pacto quærere uolētibus aperuisse uia.
Hoc ideo admonendum putauimus, quo docti, quibꝰ
opusculum & ingenij & otij suppetit, hæc syluulam li-
matius dedolent iuxta ac perpoliant.

MARBODAEI SIVE POTIVS IN-
certi auctoris uersus aliquot hætenꝰ desiderati.

Capnites.

CApnites specie crySTALLINUS optima gemma,
Facundos faciens, curansq; potenter hydropē,
Magna sui gerulis est uirtus & medicina.
Reddit formosos, & cunctas mitigat iras.
Pellit & ipse metus, fit gratia se comitanti,
Ophthalmius.

Magna

Magna salus oculis Ophthalmius esse, pbatur: 77
Sed fures utuntur eo, & quos nemo tenere
Hoc p'sente potest, cur hoc fit, nouerit autor. 79
Obsianus.

Obsianus lapis est, incerta repellere semper
Somnia qui potuit, securus eo comitante,
Qui dormire potest, nō illum somnia fallunt.
Ignites

Ignites lapis est, cui subuitreus color esse
Cernitur, & mundus, qui fluxum sanguinis omnē
Stringere consuevit, tantum sit fronte ligatus.
Infirmos aliena loqui uetat hęc quoq; gemma:
Verrucas, nēcūosq; fugat, Strygesq; malignas
A pueris arcet, quorum sitiere cruorem.
Conflagrare uidēs incendia forte domorum,
Si tamen hunc adhibes, incendia sponte quiescunt.

Diadochos.

Diadochos specie, similisq; colore Beryllo,
Plus omni speculo probat effigies speculantū:
Et nullus lapidum tantum medicatur adustis.
Hic ubi defunctis adhibetur, sistere fertur
A uirtute sua, sit hebes, neq; lenit adustos.

Exebenus.

Exebenus lapis est albus, satis & speciosus.
Hac gemma manus aurificū dū lympidat aurū,
Nil magis appreciat, nil illi charius illa.
Hęc ualet ad stomachum, si sit conspersio facta
Cum uino uel aqua fractæ de puluere gemmæ.
Nouit & Exebeni uires insanus & amens.
Conseruat partum, citō liberat & parientem,
Si dextro femori connexus erit parientis.

Lingurus.

Lingurum pręgnans, lingurum si gerat infans,
More suo minus ut timeant, lingurus habebit.
Regius & morbus linguro uincitur hausto,

Si

Si teris in uino permixtò puluere gemmæ.

Daphnius.

Daphnius eximius facit ut lymphaticus om̃is,
Se præfente statim mereatur habere salutem,
Daphnius assueuit requiem dare dæmoniofis.
Daphnius ad fluxum ualet & compescit hydropen.

Mennonius.

Mennonius morbos, languores atq; tumores,
Virus & omne fugans, inimicitiasq; repellēs,
Facundum reddit, firmum facit atq; fidelem,
Quenq; sui gerulum: uicerunt prælia reges,
Euasere necem causis capitalibus acti,
Præfide Mennonio, quem qui gerit effugit iras.
Nauita naufragium nunquam timet hoc comitante.

Galactites.

Ipsa Galactiten lapidem natura uocauit,
Hoc à facte trahens Græcum simul atq; Latinum,
Lac utrunq; sanans, in eodem nomine iunges.
Nanq; γάλαξ Græc, lac dicimus esse latine,
Fœmina deficiens à lacte, per hanc sibi gemmam
Lac suffire potest, cū mulso puluere sumpto.
Contriti lapidis si fœmina respuit haustum,
Vellus ouis gravidæ colló circumliget illa,
Sic galactites super udo uellere sparsus,
Mox plenis puer uberib. lac sugere quibit.

Odontes.

Odontem lapidem si quis uenator habebit,
Si latro, si raptor lapidem gestauerit illum,
Pro uotis succedet eis: quanquam pietatis
Officijs careat, nec erit culpabilis actor
Naturæ lapidumq; deus, qui nil sine causa
Efficit in rebus, cuius sunt omnia facta
Ponderis & numeri mansuræ subdita legi.
Lapis qui fronte nascitur asini.

FRōs onagri uel frons, asini plerunq; tumescens,
Fert lapidem quandoq; suum, qui pota uenena,
Atq; uenenosos fertur compescere morsus.

Hunc in aqua radens, ut aquam pallere uidebis,
Mox euasuro dare ne tardes patienti.

Hunc nuce maiorem forma crispante uidebis,
Atq; superficie pallefcere non renitere.

Trisutes.

IRim cælestem tricolor lapis est imitatus,
Nomine Trisutes, iuris facit esse peritos
Iste sui gerulos, regum digitos decet ergo.

Phrygius.

NAscit in Phrygia phrygi⁹, sed hic ē q̄si pumex,
Pumice sed grauior: facit hunc perfusio uini
Follibus afflatum procul ignis uiribus uri,

Et uelut ignitum candescere siue rubere,
Fertur & extingui perfusus nectare tantum:

Vtilis iste lapis tingendis uestibus esse

Dicitur à Phrygijs fullonibus, hisq; peraptus.

Sarcophagus.

Sarcophag⁹ lapis est, qui mortua corpora fertur
Ferme quaterdenis consumere posse diebus.

Huius apud Troiam reperitur plurima uena,

Eiusdem generis sunt plurima saxa reperta,

Quæq; etiam erodunt uiuentia corpora tactu,

Et minus obseruant, quæcunq; cadauera claudunt.

Specularis lapis.

Copia dat uilem, licet insignem Specularem:

Hunc primum lapidem terris Hispania misit,

Nunc legimus multis regionibus hūc reperiri.

Hic effossus humo, sic fissilis extenuatur

Quaslibet in crustas, ut uitro tenuior omni

Cernatur, neq; iam nisi uitrum credere possis.

F I N I S.

PRÆCI

PVAE LAPIDVM PRECIOSORVM

gemmarumq; explicationes, ex uetustiss. quibusque autoribus coactæ per Alardum Aemstelredamum.

Philo Iudeus libro Biblicarum Antiquitatum.

Textulpsit in his nomina tribuū, Et surgens Tenezin crastinum, inuenit lapides illos duodecim super uerticē montis, ubi ipse potuerat illos septē. Et sculptura eorum erat talis, ut tanquam oculorum forma designaretur in eis. Et primus lapis, in quo scriptum erat nomen tribus Ruben, consimilabatur lapidi Sardino. Secundus autem lapis sculptus erat de densate, & ibi exculpto nomine tribus Simeonis, similitudo Topazanis uidebat in eo. Et in tertio lapide sculptū erat nomen tribus Leui, qui Smaragdino lapidi erat similis. Nam quartus lapis CrySTALLUS nominabatur, in quo erat sculptum nomē tribus; inde & lapidi Carbunculo similabatur. Quintus uero lapis erat Prasinus, & super ipsum sculpta erat tribus Isachar, & lapidis Sapphiri color erat in eo. Et sexti uero lapidis sculptura erat tanquā Chrysoprassus esset, diuersis distinctionibus signatus, & ibi erat scripta tribus Zabulon, & lapis Iaspis assimilabatur ei. Nam septimi lapidis resplendens sculptura, ostendebat in se uelut infusum liquorem profundū; & ibi scriptum erat nomē tribus Dam, q lapis assimilabatur lapidi Liguro. Octauus lapis sculptus erat de Adamāte, & ibi scriptum erat nomen tribus Neptalim, & Amerytho lapidi assimilabatur. Et noni lapidis sculptura erat terebrata ex mōte Ophir, & ibi scripta tribus Bad, & lapis Achates assimilabatur ei. Et lapidis decimi sculptura excauata erat

ta erat, & expressit similitudinem lapidis Theman. & 79
ibi erat scriptura tribus Aser, & lapis Chrysolitus as-
similabatur ei. Et undecimus lapis electus de Libano,
& ibi scriptum erat nomen tribus Ioseph, & lapis Be- 6
ryllus simulabatur ei. Et lapis duodecimus excisus de
excisione, & super ipsum scripta erat tribus Benjamin.
& lapis Onychinus simulabatur ei. 81

Hegesippus de excidio Hierosolymitano
libro quinto, capite nono.

INter omnia tamen opera templum præcellebat am-
plissimo opere, & fulgenti marmore, in quo erat
peripetasma preciosum, maximum, cocco & hya-
cintho, byssoq; intextum & purpura. Non otiosa ma-
teria tantæ diuersitatis, sed cuius species materiam re-
rum latentium significaret: eò quod eius esset templū
qui cælo, & aëri, terræ, & mari quasi creator elemento-
rum dominaretur, atq; omnia solus regeret & guber-
naret. Cocco enim igneum cælum figuratur: Hyacin-
tho aër: bysso terra, q; in ea nascit: purpura mare quæ
conchylijs maritimis inficit, ut duo ex colore, duo ex
generatione colligat. Deniq; princeps sacerdotū hæc
quatuor indumento suo exprimere consueuerat, quan-
do maxima celebritas festorum dierum erat, quasi to-
tum mūdum indueret, ut pro populo supplicaretur,
in eius figuram, qui uenturus erat princeps sacerdotū
Iesus, qui tolleret pēctā mūdi. Femora princeps sacer-
dotum linteo interius operimento tegebat, eò q; pro
cæteris in sacerdote fides quæritur, & corporis testi-
monia, quæ succingere debent carnis intemperatiam.

Rabbini. Apud Samuelem

libro i. cap. 20.

ET sedebis iuxta lapidem, cui nomen est Ezel. E-
zel appellatiuum nomen est, non proprium ali-
cuius lapidis, sed cuius lapis hoc nomine adpel-
latur, qui uiam facientibus iter metitur aut common-

L strat.

erat. Nomen est uerbale deductum à uerbo azal, quod
 Hebræis transire aut recedere significat. Duo illi lapide
 des ex arca fœderis deprompti, qui in hoschen hoc ē,
 uestitu pectorali sacerdotis erant, in quibus non secus
 ac in speculo aliquo perfecto & pellucido resplende
 scebat diuina uolūtas: unde etiā lapides illi dicti sunt
 illuminationes & perfectiones: idēq; *תואירא*, q̄ adum
 brarent omnem illuminationem perfectionemq; non
 aliunde petendam, quā ē pectore sacerdotis, in quo per
 fecta notitia dei ac legis esse debebat, non consulenda
 esse oracula dæmonum, neq; oraculis illorum fidendū
 esse significabant. Hęc Rabbinī differunt contenti la
 pidum significatiōe, de nominibus proprijs ipsorum
 quibus dicti fuerint, omnino silent, sic ut non recense
 ant nomina propria ipsorum mysterij loco, ut id quo
 que textum intuentibus liquet. Porro Ezechielis 28.
 quod noster interpres Sardius transtulit Hebræis est
 odem, à rubore nomen habet, Germanicè Rubijn. Et
 quod topazius uertit, lapidem esse dicūt Rabbinī pre
 ciosum, quem tantum in Aethiopia inuenire est: à co
 lore uiridi originem habet, rectius smaragdus inter
 pretaretur, nam Rabbi Ionas ait hunc lapidem Arabi
 ce uocitari Smerad. Insuper quod in Latinis Biblijs
 iaspis redditum est, Hebræis est Iahalom, de quo Eze
 raides scribit, uir summæ autoritatis apud Hebræos,
 hunc lapidē esse adamanta, cui⁹ uis ex etymologia no
 minis cognoscitur: sic em̄d̄ ac nominatur Iahalom, q̄
 frangat, diuidatq; gemmas summi roboris. Est præte
 rea apud Latinos, aut si malis Græcos, Chrysolithus,
 quasi dicas aureus lapis, Hebræis *tarischisch*: hunc do
 cti quidam Rabbinī .i. hyacinthum esse dicunt.
 Onyx autē Hebræis Schoham uocatur: de hoc etiam
 Geneſeos capite secundo habes. Vbi autem latina Bi
 blia Beryllus habēt, Iaschpe, quod uocabulum latinis
 auribus inauditum non est, Hebræi habent, id est, Ia
 spis.

spis, Ionathas autem & Onkelus, à quibus targum, id est, Chaldaicam accepimus interpretationem, habet burla. Et quod apud Hebræos est Saper, Latinus interpretis sapphirus uertit, addens ei faciem latinæ linguæ. De hoc uocabulo scribit Ezraides, quod gemma sit quædam rubra. Sed Rabi Geon asserit lapillum album esse, quem CrySTALLUM uocant: Ionathas autem transfert lapidem preciosum.

Carbunculus, Hebræis est Nopech, David kimhi scribit hunc lapidem colore fusco & rutilanti esse. Postremo ubi nos smaragdum habemus, Hebræi habent bareketh aut barekath, & à fulgore ac resplendentia nomen habet: unde lapis esset similimus carbunculo, si non carbunculus. At bona pars sentit carbunculum esse & coniunctionem, & sumi interpretatiue, ut fit Macrologia.

Carbunculus, qui & bareketh dicitur, Chaldæus barkan habet, qui terminus prorsum idem significat, quod uocabulum Hebraicum, quia ab eodem themate deducuntur.

EX RABBI ABEN EZRA COMMENTARIJS

Exod. uicesimo octauo. Petro Vbbelio Vuormariano interprete.

In secundo ordine lapidum rationalis aut pectoralis, ubi in nostra translatione est Iaspis: magnus quidam Rabbi Hispanus ait hunc Arabicè uocari Almam, hoc est, Adamantem: perfringentem omnes lapides, ac perforantem Unionem siue Margaritam. Propter hac re facit etymologia uocabuli, cum deducatur ab halam, quod significat conterere frangereque. In quarto ordine apud Hebræos planè uox Iaspe, id est, iaspis habetur. In tertio ordine, ubi nos legimus Aemethystu Græcè ab ebrietate arcenda dictu, Hebraica uox deducta est ab chalam, quod somniare significat.

L 2 quia

quia cum quis hanc gemmam in digito suo habuerit,
somnia uidebit. Nec mirum est (ut ille inquit) nā uir-
tus inuenitur in omni lapidis natura, cum sit lapis qui
ferrum attrahat, sanguinem sistat, acetum fugiat &c.

Dioscorides libro 5. Capite. 93.

De Corallio.

COrallion (Romani pariter Græcis corallium di-
cunt) Corallium quod quidam lithodendron,
i. lapideam arborē uocant, maris creditur plā-
ta esse durariq; cum ex profundo magis ducta, à cir-
cunfuso nobis aëre ueluti candens ferrum aqua mer-
sum temperatur & solidescit. Inuenitur plurimum Co-
rallium ad promontorium Sicilię Pachinū prope Sy-
racusas. Probatissimum est quod rubet, sandarechæq;
aut sandici colore simile est. Fragile item totaq; cōcre-
tione sua æquale, quod terram, muscum, algamq; si-
mul olet. Præter hæc ramosum, cinnamomiq; modo
fruticosum. Damnatur contra quod lapidosum, con-
cretione sua scabrum, cauernosum & inane est. Adstrin-
git Corallium leniter & refrigerat: coërcet excrescen-
tias, oculorum cicatrices exterit, concaua explet, & ad
cicatricem perducit. Contra sanguinis excreationes
efficacissimum est. Confert urinæ angustijs: lienē præ-
terea minuit cum aqua potum. Quod autem antipa-
thes dicitur, corallium pariter æstimandum est, specie
tantum diuersum: nigro enim colore, magis quam co-
rallium arborefcit, ramosiusq; est. Easdem habet an-
tedicto corallio uires.

De Phrygio lapide. 94.

Phrygion lithon [Romani lapidem Phrygium
uocant] Phrygius lapis quo tingendis uestibus
in Phrygia utuntur, unde & nomen inuenit, in
Cappadocia nascitur. Probatissimus qui pallet, medi-
ocriter ponderosus, & inæquali coloris concretione
est: candidas siquidem cadmiæ modo uenas habet. Co-
qui

quitur lapis hic Phrygius optimo primum uino res 81
sparsus, tum ignitis carbonibus obrutus, & in coctura
usq; dum mutato colore rufescat, folliis uentila-
tur. Ex igne admotus deinde, eodem restinguitur ui-
no: rursusq; carbonibus obrutus, iterum pariter co-
quitur & restinguitur. Tertiò itidem coquendus est,
curandumq; ne dissiliens frietur, & in fuliginem tran-
seat. Habet crudus coctusq; Phrygius lapis efficacem
adstringendi uim. Repurgat item, crustas ignis modo
inducit, & ambustis cum cera medetur. Lauatur qda-
miã modo Phrygius lapis.

De lapide Asio. 95.

A Sion lithon [Romani Asium lapidem dicunt]
Asius lapis colore pumicis, fistulosus, non pon-
derosus, friabilis, & uenis in profundo luteis.
Flos eius est quæ ruffo colore in summa superficie cõ-
crescit salugo, concretionem quidem suam tenuis, colore
autem cum candido, tum pumici simili in luteum uer-
gente. Linguae admotus hic flos, eam leniter mordet.
Habet lapis, lapidistq; flos adstringendi uim: ambo le-
niter exedunt, panosq; terebinthina resina aut liqui-
da pice excepti discutunt: efficacior tamen florem
existimant. Sicctatus hic, præter antedicta, uetustis, &
quæ ad cicatricem ægrè perducuntur, ulceribus egre-
giè medetur. Carnium excrescētias reprimat. Purgat
cum melle malefica, & quæ fungorum modo concre-
uerunt ulcera: Concaua itidem explet, & cum melle
purgat. Sistit ceræ mixtus, quæ pascendo serpunt. Po-
dagris mixto lomento fabæ emplastri modo imposi-
tus medetur. Lienosis cum aceto & calce: tabidis itidẽ
prodest cum melle linctus. Conficiuntur ex Asio lapi-
de etiam in balneis pelues, in quibus podagrici pedes
utiliter habent. Fit ex eodem etiam farine modo pul-
uis, minuendis carnibus utilis: carnosæ crassaq; extenu-
ans corpora, in balneis pro nitro illitus. Quod si quis

antedictos florem & lapidem lauare uoluerit, cadmię modo lauandi erunt.

De Pyrite lapide 96.

PYritem [Romani pariter Gręcis Pyritem dicunt] Ex quo conflaturs, Pyrites lapis est. Probaturs aeri maxime similis, & qui facile percussus scintillat. Cremandus Pyrites lapis hoc modo: Madentem melle lentis carbonibus imposito, flatuq; continue donec rufefcat accendito. Quidam multis & ignitis carbonibus copioso melle consparsum imponunt: cumq; in rufum transire colorem coeperit, ab igne amouent: flatuq; cinerem disijcientes, rursus madentem melle coquunt, donec totus æqualiter contracta siccitate fragilior fiat: sæpe enim sola superficies tantum coquitur: sic deinde coctum siccatum reponunt. Quod si è loto lapide hoc erit, cadmię modo lauabitur. Est cocto pariter & crudo uis calefaciendi, exterendiq; & repurgandi quę oculorum claritati officiunt. Durities præterea discutit & maturat. Resina idem exceptus, excrescentia cum caliditate & adstrictione aliqua reprimat. Vocant sic crematum aliqui diphryges, quasi iterum coctum.

De Hæmatite lapide, 97.

HÆMATITEN [Romani pariter Gręcis hæmatiten dicunt] Probatissimus Hæmatites lapis qui friabilis, rubeus, aut niger est, in seipso durus & inæqualis: Qui nullas habet admixtas sordes, nec lineis aliquibus uariatur. Est illi uis adstringere, calefacere leniter, extenuare, oculorum cicatrices & asperitates cum melle exterere. Cum humano lacte lippitudines, rupta, & cruoris suffusiones in oculis emēdat. Contra urinę angustias cum uino bibitur. Contra muliebres fluxiones itidem, & cruenta sputa cum succo Punici mali. Fiunt ex eo etiam contra oculorum affectiones accommodata collyria & aconia. Crematur
Hæmati

82
84
Hæmatites lapis Phrygio similiter, sed nullo uino p
funditur, urendiq; modus & finis est, cum bullare in
cœperit, & pondus amiserit. Adulterant eum quidam
lapide, qui Schistos, id est, scissilis dicitur. In quem u
sum lapidis eius densam & rotundā glebam sumunt:
talis autem pars est, quæ radices eius uocantur: conijci
entesq; in uentrosū fictile feruenti cinere obruunt,
non multo post auferentes, attrituq; in cote probātes
si Hæmatitē colorem duxit, quem si duxerit, reponūt:
sin minus, iterum nouo cinere obruunt, intuentes con
tinue probantesq; in feruenti enim cinere illo longi
us relictus colorem mutat, mox etiam diffluit. Depre
henditur adulteratus, primum quidem diuisuris & li
neis, quas pectinum modo per longitudinem diuisas
habet; at non sic Hæmatites. Deprehenditur præterea
colore quem hic floridum habet, Hæmatites uero pro
fundiore & cinnabari similem. Inuenitur Hæmati
tes præterea in Sinopide rubrica. Quinetiam ex Ma
gnete lapide conficitur ad extremum cocto: qui uero
per se nascitur, in Aegypto fossilis eruitur.

De Schisto. i. scissili lapide. 98.

Schiston[Romani pariter Græcis schistum dicūt]
Nascitur Schistos lapis in Hispaniæ Iberia. Pro
batissimus, luteo croci colore aliquo, friabilis, &
in seipso facillime scissilis, concretionē, linearumquē
quas pectinum modo habet, mutua compactione: am
moniaco, id est, harenario sali similis. Easdem Hæma
titæ uires habet, minus tamen efficax est. Concaua ex
plet humano lacte dilutus. Cōtra rupta procidentiaq;
in oculis, crassas item palpebras, & oculorum uuas ef
ficacissimus.

De Gagatē lapide. 99.

Gagatem[Romani pariter Græcis Gagatem di
cūt] Probat Gagates, q celerrime accēsus flāmas
agit, & in urendo bitumīs odore sentit. Niger

plerumq; Gagates lapis, squalet, crustaceus, & nullius
ferè ponderis est. Molliendi discutiendiq; uires ha-
bet. Comitiales suffitu deprehendit. Strangulatu uul-
uæ procidentes reuocat. Fugatur eiusdem suffitu ser-
pentes. Acopis & podagricorum remedijs miscetur.
Nascitur in Lycia non longè ab ostijs fluminis in ma-
re exeuntis, quod prope Plagyopolim ciuitatem Ga-
gam uocant: prope cuius ostia lapis hic inueniatur.

De pluribus alijs lapidibus, primumq; de
Thracio. 100.

Thracium (Romani pariter Græcis Thracium
dicunt) Nascitur Thracius in Scythiæ fluuio,
qui Pontus dicitur. Potest Gagatæ eadem. Fer-
tur quod in bitumine sit, accendi aqua, oleo autem
restingui. Inter magnetes lapides probatissimus est,
qui ferrum facile trahit: colore ad ceruleum inclina-
to: densus itidem, nec magnopere ponderosus. Vis illi
est crassa ducere, si cum mulsâ aqua pondere triû obo-
lorum detur. Quidam Magnetem coquentes pro Hæ-
matite uendūt. Qui Arabicus lapis nominatur, ma-
culoso ebori similis est. Trius hic illitusq; hæmor-
rhoidas reprimit. Cremati cinis dentifricijs accom-
modatus est. Qui uero Galactites, id est lactarius la-
pis dicitur, qd lacteum succum ex se mittit, nomen in-
uenit: alioqui cinereo colore, & dulci sapore est. Ocu-
lorum destillationibus ulceribusq; utiliter inūgitur.
Oportet ob glutinosam uim quæ illi inest, tritum cū
aqua in plumbea pyxide seruare. Melitites, in cun-
ctis lactario similis est. Eo solum differt, qd dulciore
reddit succum. Facit ad eadem omnia ad quæ lacta-
rius. Morochthus lapis quem aliqui à lacteo cando-
re Galaxiam aut leucographida nominant, in Aegy-
pto nascitur. Vtuntur eo linteariorum officinæ ad cā-
dorem uestium, quoniam mollis est, & facillime dilui-
tur. Opplendi illi uis esse creditur, ideoq; sanguinem
expuentibus

expuentibus utili. Cum aqua idem cœliacis, & contra 83
tra uesticæ dolores utiliter bibitur. Prodest & contra
tra muliebres fluxiones potus pariter & appositus. 85
Oculorum quoq; mollibus medicamentis miscetur.
Explendis cauīs eorum ulceribus accommodatus. De
stillationes sistit, & in teneris corporis partibus ulce-
ra ad cicatricem perducit. Alabastrites, quē Onychē a o
etiam nominant, in cinerem crematus, tum resina, pi-
ceū excepto cinere illo duricies discutit. Cū cera sto-
machi dolores lenit, & gingiuas reprimat. Thyites, q t
q; eo medicinalia mortaria fiunt, nomen inuenit, na-
scitur in Aethiopia, uiridi Iaspidis colore: cum dilui-
tur, lacteo colore conspicitur. Erodit hic ualidissimē,
estq; illi præcipua uis purgandi, quæ claritati oculorū
officiū. Iudaicus in Iudæa nascitur, figura glandis, j
candidus, eleganter & concinne confectus, lineis inter
se æqualibus ueluti torno factis. Cum diluitur, nul-
las habet saporis qualitates. Potest ciceris qualitate
collyrij modo in cote attritus, tum cum calidæ aquæ
cyathis tribus dilutus potusq; urinæ angustias solue-
re, & uesticæ calculos frangere. Nascitur in Cypro A a
Amiantus lapis, scissili alumini similis. Telas ex eo ad
spectaculum faciunt, quæ in ignem coniectæ accen-
duntur quidem, aguntq; flammæ, sed nulla in igne a
missa parte, nitidiores eo incendio euadunt. Creditur
Sapphirus lapis scorpionum ictibus potus aduersari. j
Bibitur & contra intrinsecas exulceratiōes. Reprimat
preterea quæcunq; in oculis excrescunt, uuas, pustu-
lasq; quinetiam ruptas eorū tuniculas glutinat. In-
uenitur ad Memphim in Aegypto Memphites lapis m
calculorum magnitudine, pinguis, colore uario. Fer-
tur hic tritus inunctusq; locis, quæ secunda urenda uē
sint, sine periculo aliquo omnem in eis sensum extin-
guere. Selenites, quē Romani lunarem dicunt, plæ s
riq; uero Aphroselenem, id est, lunæ spumā, nomē in a
uenit

uenit, q; per noctem ad incremēta luminum lunę ple-
 nus inuenitur. Nascitur Arabia colore candido, pellu-
 cidus, minime ponderosus. Dantur bibenda comitia-
 libus ramenta eius. Quinetiam pro amuleto adligant
 sibi eum mulieres. Creditur & arboribus appēsus fœ-
 cunditatem earū augere. Plures laspides sunt: in eo-
 rum genere ali⁹ uiridi Smaragdi colore est, alius gla-
 ciem repræsentat, saliuæ similis: aërius alius, fumosus
 alius, fumo ueluti denigratus: Affyrius uocat alius, al-
 bescētib; p trāuersum lineis renidēs: ali⁹ postremo
 à terebynthinę resinæ colore Terebynthizon dictus,
 calai gēmae similis. Oēs pro amuletis adalligari ferū-
 tur: priuatimq; femoribus pgnantiū adalligatos, puer
 a perij celeritatē facere. Resonat cōmotus Aētites, ceu
 lapide alio intra se cōcepto prægnās. Sinistro brachio
 adalligatus cōtra muliebriū locorū lubricitatē, fœtus
 in utero retinet. Parturiētibus tamē à brachio subla-
 tus, fœmori adalligandus est, ut sine dolore fœtus ex-
 cludatur. Tritus hic, cæraq; ligustrino unguento, mu-
 steouē, aut aliquo ex his quæ calefaciēdo sint cōfecta,
 exceptus, comitialibus magnopere prodest. Plures
 o Ophiræ lapides sunt: graui enim odore & nigro colo-
 re quidam est: quidam cinereo colore & pūctis uaria-
 tus: alius intercurrentibus candidis lineis: Omnes ad-
 ligati, contra serpentiū morsus & capitis dolores uti-
 les sunt. Læthargo & capitis doloribus priuatim opi-
 tulari fertur, qui candidas habet lineas. Inueniuntur
 s & in spongijs lapides: hi cum uino poti, calculos uesti-
 cæ frangunt. Ex marmore aut pario lapide admixto
 tauri glutino, lithocollasit. Potest ignito specillo pal-
 pebris admota incōmodos earum reglūinare pilos.
 o Testæ similitudinem Ostracites habet, crustaceus faci-
 leq; scissilis. Vtuntur eo in leuiganda cute pro punice
 mulieres. Bibitur idem cum uino ad, sistendos mēles,
 drachmarum duarum pondere. Quinetiam si quis
 quatuor

quatuor diebus à puerperio biberit, sterilitatē in pos-
terum facit. Idem ex melle contra mammarum inflā-
mationes utiliter inungitur: & præter hæc sistit quæ
pascendo serpunt. Vtilis emplastris, quæ extendo
& exedendo sunt. Smyris lapis, quo gemmas anu-
larij exterunt, facit adhumentes gingiuas, & dentifri-
cis accommodatus est. Exiccat corporis aquas lito-
ralis harena sole feruens, obrutis usque ad capita in
ea hydropicorum corporibus. Calefit eadem ad sic-
ca fomenta pro sale & milio. Inungitur contra ca-
pillorum defluuia, quas alopecias dicunt, expletq; eas
quod confricato in Nassa cote ferramento detritum
fuerit. Virginum mammas augeri idem prohibet. Bi-
bitur cum aceto ad minuendos lienes, & comitialibus
prodest. Lapis quē quoniā terrā intra se cōplexus est,
Græci Geoden nomināt, adstringit, siccāt, & quæ clari-
tati oculorum officiūt, purgat. Ex aqua idem inunct^o
mammarum genitaliumq; inflammationes sedat.

Hermolaus Barbarus in Dioscoridem Coralli
orum lib. 5. Corallium Ca. 974.

Quātum apud nos Indicis margaritis precium,
tantum apud Indos corallio. Gignitur & in ru-
bro mari, sed nigrius: Item in Persico uoca-
tur Iace. Laudatissimum in Gallico sinu circa Orcha-
das, & in Siculo circa Heliam & Cepranum. Nascitur
& apud Grauisecas in Italia, & ante Corniculum, & Ne-
apolin Campaniæ, maximeq; rube^o, & ideo uilissimū
Erythris. Color sub aqua uiridis. Baccæ eius candide
ac molles. Extra rubescunt, induranturq; ceu corna sa-
tina magnitudine ac specie. Aiunt tactu protinus lapi-
descere, si uiuat: itaq; occupari euelliq; retibus aut acri
ferramento præcidi. à quo & corallio quasi curallio,
quod tñs rōs nomen inditum. Nec aliter sãne Theophra-
stus, quàm curallium appellat, à radendo scilicet: ob
id & Gorgoniam quoque dictum putatur, itemque
dendrite

dendrite, hoc est arboreū. Probāt q̄ maxime rubēs &
q̄ ramosissimū: dānāt inane aut cōcauū. Auctoritas bac
carū Indis utroq; sexu p̄ciosa. Religiosum etiā id ge
stamē aruspices uatesq; in primis habent. Priusq; hæc
notescerēt, Galli gladios, scuta, galeas adornabāt co
rallio. Postea Indis uniōes suas p̄ corallio mutātib. in
penuria esse cœpit. Surculi eius infantia adalligati, tu
telā habere creduntur. Ignib. diu repugnant. Est & la
pis corallius, uel ut quidam scribūt, colaris, multum
à corallio diuersus, Pyrites à quibusdam appellatus,
quoniam sit plurimus ignis illi. Sed est alijs etiam nū
p
e **Pyrites**, in mentionē suā seruādus. Qualis porro lapis
Erythros hoc est rubeus ab Hippocrate significetur,
quo mulieres, inquit, explorant, an sint pręgnantes,
nisi aut corallium sit, aut Pyrites, aut etiā Hęmatites
affirmare nihil habeo.

Antipathes 975.

a **A**ntipathes pro genere corallij, quale sit in Pla
nio, haud facile docuerim: nisi quis intelligat
fruticem circa Troglodytarum insulas nascen
tem in alto, quę Isidos plocamon uocari tradit, coralla
lio similem: sine folijs sentiri eum, se capi durariq; co
lore in nigrum, cum cadat frangi. Theophrastus cor
rallij duo uidetur statuere fastigia: unum quod rubē
rotundumq; est, ut radícula in mari nascens: alterum
huic nō multum dissimile, quod calamus, inquit, uoca
tur Indicus, qui duratur in silicem. Plin. inter gemmas
numerat corallida nimio similem, quę in India Syo
neq; gignatur. Fortasse per Theophrasti tempora mi
nus erat corallij uulgatus usus.

Lapis phrygius 976.

p **L**apis Phrygię gleba est pumicosa. Plinius med
cinę utilem negauit. Lapis Asius 977.

a **A**sius & asia petra dicitur. Est & Assius per du
plex ss. ab Asso Troadis, ut inquit Plin. sed al
Ass

Asio diuersus. Ille sarcophagos quoq; noīatur ab'ef-
fectu, qualis & in Lycia & in Oriente habet, & in My-
sia quoq; inueniri cum Stephanus affirmat. At noster
hic per simplex s. fere scribitur ab autorib. nostris, gu-
stu salus. Corpora defunctorum condita sarcopha-
go, consumi intra quadragesimū diem, sed illata quo-
que mortuis lapidea fieri, traduntur. In Oriente adala-
ligata uiuentibus, erodunt ea.

Pyrites 978.

PYriten sunt qui & sideriten uocitent, & andro-
manta & bostrichiten. In Cypro reperi uo-
luht, & in metallis, quæ sunt circa Acamaniā. V-
num argenteo colore, qui & argyritis à Democrito
cognominatus uidet: alterū aureo. Aliq; terreū genus
faciūt, quod plurimū ignis habeat, pōderosissimumq;
sit, quos & uiuos appellamus. Hi exploratorib. castro-
rū maxime necessarij: ga clauo, altero uē lapide pcussis
excutuntur scintille: quæ sulfure exceptæ, aut fungis
aridis, aut folijs, celerrime ignem trahunt. Pyrites &
gēma est, nec scio an diuersa ab hac. Nigram esse inue-
nio, & attritu digitos urētem. Propyrite in medicinas
uenit mylios seu mylitis, cochlax appellatus, hoc est
molarius, insula Nyfiro plurimus, ab Hipocrate lapis
niger, ut Galeno placet. Mylias ab Theophrasto & Ae-
liano ex Aethna monte fluens, luti nigri modo in Si-
cilia, post durefcens colore custodito. Fluunt & pyro-
machi dicti, ut idem Theophrastus ait.

Lapis Hæmatites 979.

HÆMATITES reperi in metallis. Vstus minij colo-
rem imitatur. Adulterāt schisto, sed distinguūt
uenæ rubētes. Est & Magnetis genus unū hæ-
matites appellatū. Præter hoc quinq; genera Hæmati-
tarum tradūtur: Aetiopicū, cui & principatus datur.
Alterū androdōmāra uocāt, colore nigro, pondere ac
duritia insignē, & inde nomē, p̄cipueq; in Africa. Tra-
here

here autem in se argētum æs, ferrū . Exprimentū eius
esse in core ex lapide basanite, reddere enim succū san
guineū. Tertium genus Arabici, uix reddēris succum
ad cotem aquariā, aliquādo croco similem, pari duri
tia cū secundo. Quarti generis Helatites uocatur, quā
diu crudus sit, coctus uero mllites, aut etiam milites
ad omnia utilior quam rubrica. Quintum ijs adiicitur
schistos, de quo protinus mox agitur.

Lapis Schistos 980.

Lapis schistos cognitionē cū hēmatite habet, sed
peculiare in schisto, q̄ splendet. Est & schistos al
terius omnino generis, quē cognomināt anthra
citin, nasci tradentes in Africa nigrū, quia attritus red
dat aquarijs cotib. ab ea parte, quæ fuerit ab radice, ni
grum colorem, ab altera parte croci. Sunt & gemmæ
plures, hoc nomine carbunculi: quarum aliæ precio
sæ sunt, aliæ uiliores, ut quæ nascunt in Græcia: Theo
phrastus autor ac Plinius.

Lapis Gagates 981.

Gagatem aiunt & in Leuco Pamphiliæ (ut arbi
tror) promontorio, aut Lyciæ prope Cyprū in
sulam expelli mari, atq; infra duodecim stadia
colligi. Solinus & in Britānia Gagatē gigni tradidit.
Planus est, pumicosusq; non multū à ligno differens,
fragilis, odore, si teratur, grauis. Fictilia ex eo inscri
pta non delentur. Accenditur aqua, oleo restinguitur.
Deprehendere dicitur uirgines suffitu. Hoc & Magi
utuntur in ea, quam à securis argumento uocant axi
noman: peruri eū negantes, si euenturū sit, quod quis
quam optet. Dictū à fluuio in Lycia cognomine Dio
scorides affirmat. Nullum se in Lycia Galenus compe
risse tradit amnē, qui Gages aut Gegates appelletur.
Phocion grammaticus oppidum in Lycia fuisse Ga
gas à Rhodis conditum scribit. Plini⁹ Rhodiopolin
à Gaxis diuersam facit. Stephanus Gagas oppidum in

in Lycia fuisse, quod Palæotichos ante diceretur. Crustaceos uero lapides atque nigros, & qui in ignem additi exilem flammam æderent, biuminis odore in Syria cœle inuentos sibi meminit, in collibus mari mortuo circumdatis ad orientem solem spectantibus, ubi & bitumen quoque nascitur, utilissimos tumoribus in genu diuturnis.

Lapis Tracias. 982

85

88

t

p

Est lapis Thracias, qui exemplaribus Plinij quibusdam meiulla quoque dicitur, trium generum, uiridis, pallidus, sanguineis guttis, non habeo certum proferre. Nomen gentis suæ habet, ut cecinit Nicander, quemadmodum & Cappadoces in Argæo Capadociæ nascentes, simili cum prioribus natura, & in lacteum cremorem soluantur, ut Galenus & Paulus Aegineta scribunt, qui & ageraton lapidem commemorant, astrictoriam & discussoriam uim habentem, & gutturis inflammationibus auxiliares, quo sunt uti soleant ad dādum calceis nitorem. Præterea & hieracitin, ut Diogenes scriptum reliquit, subuiri dem ex atro, item coloribus alijs resparsum, quem qui gestet, muscæ non infestent. Hunc literis quibusdam inscriptis contra sanguinis eruptiones ualere perhibent. Addiderunt ijs & Indicum, subruffum colore, at trituque succo purpureo manantem, nec ualido nec denso corpe. Inuenio & Perdicitin, siue Perdiciatin, & alium à sorbi similitudine, ut uitrum cognomēto Schyticū, ad omnes duritias pollentes, in compositionem illam quæstas, quæ pamplethes & diacinnabareos uocatur ab Aegineta Paulo. Vitem ad oculorum quoque suffusiones commendant, cum felle aspidis aconticæ uocatæ, mirabili effectu, post quintum diem repræsentata curatione: id fel in serpentis eius dorso iocinori annectitur, ut Aëtio placet.

Lapis Magnes. 983

Lapis

^{on}
^{sa} **L**apis Magnes, quem & Magnitū Græci dicunt.
Item sideritū & Heraclion id est Herculeum. Ma-
gnes ab inuentore uidetur appellatus. In India
nunc, & passim inuenitur in Hispania quoq; Rupertus
autem scribitur clauis crepidarum, & baculi cuspidē
ferrata herentibus, cum armenta pasceret. Quinq; ge-
nera eius feruntur. Aethiopico principatum dant, ar-
gentoq; rependitur. Inuenitur in Aethiopia Smiri: Ita
uocatur regio harenosa. Ibi & sanguinei coloris, san-
guinemq; reddens, si teratur. Sed & crocum Hæmati-
tes cognomine, in trahendo ferrum non eadem natu-
ra, qua cæteri magnetes. Aethiopici argumentum est,
quod Magnetem quoq; alium ad se trahit. Secundum
^m genus Magnesiacum, à Magnesia: contermina ei Mace-
donia: à Bèbonea locatum petētib; dextra. Tales rus-
si nigriq; sunt. Tertium in Echio Bocētiq; russi coloris
plus habens quam nigri. Quartum circa Alexandriam
Troadem, nigrum, & foeminei sexus, ideoq; sine uiri-
bus. Quintum in Magnesia Asiæ deterrimum: nam &
candidus est, neq; attrahit ferrum, similis pumici. In
eadem Aethiopia mons haud procul gignit lapidem
^t Theamedem, cui contraria Magneti natura, ferrum
omne abigens respuensq;. Trahitur ad Magnetem fer-
rum, quia sola fere materia ea uires à lapide cōceptas
diu retinet. Aliud apprehendens ferrum, ut annulorū
catena uideatur: quod quidem imperitum uulgus fer-
rum uiuum appellat, uulneraq; ex tali asperiora sūt.
Lapis hic & in Cantabria eruitur: non ille Magnes ue-
rus caute continua, sed sparsa bubbariōe, ita appellāt:
nescio an uitro fundendo perinde utilis: Nō enim ex-
pertus est quisquam: autor Plinius. Ferri utiq; inficit
aciem ut Magnes. Dinocrates architectus Alexandriæ,
templum Arsinoës concamerare cœperat Magnete la-
pide. Intercessit mors & ipsius, & Ptolomæi regis, qui
id forori suæ fieri cupierat, ut simulachrum eius ē fer-

ro pendere in aëre uideretur: Quod genus præstigiæ 87
Arabes ad superstitionem suam commenti dicuntur,
in eo feretro, ubi autor eius sectæ conditus existima-
tur. Diogenianus Magnetem argento tam scribit esse 89
similem, ut decipiat. Nec hunc lapidem, qui ferrum
ad se trahat, Magnetem, sed Heracleoren appelladum
esse.

Lapis Arabius. 983.

Lapis Galactites. 985.

Galactites, ait Plini⁹, ex uno colore lactis est, suc 8
co quoq; eius & sapore, à quo nomen: De hac in-
telligat, an diuersa, dubium: quando cineris co-
lore traditur à Dioscoride, non lactis. Est & Galaxia,
quam aliqui Galactiten uocant, intercurrentibus san-
guineis aut candidis uenis. Nam Ch'alaxia grādinum
& colorem & figuram habet, unde & appellata est, a
damantinaq; duritiæ. Narrant etiam in ignem addi-
tæ manere suum frig⁹. Ergo Pliniana galactites, quā
aliqui & Leucogageam, & synephten, & leucogra- 156
phin appellant, uidet ei propior, quæ & marochthos, m
& leucohraphis, & Galaxia Dioscoridi & Galeno di-
citur, ut paulò post liquebit. Vt cunq; infantium ad al-
ligata collo, saliuam facere dicitur: in ore autē lique-
cere: memoriam adimere uel iniuriarum. Mittit eam
Nilus, & Achelous quoq; amnis. Sunt qui & smaraga 1
dum albis uenis circumligatum galactiten, inquit, uo-
cent. Est & gemma galaicos distans ab hac, argyroda-
māti similis, paulo sordidior. Inueniūtur autem bing
aut senæ.

Lapis Melitites. 986.

Melitites lapis dictus, quia succum confusus mel 1
leum emittat. Dissert ab hoc melichrus, cuius
plura sunt genera, melleus colore. Dissert &
melitis à malo, cuius imitatur colorem, appellatus.

Lapis Molochthus. 987.

M Lapis

m *g* **L**apis Molochthus aut Morochthus, siue ut Paulus & Galenus uocauit, Moroxus & Graphis, haud uideo eundem cum eo esse, qui molochitus à colore maluae dicitur, spissus, uirens, nec translu-
cida, reddendis laudata signis, & infantium custodiæ. Sit autem morochthus, quem Plinius ait in ore li-
quescere, de quo in Galactite diximus, ex collatiõe Di-
oscoridis subodorari potest aliquid, dicentis mol-
lem eum esse, diluique facilem: ut uel idem cum Plin-
iano, uel similis esse uideri possit. Nominatur &
morochthos Plinio, sed inter gemmas lacte sudans
porraceo. Idem autor & Leucographin inter her-
bas collocat, nec qualis ea sit, reperisse unquam fate-
tur, eosdem ei effectus reddens, quos hoc loco Dio-
scorides, Galenus, cæteri: ut propterea non desint, qui
Plinio, quasi pro herba lapidem acceperit, increpiter.
Sed autor grauiissimus aliorum sententiam, non suam
opere toto recitat.

Lapis Alabastrites. 988.

a *o* **A**labastrites siue Onyx in Alabastro Aegypti
circa Thebas, quem in ædificiorum ornamen-
tis quoque includunt. Nascitur in Syriae Da-
masco, candore intercincto, uarijs coloribus, cæteris
omnibus cãdidior. Probatissimus in Carmania, mox
India. Iam quidem & Pyria, Asiaque. Vilissimus &
sine ullo nitore in Cappadocia. Probatur maxime
mellei coloris in uertice maculosi, atque non trans-
lucida. Vitia in ijs corneus color atque candidus, &
quicquid uitro simile est. Alabastrites ad unguento-
rum fidem. Vnde uas, id est, Onychem unguentari-
um uocamus, quod & Alabastum, & Alabastrum
quoque dicitur, etiam è uitro interim. Est & onyx
inter ostrea, ut uolumine secundo patuit. Habetur
& onyx gemma, in qua unguis humani similitudine
candorem esse dicunt. Alabastrites porro & in Ara-

biz

biæ montibus, & in Germania quoque reperitur: Ex quo & uasa patoria, & pedes lectorum, & sellæ delicias factæ. Item amphoræ & urcei cadorum magnitudine. Iam columnæ triginta duos pedes longæ. Sunt qui hac amplitudine non onychen sed onychitin uocent. Differt ab Alabastrite Alabandicus, siue Alabandicus: etenim utroque modo legitur. Color alabandico subnigrat ex ruffo. Perspicuus est ut ignis, & quibusdam quasi rimulis uenisque dehiscit. Capillos albos attritus inficit. Dicitur Alabastrus Democrito & sal omnis, & calx uiua, quæ de putaminibus ouorū conficitur. Hæc ipsa encephalos quoque dicitur à chymicis, & marmor Thebaicum & Claudianum.

Lapis Thyites. 989.

Lapis Thyites à Plinio mortarium uocatur, quoniam thya mortarium significet, etiam acone dictum Hippocrati, ut Galeno placet.

Lapis Iudaicus. 990.

Hic & Tecolithos uocari coëptus, quia calculos absumat, quod à Galeno falsum existimatur.

Lapis Amiantus. 991

Lapis Amiantus ueneficijs resistit omnibus præsertim Magorū. Hoc quod de lapide Adjante dicitur, texti ex eo uela, quorum ignis uelut aqua fordes eluat, de lapide quodam nascente in Carysto Eubœæ Strabo reuulit.

Lapis Sapphirus. 992.

Sapphiriaureis punctis collucet, cœruleæ, raroque cum purpura. Optimæ apud Medos, nusquam tamen perlucidæ. Præterea inutiles sculpturæ, interuenientibus crySTALLINIS centris. Sapphirum gemmarij inter Iaspides collocant.

Lapis Memphites. 993.

Lapis Memphites gemmantis est naturæ.

Lapis Selenites. 994.

M 2 Seleæ

Selenites fulgore melleo perspicuus, nomine ac-
 cepto, quia imaginem lunæ reddat, in dies singu-
 los augescens minuentisq; numero. Hunc sem-
 per Galenus Aphroselenon appe. lat. Chymistæ Aphro-
 selenon, etiam Comarin, & à leuitate ponderis etiam
Cupholithon, & Argyrolithon quandoq; uocitant. Ha-
 betur & Comaris apud eos Scythica pro arsenico &
 sulfure; itemq; pro lapide philosophico toties à no-
 bis indicato, coarguendi potius & irridedi proposito,
 quam monstrandi. Seleniten Eustachius alium quoq;
 lapidem intelligit, qui & Asterius & Lychnites uocet,
 nascens in Thracia, Pallenès littorib. autore Dionysio.
 Plinius Lychniten ab Asterio diuidit, itemq; Selenite.
 Sed ut herbarum, sic & lapidū uocabula cōfundimus.

Lapis Iaspis. 995

Lapis sæpe translucet ac uiret. Smaragdo similis
 Indica est. Cypria colore glauco & pingui. Persi-
 ca similis aëri, quæ ob id aërizusa uocatur. Ther-
 modontiacæ cœrulea. Scythica inter cœruleas omnes
 optima. Phrygia purpurea. Cappadox ex purpureo
 cœrulea, atq; non refulgens. Thracia Indicæ similis.
 Chalcidica turbida. Præfertur omnibus, quæ purpu-
 ræ quicq; habet, secunda quæ rosæ, tertia quæ Smara-
 gdi. Quarta cœlo autūnali matutino sipsis, quæ boëa
 appellatur & aërizusa. Similis est & Sardæ; imitata &
 uiolas. Non minus multæ species reliquæ, sed omnes
 in uitro cœruleæ, aut Cryſtallo similes, aut pituitæ at-
 que mucosæ, siue ut Plinius, myxis: Item resinæ terebyn-
 thi, quàm & terebynthizusam uocant, inter cœruleas
 & ipsam marem existimantes. Nam quæ Iaspichates
 appellat, ex Iaspide Smaragdo simili, & Achate pro-
 prietatem suam habet. Præstantiores sphædōne, id est
 funda cludi solent, id est, patentes, nec præterq; margi-
 nes auro amplectente. Vitium & breuis nitor & lon-
 ge splendens, & sal, & omnia quæ in cæteris gemmis.

Vitro

Vitro adulterata coarguitur, extra fulgorem spargen
do, & non continendo in se, nec in diuersa, quæ sphra
gides uocantur, quoniam optimè omnium signent.
Ea quæ Smaragdo similis, per transuersum linea can
dida præcingitur. Orienti familiarissima pro amu
leto Garamantias uocatur, quæ pluribus polygram
mos. Est & Onichypuncta, quæ lasponyx dicitur, &
nubem complexa, & niues imitata, quæ stellata rutilis
punctis est, & sali Megarico similis, Capnias siue Capni
tis appellata. Magnitudinē laspidis undecim unciarū
uidit antiquitas, effigie Nerōis thoracata. Inter cœru
leas post Scythicā Cypria, post quā Aegyptia. Adulte
ratur maxime tinctura, idēq; in gloria regū Aegypti as
scribitur ei qui primus tinxit. Inest aliquādo cœruleis
aureus puluis, non in Sapphiris puncta. Galenus Iaspi
dem medicinæ utilem chloron iaspin hoc est uiridem
cognominat. In scribi iussit in Iaspide draconem radi
os habentem Necepsos rex, ad stomachi fulturam. Sed
idem profectus est in torque, suspenso eo rudi, ita ut
os stomachi attingat. Lapis Aërites. 996.

Lapis Aëtites, quem aliqui gāgitē dixere. Strabo
Gangitē in Armenia repertū scribit, quo serpen
tes fugantur, hūc an aliū accipiāt, nondū liquet.
Inædificatur nido aquilarū, non tamē omniū, nihil in
gne deperdēs, sed uis eius medica non nisi nido direa
pti. Aiunt binos inueniri marē & foeminā, nec sine ijs
parere aquilas, & ideo binos tantū. Gnā eius quatuor
feruntur. In Africa pufillus & mollis, & uelut in aluo
habēs argillā suauem, candidam. Ipse friabilis, quē foe
minam existimāt. In Arabia mas durus, & similis gal
læ, aut subrutilus, in utero cōtinens lapidē durū. Ter
tius in Cypro, colore Africani, amplior tamē atq; di
latatus: cæteris enim globosa facies. Habet in aluo ha
renam iocundā & lapillos, ipse tā mollis, ut etiā digi
tis fricetur. Quarti generis Taphiusius uocat, nascens

iuxta Leucaden in Taphiufa, qui locus est dextra nau-
 gantibus, ex hac ad Leucaden. Inueniturq; in flumini-
 bus candidus & rotundus. Huic est in aluo lapis, qui
 uocatur Callim, nec quicq; tenerius. Nā Calais aliud
 genus est lapidis, à quo & calainns color pro Veneto,
 si Photioni credendū est. Ego etiam sordidum colorē
 Plinium secutus, calaini appellatione possum capere.
 Amplitudine, inquit, conspicua, sed fistulosa & for-
 dium plena est Calais. Hinc & Augites à multis dici-
 tur. Quæ uero calaina ostraca nominat Aëtius, pilos
 extenuantia, considerantibus relinquo. Apud Chy-
 mistas uiuæ calcis aquam inuenio calaion uocari. De
 calaino etiā colore Dioscorides in Iaspide supra mox
 commemorat. Iidem Aëtiten pro Chrysolitho, & Por-
 phyrice, & Chrysolochromo cognomine Macedonico
 & polychromo accipiunt.

Lapis Ophites. 997

Ophites marmor est serpentium maculis simile,
 à quo nomen, molle, candidum, nigricans, du-
 rum. Ex ophite columnæ nisi paruæ admodū
 inueniūt. Inter Ophitas existimari fere possunt, ppter
 colorem quod Augusteum uocant & Tiberium, in Ae-
 gypto utriusq; principis temporibus reperta. Diffe-
 runt, quod maculas diuerso modo colligunt. Augu-
 steum undatim crispatur in uerticem. Tiberium spar-
 sim conuoluta canicie specie spectatur. Theophrastus
 lapidem Chium uocādo, uidetur Ophitem intellexis-
 se. In Aegypto, inquit, nascitur lapis niger, transluci-
 dus, Chio similis. Quem locū Plinius ita uertit: Theo-
 phrastus, inquit, autor est in Aegypto translucidos la-
 pides inueniri, quos Ophite similes ait, fortasse quia
 uersicolores illas maculas, ut ait Plinius, primæ Chio
 lapidicinæ ostenderunt.

Lapides Spongiarum. 998

Lapides

L Apides qui nascuntur in spongijs, & ipsi uocantur spongiæ. Quidam eos cysteolithos uocant, quia uesicę medeantur. Sunt & pumicum in genere, quos spongias uocant, ut in Pumice docuimus. 90 f

L Lithocolla. 999
Lithocolla nomine significat glutinum ex lapidibus. Lapis Ostracites. 1000

O Stracites à testa nomen habet. Trāfilit & ad gemmas. Siquidem: ut Plinio placuit: Ostracias siue ostracites altera est testacea & durior, altera Achatae similis: nisi quod Achates politura pinguescit. Duriori tanta uis inest, ut aliæ gemmæ scalpantur fragmentis eius. Habetur & Ostracides, cui ostrea nomen & similitudinem dedere.

Lapis Smiris. 1001

N Ota uulgo Smiris uel ipso nomine. Quanquā Smirium potius q̄ Smirin officinæ appellant, cuius fragmentis gemmæ aliæ scalpantur. Quo usu Plinius Secundus non Smirin sed Ostraciten uocauit, ut superius proximè notauimus.

Cotes. 1002

C Otes siue lapis Naxius id est acone, sicut olearis cotes olæacone. Diu placuit cotes è marmore Naxio, ut & simpliciter naxium dicatur. Ita uocant in insula Cipro genitas. Vicere postea ex Armenia. Differre putāt Cotem à lapide coticula, non solum inueniri, nisi in flumīe Timolo siue Tmolo (nam utroq; modo recte dicitur) à monte, ut arbitror, cognomine in terra Lydia: nūc uero passim, quę alij Heracliū aut Lydium appellant. Sunt autem leues & calculis similes, quaternas uncias longitudinis, binasq; latitudinis non excedentes: siue (ut Theophrastus inquit) calculi amplissimi, dupla magnitudine, præterea specie lata, non rotūda: quod à sole fuit in ijs, melius quā qd à terra. Sed & colorib. immodicis deterio-

M 4 respondent

respondent. Fiunt enim aspergine quadam ex alto res
uocata quasi lubricæ, ut idem Theophrastus ait. Iis co-
ticulis periti, cum è uena siue nummo lima rapuerint,
experimentum protinus dicunt, quantum auri, quan-
tum argenti, quantum æris habeant, scrupulari diffe-
rentia, nunquam fallente ratione. Incipientibus à mi-
nimis notis, hoc erat granū, post colybus, tū duo chal-
chi, dein quatuor moria, ut Theophrasti uerbis agā. La-
pis & Chrysitis, & basanos Chrysochoice, hoc est, in-
dex aurarius uocatur, quo, ut Græci aiunt, aurum ex-
ploratur, obryzum sit atq; probum, an improbum, ui-
tiosumq;. Quanq; basanystes & pro mortario quan-
doq; accipitur. Porro dicitur obryzum quasi abryzū,
hoc est delicatum, syncerumq;: ut Photionis etymo uo-
tar. Vocant autem obryzum, quoties simili colore ru-
bet ignis, ut inquit Plinius, Et aurum, quod apyrō ap-
pellant, purum est, idq; nomen habet, quia igne nō es-
geat, quale Arabicum esse Diodorus tradit, quod in-
ter Abileos Gasandosq; foditur. De Arabico auro & li-
teræ sacræ meminerunt.

G Lapis Geodeos. 1003.
Eoden ex argumento appellant, quoniam am-
plexus est terram.

Galenus in lib. πδὲ ἀπλῶν, siue de simplicibus me-
dicamentis nono. De lapidibus.

EX sponte natis corporibus sunt & lapides, hoc
diuersi à uulgo nuncupata terra, quod rigari nō
sustinent. Vires habent partim secūdm totius
substantiæ proprietatem, partim secundum qualita-
tes effectrices. Porro ut hæc differant, superius docui.
Nunc autem sermo nobis esto de illis, quæ secundū ef-
fectrices agunt qualitates: in quibus sane est & utendi
ratio ac methodus. Siquidem, ut ostendimus, faculta-
tes quæ proprietatis totius substantiæ ratione insunt,
à methodo ac ratione alienæ sunt, & per solam noscū-
tur

tur experientiā. Nam cur hic lapis tacto uulnere, unde sanguis prorumpit, cursum eius reprimat ac sistat, haud nouimus. At cur lapis, quem uocant Hematiten, in oculares facultates indatur, haut latet. Nam & rationis inuentum est. Si enim in cote oculari eum teras cum aqua donec mellis crassitiem accipiat, astringentem facultatē percipies. Atq; didicisti, q̄ phlegmonas etiamnum gliscientes, potissimum quæ contingunt in partibus neruosis, medicamentis repercutere oporteat. At ubi haud etiam sanguis in partem affluit, astringētib; medicinis, quæ digerant, adungere, & sensim ad ipsa sola transire. Atq; de huiusmodi quidem facultatibus in lapidibus differemus, ubi ea prius in memoriam reuocarimus, de quibus fusc locuti sumus in libro contra eos conscripto, qui insulant ijs qui uoce solacismum committūt. Nam horū quidam λίθον (quæ uox lapidem Græcis significat) masculino genere efferri nō sinunt: uerum si dicas ἑμβάλλον ὃν λίθον ἐπὶ ὃν κίνοι, non aliter uociferantur, quam si ipsis in caput lapis esset cōiectus: uelut etiam si quis dixerit τὸν δρυῖν (quercum sonat) exclamant tanquam fuisse percussī. Itaq; si quis eorum suasu consueta medicis nomina mutare in animū inducat, dicens τὴν λίθον, τὴν αἱματίτιν, κ, τὴν πρίτιν, καὶ τὴν γαλακτίτιν, καὶ τὴν χρίστον, ut curiosus sane & stolidus dānabitur: Nimirum quum ueteres ex more omnes masculine efferant eorum differēcias, αἱματίτιν, πρίτιν, γαλακτίτιν, μελιτίτιν, γαγάτιν, χρίστον, φρύσιον, ἀράξιον, μεμφίτιν. E contra uero τὴν πέτραν fœminine pronūciāt, nō ὃν πέτρον masculine. Nam ἁσίαν πέτραν, non ἁσιον πέτρον nomināt, neq; λίθον ἁσιον, hoc est lapidē asium, ceu etiam asiæ petre florem. Porro ex petra cōbusta calcem fieri dicūt. Attamen Heraclides Tarentinus, & alij nonnulli, non ex quouis lapide calcem fieri uolunt, sed ex sola petra, nuncupantes ita per excellentiam solum, qui sit lapidū durissimus. Equidem ego uel ex industria & studio

dio consueui mutatis inuicem nominibus utroq; modo talia efferre, de quibus inutiliter nonnulli rixantur, id reipsa comonstrans, nihil offendi enarrationis claritate utronis modo quod dixerit. Ceterum mirandum non est qui ignorat enarrationis naturalis aut unam solam habendam uirtutem, ipsam scilicet perspicuitatem ac claritatem, aut certe omnium aliarum primam principemque atque optimam, si ad tantas uertatur nugas. Itaque de ijs lapidibus primum differam, quod mortarij aut cotis attritu in liquorem succum uel soluuntur. Ciferis. Pumex.

CAeterum si Pumex inter lapides recenseri potest, & ipse eiusdem est facultatis, quod certe ad absterionem attinet, uelut etiam figulina testa, ac multo magis ea quam fornacium est. Sed Smiris acrimoniae quiddam obtinet: proinde causticis & desiccantibus facultatibus additis, rebusque quae curant gingiuas laxas, ac mollitiei fluidas. Pumex autem si comburatur, haud erit inferior eosdem ad usus Smire. De lapidibus quae in spogijs reperiuntur.

Lapides qui reperiuntur in spogijs, frangendi uim obtinent, non tamen ita ualidam ut lapides in uescica comminuant, & quod id scriptum reliquerunt, meriti sunt. Verum quae in renibus consistunt rupunt, uelut quae ex Cappadocia conuehant, quae in Argeo nasci aiunt. Soluuntur autem hi in succum colore lacteum: ex quo liquet, quod extenuandi uim obtinet absque ut insigniter exalfaciant. Ostracites.

Porro Ostracitem uocatum lapidem praedicare quosdam audio, quasi desiccandi ualenter facultatem obtineat, temperata ex astringente & acrimonia, uelut Geodem nomine pupillas expurgare, & uberum testiumque phlegmonas sanare, ex aqua uidelicet inunctum. Attamen Cotis Naxiae ramentum matris uirginibus suo tempore prohibet tumescere, & puerorum testes, tanquam uidelicet pariterceps facultatis refrigeratoria. Ophites.

Sed ophites quae uocatur lapis extergendi confrigendiue uim possidet, ceu etiam uitrum. Admodum enim ipsum ex uino albo ac tenui epotum, lapides uescicae conterit atque con-

fringit. Verū ipm in lapidibus quispiam forte non nu-
meret.

Iaspis uiridis.

92

Proprietate nōnulli lapidib. qbusdā testimonio
suo adscribūt, q̄lē reuera habet Iaspis uirens, nē-
pe stomachū adhæsi uētrisq; os adiuuās. Ac nō-
nulli quoq; annulis inserunt, scalpūtq; in eo draconē
radios habentē: uelut rex Nechepfos mēoriæ p̄didit
in 6. & 10. lib. Sane hui⁹ ego q̄q; lapidis abūde feci pi-
culū. Torquē em̄ ex hmōi lapillis cōfectū à collo su-
spēdi, ita ut lapides os uētris cōtīgerēt. Apparebāt au-
tē nihilo feci⁹ p̄desse, etiā si sculpturā nō haberēt quā
scripsit Nechepfos. Porro lapidē Phamin uir fide dig-
nus reuera iuuare morfos à uipera suspensum retulit.
Sed eiusmodi facultates extra usum sunt methodo cō-
stantē: uelut etiā quū Hieracites & Indicus profluentē
ex hēmorrhoidib. sistūt sanguinē.

Sapphirus.

Sed & Sapphirus ictos à scorpio epotus iuuare cre-
detur.

Aphrofelinus.

Et aphrofelinus quē uocāt, comitali morbo uexas-
tos: nō tñ nos expti sum⁹. Sūt x̄o & alij lapides nō-
nulli, q aduersus qdā suspēdunt. Ceteræ quidā characte-
res q̄sdā & literas inscriptas habēt: sicut q hēmorrhoi-
dibus cōgruit Hieracites, cuius nos fecimus periculū.
Sed nō est nūc tēpus de illis differere, q̄ sola experiētia
fidē habēt, ac nō ratiōali quadā methodo in usum ue-
niūt. Aliud de his tēpus erit & locus. Nūc aut̄ ad id qd
toto ope, ppositū fuit, reuertor.

Dioscori. Thyites.

Omnīū dictorū lapidū ualētissimā uim habet is, q ex
Aethiopia afferit, qdantenus subuiridis, ut Iaspis
quē uocāt. Soluit hic lapis in succū colore lacteū, gu-
stu uero acrē, ac p̄inde illū nemo ocularibus miscet fa-
cultatibus, nec fluxiones repercutientibus, neq; ulcera
sanantib. sed tantū ad purgandū, & abstergendū, q̄ pu-
pillā offutcat absq; phlegmone: ex qbus sunt cicatrices
recētes, quas attenuare pōt: sed & oculorū unguēs (Græ-
ci pterygia uocāt) utiq; si nō admodū duri fuerint,

Judaicus.

Est & alius lapis uiribus ualentioribus in Palestina Syria proueniens, colore candido, specie coccinna, lineas habens ceu torno ductas. Appellantur eum à loco in quo nasci consuevit, Iudaicum: utiturque ad uesciæ lapides, in core soluentes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes: Sanè in quibus nos experti sumus, profecit nihil, quod ad lapides uesciæ pertinet: uerum ad eos qui in renibus hærent, efficax est.

Pyrites.

VNus eorum qui ualidam facultatem possident, est & Pyrites quem uocant, quo utimur digesti in emplastro admisto: adijcitur ei & schistos: ab hoc medicamine & pus sæpenumero, & consistentia grumosa in spatijs intermedijs musculorum nata, per halitum digesta sunt. Cæterum ubi in usum uocantur lapides, admodum uehementer contusi, atque ad liuorem redacti sint oportet, similiter atque ea quæ in ophthalmicas facultates admiscetur. Etem nisi polinis instar comminuatur, adeo ut in profundum corporum quibus applicantur subeant, assimiles manent istis marinis, ac fluuiatilibus harenis, quæ & ipsæ communem omnium lapidum uim possident. Siquidem exiccant tumentem ab aqua intercutem carnem, uidentur licet laborante in eis excafactis decumbente. Non tamen ad aliud quippiam eis utimur tanquam prædictis, puta ad ophthalmicas & sistentes tum sanguinem, tum muliebrem profluuii facultates, præterea ad glutinanda ulcera, cicatrice claudenda, carne implenda. Nam qui ex eis acres non sunt, ad hæc omnia sunt utiles: uelut & acres, quorum posterius mentionem faciam, ad detergendum abstergendumque, tum detrahendum, uelenterque siccandum, & colliquandum.

Phrygius.

HVius facultatis habetur & phrygius quem uocant. Sed eo semper utor combusto quidem ad ulcera putrida, idq; aut ipso per se, aut ex acetos, aut ænomelite, aut oxycrato: ad oculos uerò medicamentum siccum efficiens. quod multi nunc acceptum à me obtinent. Miscetur ei & alia quæpiam. Dicitur autem de ipso in opere de componendis pharmacis: nunc satis est de generali eius facultate explicuisse: ualide enim desiccatur, habens quiddam adstrictionis simul & mordicationis. Dictum uerò superius est ea esse omnia optima medicamina, plurimiq; utius, quæ mistas in sese hæc facultates habent, nempe repercutientem, & digerentem.

Ageratus.

Est autem lapis Ageratus quæ uocant, quo utuntur coriarij, facultatis mistæ, adstringentis scilicet & dirigentis. Sed de sola adstringente considerandum. Iuuat quidem euidenter columellas phlegmone grauatas. non tamen apertam gustu adstrictionem præferre aut acrimoniam conspicitur.

Assius.

Est & alius lapis in Assio proueniens, quem ob id ipsum Assion cognominant, nō durus ut petra. Siquidem color illi est pariterq; consistentia ceu topi, friabilis & laxus. Innascitur ei quiddam faring tenuissimæ similimum, qualis in molarum parietibus adhærere uisitur. Appellitant hoc medicamentum petraæ assæ florem. Est uerò & subtilium partium, ut sine morfu nimis molles carnes ac fluidas eliquet. Petra uerò in qua nascitur, tametsi uim habeat illi similem, actionis tamen uehementia inferior est. Hoc enim ea potior est flos, non tantum quod magis colliquet ac digeratur, & uelut sale condita seruet, sed & quia hæc præstet absque uehementi mordicatione. Habet & sal sedinem quandam in gustu hic assæ petraæ flos: ut coniectura

iectura sit illum nasci ex eo, quod ros ex mari in petra
residens, postea à sole deficcetur.

8

Gagates.

Est & alius lapis colore atro, qui ubi igni admo-
tus fuerit, per similem bitumini odorem exhi-
bet: quem Dioscorides nonnullique alij in Ly-
cia inuenire prodiderunt, ad fluuium nomine Gaga-
tem, unde & ipsi lapidi nomenclaturam inditam di-
cunt. Ego tamen eum fluuium non uidi, tamen si para-
ua nauicula totius Lyciæ littora legerim, quo uideli-
cet quæ in ea sunt inspicerem. Crustaceos uero lapi-
des, & qui in ignem additi exilem flammam æderent,
cōplures ex Cœle Syria asportauī, natos in colle ma-
ri mortuo, quod uocant, circumdato, quā orientem
spectat, ut & bitumen est: erat quē lapidum odor simi-
lis bitumini. Vtebar quē eis ad tumores in genu diu-
turnos, & ægre curabiles, mistis uidelicet facultati-
bus, quæ ad hoc symptoma probatæ fuerant. Planēq;
uisum est mihi euidentiorē earum facultatem addi-
disse. Miscui uerō ipsum & Barbaro quam uocant, &
palam medicamentum effectum est exiccantius, adeo
ut & sinus contraheret, nedum cruenta uulnera gluti-
naret, ad quæ competere maximē creditur. Est & ali-
us lapis, cuius meminit Nicander hunc in modum.

Si lapis uratur cādenti Thracius igne, &
Post madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuso penitus restinguitur: adfert
Thracius hunc ad nos pastor de flumine, nomen
Cui Pontus.

Verum nullus eius in medicina usus est: neq; Nicander
præter graueolentiam, quæ suffitu feras fugat, quicq;
ei adscripsit.

Magnetes, quæ & Heracleia,
Magnes.

Ex

EX lapidibus unus ē & magnes, & heracleia quā uocant, ad similem hæmatiti uim obtinens.

Arabius.

AT tamen arabius quem nominant, lapis elephāti similis, desiccantis abstergentisque facultatis est.

Alabastrites.

ET alabastrites uocat⁹ unguis, in medicinæ usum ingreditur combustus. Quidam eum bibēdum dant stomachicis.

Smiris.

SEd & smiris quod multam abstergentem habet facultatem, clarum est, uel ex eo quod dactylio⁹ glyphi, hoc est qui annulos exculpiunt, eum in u⁹sum illo utantur. Quin etiam quod dentes puros efficiat, experti sumus.

Hæmatites, Galaçtites, & Melitites.

POrro talium quoq³ unus est hæmatites quem uocant, à coloris similitudine id appellationis sortitus: sicut & Galaçtites, quando & ipse in succū solutus, lacti similis cōspicitur. Huic autem colori ad similem succum efficiens melitites à mellis similitudine, q³ gustu repræsentat, nuncupatus est. Porro ostensum est in quarto horum Commētariorum, quod succus omnis dulcis à temperato calore talis eueniat, ad stringens uerò à frigore. Habebit ergo lapis hæmatites tantum frigiditatis, quantum habet adstrictionis: melitites uerò calorem temperatum: mediam autem utriusque temperiem galaçtites. Merito itaque aucti sunt medici ocularibus facultatibus lapidem miscere hæmatitem. Ac solo eo uti possis supercilijs exasperatis, si quidem cum phlegmone aspera sunt reddita, ex ouo ipsum diluens: ac si magis, etiam per decoctum fœnigræci. Seu uerò citra phlegmonem ex aqua. Incipito uerò semper à modice humido per specillum infundens. Vbi autem quod uires eius ferat respexeris, magis ac magis crassum effici

facies: ac tandem adeò crassum facies, ut specilli cuspi
de inungas secundum subiectionem aut euerfionem su-
percilij. Hic idem lapis similiter in cote contritus, san-
guinis expuitioni competit, omnibusq; ulcerib⁹. Por-
rò siccus si ad tatum redactus fuerit liuorem, ut polli-
nem tenuitate æquet, reprimi excrefcētia. Atq; eo nul-
lus solo atq; per se utitur. Ego uerò, uti proposui, u-
sus sum facultate eius ex gustus qualitate comperta,
cum mox experientia periclitari uellem, nunquid re-
cte coniecissem. Et ipsa quidem oculorum ulcera so-
lus per se cicatrice includit, ut paulò antè comprehē-
sum est, attritus, ceterum aut affusus, aut inunctus. Nā
& id experientia exploratum habeo.

Schistos.

Hic lapidi per similem uim obtinet, uerum in-
firmiorem, is qui uocatur Schistus, ac post eum
Galactites: ac melitites caliditatis etiam nōni-
hil, ut dixi, adiunxit. Vt itaq; unusquisq; leuiter ac sen-
sim ab hæmatitis facultate recedit, ita ad oculos in u-
sum ducitur: est tamē mitior. Porrò mitiora remedia
partibus etiamnum phlegmone affictis semper gra-
tiora sunt atq; iucundiora: ceterum liberis iam phle-
gmone partibus infirmiora, quàm quæ per sanare ua-
leant. Porrò quū lapidibus omnibus commune sit, ut
desiccant, quotquot ex ijs ut succum soluti, aut alioqui
ad leuorem triti, nullam continuo qualitatem in gu-
stu obtinent, hos putādum est esse cum infirmissimos,
tum mitissimos, tum minime mordaces. At qui mani-
festam gustui qualitatem offerunt, hi pro qualitis
proportione potentiam possidēt: ac si quidem adstrin-
gant, ad comprimendum, constringendum, spissandū
& contrahendum. Si uerò mordicent, ad excalfacen-
dum, digerendum, & liquandum. Medij eorum sunt,
qui abstergent citra mordicationem. Igitur hæmati-
tes, schistos, galactites, ac melitites in succum soluun-
tur

tur quo posui modo, ad cotem aut mortarium attriti
quum sunt & alij lapides in succum solubiles, ut qui
in Aegypto nascitur, quo uruntur ad splendorem lin-
teis conciliandum. Est autem omnium dictorum mi-
nimè qualitatis pariceps, nec adstrictionem, nec mor-
sum, nec abstersionem præferēs: quocirca hoc ipsum
duntaxat lapidi huic inest, quod desiccet uidelicet: Pro
inde cerato eum miscentes, ad cicatricem ulceribus in-
ducendam in mollibus corporibus usurpant. Sed & o-
cularibus miscetur facultatibus perinde ut modo di-
cti: at quanto est maiore emolliēdi ui quàm prædicti:
quod nullam uidelicet effectricem qualitatem habet
at: tanto etiam moderatior est, minusq; sentiri potest.
Hunc lapidem quidam moroxum, nonnulli graphis-
da nuncupant.

Seneca libro 2. ad Serenum, cap. 3. Quomodo quo-
rūdā lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec
secari Adamas, aut cedi, uel teri potest, sed incurren-
tia tela ultrò retundit: Ita sapiētis animus solidus est,
& id roboris collegit, ut tam tutus sit ab iniuria, quàm
illa quæ retuli. Idem naturalium quæstionum 3. Vñ
autem fiat eiusmodi lapis, apud Græcos ex ipso nomi-
ne apparet: *κρυσταλλος* enim appellant æquē hunc per-
lucidum lapidem, quā illam glaciē, ex qua fieri cre-
ditur. Aqua enim cælestis minimum in se terreni ha-
bens cum induruit, longioris frigoris pertinacia spis-
satur magis ac magis, donec omni aëre excluso in se to-
ta compressa est, & humor qui fuerat, lapis effectus est.

Athenæus libro 3. De Margaritis.

DE ostris autem, quæ fert Indicum mare (arbi-
tror autem non intempestiuum de his uerba
facere propter margaritarū usum) Theophra-
stus in libro de gemmis ita scribit: Inter lapides præ-
ciosos & admirandos unio est margaritus appellatus
natura pellucidus. Monilia ex ea parantur quæ admo-

N dum

dum sunt in precio: innasctur autem ostreo cuidā nō
abfimili pinnis uocatis, nisi quod paulo magis exigu
um est: magnitudo uero uniōum ad piscis oculum ut
cunq; accedit.

Androsthenes uerò in nauigatione Indica, sic tra
dit: Conchulæ autem quæcunque uarietate colorum
spectabiles sunt, ut Strombæ & Chæriæ, suauē sunt,
& à nostris admodum distantes, inueniuntur & pur
pureæ colore. Ostreorum autem reliquorum genera
uaria, habent autem peculiare quoddam genus, quod
lingua sua Berberi uocant, è quo margarites lapis
prodit. Est autem carus in Asia, & à Persis supe
rioribusq; gentibus ad aurum ornandum emitur.
Est autem ostrei facies similis pectini, nisi quod testam
non habeat persculptam, sed in leuitate modicè aspe
ram. Neque etiam auriculas habet geminas instar pe
ctinis, sed unam duntaxat. Lapis uerò in carne ostrei
generatur, quemadmodum in suilla, id quod uocatur
grando. Sunt autem inter hos quidam adeò fului, ut
appositi auro uix ab illo dinoscantur: quidam autem
argenteo colore admodum candidi oculis piscium p
similes.

Chares uerò Mitylenæus in septimo libro rerum
ab Alexandro gestarum, inquit: Reperitur non solum
ad Indicum mare, sed & per Armeniam, Persicē, Sus
sianen & Babyloniam simile ostreo. Est autem tene
rum & in longum porrectum, in se carnem copiosam,
albam & odoratam habens. Eximunt autem ex eo os
sa alba, quas appellant margaritas, è quibus monilia
& brachialia manuum pedumq; præparant. Gau
dent autem huiusmodi delicijs Persæ & Medi, om
nesq; reliqui Asiani, pluris quam aurum æsti
mantes.

Iulius Solinus Polyhistor.

Caput.

4.

Sa

98a
Sane Alektorius traditur lapis, qui CrySTALLINA
specie in modum fabæ, gallinaceorum uentricu-
lis inuenitur, aptus (ut dicunt) præliantibus. In
hoc animalium genere numerantur & Lynces, quæ
urinas coire in duritiem pretiosi calculi fatentur,
qui naturas lapidum exquisitius sunt persecuti. Istud
etiam ipsas Lynces perferunt, hoc documento præ-
batur, quod egestum liquorem ilico arenarum cumu-
lis, quantum ualent, contegunt, inuidia scilicet, ne ta-
lis egeries transeat in nostrum usum, ut Theophras-
tus perhibet. Lapidus isti succini color est, pariter spi-
ritu attrahit propinquantia. Dolores renum sedat.
Medetur regio morbo. *λυνκούριον* Græcè dicitur. Ca. 8.

Ligusticum mare frutices procreat, qui quantisper
fuerint in aquarum profundis, fluxi sunt, tactu propè
carnulento. Deinde ubi in supera tolluntur, natalibus
derogatis lapides fiunt. Nec solum qualitas illis, sed
& color uertitur: Nam puniceo protinus rubescunt.
Ramuli sunt, quales arborum uisimus, ad semipedem
frequentius longi. Rarum est pedaneos depræhendi.
Excuduntue ex illis multa gestamina. Habet enim (ut
Zoroastes ait) materies hæc quandam potestatem, ac
propterea, quicquid inde fit, habetur inter salutaria.

Coralium aliàs dicunt. Nam Metrodorus *γοργόνα* no-
minat. Idem, quod resistat Typhonibus, & fulminibus,
affirmat. Eruiť gēma in parte Lucaniæ facie adeo iu-
cūda, ut lāguētes intrinsecus stellas, & sub nubilo reni-
tētes croceo colore pfundat. Ea qm̄ in littore Syrtiū in-
uēta primū ē, *Syrtites* uocat. Est & *Viētana* gēma a
loco dicta, cui supstities nigra, quā ad grām uarietatis
limites interfecāt albi, notis cādētib. Cap. 9.

Vesager Corsicanus, quod in eo agro unicū ē, so-
lus edit, quē *Catochiten* uocant lapidē fatu dignissi-
mum. Maior est ceteris, qui ad ornatum destinant. Nec
tam gemma, quā cautes. Idē impositas manus detinet,

ita sciunctis corporibus annectens, ut cum ipsis hære-
at, à quibus tangitur. Sed ei inest uelut deglutino len-
tiore nescio quid par, atq; gummi. Accepimus Demo-
critum Abderiten ostentatione scrupuli huius frequē-
ter usum ad probandam occultam naturæ potentiam
in certaminib. q̄ cōtra Magos habuit. Ca. 11.

Achatem lapidem Sicilia primum dedit in Acha-
tis fluminis ripis reperiunt, non uilem, cum ibi rārum
reperiretur. Quippe intertribentes eum uenę natu-
ralibus sic notant formis, ut cum optimus est, uarias p̄-
ferat rerum imagines. Vnde anulus Pyrrhi regis, qui
aduersus Romanos bella gessit, non ignobilis famæ
fuit, cuius gemma Achates erat, in quo nouem Mus-
æ cū insignibus suis singulæ, & Apollo tenens cytha-
ram uidebantur non impressis figuris, sed ingentis:
nunc diuersis locis apparent. Dat Creta, quem **Cora-
lochatem** dicunt corallo similem, sed illiū guttis au-
ro micantibus, & scorpionum ictibus resistentem. Dat
India reddentem nunc nemorum, nunc animalium fa-
cies, quem uidisse oculis fauet, quiq; intra os receptus
sedat sitim. Sunt & qui usti redolent mirrhæ odorem.
Achates sanguineis maculis irrubescit. Sed qui maxi-
me probantur, uitream habent perspicuitatem, ut Cy-
prius. Nam qui sunt facie cærea, abundātes triuialiter
negliguntur. Cap. 12.

Nec lapidē spreuerimus, quē Arcadia mittit: **Al-
besto** nomen est, ferri colore. Hic accensus semel extin-
gui non potest. Cum inter calculos quibus ripæ eius
micat, **Galactites** inueniat, q̄ scrupulus ipse ater, si te-
ratur, reddit succum album, ad lactis saporē. Forminis
nutrientibus illigatus fecundat ubera. Subnexus par-
uulis largiusculos haustus saluare facit. Intra os rece-
ptus liquefit. Cū soluit tñ memoriæ sonum perimit.
Quē post Nilū Achelous dat, tertiu nemo. Carbasa,
q̄ inter ignes ualeat. Strabo li. 10. Ad Carystū, ingt, la-
pis

pis nascitur, quem pectunt, nent, texunt, Inde maulia 97
conficiuntur egregie contexta. Ea ubi fordescunt, in flā
mā piecta, nō secus emundat, q̄ si macula erueris. Mul
ta esse, quæ igne absumi nequeant, sciunt, q̄ rerū natu
ralium cōmentaria studiosè legūt. Tradit Pli. ca. 1. de
ciminoni Natu. histo. esse lini genus, ex q̄ facta mantia
lia, ignem non sentiant. Caput. 20.

Præter marmor dat, & Sardā lapidē, q̄ marmore s
qdē pstat, inter gēmas uerò uilissimus dī. Ca. 23.

Mittit Pontus & gemmas, quas à patria Ponticas p
dicimus, genere diuerso. Quippe aliæ aureas, alię san
guineas stellas habent, & eæ quidem inter sacras ha
bentur. Nanq; ostentationi potius, q̄ usui deleguntur.
Non guttisi asperæ sunt, sed longis colorū ductibus li
niantur. Cap. 25.

Smaragdis hic locus patria est, quibus tertiam in s
ter lapides dignitatem Theophrastus dedit. Nam li
cet sint & Aegyptij, & Chalcedonij, & Medici, & Laco
nici, præcipuus tamē est honor Scythicis. Nihil his iu
cundius, nihil utilius uident oculi. In primis uirēt ul
trā irrigua gramīa, ultrā amnicas herbas. Deinde ob
tutus fatigatos coloris reficiunt lenitate. Nam uisus,
quos alterius gemmæ fulgor retuderit, Smaragdi re
creant, & exacuūt. Nec aliam ob causam placuit, ut nō
sculperentur, ne offensum decus imaginum lacunis
corrumperetur, quāq̄ qui uerus est difficulter uulne
retur. Probantur hoc pacto, si aspectus transmittant,
si cum globosi sunt, proxima sibi inficiant aëre reper
cusso, aut cum concaui sunt, inspectantium facies emu
lentur, si neq; umbra, neq; lucernis, neq; sole mutentur.
Optimos tamen sortiuntur situs, quibus planicies re
supina est, & extensa. Inueniunt Etesis flantibus. Tūc
omni detecto solo facillime internitent. Nam Etesis
plurimum harenas mouet. Alij minus nobiles in com
missuris saxorum, uel in metallis ærarijs apparent,

quos Calcosmaragdos nuncupant. Vitiosi eorum in-
 trinsecus quasdam sordes habent, uel plumbo, uel ca-
 pillamentis, uel etiam sali similes. Lauantur austerome-
 ro, sed uiridi proficiunt oleo, quamuis natura imbuantur.
 Et Cynacus lapis est Scythia est optimus, si caeruleo
 coruscabit, cuius gnari in mare, & foeminam genus di-
 uidunt. Foeminis nitor purus est, mares punctulis ad-
 gratiam interlucentibus auratilis puluisculus uariat.
 Isthic & CrySTALLUS quem licet pars maior Europae,
 & particula Asiae subministrent, pretiosissimum tamen
 Scythia aedit. Multus ad pocula destinatur. Nam fert
 calorem praecipue, quolibet nihil aliud, quam frigidum
 pati possit: exangulus inuenitur. Qui eligunt purissi-
 mum captant, ne quid rufum, neue nubilum, uel spu-
 mis obfitum, arceat perspicuitatem. Tunc ne duritia
 iusto propensior obnoxium fragilitati magis faciat.
 Putant glaciem coire, & in CrySTALLUM corporari, sed
 frustra. Nam si ita foret, nec Alabanda Asiae, nec Cy-
 prus insula hanc materiam procrearet, quibus regio-
 nibus incitatissimus calor est. Liuius Augusti ad magni-
 tudinem .cl. librarum inter Capitolina donaria Cry-
 stallum dedicauit.

Cap. 33.

Nam in Germaniae continentibus Callais reperi-
 tur, quam gemmam Arabicis anteponunt. Vincit enim
 gratia. Arabes quidem dicunt non alibi eam deprehen-
 di, quam in nidis auium, quas *μελανκορύφους* uocant. Quod
 nullus recipit, cum apud Germaniae populos, quamuis
 rara, in saxis tamen appareat. Honore, & pretio ad Sma-
 ragdos uiret pallidum. Nihil iucundius aurum decet.

Cerauniarum porro genera diuersa sunt. Germani-
 ca candida est, splendet tamen caeruleo, & si sub diuino ha-
 beas, fulgorem rapit siderum.

Caput. 35.

Praeterea ut taceam metallorum largam, uariamque
 copiam, quibus Britanniae solum undique generum pol-
 let uenis locupletibus, Gagates hic plurimus, opti-
 musque

musq; ē lapis. Si decorē regras, nigroge mmeus. Si q̃
litatē, nullius ferē pōderis. Si naturā, aqua ardet, oleo
restringuit. Si potestatē attritu calfactus applicita de
tinet, æque ut Succinum. Cap. 40. 99

Varieras multiplex inest in oculis, colorq; muta
tio. In quorū pupillis lapis inuenit, Hyæniū dicūt, p̃
ditū illa potestate, ut cui⁹ hoīs fuerit lingue subditus,
p̃dicat futura. De gēma Heliotropio inter Aethiopi
am, Africā & Cyprū certamē fuit, q̃nā mitteret g̃nis hu
ius eminētissimā, dephē sumq; ē documentis plurimis
Aethiopicā, aut Lybicā palmā tenere. Viridi colore ē,
nō ita acuto, sed nubilo magis, & rep̃sso stellis punice
is sup̃spar sa. Causā noīs de effectu lapidis ē, & p̃tate.
Deiecta in labris g̃neis radios solis mutat sāguineo re
p̃cussu, extraq; aquā splēdorē aëris abiicit & auertit.
Etiā illud posse dī, ut herba eiusdē noīs mixta, & p̃cā
ratiōib. legitimis cōsecrata, eū a q̃cūq; gestabit, subtra
hat uisib. obuior. Nasamoniē lapidē Nasamones
dāt sāguineū uniuersum nigris uenulis adumbratū.
Pli. Ab Hāmaniētib. ad Troglodytas hyberni occasus
plaga, diē q̃tuor iter, cū qb⁹ cōmerciū gēme tm̃, quā
Carbūculū uocamus ex Aethiopia uectē. De Carbū
culis, q̃s qdā ab igneo colore Pyropos, & Apyrustas p̃
ignem nō sentiāt, uocāt. Pli. ca. 7. 37. Ca. 43. 100

Excidiū ex cerebris draconū Dracōtias lapis, sed la
pis nō ē, nisi detrahāt uiuētib. Nā si obeat prius serpēs,
cū aīa simul euanesceat durities soluta. Vfu eius Oriētis
reges p̃cipue gloriāt, q̃q̃ nullū lenociniū artis admit
tat soliditate, & qcqd in eo nobile ē, nō manus faciūt,
nec alteri⁹ q̃ nature cādor sit, q̃ reluceat. Autor Sorac⁹
gēma hāc etiā sibi uisā scribit, & qbus intercipiāt mo
dis, edocet. Prestātiss. audacia uiri explorāt anguiū fo
ueas, & recept⁹, iñ p̃stolati ad pastū exeūtes, p̃teruectiq;
p̃cipitis cursibus obijciūt gramina medicata, q̃tū pōt
ad incitandū soporē. Itā somno obsopitis, e capitibus

execant lapides, & de manubijs præcipitis ausi prædā
reuehunt temeritatis. Inter hæc omnia, quæ diximus
nitore cæruleo Hyacinthus inuenitur lapis preciosus,
si quidem inculpabilis inueniatur. Est enim uitij non
parcè obnoxius. Nam plerunq; aut uiolaceo diluitur,
aut nubilo obducitur, aut albicanti in aquaticum eli
quescit. Optimus in illo tenor, si nec densiore succo sit
obtusior, nec propensa perspicuitate deiectionior. Sed ex
utroq; temperamento lucis, & purpuræ moderatū sua
uiter florem trahat. Hic est, qui sentit auras, & cum cę
lo facit mutationem, nec æqualiter rutilat, cū aut nu
bilus subest, aut seren⁹ dies. Præterea in os missus ma
gis friget. Sculpturis certe minime accommodatus, ut
qui attritum respuat. Nec tamen penitus inuictus. Nā
Adamante scribitur, & notatur. Vbi Hyacinthus, ibi
& Chrysolampis apparet, quem lapidem lux cælat,
prodit obscurū. Hæc enim est in illo diuersitas, ut no
tē igneus sit, die pallidus. Ex ipso solo sumimus Hæ
matiten rubore sanguineo, ac propterea Hæmatites
uocatus.

Caput 44.

Troglodytæ specus excauant, illis teguntur. Nul
lus habendi amor, à diuitijs paupertate se abdicarunt
uoluntaria. Tantum lapide uno gloriantur, quē He
xecontalithon uocant, tam diuersis notis sparsum, ut
sexaginta gemmarum colores in paruo eius orbiculo
depræhendantur. Ex istius littoris sinu Polycrati
regi aduecta Sardonyx gemma, prima in orbe nostro
luxuriæ excitauit facem. Nec multum de ea differen
dum puto, adeo Sardonyx in omniū uenit noticiam.
Superficies eius probatur, si meraci⁹ rubeat, arguitur
si fuerit fœculentior, medietas circuitur limite candi
dante. Optima est, si nec colorem suum spargat in pro
ximum, nec ipse ex altero mutuetur. Reliqua nigro fi
niuntur. Quod si transluceat uitio uertitur, si perspi
cuitatem arceat, proficit ad decorem. Et Molochitē

Arabs

Arabs inuenit, uirētem crassius quam Smaragdus, cōtra infantum pericula ingenita ui resistentem. Inuenit & Iridem in mari rubro, sicut CrySTALLū sexangularam, quæ radijs ic̃ta solis rutilo aëris repercussu, cœlestis arcus ex se iacit speciem. Androdamantem ijdē legunt Arabes nitoris argentei, lateribus æqualiter quadris, quem de Adamante nonnihil mutuatum putes. Datum illi nomen ex eo censent, quod animorum calentium mollit impetus, & timentes refrenat iras. Pæderotem etiam Arabicum inde sumimus. Arabica aspectu eburnea est, radi abnuit. Cōtra neruorum molestias prodest habentibus. In Pæderote congruit, quæ quid eximium est, quadam decoris prærogatiua. CrySTALLINUM lucet, rubet purpuram, in orarum extimis corona crocea uelut ē liquido renitēte. Hac suauitate oculos afficit, uisum illicet, detinet intuentes, hac etiam gratia Indis placet.

Quæcunq; Euphratem bibunt gentes, diuerso nient lapide. Zmilaces in ipso Euphratis alueo legitur, gemma ad imaginem marmoris Proconnessi, nisi quod in medio umbilico lapidis istius, glaucum uelut oculi pupula internitet. Sagda à Chaldæis ad nos usque profluxit, haud facilis repertu, ni (ut perhibent) ipsa capeffendam se daret. Nanq; ingenita spiritus effusio supermeantes naues ē profundo petit, & carinis ita tenaciter adcorporatur, ut nisi abrafa parte ligni ægre separetur. Ea Sagda apud Chaldæos propter effectus, quos ex ea sciunt, habetur loco principe, cæteris propter gratiam magis complacet iucundissime uirens. Myrrhites Parthis familiaris est. Hunc si uisu æstimes, myrrhæ color est, & non habet quod afficiat aspectum. Si penitus explores, & attritu incites ad cauiorem, spirat Nardi suauitatem. In Perside lapidum tanta copia est, tantaq; diuersitas, ut lōgum pœnē sit ipsis uocabuli simmmorari. Mitridax sole percussa coloribus

t ribus micat uarijs. Te colithos nucleo oliuæ similis,
 spernitur cum uidetur, sed remedijs bonus uincit a-
 a liorum pulchritudinem. Solutus quippe, & haustus
 a pulvis calculis renum dolores, ac uesicæ leuat. Am-
 mochrysos harenis auro intermixtis, nunc bractea
 a rû, nunc pulueris habet quadrulas. Ætites & fuluus
 est, & tereti positione, alterum lapidem intrinsecus
 cohibens, cuius crepitu sonorus est, cum mouetur,
 quamlibet tinnitum illum non internum scrupulum
 facere, sed spiritum scientissimi dicant. Hunc Ætitem
Zoroastres præfert omnibus, maximamq; illi tribuit
 potestatem. Inuenitur autem in nidis aquilæ, aut in
 littoribus Oceani. In Perside tamen plurimus. Subne-
 p xus ipem uteri defendit à fluxibus abortiujs. Pyrri-
 c tes fuluus est, teneriq; se uehementius non finit, ac si
 quando arctiore manu premitur, digitos adurit. Cha-
 e lazias grandinis, & candorem præfert, & figuram, du-
 a ritia robustissima, & inuicta. Echites uipereas habet
 maculas. Dionysias fuscus est rubentibus notis spar-
 sus. Idem si aqua mixtus conteratur, uinum flagrat
 & quod in illo odore mirificum est, ebrietati resistit.
 g Glossopetra deficientibus lunis cælo cadit. Linguae
 similis humanæ, non modicæ (ut Magi ferunt) po-
 testatis, qui ex ea lunares motus excitari putant. Sol-
 s is gemma percandida est ad speciem fulgidi syderis,
 u rutilosque ex se iacit radios. Veneris crinis nitet ni-
 gro, internis ductibus ostentans ruforum crinium si-
 militudinem. Selenites translucescit fulgore candido,
 melleoq; continens lunæ imaginem, quem iuxta cur-
 sum astri ipsius perhibent diebus singulis uel minui
 uel augeri. Meconites papauera exprimit. Mirmeci-
 c tes reptantis formicæ effigie notatur. Calcophongos
 resonat ut pulsata æra. Pudicæ habitus seruat uocis
 claritatem. Siderites à contemplatione ferri nihil
 dissonat. Verum maleficus quoquo inferatur di-
 scordias

scordias excitat. Phlogites ostentant intra se quasi
flamas æstuantes. Anthracias coruscat uelut scintillā
tibus stellis. Enydros exudat, ut clausam in eo putes
fontaneam scaturiginem.

Indicorum lapidum in Adamantibus dignitas pri
ma, utpote qui lymphationes abigāt, uenenis resistāt,
pauitantium mentium uanos metus pellant. Hæc pri
mum de ijs prædicari oportuit, quæ respicere ad u
tilitatem uidebamus. Nunc reddemus quot, quæue A
damantum sint species, & quis color cuique eximi
us. In quodam CrySTALLI genere inuenitur, materiæ, in
qua nascitur adæque similis, splendore liquidissimo
in mucronem sexangulum utrinque secus leuiter turbu
latus, nec unquam ultra magnitudinem nuclei auel
lani reperitur. Huic proximus in excellentissimo au
ro depræhenditur. Secundus pallidior, ac magis ad ar
genti colorem renitens. Tertius in uenis Cypri appa
ret, propior ad æriam faciem. Quarrus in metallis fer
rarijs legitur, pondere cæteros antecedens, nõ tamẽ &
potestate. Nã & hic, & q in Cypro depræhendunt, frã
gi queunt, plerique etiã Adamante altero perforantur.
At illi, quos primos diximus, nec ferro uincuntur, nec
igni domantur. Verũtamen si diu sanguine hircino ma
cerentur, nec aliter, q̃ si calido, uel recenti: malleis ali
quot antè fractis, & incudibus dissipatis, aliquando
cædunt, atq; in particulas dissiliunt. Quæ fragmenta
sculptoribus in usum insigniendæ cuiusq; modi gem
mæ expetuntur. Inter Adamantem, & Magnetem
est quædã naturæ occulta dissensio, adeo ut iuxta posi
tus non sinat Magnetẽ rapere ferrũ. Vel si admot⁹ Ma
gnes ferrũ traxerit, q̃ si prædã quandã quicqd Magne
ti hæserit, Adamas rapiat, atq; auferat. Lychnitẽ de
inde fert India, cuius lucis uigorem flagrantia excitat
lucernarum, qua ex causa *λυχνίτην* Græci uocauerunt.
Duplex ei facies, aut in purpuream emicat claritatem
aut

aut meracius suffunditur cocci rubore. Per omne intima
sui, siquidem pura sit, inoffensam admittit perspicuitatem. At si excanduit radijs solis incita, uel ad calorem digitorum attritu excitata est, aut palearum cassa, aut chartarum fila ad se rapit, contumaciter scalp-
turis resistens. Ac si quando insignita est, dum signa exprimit, quasi quodam animati morfu partem cære retentat. Beryllos in sexangulas formas Indi attulerunt, ut hebetem coloris leuitatem angulorum repercussu excitent ad uigorem. Beryllorum genus diuiditur in speciem multifariam. Eximij interuirente glauci & cærulei temperamento, quandam præferunt puri maris gratiam. Infra hos sunt Chrysoberylli, qui læguidius micantes aurea nube circumfunduntur. Chryso-
soprasos quoque ex auro, & Porraceo mixtam lucem trahentes, æquè Beryllorum generi adiudicantur. Hyacinthizontas scilicet qui hyacinthos propè referant, & ipsos probant. Eos uerò, qui Crytallo similes capillamentis intercurrentibus obscurantur (hoc enim uicio illorum nomen est) scientissimi lapidum plæbi dederunt. Indici reges hoc genus gemmarum in longissimos cylindros amant figere, eosque perforatos elephantorum sectis subligant, ac monilia habent, aut plerumque ex utroque capite insertis aureis umbilicis, ut marcentem faciem ad nitelam incendat pinguiorem, quo per industriam metallo hinc inde addito, fulgentiorem trahant lucem. Conchæ sunt in quibus hoc genus lapidum requiritur, quæ certo anni tempore luxuriant conceptu sitiunt rorem uelut maritum, cuius desiderio hiant. Et cum lunares maxime liquuntur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem concipitum. Sic concipiunt, grauidæque fiunt, & de saginæ qualitate reddunt habitus unionum. Nam si purum fuerit, quod acceperint candicant orbiculi lapillorum. Si turbidum, aut pallore languescunt, aut rufo innubilatur

tur. Ita magis de cœlo, quam de mari partus habent. Deniq; quotiens excipiunt matutini aëris semē, fit clarius margaritum, quotiens uesper, fit obscurius. Quāto magis hauserit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruscatio, intempestiuo metu comprimuntur, clausæq; subita formidine, uitia contrahunt abortiua. Aut enim per paruuli sūt scrupuli, aut inanes. Conchis ipsis inest sensus, paruos suos maculari timent. Cumq; flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuscetur lapides solis calore subsidunt, & se profundis ingurgitant, ut ab æstu uendicentur. Huic tamen prouidentiae ætas opitulatur. Nā candor senectū disperit, & grandescuntibus conchis flauescunt margaritæ. In aqua mollis est unio, durat euisceratus. Nunquam duo simul reperinntur. Inde unionibus nomen datum. Ultra semunciales inuentos negant. Piscantium insidias timent conchæ. Inde est, ut aut inter scopulos, aut inter marinos canes plurimum delitescant. Gregatim natāt. Certa examini dux est. Illa si capta sit, etiam quæ euaserint in plagas reuertuntur. Dat & India Margaritas; Dat etiam litus Britannicum, sicut D. Iulius thoracem, quem Veneri genitrici in templo eius dicauit, è Britannicis margaritis factum subiecta inscriptione testatus est.

Origenes in Matthæum cap. decimotertio

De margaritis.

Rursum simile est regnum cœlorum homini negotiatori, quærēti pulchras margaritas. Quin regnum cœlorum simile est nulli quidē cæterorum negotiatorum, quum multi sint multa commercantes, sed ei tantum qui quærīt pulchras margaritas, quiq; posteaq; inuenit, unum multis alijs æquiparandum preciosum margaritum, pro omnibus emit, locus postulat, ut de natura margariti disquiramus. Obserua uerò diligenter, quod non dixit, uendidit omnes
quas

quas habebat. Non enim solas eas, quas is qui quærebat pulchras margaritas emerat, uendidit, uerū etiam uniuerfas facultates suas distraxit, ut emeret margaritum illud. Inuenimus igitur apud eos qui de gemmis tractarunt, de margaritæ natura hæc. Margaritarum alias esse terrestres, alias maritimas. ac terrestres quidam apud solos Indos nasci, quæ congruunt sigillis, anulis, ac monilibus. Maritimas autem si quæ sunt in signes, apud eosdem Indos inueniri, quæ etiam optimæ in mari rubro nascuntur. Proximum autem in margaritis locum habent, quæ ex oceano Britannico capiuntur. Tertij autem ordinis inferiores sunt, non solum primis illis, uerū etiam secundis, quæ in Bosphoro iuxta Scythiam inueniuntur. Insuper & hæc dicuntur de Indico margarito, quod conchis innascitur, quæ similem habent naturam cum prægrandibus cochleis, quæ narrantur ueluti turmatim in mari pasci, uelut armenti duce quopiam exploratore, qui referat, qualis aut quanta sit regio, atque hanc aiunt præminere cæteris sub ipsa degentibus, ut res similitudinem habeat cum examine quod dicitur apum. Narrant autem & de ratione capiendi præstantiores, hoc est, eas quæ in India reperiuntur, quod incolæ posteaquæ magnum litoris ambitum retibus cinxerunt adnatant urinantes, studentes ducem agminis, unum ex omnibus apprehendere: Siquidem hoc capto ferunt nullo negotio cappi huic subditum agmen, quippe nulla iam subsistente ex toto grege, sed unaquaque ceu loro uincta tequente gregis ducem. Dicitur autem & generatio margaritarum Indicarum temporum spacijs confici, animali multas uersiones ac mutationes capiente, donec perficiatur. Quin illud narrant, concham animantis ferentem margaritū diduci, in morem oscitantis, ac diductæ, cœlestem in se rorem recipere, quo si puro lymphidoque fuerit expletum, lucidum fit margaritum, concipitque concha

concha grandem & concinnam gēmam. Quod si quā
do turbidum, inēqualem, & hybernū rorem acceperit,
nubilum concipit margaritum, & uarijs obnoxiiū ma-
culis. Quin & illud comperimus, si concha procedens,
ut impleatur gemma qua solet esse grauida, interim
corripiatur à fulmine, contrahitur, ac ueluti metu cō-
stringitur, fœtum eiciens in ea quæ dicuntur *φυσήματα*
hoc est, inflationes: nonnunquam uelut abortiuæ ge-
nerantur breues ac nebulę nonnihil habentes, tamen si
concinnae. Iam & illud habet Indicum margaritū prę-
ter alia, colore tandidum est, argento pellucenti assi-
mile, sic ut splendor subuiridis paulum subluceat, cæ-
terum undiq; figuram habens rotundam, siue turbi-
natam. Est autem colore blando, & omnino tenerius
q̃ pro lapidis natura. Insuper est adeò iucūdum aspe-
ctu, ut quemadmodum tradit is qui scripsit de natu-
ra gemmarum, ad motū illustrioribus laudem aufe-
rat. Præterea est & illud optimi margariti signū, am-
bitum habere sculptū, præterea colorem habere cādī-
dissimū, maximeq; pellucidum: postremò grauiditate
maximū esse. Hactenus igitur de margarito Indico.
Cæterū quod apud Britanniam aiūt inueniri, summo
quidem colore accedit ad auri speciem, cæterū nebu-
losum ac turbidū, luceq; obrufiore. Iam quod inueniūt
in portu iuxta Bosphorū, obscurius est ac liuidū, & o-
mnino luce carens, tenerumq; & ingenti magnitudi-
ne. Nascitur autem in sinu iuxta Bosphorum, non in
conchis, quod est testæ genus, ferens margaritas, sed
in his qui uocantur mures: de his loquor, qui iuxta
Bosphorum in palustribus pascuntur. Fertur autem
& quartum esse margaritarū genus circa Acarnaniam
in ostreorū cōchis. Verū hę nō admodū probant, sed &
incōpositæ sunt, tum figura, tum colore: deniq; turbi-
dæ undiq; ac sordidę. Sūt aut & alię iuxta eandē Aca-
rnanā, oībus nominibus reijciendæ. His itaq; collectis

ex eorum libris qui de gemmis tractarunt, dico Seruatorem scientem differentiam margaritarum, quarum in gñe sunt & bonæ, & rursus aliæ uiles, hæc dixisse. Simile est regnum cælorum homini negociatori quærenti bonas margaritas. Nisi enim essent in margaritarum generibus etiam malæ, nequaquam dictum esset, quærenti bonas margaritas. In omnigenis autem sermonibus, qui ueritatem profitentur, & gēmas ferunt, quærunt margaritas. Ac sint, ut ita uocem, quæ ex rore cælesti concipiunt conchæ; uerboq; ueritatis grauidæ fiunt cælitus, prophetæ, qui iidem sunt illæ pulchræ margaritæ, quas iuxta id quod proposuimus dicere, quærit homo negociator. Quod uerò ducit agmē margaritarum, quo inuēto, simul & reliquæ inueniuntur, uidelicet illud preciosum margaritum est Christus dei uerbū, quod superat preciosas literas, sensusq; legis ac prophetarum, quo inuento simul & omnia cetera facile capiuntur. Loquitur autem Seruator discipulis omnibus ut hominibus negociatoribus, qui nō solum quærunt pulchras margaritas, uerum etiam inueniunt eas, & possident, dum ita dicit: Ne proiicite margaritas uestras ante porcos. Quod autem hæc discipulis dicta sunt, liquet ex eo, quod hos sermones præcedit illud. Videns autem turbas, ascendit in montem, & quum consedisset, accesserunt ad eum discipuli ipsius. Conuenit enim hic sermo cum eo, Nolite sanctū dare canibus, neq; proiiciatis margaritas ante porcos. Proinde uide ne qui non habet margaritas, aut qui non habet preciosum illud margaritum, nec discipulus sit Seruatoris. At margaritas inquam bonas, nō nubilas, non fordidas ac turbidas, quales sunt sermones ab Ecclesiæ decretis dissentientium, quæ nascuntur nō ad orientem, sed ad occasum ac Boreā, si tamen & has oportet adiungere, ob eam quā inuenimus differentiā margaritarum diuersis in locis nascentium. Fortassis autem

103
105
autem turbidi sermones, & in operibus carnis uoluta-
te hæreses, nubilæ sunt & in limo palustri nascentes
margaritæ non bonæ. Adaptabis autem quærenti bo-
nas margaritas & illud, Quærite & inuenietis. Item
illud: Omnis qui quærit, inuenit. Quid enim quæritis,
aut quid omnis qui quærit, inuenit? Dicam audacter.
Margaritas, & illud margaritum, quod diuenditis om-
nibus, ac omnium iactura facta, possidet. Ob hæc di-
cit Paulus. Omnium iacturam feci, ut Christum lucrifacerem.
Quum omnia dicit, sentit bonas margaritas, quumq;
dicit, ut Christum lucrifaciam, sentit unicum illud
preciosum margaritum. Itaq; preciosa res est lucerna
ijs qui sunt in tenebris, & opus habent lucerna, donec
oriatur sol. Preciosa uerò & gloria, quæ fuit in facie
Mosi. Ego uerò puto & prophetarum preciosam esse
gloriam ac pulchrum esse conspectum, per quem inducimur
ad hoc ut possimus uidere gloriam Christi, cui testificatus
pater dicit: Hic est filius meus dilectus, in quem mihi
complacui. Verum ne glorificatū quidem fuit, quod
glorificatum erat in hac parte, propter eminentem
gloriam. Et prius opus est nobis ea gloria, quæ recipit
abolitionem pro eminenti gloria, quemadmodum opus
est cognitione, quæ est ex parte quæ aboletur, quum
uenerit, quod perfectum est. Ois igitur anima quæ
uenit ad adolescentiam, pergens ad perfectionem, opus
habet donec accesserit ipsi plenitudo temporis, pædago-
go, dispensatoribus & actoribus, ut post hæc omnia,
qui prius nihil differebat a seruo, quum esset dominus
omnium, liber factus, recipiat a pædago-
go, œconomis & actoribus bona paterna, quæ
respondent pretioso margarito, & ei quod perfectum
est ueturo, per quod aboletur id quod ex parte est, quū
eminentiam cognitionis Christi capere quis potuerit,
prius exercitatus in cognitionibus succumbentibus,
ut ita loquar, cognitioni Christi. Sed pleriq; non intel-
ligē

ligētes pulchritudinem plurium margaritarum legā-
lium, & quæ adhuc ex parte est scientiam omnem pro-
phetarum, credunt se sine illis haustis ac compræhen-
sis omnino inuētuos unicum illud preciosum marga-
ritum, contemplariq; eminentiam scientiæ Christi Ie-
su, cuius comparatione cuncta quæ ante talem ac tan-
tam scientiam fuerunt, quum non sint suapte natura
stercora, tamē apparent esse stercora, quæ quidem for-
tasse sunt illa, quæ à cultore uinæ ficui admouentur
rudera, efficiētia ut ea fructum adferat. Omnia igitur
tempus habent, & oportunitas est omni rei quæ est sub
cælo. Est aliquod tempus colligendi pulchras gema-
mas, & tempus est post harum collectionem, inueniē-
di unum preciosum margaritum, quo reperito conue-
niet abire quempiam, ac uendere cuncta quæ possidet
ut emat margaritum illud. Quemadmodum enim eū
qui futurus sit sapiens in sermonibus ueritatis, prius
oportet elementis institutum esse, & hinc ad maiorem
pergere institutionem, magniq; facere elementariā in-
stitutionem, non ramen in hac oportebit permanere,
ueluti qui iam eam in precio habuerit initio, sed pro-
gressum ad perfectiōem habere gratiam, hætenus u-
tiliter factæ institutioni: Sic ad plenum intellecta quæ
sunt legis ac prophetarum, institutio quædam elemē-
taris est ad intelligendum Euangelium, adq; omnem
sensum de Christi Iesu factis ac dictis.

Origenes in Hieremiam homilia 3.

De Adamante.

Refert autem de adamante historia, quia fortior
sit omni cædenti se malleo, incontritus & incō-
uincibilis permanens. Licet supra stet malleus,
Zabulus, & suppositus sit draco, quoniam est quasi in-
cus indomabilis, nihil tamen in manu dei, & in con-
spectu eius consistens Adamas perperitur. Duo ita-
que cōtraria sunt adamanti isti, malleus & incus im-

pro

producibilis. Iam quoddam est & apud nationes tri- 104
tum uulgi sermone prouerbiū: ut de his, qui anxie-
tibus & ingentibus malis premuntur, dicant: Inter
malleum sunt & incudem Tu autem hoc refers ad Za-
bulum & draconem, qui istiusmodi semper in scriptu-
ris, pro uarietate causarum nominibus insigniuntur,
& dicis, quia sanctus, qui quasi murus adamantinus,
uel in manu domini adamas est, non curer neque de
malleo neque de incude, sed quanto plus cæsus fuerit,
tanto plus eius uirtutem splendescere. Aiunt eos qui
mercimonia lapidum exercent, cum uoluerint pro-
bare adamantem, ignorantes, utrum sit adamas an nō
sit, quamdiu malleum & incudem non inuenerint:
tunc autem persuaderi esse uerissimum adamantem, si
indomitus lapis inter incudem & malleum perseue-
rat, se percutiente desuper malleo, & incude supposita
durior lapidum natura compingit.

Idem homilia in Exodum nona.

Sed ne diutius per singularum demoremur spe-
cies uirtutū, possumus breuiter dicere illa signi-
ficari per hæc, quibus ornaretur Ecclesia: Fides
enim auro conferri potest, sermo prædicationis eius
argento, lapidibus preciosis æs patientiæ, lignis im-
putribilibus, scientia quæ per lignum uenit, aut in-
corruptio castitatis, quæ nunquam ueterascit, bysso
uirginitas, cocco confessionis gloria, purpuræ chari-
tatis fulgor, Hyacintho spes regni cælorum. Istæ sint
interim materiæ ex quibus omne tabernaculum con-
struatur. Induantur sacerdotes, ornetur & pontifex.

Idem in Eandem Homilia

decimatertia.

Hoc est uerbum quod præcepit dominus, di-
cens: Sumite à uobis ipsis redemptionem do-
mino omnis qui concepit corde, offerat initia
domino aurum, argentum, ærumentum, iacynthum,

purpuram, coccum duplicatum & byssum totam. Pios caprarum & pelles arietum rubricatas, & pelles iacynthinas, ligna imputribilia, & lapides sardinos, & lapides ad sculpturam, in humerali & podere, & omnis sapiens in uobis ueniat, & operetur omnia quæ præcepit dominus. Cum considero meipsum primum, & discussio, piget ad hæc aperienda manum mittere.

D. Basili⁹ homilia in sanctam Christi natiuitatem.

Vt enim lumen per crystallinas bracteas: Ita per humanum corp⁹ diuina uis relucet, illustras eos, qui puros habent cordis oculos.

Basilius homilia prima de ieiunio. Est lapis eius nature, quem hinc Amiantum Greci appellant, ut inquinari non possit. Hic ab igni non vincitur, sed impositus igni uidetur ignescere, & in prunam uertitur: sum exemptus igni, perinde quasi fuisset aqua candidatus, apparet purior. Huiusmodi erant illorum peccatorum corpora apud Babylonios illud consequuta, ut nulla possint ui inquinari. Siquidem uehementi fornacis flamma, quasi natura fuissent aurei, ita apparuerunt innoxia, ui ignis superiores, quin potius auro potenti ores declarati sunt. Neque enim illos liquefecit ignis, sed integros illos seruat.

Gregorius Nazianzenus oratione de seipso.

Siquidem illud idem uobis propter nos accidisse uidetur, quod ferro ob lapidem Magnetem, ut a me & inter nos quoque pendeatis, ac unum sentiamus, deique sumus omnes, ex quo sunt omnia. Prohcatenam admirandam, quam spiritus nescit sanctus uinculis indissolubilibus compaginata. Idem in dictum Euangelium. Crede Trinitatem margaritam esse unam, undique similem, & æqualiter splendentem. Margarita enim si in aliqua parte deturpatur, tota eius gratia euanescit. Ita quum filium ignominia afficis, quo patrem uenereris, nequaquam honorem tuum suscipit, ob filij deho

dehonestationem pater minime glorificatur. Si sapiēs
filius lætificat patrem, quanto magis filij honor, ho-
nor erit patris. Idem in Apologetico. 159 107

Qui non aurem meam prius aperuissem eruditiōi
domini, ita ut mererer addi mihi aurem quæ non gra-
uiter audiret, & esset sardium preciosum in auris in au-
re mea, quod est sermo sapientis in aure obedientis.

Gregorius Nyssenus de homine cap. x. Differt sane
& lapis à lapide uirtute quadam, sed Magnetes oc-
culte attrahendo ad se ferrum, & detinēdo ueluti escā
suam id facere uolens, aliorum lapidum potentiam &
uirtutem excellere uidetur: quod quidem non modo
in ferro facit, sed & aliud per aliud tenet, iunctis atque
attractis omnibus suam uirtutem communicando. Nā
ferrum à magnete detentum, aliud ferrum detinet.

Hilarius in Psalmum xix. Vt quædam metalla at-
que gemmæ naturæ suæ fulgorem in ea, quæ sibi pro-
xima, refundunt, & æmulatē speciem ex intima sui
specie præstant. Et ut Moses ex contemplatione glo-
riæ dei lumen accepit, ita ut honorem gloriæ suæ po-
pulus sustinere non posset: Sic & Propheta seruum dei
se illuminari, precari, & iustificationes dei doceri, ut à
se non ex parte, neq; per legis umbram, sed facie ad fa-
ciem, & spiritali contemplatione cernatur.

Ioannes Crysoströmus in Genesim Homilia 8.

Non uidetis, quod ij, q. preciosos lapides in ma-
ri quærūt, nō sedent iuxta littus maris, fluctus
numerantes: sed in profundum se dimittūt, &
(ut ita dicam) quasi in ipsos sinus abyssi descendentes,
assequuntur quod tanta opera exquirunt: quamuis qd
magne utilitatis uitæ huic attulerit illorum lapidum
inuentio? Vtinam non magna damna & incommoda
inferrent. Ex insania enim & rabie, quæ est in pecuniis
as, innumera sequi uidemus mala. Attamen licet tanta
inde nascantur mala & damna, non est tamen quod

grauet, ac deterreat eos qui in his occupati sunt, sed & laborem subeunt, & periculis se exponunt, ut inuenire possint quod quærunt. In diuinis autem scripturis, & in spiritualibus, & preciosis illis lapidibus neque periculum suspicari licet, neque multus est labor, sed lucrum ineffabile, tantum quæ nostra sunt cum alacritate afferamus.

Idem super Matthæum

Capite 7.

Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas uestras ante porcos. Mysteria autem ueritatis margarita sunt, quia sicut margaritæ inclusæ cochleis positæ sunt in profundum maris. Sic mysteria diuina uerbis inclusa posita sunt in altitudine sensum sacræ scripturæ. Mysteria ueritatis, id est, margaritæ nõ sunt dandæ nisi desiderantibus ueritatem, & cum ratione humana uiuentibus.

Chrysostomus Homilia in Genesim 15. De margaritis non obijciendis porcis.

IOANNES CHRYS.

stomus Homilia in

Genesim 13.

ET quod hoc uerum sit, audi beatum Dauid dicentem: Desiderabilia eloquia tua, super aurum & lapidem preciosum multum. Vides quod cum in medium attulerit materias, quæ preciosiores reputantur, non solum hac comparatione non contentus fuit, sed & apposuit multum, & postea excellentiam, quæ inde est nobis manifestauit. Super aurum, inquit, & lapidem preciosum multum, non quod in tantum duntaxat sint desiderabilia eloquia dei, sed quia solas hasce materias uidit apud homines in maiori precio haberi præ alijs, propter hoc adductis

adductis illis in medium, ita excellentiam mon- 106
strauit. quod desiderium & eloquiorum spiritus ue-
hementius sit. Et ut sciatis, quod semper hic mos 107
sit sacrae scripturae utilitatem, quae huic est, sensibi-
libus rebus conferre, & sic excellentiam ostende-
re, audi, & quae deinceps subdit: Et dulciora su-
per mel & fauum. Et hic non quod tantam & non
maiores possit praebere uoluptatem, sed quia ni-
hil aliud habetur in rebus sensibilibus, quod diui-
norum uoluptati eloquiorum apponeret. Et id
circo cum hoc commemorasset, iterum sic excellen-
tiam docuit, & maiorem dogmatum uoluptatem
esse docuit spiritualium doctrinarum. Eadem re-
gula inuenies & C H R I S T V M in Euan-
gelij usum. Nam cum discipulis loquebatur cu-
pientibus discere interpretationem parabola eius,
qui seminauit bonum bonum semen in agro suo, &
inimici zizania inter triticum seminantis, particula-
tim omnem edisseruit parabolam: quis fuerit qui se-
minauit bonum semen, & quis ager, & quae sint ziza-
nia, & qui alia interfert, & qui messores, & quae
messis, & quando omnia eis manifesta detexit: tunc di-
xit: Iusti fulgebunt, sicut sol in regno caelorum, non
quod non maiorem claritudinem habituri sint iusti,
sed monstrat quod multo maiorem. Tantum autem
dixit, quum maiorem hac similitudinem in rebus uis-
ibilibus inuenire non licebat.

C H R Y S O S T O M V S

Homilia decimaquarta, pri-

ore ad Timotheum

Epistola.

Quemadmodum Vnionum magna differentia
est, licet omnes appellentur: Ita & complures
uia uirtutis: sed unus quidem candens est,

O 4 atq;

atq; omni ex parte rotundus, alius uero huiusmodi specie. cæterum alio decore nitescit. Nam ad imitationē coralij ueluti quadam arte effectum oblongam præfert lineam, angulosq; tornatos, habetq; quiddam alio colore uenustius praxinum, sed omni uirore; alius coloris amœnitate præfert sanguinis speciem, alius mare caruleo colore superat, alius purpurei coloris est æmulus, solisq; colores inuenies. Huiusmodi & sancti sunt: alij seipso exercent, alij & ecclesias secum.

Chrysostomus Homilia 20. Diuersæ sunt ad uirtutem uitæ. Siquidem & margaritæ inter se differunt plurimum, uel si omnes idem sint nomen sortitæ, tamē hæc fulgentior est rotunda, illa uero haud parem habet decore, sed alium quendam & uarium. Quemadmodum coraliū artificio quodam productas in longum lineas aliquando habet, circūcisosq; angulos & expolitos, coloremq; a cædido etsi diuersum, longē tamen delectabiliorem, uiridis etiā iniectus color, præpter omnem uiriditatem iuuat. Item & flos quiddā cōiunctum habet cum innata fragrantia, & sanguinis colorem: & istiusmodi alius aut glaucus fuerit, glaucitate ipsa mare uincit, alius etiam erit purpureo colore splendidior, & istiusmodi plerosq; alios uidemus. In super & solis colores uarios esse, inuenire facile quis poterit: Sic & his similes dici uiri sancti possunt, quorum nonnulli propria quadam exercitatione & industria sibi ipsis, pleriq; uerō ecclesiæ profuere. Chrysostomus Sermonem contra hæreticos. Est lapis quidam quem chrysoconion uocāt, quo probatur aurum ad ulterinum & nothum, si illi atteratur, ostēditurq; purum & immixtum numisma.

Hieronymus ad Fabiolam de uestitu
sacerdotum.

Septimum uestimētum est mēsurā paruum. Et quę
sequuntur, habētur in ipsa statim frōte huius libri.
Ex scho

Ex scholijs Erasmi in præcedentem epistolam.

107

Vel colorem lap. v. p.] Nam Onychini dicti à colore unguis, qui Græce dicitur Onyx. Et smaragdus à lucido uirore dicitur μαίρω, Græce luceo, additur ο uelut in μικρός pro μικρός, futurum μαρῶ, inde deriuatiuum uerbum μαρῶσω & σμαρῶσω, hinc nomen uerbale σμάρω, & additione δ. σμάρωδ. Ita Græcum Etimologicum in dictione σμαράκη. Sardonyces autem à patria dictæ uidentur, Hieronymo à Sardinia, cum Plinius libro 37. cap. 7. palam autemet dictas, quasi Sardconychas. Nam σάρς caro & ὄνυξ unguis, quod uelut unguem hominis carni impositum representent.

Patriam de patria.] Hæc uerba, de patria, non uideo quid ad rem pertineant. Singulis uersiculis] Versiculos seriem & ordinem uocat, quod uulgo deprauate uocant lineam seu regulam. Sardius] Hunc ipsum opinor, quam Plinius Sardam uocat, testaturq; à Sardibus primum repertam, quâuis Theophrastus Sardij mentionem faciat. Apparet ex Plinio candidum esse. Topazius uiridis est teste Plinio.] Quidam dictâ putant à Topazio insula rubri maris, quæ quoniâ est nebulosa, cum à nauigantibus sæpe quæsitâ esset, hinc nomen accepit. Nam τοπάσιμ lingua Troglodytarum quærerere significat. [Smaragdus] Et hæc gemma uiret, etiamsi uaria sunt genera [Ceraunius.] A colore fulmineo nomen habet. [Carbunculus] Carbonis ardentis siue igniti specie est. Vnde & Græce ἀνθράξ siue ἀνθράκω id est carbo siue carbunculus. [Sapphirus] Cæli colorem habet, Græci σάπφειρον uocant. Iaspis.] Huius uariis est color, sed probatissima, cui purpureus est. [Lingurius.] Haud dubium est, quin lyngurius sit legendum. Hieronymus ingenuè fatetur se gemmâ hæc non potuisse reperire apud autores, qui de his tradiderunt, nec mirum est hominem tantum, tantulum suffugisse lapillum, cum aliquoties non uideamus & id in

O 5

quod

quod incurrimus. Quanquā meminīt Lyngurij Theophrastus in libello περὶ τῆς λίθου, & hunc secutus Plinius libro 37. cap. 4. Hanc ferunt nasci ex urina lycis, unde & nomen habet, λυγξ animal est, οὐρῳ urina. Ea protinus concrefcit in gemmam. Sed inuidum animal protinus egestam urinam terra operit, ne possit ab homine inueniri, ad multa effūcax medicamēta. Valere enim ad elidendos uesicæ calculos, & aduersus morbum regium, si gestetur aut ex uino bibatur. Non est dissimilis electro, siue succino. Non enim solū attrahit festucas & lignum, uerum ferrum si sit tenuius. Theophrastus huius rei citat autorē Dioclem. At Plinius neutri credit hac quidē in re: & negat unquā hoc nomine gemmam uisam [Achatēs] A flumine Scicilię iuxta quod primum reperta est, nomē inuenit. Et huius quorū uaria genera tradit Plinius. [Amethyſtus] Ab effectectu nomen habet. Obsistit ebrietati si gestetur, ut autor est Plutarchus, μέθυσος ebrius, & a partícula priuatiua. Quanquam non credit Plinius. Est colore candoris purpurei, pellucētis [Principis Tyri] Apud Ezechielem cap. 28. [Ob pulchritū. fīst.] Ego pro fistulis, fibulis legendum arbitror.

Hieronymus ad Damasum in epistola, cuius initium, Septuaginta.

Videtur mihi sermo diuinus calculi appellatio ne signari. Sicut enī calculus gen^o est lapidis durissimi & rotundi & omni puritate leuissimi: ita sermo dei, qui neq; hæreticorum, neq; omnium aduersariorum potest contradictionibus cedere, calculus dicitur. De hoc calculo Sēphora filium circumcidit, & Iesus populum purgat à uitijs, & in Apocalypsi dominus pollicetur uincētibus: ut accipiant calculū & scribatur super eum nomen nouum. Videntur autē mihi & Septuaginta in eo quod ἀνθρακας transulerūt: idē sensisse quod cæteri ἀνθραξ: quippe quē nos carbunculum

bunculum interpretamur, genus est lapidis fulgidi atque nitentis: quem etiam in duodecim lapidibus inuenimus. Siue igitur calculum siue carbunculum lapidem accipimus, in calculo diuini sermonis ueritas & rigor: in carbunculo, lucēs doctrina & manifesta monstrat. Eloquia enim domini, eloquia casta, argentum igne probatum terræ, purgatum septuplum. Et alibi, Mandatum domini lucidum, illuminans oculos.

De Crystallo uide Hieronymum in primum Ezechielis caput.

Idem lib. 9. commentario in Ezechiel. cap. 28.

Ecce ego præparo carbunculum lapidem tuum, & fundamenta tua sapphirum, & ponam propugnacula tua iaspidem & portas tuas lapide crystallo, & murum tuum lapidibus electis, & omnes filios tuos doctos à deo, & in multa pace filios tuos, & in iustitia ædificaberis. Super quo quid nobis uideretur, in eiusdem prophetę explanationibus diximus. De huiusmodi lapidibus & uicesimus psalmus canit: Domine in uirtute tua lætabitur rex, & super salutare tuum exultabit uehementer. Desiderium animæ eius tribuisti eis, & uoluntate labiorum eius non fraudasti eum. Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Istę sunt margaritę prophetarum, & apostolorum, quę cõparatione Christi, omnes uenundantur in euangelio, ut emat preciosissimum margaritum, & lapis de quo Zacharias scribit: quę septem habeat oculos. id est septem gratias spiritus sancti. Lege Esaiam. Et ponitur per apostolum Paulum in fundamento ecclesię: super quo ædificentur aurum, argentum, & lapides preciosi: Quorum colores atque naturas & efficientias singulorum non est huius temporis differere, sed proprium uolumen desiderant: ita ut in Ezechiel, & in Exodo, & Apocalypsi, & in Esaja, sibi omnes lapides & lapidum ordines comparati, magnam & legem & differenti faciant

faciant quæstionem. Super quibus & uir sanctus Epiphanius episcopus, proprium uolumen mihi præfens tradidit. Et tricesimusseptimus liber Plinij Secūdi naturalis historiæ, post multiplicem omnium rerū scientiam, de gemmis & lapidibus disputat: Ad quorum noticiam, diligens à nobis mittendus est lector.

Idem libro primo commentariorum in Zachariam, Capite tertio.

Idem in 16. Ezechielis cap. Et calceauit te ianthyno, Aquila & Symmachus, anthina, LXX. & Theodotio hyacinthina transtulerunt, pro quo in Hebræo scriptum est

Et pulchrè, quia ad Hierusalem sermo dirigitur, & sub persona fœminæ omnis eius ornatus exprimitur. Hyacinthina & ianthina calceamenta narrantur, quæ uirorum personæ non conueniebūt. Deniq; facturis pascha præcipitur absq; ulla coloris uarietate, ut accinctis lumbis, & pedibus calceatis sint. Ista sunt calceamenta, de quibus & Apostolus scribit, Calceati pedes in præparatione euangelij pacis. Philo uir disertissimus Iudæorum hyacinthon in uestibus pontificis aëri comparat, per quem superna atq; cœlestia significari arbitratur. Nec prius Hierusalem calceat hyacinthinis, nisi lauetur aqua. Et mox, Calceantur hyacinthinis siue ianthynis, quod utrunq; aërii & *κυανίου* coloris est.

Idem in primum Ezech. cap. Et in medio ei⁹ quasi species electri. In medio, inquit, ignis, & tormentorum dei electri similitudo est, quod est auro argētoq; preciosius, ut post iudicium atq; tormenta, quæ patiens tibus tristitia uidebantur & dura, preciosus electri fulgor appareat, dum prouidentia dei omnia gubernantur, & quæ putatur pœna, medicina est.

Idem libro 2. commentariorū in Amos, ca. 4.

ET quomodo sol iste quem cernimus annuū cursum, donec ad pristinam met~~am~~ redeat, duodecim

109
eum explet mensibus, qui singuli tricenis uoluuntur die
bus: & luna quæ Hebraice Græce *μήνη* dicitur,
iuxta utranq; linguam ex suo nomine mēſibus nomē
dedit, & solis illustratur radijs ab ea parte, qua ei uici-
na est, uel plus uel minus pro uarietate temporum lu-
men accipiens: Sic & ecclesia ueri solis splendore deco-
rata, duodecim implet apostolorum numerum, unde
duodecim in Israël appellātur tribus, & in testimoniū
eternæ de Iordanis alueo duodecim lapides afferūtur,
ut ponantur in loco secundæ circuncisionis.

Hieronymus libro commentariorum nono in
Ezechielem, cap. 28.

QVorum colores atq; naturas & efficientias sin-
gulorum, non est huius temporis differere, sed
propriū uolumē desiderāt: ita ut in Ezech. &
in Exodo, & in Apocalypsi, & in Esaia, sibi
oēs lapides & lapidum ordines comparati, magnam
& legēti & differenti faciant quæſtionē. Super quibus
& uir sanctus Epiphanius episcopus proprium uolu-
men mihi præfens tradidit.

Idem commentariorum lib. 15. in Esaia cap. 54.

DE natura autem duodecim lapidum, atq; gem-
marum, non est huius temporis dicere, cum &
Græcorum plurimi scripserint, & Latinorum,
e quibus duos tātum nominabo, uirum sancte & uene-
rabilis memoriæ episcopum Epiphaniū, qui insigne
nobis ingenij, & eruditionis suæ reliquit uolumen,
quod inscripsit *πρὸς τὸν λίθον*. Et Plinium Secundum, eun-
dem apud Latinos, oratorem & philosophum, qui in
opere pulcherrimo naturalis historiæ tricesimum se-
ptimum librum, qui & extremus est, lapidum atque
gemmarum disputatione compleuit. Hi duodecim
lapides scribuntur per ordinem in Exodo, in Eze-
chiele, id est *ἐν τῷ λόγῳ* pontificis, & in corona atque
diademate principis Tyri. Dicamus primum de Exo-
do.

do. Quatuor ordines intexti erant lapidum. Ordo primus habuit lapidem sardium, topazion, smaragdum. Ordo secundus, carbunculum, sapphirum, iaspidem. Ordo tertius, lyncurium, achatem, amethystum. Ordo quartus, chrysolithum, beryllum, onychinum, auro circumdatos, & inscripti erant ex nominibus duodecim tribuum filiorum Israel. In quo notandum quod secundus ordo lapidum etiam in presenti scriptura sit positus, carbunculus, sapphirus, & iaspis. Necdum enim perfecta retinemus, nec ad patriam peruenimus: quia nunc per speculum uidemus in enigmate. Porro in Ezechiele sic scriptum reperimus, Tu es signaculum similitudinis & corona decoris, in delitijs paradisi dei fuisti. Omni lapide primo indutus es, sardio, topazio, & smaragdo, carbunculos, & sapphiro, & iaspide; argento quoque & auro, & lyncurio, & achate, & amethysto, & chrysolitho, & beryllo, & onychino. Auroque replesti thesauros tuos & apothecas tuas in te. A qua die conditus es, cum cherubim posui te in monte sancto meo: fuisti in medio lapidum ignitorum, immaculatus in diebus tuis ex quo conditus es: donec inuenta sunt in te iniquitates tue. Quis enim tam stultus, & uisceris ingenij, ut in paradiso dei positum principem Tyri, quem cumq; illum esse crediderit, & conditum inter Cherubim, & inter igneos lapides conuersatum, quos haud dubie angelos intelligimus, coelestesq; uirtutes, putat fuisse eum qui terrenis lapidibus ornatus sit, & habuerit similitudinem & signaculum dei? De natura igitur omnium lapidum, & per partes singulorum, non est huius temporis dicere: neque enim semper dicenda sunt omnia.

Nunc tantum de carbunculo, sapphiro, & iaspide differamus. Carbunculus qui paratur, siue per ordinem sternitur, uideatur mihi ignitus sermo doctrinae

doctrinæ: qui fugato errore tenebrarum, illumina- 110
nat corda credentium. Hic est quem unus de Sera-
phim tulit forcipe compræhensum, ad Esaiæ la-
bia purganda, qui nascitur iuxta Geneseos fidem in
terra Henilath, ubi est aurum optimum, lapisq; car-
bunculus & prasinus.

Porro Sapphirus qui ponitur in fundamentis,
cœli habet similitudinem, & supra nos aëris: qui
talis est, ut possit Aristophanium dicere cum Socra-
te: ἀεροβατὼς καὶ περιφρονῶν ὅμ' ἄλλοι, quod nos in lati-
num sermonem uertere possumus, Scando aërem,
solemque despicio. Siue cum Paulo apostolo: No-
stra autem conuersatio in cœlis est. Ezechielis quo-
que scriptura commemorat: quod locus in quo
thronus dei sit, sapphiri habeat similitudinem, &
gloria domini in hoc colore consistat, qui portat i-
maginem Supercœlestis. Sed propugnacula urbis do-
minicæ, hoc est, murorum mœnia iaspide roboran-
tur, qui possunt omnem altitudinem eleuantem se
contra scientiam dei destruere, atque conuincere, &
mendacium subiicere ueritati. Qui ergo in dispu-
tando fortissimus est, & sanctarum scripturarum te-
stimonijs roboratus, iste propugnaculū ecclesiæ est.
Iaspidium multa sunt genera. Alius est enim smaragdī
habēs similitudinem, qui reperitur in fontibus Ther-
modoontis fluminis: & uocatur N. quo omnia
phantasmata fugari autumant. Alius uiridior mari,
& tinctus quasi floribus: hunc in Phrygiæ monte Ida,
& in profundissimis specubus eius nasci referunt. As-
pium uero iuxta Iberos, Hyrcanosque, & mare, Cas-
pium reperiri, & precipue iuxta locum Neusin. Est
& alius iaspis niui & spumæ marinorum fluctuum
similis, & clementer quasi mixto cruore subruti-
lans. Hoc diximus, ut uniuersas gratias spirituales in
ecclesiæ

Ecclesiæ propugnaculis cognoscamus, quas qui habu-
erit, uanos timores fugat, & potest cum sponsa dice-
re: Fratruelis meus candidus, & rubicundus. Portę au-
tem istius ciuitatis, de lapide sunt Crystallo: qui scal-
pitur uarijs modis, quo lapide nihil puri⁹ est. Deniq;
uehementissimis alpium frigoribus, & inaccessis soli
speluncis, concrefcere aque dicuntur in Crystallum: &
tactu quidem lapidem, uisu aquam esse. Per quæ ostē-
ditur eos qui in foribus Ecclesię sunt, nulla debere for-
de maculari, sed fidei esse purissimę: & dicere cum pro-
pheta: A mādatiis tuis intellexi. Et illud audire: Beati
mūdo corde: quoniā ipsi deū uidebunt. Muri autem ci-
uitatis siue termini & πρῖστος, lapidibus electis extru-
untur. Idem in Matthæum Cap. 9.

Certe fulgor ipse, & maiestas diuinitatis oculis,
quæ etiam in humana facie relucebat: ex pri-
mo ad se uidentes trahere poterat aspectu. Si e-
nim in Magnete lapide & succinis hæc esse uis dicit,
ut anulos & stipulam, & festucas sibi copulent: quan-
to magis dominus omnium creaturarum ad se trahere
poterat, quos uolebat.

Idem in Epistola ad Damasum Papam,
cuius initium, Septuaginta.

Videtur mihi sermo diuinus calculi appellatiōe
signari. Sicut em̃ calculus genus est lapidis dur-
rissimi & rotundi & omni puritate læuissimi:
itā sermo dei, qui neq; hæreticorum, neq; omniū ad-
uersariorum potest cōtradictionibus cedere, calculus
dicitur. De hoc calculo Sephora filium circumcidit, &
Iesus populum purgat à uitijs, & in Apocalypsi domi-
nus pollicetur uincētibus, ut accipiant calculum, &
scribatur super eum nomen nouum. Videntur autem
mihi & Septuaginta in eo quod ἀπὸ καὶ transulerunt:
idem sensisse quod cæteri ἀπὸ καὶ: quippe quem nos car-
bunculū interpretamur, genus est lapidis fulgidiatq;
nitens

nitentis, quem etiam in duodecim lapidibus inuenimus. Siue igitur calculum siue carbunculum lapidem accipimus, in calculo diuini sermonis ueritas & rigor, in carbunculo lucens doctrina & manifesta monstratur. Eloquia enim domini, eloquia casta, argentum igne probatum terræ, purgatum septuplum. Et alibi: Mandatum domini lucidum, illuminans oculos.

Idem Comment. in Esaiam lib. 3. Cap. 6.

ET calculus iste qui à solis lxx. ^{ἄνθραξ} .i. carbun- a c
culus est interpretatus, potest non carbonem significare uel prunam, ut plerique existimant, sed ^{ἀνθρακίς} .i. carbunculum lapidem, qui ob coloris flammæ similitudinem igneus appellatur. Ex quo intelligimus, & altare dei plenum esse carbunculis, hoc est ignitis calculis, & prunis peccata purgantibus, unde scriptum de deo legimus. Carbores succēsi sunt ab eo. Et de ipso domino dicitur, quod ignis consumens sit. Et Saluator in Euangelio: Ignem ueni mittere super terram, ut baptizaret in spiritu sancto & igni: unius cuiusq; enim opus quale sit ignis probabit.

Idem in Aggeū. Cap. 3.

Isti sunt lapides de quibus extructurum se Hierusalem dominus repromittit: Ecce ego præparabo tibi carbunculum lapidem tuum, & fundamenta tua sapphirum, & ponam propugnacula tua iaspidem, & portas tuas de lapide Crystallo, & murum tuum de lapidibus electis. Neq; enim putandum est secundum Iudaicas fabulas & iuxta figmenta, deum auro & gemmis edificaturum Hierusalem, & non uiuis lapidibus, qui nunc uoluuntur super terram, & iuxta naturas lapidum, uel agniti fide sunt ut carbunculus, uel toti cælestes in thronum dei reducti, ut sapphirus, uel innocentia & bonorum operum simplicitate lucentes, ut crystallus.

Idem in Esaiam Ca. 54.

Ipse ueniat, ipse descendat, & ædificet in terris cælestem

P lestem

lestem Hierusalem, quæ in Apocalipfi Ioannis uocatur sponsa & uxor agni, habens lumen simile lapidis preciosi sicut Iaspidis & Crystalli, & murum magnū, & portas duodecim inscriptas matribus tribuum Israel, quarum tres erant ab oriente, & tres ab aquilone, & tres ab austro, & tres ab occasu solis, murusque fuit duodecim fundamentis, cuius omnis ædificatio ex lapide Iaspide, & singula fundamenta murorum habebant singulos lapides, primum Iaspidem, secundum sapphirum, tertium chaledoniū, quartū smaragdū, quintum sardonycē, sextum sardium, septimum chrysolithum, octauum beryllum, nonum topazium, decimum chrysoprasum, undecimum hyacinthum, duodecimum amethystum, & legentes exclamamus illud & dicimus: O profundum sapientiæ & scientiæ dei, quæ inscrutabilia iudicia eius, & inuestigabiles uiae ei⁹. Quis enim cognouit sensum dñi? aut quis consiliarius eius fuit? Et iterum, Quis sapiēs & intelliget hæc? intelligēs & cognosceret ea? Hiero. ad Damas. Nos possum⁹ & duodecim lapides altaris, quos ferre nō tetigit, duodecim gemmas, ex quibus sacerdotis diadema constructum est accipere, quos & Ezechiel memorat, & Apoc. non tacet. Idē ad Demetriadē de uirginitate seruāda.

Vt taceam de inaurium pretijs, candore margaritarum, rubri maris profunda testantium, smaragdorum uirore, cerauniorum flammis, hyacinthorum pelago, ad quæ ardent & insaniunt studia matronarum.

Idē lib. 3. Cōment. in Amos, capite 7.

Diximus ut potuimus quod ab Hebræis nobis iuxta historię sit traditū ueritatē: trāseamus ad anagogē, de Xenocrate, qui scribit sup lapidū gēmarūque naturis pauca uerba ponētes. Adamas sui noīs lapis est, quē latine indomitū possumus appellare, eo quod nulli cedat materiæ, nec ferro quodē. Nā si ponat sup incudē, & graui ictu feriat mallei, antea incus & malleus uulnus accipiunt, quod

unt, q̄ adamas cōterat. Cūq̄ ignis oīa domet, & uniuer- 112
sa metalla cōsumat, reddit Adamātē duriorē, ut ne par-
uulū qdē angulū uis nimij ardoris obrūdat. Vidi & in
auro adamātē magnitudine milij, cūq̄ uicinū cōsumat
aurū lōgo usu ac nimia uetustate, solus adamas nō atte-
rit, & nulla lima imminui pōt, sed ecōtrario limā terit
& qcqd attigerit, lineis fulcat. Hic lapis durissimus &
indomabilis, solo hircoꝝ cruore dissoluit, & missus in
calidū sanguinē p̄dit fortitudinē suā. Est autē paruus
& indecor⁹, ferrugineū habēs colorē, & splēdorē cry-
stalli. Quatuorq̄ adamātis ḡna describunt. Primus In-
dicus, 2. Arabicus, 3. Macedonicus, 4. Cyprius, p̄ q̄lita-
te regionū plus uel minus duritiā possidētes. Dī q̄q̄
in electri similitudinē uenena dephēdere, & maleficis
resistere artibus. Idē in Zachariā. Cap. 7

Porro quod dicitur iuxta Hæbraicū: Et cor suum
posuerunt adamantē, duritiā cordis ostendit, & cor
lapideū, q̄ noluerint uerba dei suscipere. Adamās enī
lapis fortissimus, q̄ Hæbraicē dicitur intantū du-
rus est, ut omnia metalla confringat, & ipse nō cōfrin-
gatur ab ullo. Vnde à Græcis ἀδάμας indomabilis dici-
tur. Ab hoc Adamante induratum est cor Pharaonis,
ne dimitteret populum dei.

Idem In Esaiam Cap. lxi.

Cōmentariorū lib. 18.

Aiunt qui de animātiū scripsere naturis, oīm qdē
bestiarū, & iumentorū, & pecudum auiumq̄ ingenitū
esse in filios, pullosq̄ suos affectum, sed maximū eē a-
morē aglarū, q̄ in excelsis & inaccessis locis nidos colo-
cāt, ne coluber factus uiolet. Amethyston q̄q̄ inter
pulos eius lapidē reperiri, q̄ oīa uenena superent. Si
hoc uerum est, rectē affectus dei in suas creaturas aquī-
lis comparatus est, qui omni custodia protegit libe-
ros suos, ne draco & coluber antiquus, diabolus
& satanas obrepat nouellis fortibus, ut ad nomen

P 2 lap̄

lapidis, qui ponitur in fundamentis Sion, omnes aduersariorum frangantur insidiæ.

Commentariorum lib. 3. in Lamentatiões Hieremig. Caput. 4.

Sapphiro pulchriores. Et aëri quippe coloris est sapphirus. Et quia præcedentes multos, atq; ad superna tendentes, per cælestem conuersationem uidentur uincere, narrantur sapphiro pulchriores exitisse.

Idem in 17. Hieremiæ Cap.

Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in ungue Adamantino. Lapis, inquit, Adamantinus, q; indomitus sit & infrangibilis, hoc nomen accepit: tantum nitorem habet & leuitatem, ut absq; ullo impedimento in eum scribi possit stylo ferreo, ut dura ferri materies scribat in tabula adamantina, & duret quod scriptum est in perpetuum. Ipsi enim dixerunt: Sanguis eius super nos & super filios nostros.

D. Ambrosius in psalmũ cxviij. Sermone. xvi.

Propter hoc dilexi mandata tua super aurum & topazion. Diximus continentiam sensus, nũc de topazio lapide exprimamus historiam. De quo inuenimus scriptũ in historia Xenocratis: qui scrip sit quasi lithosnomon, nasci eum uel inueniri circa Thebaidis ciuitatem: alabastrum uel topaziõ, ut aliqui putant, uñ & nominatus est ab eo loco in quo gignit. Sũt autem qui putauerunt insulam nuncupari Topazion, ad quam appulso Troglodytas, orta subita commotione maritima, q; nauium usum non haberent reuerti nequiuisse. Deinde plurimo, immorantes tempore, in insula inuenisse lapidem, & delectatos colore eius repetisse domum: & Arabiæ negotiatoribus aduenientibus uendidisse, ab illis emisse Philonem, & ad matrem Ptolemæi secundi, cui nomen erat Beronice, ab ipso eẽ perlatum. Illam autem quamuis regalibus ornamentis abundaret, supra modum tamen coloris eius stupefactam

factā, elaborasse ut diuti⁹ species tam preciosi lapidis
non lateret, ideoq; studio eius quęsitum lapidem in u-
tus frequentiores uenisse. Diximus quomodo innotu-
erit topazion lapis: nunc expressius de eius qualitate
dicamus. Duorum colorum est in hoc lapide *κρῖσις*, hoc
est, tēperata permixtio, *πρασίνης* & chrysopa, similis
chrysopraso, secundum utrunq; uelut quasdam exten-
dens colorum figuras, & plenius quidem à peritis fer-
tur extendere. Est autem parychrus & satis purus, &
chrysochrus, & pinguis resplendenti similis, maxime
cum solis splendore percutitur. Est etiam pulcherri-
mus & mirabilis super omnes chrysoprasos, magnitu-
dine, ut dixi, usu pinguior. Natura huiusmodi, ut si po-
lire & leuigare eum uelis, asperetur magis, usu minu-
itur. Est autem quodam genitali opere naturę eugly-
phus, hoc est bene insignitus, mirabilis, summo studio
dignus habetur. Difficile inuenitur, & repert⁹ insigni-
tur, raro tamen in usu hominum est, quasi is quem di-
ues regina mirata sit. Sed iam sicut Troglodytę illi q̄si
præcisi oramansionis, lapide inuento repetierunt do-
mum: ita & nos emolumento morę huius recepto re-
deamus eò, unde diuertimus. Nec par est nos ornāmē-
tis regijs diutius sermonis nostri quędam ad mouere
brachia, cum habeamus in manibus crucem Christi,
quam admonet propheta super aurum & topazion p̄-
ferendam, quę ab omni errore culpaq; reuocat & cor-
rigit. Quis enim iustorum non ambiat Christi in mor-
te solatium, in resurrectione consortium? Quis non re-
flectat gradum, quando audit sibi superiora omnia pec-
cata donari? Hoc enim pleriq; ad conuersationis stu-
dium reuocari solebant, quod delictorum suorum cō-
scij nullam spem uenię pręsumerēt, & Ecclesię quan-
to sanctiora pręcepta, tanto magis sine uenia putarēt
esse pręcepta. Idem lib. de Helia & ieiunio ca. 7.

Adamātius nullo consumitur igni, imposit⁹ focus

P 3 ignea

ignescit, subtractus de flamma mundus resplendet.

Idem lib. de Helia & ieiunio, Ca. 7. Est, inquit, quædam creaturæ natura, quæ Adamantinam uocāt, quæ nulla face ignis consumitur, quæ imposita focis ignescit, ilico sublata de flamma tanq̃ aquarū fusione munda resplendet. Talia erant Hebræorum puerorū corpora, quæ de ieiunio adamanti transformata natura, uapore ignis non ad dispendium sui, sed ad gratiam mutabantur. Deniq; cum furerent fornacis incendia, ut ultra quadraginta cubitos flamma per circuitum funde retur, consumens plures quos repperat Chaldeorum q̃ naphtha, pice, & stupa, atq; sarmēto alimenta ignib. ministrabāt, ubi cum ieiunio ingressi sunt discusso ardore flammarum in medio fornacis tepore statim roris spiritu refrigerantis humescere: ita ut eorum nulus capillus capitis exureretur, quia illa quoq; ieiunia comam pauerant.

Augustinus in Psalmum 86. Fundamenta eius
in montibus sanctis.

ET in Apocalypsi scriptum est. Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim, nomina duodecim apostolorū & agni. Et infra: Et fundamēta muri ciuitatis oī lapide p̃cioso ornata, & fundamentū primum Iaspis &c. Et fundamenta, inquit, muri ciuitatis, qui est Ap̃li omni lapide p̃cioso ornata. i. oī gñe uirtutū, & fundamentū primū Iaspis. i. Petrus Ch̃ri uicarius, q̃ d̃r Iaspis ob fidei uirorē iā marcescētē. Sc̃dm Sapphirus, i. coloris celestis, & Paulū significat, q̃ raptus fuit usq; ad tertiū cælū, q̃ similis fuit sereno cælo, q̃ p̃cussus radijs solis. i. Ch̃ri, q̃ illū ē cælis uocauit, ardentem emisit fulgorem, cuius conuersatio in cælis fuit. Quia uero sole innouatus, ardentius æterna quæsiuit, & alios quærere docuit. Terzium Chalcedonius, qui colorem habet pallentis luscernæ, qui fulget sub diuo, in domo obscurius, omni-

um

tim sculpentium argumentis, resistit radio solis uel digi- 114
gitorum attritu excandens paleas ad se trahit. Signifi-
cat ergo D. Ioannem, qui flamma internæ charitatis
semper fuit accensus, qui foris despectus in occulto lu-
cebat, & bona in abscondito agebat. Sed cum alijs pro-
desse putabat, tunc apparebat, quid intus fulgoris ha-
bebat. Sculpentibus resistit, quoniam inter aduersa tes-
culi fortis & infecabilis fuit, & à nullo uinci potuit: &
calefactus radijs solis, id est, Christi, uel digiti, id est,
spiritus sancti, paleas ad se traxit, id est, peccatores.
Quartus Smaragdus, qui nimia est uiriditatis, om-
nes in uiriditate superans herbas ac frondes, ut & æ-
rem circum fluuium uiridem reddat: Et Iacobum si-
gnificare potest Apostolum, qui miræ fuit uiridita-
tis, & tantæ uirtutis, ut propter ipsius mortem pu-
tauerit Iosephus Hierusalem penitus esse destructam.

Quintum Sardonyx, qui nigredinem in imo, can-
dorem in medio, & ruborem in summo habet: signi-
ficans Iacobum Maiorem, qui per humilitatem ni-
ger, id est, despectus fuit, sed candidus in medio, id est,
in corde, & in summo rubeus per martyrium. Nam
primus inter Apostolos martyrio coronatus est.

Sextum, Sardius qui est sanguinei coloris, marty-
rium significans, & Andream significat, qui uidens à
longe crucem sibi paratam, ait: O bona crux, diu desi-
derata, & iam concupiscenti animo præparata: secu-
rus & gaudens uenio ad te. Nam & hic lapis homi-
nem lætificare timore expulso dicitur.

Septimum Chrysolithus, qui aureum habet ful-
gorem, & scintillas ardentes uidetur emittere, & no-
cturnos timores pellere asseritur: significans Matthæ-
um Apostolum & Euangelistam, qui fuit aurei fulgo-
ris in Euangelio, & scintillas emisit ardentes præ-
dicationum, & miraculorum, quibus populos Aethi-
opum ad fidem conuertit.

- b Octauum Beryllus, qui lucet ut aqua sole percussa, & manum urit tenentis, quanquam nonnulli asserant uiridis & pallentis esse coloris, & reddere hominem (ut dicitur) mitem atq; benignum: & significat Simonem fratrem Iudæ, qui tam uita, quàm prædicatione luxit ac splenduit, ut multos cum fratre ad Christum conuerteret sua mäsuetudine, & benignitate, quamuis exterius pallidum uideretur habere colorem. i. contemp-
tibilem esse hominem. Nonum Topazius, qui habet aureum colorem, & ætheream habet claritatem, & quum splendore solis tangitur, omnium superat claritatem gemmarum: & significat Bartholomeum, q aurei coloris fuit ob sapientiam, & ætheream habuit claritatem ob orationum frequentiam: centies enim in die, & centies in nocte flexis orabat genibus, cuius candida uestimenta nunquam ueterauerunt, nūquam sordes contraxerunt. Decimum Chrysopassus uiridis coloris, & aureæ mixturæ, siue ut alij asserūt, purpurei coloris cum guttis aureis, & significat Thomā, qui uiridis fuit fidei, postquam latus tetigit. Nam clamauit tacto lactere: Dominus meus & de⁹ meus. Gut-
tæ aureæ fuerunt eleemosynæ pecuniarum, quas habuit à rege pro ædificando palatio. Vndecimum Hya-
cintus, qui in sereno est p̄spicius, & in nubilo obscurus, significās Philippum. Duodecimus Amethystus qui est purpurei coloris mixto colore uiolæ & rosæ, significans Iudam fratrem Simonis.

Augustinus in enarratione Psalmi 147.

Mittit crystallum suam sicut bucellas.

Est, inquit, crystallum species quædam in modum uitri, sed candidum est. Hoc autem genus traditur ab eis, qui nouerunt, unde dubitare non debemus, quoniam fidelissima scriptura testimonium dicit. Traditur enim crystallus durata per multos annos, & non resoluta, niue ita congelascere, ut resolutio non facili-

lis sit: niues præteritę hyemis facile disoluit æstas adueniens: non enim ad cõfirmandum duritiā accessit annositas. Vbi autem niues multę per multos annos missę fuerint, & copia sua uiolentiā æstatis euicerint, non æstatis unius, sed multarum, præsertim in his terrarum partibus. i. in Aquilonia plaga, ubi nec æstate sol perferuētissimus inuenitur, ipsa diurna & annosa duritia reddit hanc speciem, quam crySTALLUM dicimus.

Augustinus lib. 2. de sermone dñi in monte.

Margaritę sunt quęcunq; spiritalia magni æstima-
nda sunt, quę in abdito latent tanquam de profundo eruuntur, & allegoriarum integumentis quasi a-
pertis conchis inueniuntur.

Augustinus de ciuitate dei lib. 21. cap. 5.

Legimus Asbeston Arcadię lapidem, propterea
sic uocari, q̃ accensus semel iam non possit extinguī.
Pyriten lapidem Persicum, tenentis manum, si uehe-
mentius prematur, adurere, propter quod ab igne no-
men accepit. In eadem Perside gigni etiam lapidem
Selenitem, cuius interiorem candorem cum luna cre-
scere atque deficere.

Augustinus lib. 21. cap. 4. de ciuitate dei.

Magnetem lapidem nouimus, mirabilem ferri esse
se raptorem, quod cum primum uidi, uehementer in-
horruī. Quippe cernebam a lapide ferreum anulum
raptum atq; suspensum, deinde tanquam ferro quod
rapuerat uim dedisset suam, cõmunemq; fecisset, idē
quoq; annulus admotus est alteri, eumq; suspendit,
atq; ut ille prior lapidi, sic alter annulus priori annu-
lo cohærebat. Accessit illi eodē modo tertius, accessit
& quartus. Iamq; sibi per mutua connexis circulis nō
implicatorum intrinsecus, sed extrinsecus adhæren-
tium, quasi catena pependerit annulorum. Quis istam
uim lapidis non stuperet, quę illi non solū inerat, ue-
rum etiam per tot suspensā transibat, & inuisibilibus

ea uinculis subligabat. Sed multo est mirabili⁹ quod
à fratre & coepiscopo meo Seuero Milleuitano de isto
lapide cognoui. Seipm nāq; uidisse narrauit, quemad-
modū Bathanus quondā comes Africę, cū apud eū cō-
uiuaretur episcopus, eundem protulerit lapidē & te-
nuerit sub argento, ferrumq; super argentum posue-
rit, deinde sicut subter mouebat manum, quā lapidē
tenebat, ita ferrum desuper mouebatur, atq; argento
medio, nihilq; patiente, cōcitatissimo cursu ac recur-
su infra lapis ab homine, supra ferrum rapiebatur à la-
pide. Dixi quod ipse conspexi, dixi quod ab illo au-
diui, cui tanquam ipse uiderim credidi. Quid etiam
de isto magnete legerim, dicam: quando iuxta eum
ponitur Adamas non rapit ferrum, & si iam rapuerat,
ut ei appropinquauerit mox remittit. India mittit
hos lapides. Sed etsi eos nos cognitos iam desistimus
ad mirari, quanto magis illi à quibus ueniunt, si eos
facillimos habent: sic forsitan habent ut nos calcem,
quā miro mō aqua feruescentē, qua solet ignis extin-
gui, & oleo non feruescentem, quo solet accendi, qua
in promptu nobis est: non miramur præterea æs, fer-
rum argentum, terra atque harena obtegi, uerum
qui auri uenas argentiue rimantur, metalla quidem
effodiunt, ramenta uero sibi & minutias colligunt:
postquam uerò impressis notis aurum iam signatum
est, incussumq; imperatoris characterem accepit, non
illud aurei loculi, sed thecæ uel ex corio ex marmore
confectæ inditum seruant. Iure igitur factum est, ut
uerissimas de diuinis humanisq; rebus traditiones,
non illustres eloquentia tumidique sermone, sed sim-
plices, humilesq; ac omnibus mortalibus noti prædi-
cent, magnumq; adeo ineffabilem thesaurum uiles ad
modum thecæ despicabilesq; circumferant.

Theodoritus Cyrenensis Episco. De cura-
tione infidelium Græcorum Ser. 5.

De na

DE natura huius lapidis quē Magnetem uocāt, eam esse uim cōstat, ut omnē aliā materiā quietam esse, immotāq; dimittat, ferrum uerō dūtaxat ad sese trahat, nonnunquam uerō alre à se sublatum quasi ostendet, tamen nullis idipsum rebus ab inferiori loco suffulciatur, nec supernè aliquo nexu uisibili colligetur, sed eius lapidis incubante uirtute, occulta nobis ratione suspensum sit. Tale uerō quāpiam & in diuinis scripturis, & in uerbis quæ de deo fiunt, solet contingere, ut facile is cognoscet, qui diligenter aduertet. Plurimi enim, imò, ut ita dicam, cuncti ferè mortales aurem illis accommdant, soli uerò capiuntur, qui alumni sunt fidei. cum tamen ab inferiori loco nullius terrenæ felicitatis solatio teneantur, neq; quicquā appareat unde à superiori loco uincti dependeant, sed ad occultas duntaxat rerum spes, mentem, animumq; accommodent.

Sermo. 9. de legibus. Vos quidem uiri Græci elegātes compositosq; sermones audire percupitis, quærentes his quāmaxime permulceri. Vbi uerò tales non inueniatis, risu effuso eos contemnitis, ac maledictis incessitis, quin obstructis auribus, quæ dicuntur, audire non uultis. Contra uero animadvertere uos oportuit, ita usue uenire, ut ea quæ sunt quāmaxime preciosa. cuncta ferè uili materia integantur. Videre siquidem est preciosum unionē, quales ampli ac magnifici uiri apud se eē desiderāt, aspnabili admodū testæ innasce, eademq; nutriri, augescere, occultari. Qui uerò eū sibi coēmunt, auri plurimū persoluētes, missam faciūt testā. Præterea uerò pellucētes gēmas, ornādisq; regijs capitib. destinatas, aliud gen^o lapidis extrinsec^o circumuestit, despicabilis ille qdē atq; inutilis. Qui ergo eas gēmas expoliunt, ad ornātūq; cōcinnant, superfluā illam testā nihil q; pendendā circūputātes abradētesq;, nitorem lucentium lapillorum detegunt & expediūt.

Aurum

Aurum quoq; quod passim à multitudine peramatur,
iam purgatum à fecibus, non in loculis aureis circum
fertur, sed in uili corio: Ita erat eruditio in Apostolis,
& quæ sequuntur.

Marfilius Ficinus Florentinus de uita cælitus
comparanda lib. 3. cap. 12.

sh
tr
6

HAc utiq; ratione smaragdus, hyacinthus, sap
phirus, topazius, rubinus, unicorni cornu, præ
cipue uero lapis bezaar apud Arabes appella
tus, occultis gratiarum proprietatibus prædita sunt:
Et idcirco non solum intus assumpta, sed etiam si car
nem tangant, ibiq; calefacta uirtutem suam promant,
uim inde cœlestem spiritibus inserunt, qua se contra
pestem tuentur atq; uenena. Quod autem hæc similiã
que tale aliquid agant uirtute cœlesti, id argumento
est, quia etiam exiguo pondere sumpta non exiguum
habent in agendo momentum. Quod elementari qua
litati uix unquã est concessum, igni uidelicet ualde cœ
lesti. Materialis enim uirtus ut agat multũ, materiam
desiderat multam. Formalis autem, etiam quum mini
ma materia ualet plurimum. Simili uirtute in primis
Phœbea Pæonia carnem tangens, contra caducũ mor
bum spiritus armat uaporem ad eos intus infuso. Simili
corallus & chalcidonium aduersum atræ bilis illusio
nes, Iouis præcipue Venerisq; uirtute: cæteraq; simili
ter. Eiusmodi quadam proprietate myrobalani iuue
tutem seruãt, acuuntq; sensus, & ingenio profunt atq;
memoriæ, propter Iouem in primis Saturni tempera
torem, atq; Mercurium sensus amicum. Quam quidẽ
arborem forte aliquis in paradiso ad uitam prorogan
dam extitisse putabit. Mercurio lapidem acharẽ con
secrant: Vnde Physici conueniunt, ad facundiã uisumq;
& contra uenena ualere. Serapio scribit eum qui hia
cynthum uel ex eo sigillum gestat, esse à fulgure tutũ,
atq; hanc uirtutem eius esse latissime diuulgatã: quam
si hæc

si habet, ab Ioue putamus habere. Lapis ætites uel a
quilinus habet à Lucina, id est Venere atq; Luna, ut ad
motus uulvæ, partū mox & facillime citet. Quod Ra-
sis confirmante Serap^hidæ frequenter se dicit expertū.
Forſan & à Phœbo qui transfixit Pythonem.

Idem eodem libro cap. 15.

Alterum uero recuſet lapillum, Helioſelinō cō-
gnomento, qui Solis Lunæq; coniunctæ Soli
naturaliter habet imaginem. Hunc ergo quiſ-
quis argento incluſum deaurato ſimilibus collo ſilis
admouerit, quando Luna in domicilio ſuo uel Solis
in eodem minuto cum Sole congregiur, ſuosq; tene-
at angulos, Solarem ſimul atq; Lunarem ſpiritum re-
portabit, aut ſaltem talem qualis euadit Luna per cē-
trum copulata Soli. Hic uero tu uidēs diſpſas Phœbi
dotes, uelut Oſyridis mēbra, ſororem eius Phœbem
uelut Iſidem cōgregare. Sed utinam Solarem alicubi
lapidem facile reperiremus uel Lunarem, adeō in eo-
rum ordine præpotentem, quemadmodū ſub ſerie Se-
ptentrionalis poli Magnetem habemus & ferrum. So-
larem proſecto ferunt inueniſſe apud Indos Apollo-
nium Theaneum, lapidem ſcilicet nomine Pantau-
ram, ignis inſtar micantem, ſub terra paſſus quatuor
naſcentem, cui tantum ſpiritus inſit ut tumeat, & plē-
runq; ſcindatur terra, ubi eiſmodi lapis concipitur:
ita cæteros ad ſe lapillos trahens, ſicut Magnes ferrū.
Sed lapis hic Herculeus ad ſe contemplandū uehemen-
tius adhuc nos in præſentia rapit. Videm⁹ in ſpecula
naturarum indice poli libratum acum affectum in ex-
tremirate Magnete moueri ad Vrſam, illuc uidelicet
trahente Megnete: quoniam & in lapide hoc præua-
let uirtus Vrſæ, & hinc transfertur in ferrum, & ad
Vrſam trahit utrunq;. Virtus autem eiſmodi tum ab
initio inſuſa eſt, tum continue Vrſæ radijs uegetatur.
Forſitan ita ſe habet Succinum ad polum alterum &
ad

ad paleas. Sed dic interea, Cur Magnes trahit ubique
ferrum? non quia simile, alioquin & Magnetem Ma-
gnes traheret multo magis, ferrumq; ferrum. non ga-
superior in ordine corporum, imò superius est lapil-
lo metallum. Quid ergo? Ambo quidem ordine Vrsæ
sequente clauduntur, sed superiorem in ipsa Vrsæ
proprietas gradum tenet Magnes, inferiorem uero
ferrum: Superius autem in eodem rerum contex-
tu trahit quidem quod est inferius, & ad se conuertit,
uel aliter quomodolibet agitatur, aut efficit uirtute pri-
us infusa. Inferius uicissim eadem ad superius infusio-
ne conuertitur, uel aliter agitatur, uel prorsus affici-
tur. Sic in serie Solis inferior homo admiratur superi-
orem: In ordine Iouio ueneratur: In Martio timet: In
Venereo inferior ad superiorem rapitur amoris ardo-
re, deseritq; seipsum: Mercuriali semper hic discit, uel
persuadetur ab illo: In Lunari motum hic ab illo sæpius
exorditur: In Saturnali quietē. Ego autem quū
hæc explorata hætenus habuisssem admodum gratu-
labar, cogitabamq; iuuenis adhuc Magneti pro uiri-
bus insculpere cœlestis Vrsæ figuram, quando Luna
melius illuc aspiciat, & ferreo tunc filo collo suspende-
re. Sperabam equidem ita demum uirtutis me fideris
illius compotem fore. Sed quum diutius explorassem,
inueni tandē fideris illius influxus Saturnales esse plu-
rimum atq; Martiales. Accepi à Platoniceis malos dæ-
monas plurimum Septentrionales existere, quod eti-
am Hebræorum astronomi consentunt, noxios Mar-
tiosq; dæmonas in Septentrione ponentes: Propitios
autem & Iouios, in meridie. Didici à Theologis, & à
Iamblichō, imaginum fictores à dæmonibus malis oc-
cupari sæpius atq; falli. Vidi equidem lapillum Flo-
rentiam aduectum ex India, ibi ē capite draconis eru-
tum, rotundum ad nummi figuram, punctis ordine
quamplurimis quasi stellis naturaliter insignitum, q

aceto

Aceto perfusus admouebatur parumper in rectum, iam obliquum, mox ferebatur in gyrum, donec exhalaret uapor aceti. Existimaui equidem lapillum eiusmodi celestis draconis habere naturam, atque quasi figuram, motum quoque illius accipere, quatenus per acetum seu uini ualentioris spiritum draconi illi siue firmamento familiarior redderetur. Hunc igitur qui gestaret, & aceto saepe perfunderet, uim aliquam forte draconis illius acciperet, qui geminis anfractibus hinc quidem Versam maiorem implicat, inde minorem. Extat & prope Scorpionem serpentarius quasi homo serpente cinctus, manu dextra caput serpentis tenens, sinistra caudam, genibus quasi flexis, capite paulum resupino. Legi equidem magos Persarum regi consuluisse, ut imaginem hanc lapidi imprimeret Haematiti, quem aureo clauderet anulo, ita tamen ut inter lapillum atque aurum serpentariae radicem insereret. Hoc enim anulo gestantem contra uenenum morbosque uenenosos tutum fore, uidelicet si Luna serpentarium aspiciente feceris. Hanc imaginem Petrus Aponensis confirmauit. Ego uero, si hanc anulus ille uim habet, arbitror non tam per figuram quam per materias eiusmodi, & hoc pacto temporeque compositas sibi coelitus uedicare. Memento lapillos nascentes in animalibus nec inde languentibus, ut in dracone, gallo, hirundine, caeterisque, efficaces existere ferme, ut lapilli in terra nascentes, atque ad easdem referri stellas, ad quas haec animalia pertinent. Hinc Alektorius ex uentriculo galli ueteris tractus pollet potestate Solari, per quem Dioscorides ait saepe compertum esse, eum pugnare inuictum qui lapillum hunc ore gestaret. Idem ait, Chelidonium erorum ex hirundiue rufum, curare melancholicum, & amabilem idoneumque reddere. Quod quidem habet ex Ioue, per ea quae diximus, scilicet res ubique infra Lunam stellares existere.

Ex parabolis siue sifibus Erasmi.

Quidam

a **Q**uidam Amethyſtum adhibent in compoſiti-
onibus aduerſus ebrietatem. Multo magis in
audiendis poetis præcepta ſunt adhibēda, ne
p quid inficiant animum. Vt Pyrites gemma non ape-
rit uim igneā, niſi ſi atteras, tum enim digitos adurit:
Ita quorundam malitiam non ſentias, niſi cum illis cō-
ſuetudinem aut commercium habueris, aut nō ſentias
ſ philoſophiæ uim niſi exerciueris: Ita ſuccina attritu
uim attrahendi & odorem produnt. Quemadmodum
c gemma Chalazias, etiam ſi in ignem conijciatur, ta-
men natium frigus ſuum retinet: Ita quidam ſic fri-
gēt ad literas ac uirtutem, ut nullis exemplis, aut hor-
tatibus inflammare poſſis. Sicut Alexāder Magnus ue-
tuit, ne quis ſe pingeret præter unum Apellem, aut ne
quis ſe ſingeter ære, præter Lysiſpū, aut gemma ſcul-
peret præter Pyrgotelem, ſummos uidelicet artifices:
Ita non cōuenit Chriſtum à quouis prædicari, aut uir-
tutem à quouis laudari. Vt gemma minutula quēdam
res eſt, ſed ingentibus tamē ſaxis anteponitur: Sic ho-
mo puſillus, ſed ingenio ualēs, aut ſic philoſophia, ſeu
uirtus oſtentatione minimum quiddam eſt, ſed pretio
c maximum. Vitrum mire Cryſtallum imitatur, res ui-
liſſima rem longe precioſiſſimam. Ita aſſentatio ami-
citiā imitatur, res peſſima lōge optimam. Vt cryſtal-
li fragmēta ſarciri nullo modo poſſunt: Ita difficilli-
mum eos reconciliare, qui exarētiſſima familiaritate
in mutuū odium uenerunt. Vt natura gemmas altis-
ſime recondidit, uilia paſſim obuia ſunt: Ita quæ ſunt
optima, pauciſſimis nota ſunt, nec niſi ſummo ſtudio
eruuntur. Vt Succina paleas ad ſe trahūt, Magnes fer-
rum, Chryſocola aurum: Ita quiſque aſcendit ſibi ſu-
is aptum moribus.

a Vt indomita uis Adamanti, unde & nomen addi-
tum gēmae, adeo ut nec caleſcat igni, nec ferro cedat,
quin magis ic̄tum ita reſpuens, uti ferrum ſimul & in-
cudes

eudes diffiliant: Sic sapiētis animus aduersus omnem fortunæ sæuiētis impetum inuictus. Quemadmodum Adamas aduersus omnia inuictus: hircino sanguine eoque calido, ac recenti maceratus, malleo frangitur: Ita quædam ingenia nulla ui peruincas, blandicia emolliēda sunt. Adamas una re mollescit ad ictus ferri, alias indomitus: Ita nullum est ingenium tam ferū, quod non aliqua ratione queat expugnari. Quemadmodum si ferrum inter adamantem ponas & magnetem, diuerso nisu, nunc huc, nunc illuc fertur: Ita dubius animus nunc ad honesta rapitur, nūc ad diuersa trahitur affectibus. Vt Adamas si iuxta magnetem ponatur, non patitur abstrahi ferrum, aut si admotus magnes apprehenderit Adamas ediuerso, rapit, atque auferit: Ita pecuniæ studium dissidet cum Christiana pietate, & modis omnibus auocat, nec finit adhærescere Christo. Sicuti Nero princeps gladiatorum pugnas Smaragdo spectabat: Ita quidam malunt diuorum imagines, quā ipsos diuos animo contemplari. Vt ferrū aut chalybs, cætera quidem duritię rigoreque superat, ab adamante uincitur: Ita res quidem potens est amor in liberos, sed hunc quoque superat pietas in deum. Vt Adamas si frangi contingat malleis, in minutissimas diffilit crustas, adeo ut uix oculis cerni queat: Ita arctissima necessitudo, si quando contingat dirimi, in summam uertitur similitudinem, & ex arctissimis foederibus, si semel rumpantur, maxima nascuntur dissidia: Aut supra modū incandescit semel uicta lenitas. Quæ admodum in opalo gemma multarum gemmarum dotes eminent: Nempe carbunculi tenuior ignis, amethysti fulgens purpura, smaragdi uirens mare, cunctaque hæc pariter incredibili mixtura lucētia: Ita multorum uirtutes in uno hoc eminent, aut in sacris literis simul inuenitur quicquid apud illos Ethnicos scriptores placere potest. Opalum gemma indiscreta similitudine

litudine adulterant Indi. Experimentum in sole tantum: Ita uirtutes quædam uitia sic imitantur, ut difficilimum sit dignoscere, nisi ad summam lucem proferrantur. Carbunculi ignis & nomen & speciem habent, cum ignem non sentiant, unde & Apyrustæ dicti. Ita quidam pietatis opinionem & imaginem obtinent, cum à re sint alienissimi. Anthraciti carbunculorum generi peculiare est, ut coniectus in ignem, uelut inter mortuus extinguatur, contra aquis perfusus exardescat. Ita quosdam contraria mouent, si exhorteris magis languescunt, si dehorteris magis acceduntur, si bene merearis redduntur inimici, si male, pluris te faciunt. Iris gemma non nisi in opaco reddit colores arquus cælestis, nec ita ut ipse habeat in se, sed parietibus illidat, in sole coloribus caret: Ita quidam uaria uirtutum simulachra præ se ferunt, sed in obscuro, & quod in se non habent, tamē in aliorum animis ueluti repræsentant, ac gignunt. Vt his gemmis summum est precium, quæ non modo uarietate colorum delectant oculos, & nares odore, uerum etiam ad remedia sunt efficaces: Sic his libris summum est precium, quod non solum habent orationis illecebras, uerum & salubribus præceptis nos liberat animi uitij. Vt quidam gemmas quasdam secum ubique circumferunt aduersus morbos, maleficia, ebrietatē, tonitrua, ruinas, cæteraque mala: Ita quædam Philosophiæ decreta semper ad manū habenda aduersus incurfuros animi morbos, libidinē, iracundiam, ambitionem, auaritiam & his cōsimiles. Draconites nec poliri potest, nec artem admittit, alioque elegans ac translucens: Ita diuina scriptura suū habet nitorem, nec artificij philosophiæ, aut rhetorices admittit. Quædam gemmæ aceto maceratæ nitescunt, plerumque melle decoctæ: Ita quosdam meliores reddit acris obiurgatio, quosdam admonitio blādiior. Facilius insculpes gemmis quæ uoles si terebra feruat: Ita magis mouebit

mouebit orator, si non solum acriter dicat, sed ferueat 120
& amet id quod laudat, oderit quod uituperat. Vti

Magnes non quiduis ad se trahit, sed ferrum duntaxat, cum sint alia multo leuiora: Ita quorundam oratio non mouet omnes, sed iam propensos ad id, quod illi suadent. Vt quidam magnetes ferrum attrahunt: at Theamedes, qui in Aethiopia nascitur ferrum abigit, respuitque: Ita est Musices genus, quod sedet affectus, est quod incitet. Vti Magnes occulta quadam & incognita vi ferrum ad se trahit: Ita sapientia secreta quadam ratione trahit ad se animos hominum. Vt magnes ad se trahit omne ferrum, sed Aethiopicus magnetem quoque alium ad serapit: Ita rex populū quod lubet cogit: at ingenio aliquis rex etiam regibus ceteris uim facit. Vt Gagates aqua infusa incenditur, oleo restinguitur: Ita quidam quo magis roges, magis frigescunt: si negligas, ultrō cupiunt: Aut sunt quos officijs alienis, neglectu prouoces ad amorem. Vt lapis e Scyro fluctuat integer, sedit comminutus: Sic res discordia pessum eunt, concordia sustinentur. Siphnius lapis oleo excalesfactus durefcit, alioqui mollissimus: Ita quosdam benefactis reddas deteriores. Vt uitrum quia pellucidum nihil celat: Ita quidam nihil tegere, nihil dissimulare norūt, quicquid in animo est, id protinus omnibus palam est. Vt uitrum copia uiluit, alio qui nec auro, nec argento cessurum: Ita sacerdotes obturbam minoris fiūt, magno in precio futuri, si singulae ciuitates singulos haberent sacerdotes, ut olim.

Hadrianus pontifex sextus. Quæst. Quotlib. 7.

Hoc est adhærere deo, de quo Apostol⁹ dixit: Qui adhæret deo, unus spiritus est cum eo, primæ ad Corinthios sexto. hoc est per amorem in deum transformari: ut Diony. 4. de diuinis nominib⁹ loquitur, & ita absorptum esse in deum, ut nullum pondus ipm aliorum trahat, sed solū pōdus diuini amoris ipm, ppellat.

m ad finem, inftar ferri, quod fua grauitate nihil magne
ti ponderis adijcit. Nam ferunt naturales: fi magnes a
liquis fortis in libra appenfus fuerit, & poft ad fe at
traxerit ferrum, nihil ultra ponderis quàm antea ex
fuo magnete, iam ex ferro & magnete infimul erit. ita
quafi abforpta, & ab effectu mouendi grauitas ferri
uirtute magnetis impedita erit.

Auguftinus Steuchus Eugubinus in recognitione
in uetus testamentum, in fecundum Genefeos cap.

Ibiq; inuenitur bdellium & lapis onychinus.] Ex
Hebræo ducta uox, nempe bdolah. Maxima autē in
certitudo huius significati: Septuaginta enim hoc lo
co carbunculum interpretati funt, qui lapis eft fulgi
dus ac lucens, ut etiam teftatur Hieronymus. Iidem ali
bi Cryftallum interpretati funt: alij smaragdum He
bræi hodie communiter dicunt eē cryftallum. Hebræ
us autem Agaen fentit bdolah lapillos eſſe perexigu
os ac rotundos, qui ex aquis prodeant. Plinius autem
bdellium gummi eſſe ſcribit deſtillans ex arbore eiuf
dem nominis, unde cōgelare, lapidēq; fieri, at quo
modo in fluminibus tamen naſcitur, ut hic traditur.
bdolah Nicolaus fentit arborem eſſe aromaticē, neq; aliud ad
dit. Idem uariatur in eo, qui mox ſequitur Shoham,
quem Aquila Symmachus & Theodotion onychinum
funť interpretati, Septuaginta lapidem Praſinum. Sic
in Exodo autem Smaragdum Iosephus dicit eſſe Sar
donychen. Ego autem exiſtimo bdellium uniones ſi
gnificare, quia manna Num. 12. huic comparatur, ubi
dicitur: Species eius erat, ſicut ſpecies dolah, māna ue
ro ſicut margaritum eſt. Et lapis onychinus] Heb.
Shoham, de hoc modo quid interpretati ſint diximus.
Cum Hieronymo autem ſentiunt præter recitatos a
liqui Hebræorum, præſertim Agon ſic ſcribens: Sho
ham lapis precioſus eſt candidus & permixtus. Deinde
addit Auen Ezra. Nos autē hæc ignoramus. Fatentur
itaq;

Itaq; etiam Hebræi ingenuè se propriè quales hi lapides sint ignorare. Pagninus item in Thesauro onychè interpretatur. Augustinus Steuchus in recog. ueteris testamēti in 28. Exo. cap. Quatuor ordines lapidum] Cum in his lapidibus interpretandis Hiero. semp Septuaginta sequatur, & eorum in eā re approbaret additionem, nō mihi uisum est afferre in medium, quæ de his lapidibus ab Hebræis dicuntur, cum & ipsi uehementer à Septuaginta & Hieronymo discrepent, & leuior apud eos de hisce rebus inueniatur cognitio, quā omnes alias gentes. In tanta igitur rerum ambiguitate tantaq; discrepantia magis erat septuaginta adhibenda fides, quam omnibus Hebræis & Chaldæis interpretibus, cum istos etiam & mendacij & inconstantiæ arguere possimus. Hæc quidem necessaria & uera excusatio. Exēpli causa: lapis is qui Hæbraice appellatur pitedah, quem Septuaginta & Hieronymus topaziū interpretantur, ab alijs creditur eē smaragdus, ab alijs prasinus uocat, hoc est porraceus. Aliter Theodotion, aliter Aquila eum interpretatus est. Quare Septuaginta & Hieronymo standum.

Franciscus Georgius Venetus Minorita de Harmonia mundi totius Cant. 2. to. 3. Cap. 4.

Septimum uestimentum est mēsurā parū, sed cum etis prædictis celebrius: quod Hebraicè dicitur hossen, Græcè λόγιον. Hinc latine traductū est rationale. Pannus quidem brevis ex quatuor antedictis colorib, intextus, habēs magnitudinem spithamę per quadrū, & duplex ne facile rūperetur. Habebatq; quatuor ordines, uel lineas, in quorū quolibet erant tres lapides pretiosi. In primo sardius, topazius, & smaragdus. In secundo carbūculus, sapphirus, & iaspis. In tertio lynxurius, achates & amethystus. In quarto uerò crysolithus, onychinus, & beryllus. In quibus cælata erāt duodecim nomina duodecim filiorum Irahel, In cuius

rationalis quatuor cingulis erant quatuor anuli aurei correspondentes quatuor anulis, qui erant in superhumerali copulati uittis Hyacinthinis, & catenis aureis, ut ligatura firma esset, & una textura uideretur. Erat quoque (quod maxime importat) in ipso rationali iudicii, iussu dei positum, haurim uel tumim, quod nos habemus interpretatum, doctrinam & ueritatem. Et hæc erant super cor Aaron, pro quo nos habemus super pectus Aaron: quando ingrediebatur in templum coram domino, ut portaret Aaron iudicium filiorum Israël super cor suum, quando ingrediebatur coram domino semper. ¶ Rhythmica explicatio autore incerto de 12 lapidib. rōnalis.

Ciues cælestis patriæ, regi regum concinite:
Qui est supernus opifex ciuitatis Vranicæ,
In cuius ædificio talis extat fundatio.

12 De Iaspide.

Iaspis colore uiridi præfert colorem fidei,
Quæ in perfectis hominibus nunq̃ marcescit penitus.
Cuius forti præsidio resistitur diabolo.

5 De Saphiro.

Sapphirus habet speciem cælesti throno similem:
Designat cor simplicium spe certa præstolantium,
Quorum uita operibus delectatur & moribus.

De Chalcedonio.

Chalcedonius pallidam ignis habet effigiem,
Subrutilat in publico, fulgorem dat in nubilo.
Virtutem fert fidelium occultè famulantium.

4 De Smaragdo.

Smaragdus uiuens nimium, dat lumen oleaginum,
Est fides integerrima ad omne bonum ꝑ̃ facula,
Quæ nunquam scit deficere à pietatis opere.

De Sardonyche.

Sardonyx constans tricolor, homo fertur interior,
Quem denigrat humilitas, in quo albescit castitas.

Ad

Ad honestatis cumulum rubet quoque martyrium.

De Sardio.

Sardius est puniceus: cuius color sanguineus,

Ostentat & martyrium rite agonyzantium.

Sextus est in catalogo, crucis hæret mysterio.

De Chrysolitho.

Auricolor Chrysolithus scintillat uelut Clibanus,

Præ tendit mores hominum perfecte sapientium,

Qui septiformis gratiæ sacro splendent iubare.

De Beryllo.

Beryllus est lymphaticus, ut sol in aqua lymphidus,

Figurat uota mentium ingenio sagacium,

Quis magis libet sumere pulchræ quietis otium.

De Topazio.

Topazius quo rarior est, tanto pretiosior.

Nitore rubet roseo, & aspectu æthereo.

Contemplatiuæ solidum uitæ monstrat officium.

De Chrysoprasso.

Chrysoprassus purpureus, auricolor, & flammeus,

Cuius splendor in tenebris, flammæ euibrat oculis.

Hic est perfecta charitas, quam nulla sternit feritas.

De Hyacintho.

Hyacinthus est cæruleus, uirore medioximus,

Cuius acuta facies mutatur ut temperies.

Vitam sumit angelicam, discretione præditam.

De Amethysto.

Amethystus præcipuus, colore uiolaticus,

Flammæ emittit roseas, & uiolas purpureas.

Præ tendit cor humilium Christo commorientium.

Quid significant ij lapides pretiosissimi.

Hi pretiosi lapides carnales signant homines.

Colorum est uarietas, uirtutum multiplicitas.

Quicumque his floruerit, congruus esse poterit.

Hierusalem pacifica, hæc tibi sunt fundamina:

Felix & deo proxima quæ te meretur anima

Q 4 Custos

Custos tuarum turrium non dormit in perpetuū,
Concede nobis & rex ciuitatis cœlicæ,
Post cursum uitæ labilis, consortium cum superis.
Amen.

F I N I S.

A L A R D V S

lectori.

PLurima non alio miramur nomine signa:
Quam quòd ab ignotis sint ea uerba locis.
Adducta extremis ueneramur pharmaca ab idis
Adducta è Solymis fragmina suscipimus.
Sutilis externo transmittitur orbe coralla:
Aut lapis, aut Tophus, aut ebur, atq; cyphus.
Sic nihil in pretio est, nisi sint exotica plane,
Pluris & hoc fiunt, quo peregrina magis.
Hoc plus suscipimus, plus demiramur, & hoc plus
Per fas perq; nefas quisquis habere studet.
Mille per imposturas, mille per insidiasq;
Alterius manibus nitimur eripere.
Nescio quid plus est, quod donet præmia rebus,
Sine loci Genius Barbaricumue solum.
Nobile longinquis adductū hoc symbolon oris,
Et paruo prostand, quin tibi lector emis?
Aliud.

Quod si rara iuuant, & raris maior habetur
Gratia, sic grata est quam rosa prodit hyems.
Ecquid in immenso deprehendas rarius orbe?
(Omne solum penetres, omneq; litus ares)
Omnigenis quàm farta nitentibus arcula gemmis,
Quas hoc è calathò iam licet accipias.

Aliud

Si magis illa iuuant semper quæ pluris emuntur,
Eruta non summa gemma iuuabit ope.

Aliud

Non est ē putridis hæc eruta gemma lacunis,
 Barbarico nascens Vandalicouē sinu.
 Sed dedit aut Oriens, dedit aut Aegyptia tellus,
 Indicus aut lapides hos dedit Oceanus.
 Mu'tum crede mihi refert, ē litore carpas
 Quod fuit, an pigro quæ stetit unda lacu.

Aliud.

Indica si fuluum condat formica metallum,
 An gemmas gnauus non cumulabit homo?

Aliud.

Oebalis Herculeo debet quoq; purpura multum:
 Plus Marbodaico gemma sed ingenio.

Aliud.

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
 Pauperiem fugiens per mare, perq; niues.
 Rugosum piper, & pallentis grana Cymini
 Vt legat, & merces ampliet exiguas.
 Tu nuce nec cassa medioūe nec emeris asse
 Has tot opes? an quod merx putet ultronea?
 An quod & Aesopi gallus plus paucula malit
 Hordea, quam gemmas Persidos omnigenas?

Aliud.

Si cupis immenso nitidos ex orbe lapillos,
 Quem Marbodæus dat cito prænde librum.

Aliud.

Vt totum quoq; peruageris orbem,
 Et uastum penetres subinde pontum,
 Quid uis, & patiens, agensq; & audens,
 Quo sis & cito sis abunde diues,
 Et mercis uariæ, reconditæq;,
 Lautæ, & multiuigæ supellestilisq;,
 Et sudes satis, & satis fatiscas,
 Prorsus nil tamen eruas licebit,
 His quod sit pretiosius lapillis.

Q 5 Si tanti

Si tanti uitra, margarita quanti?
Nam quod continet æquor, atq; terra,
Et Thetis gremio fouet potenti.
Marbodæus in hoc habet libello.

Aliud

Ἰνδῖκος ἱρραδῖατ σὶκ λᾶπῖς ἱντ ὀπῆς.
Indicus irradiat sic lapis inter opes.

Alopecius Lectori.

QVoniam prius ccepta sunt excudi Alar
di Scholia, quàm nobis Pictorij libel
lus exhiberetur: ob id non potuit eo
dem, quo digessit ordine formulis committi.

Vale.

PROOEMIUM PICTORII VIL
ling. in Marbodæum.

Erustum sane institutum, ut poëtam inter
pretaturus, illius nominis & uitæ mentio
nem faciat. Deinde libri titulum, carminis
qualitatem, librorum numerum, & poëtae
intentionem enarret. Poëtae igitur nomen
est Marbodæus Gallus. Nam sic nostri exemplaris in
itium habuit. At de uita illius multa scribere ambiguo
um est, quia uel propter materiam in eo contentam,
uel temporum uetustatem, neglectus ita latuit, ut uix
tādem in nostri seculi commodum prodierit, tamen si
non dubito eum a doctissimis ad limam rectiorem es
se politum, etiam nostris tēporibus. Quoniam illius
poëtae uersus crebrò apud Vincentium in speculo na
turali, & apud Bartholomæum Anglicum lib. 16 ci
tatos inuenio. Non tamen bene admodum sonantes,
& ad poëticas regulas emendatos, ut hi sunt. Qui qui
dem

dem Enchiridion hoc lapidarium sæpiusculè appellis-
tant. Cui cordi est uerum perscrutari, tale speculum li-
bro 9. ferè singulis capitibus euoluat, & in multis An-
glicum, qui ut suas rerum proprietates autoritate
roboret, frequenter citat hoc manuale.

Libello nomen Enchiridion, quod pugionem aut
manuariam tabellam, teste A. Gellio libro 20. uocant
inditum reperi.

Carminis qualitas est, non grandiloqua neq; subli-
mis. Nam de lapidibus scripsisse humili genere, uni-
formi, & puro heroico satis esse quis inficias iret?

Vnicus est liber poëtae animum & beneuolentiam
in amicos referens, quem tribus ut multis communi-
caturum se ostendit in præfatione sua, propter frugem
& commodum, quæ omnia ex hoc Enchiridio uenari
licet. Quoniam multos in se contentos habet
lapides, quibus si rite utaris, facile omnia
genis morborum generibus me-
debere. Reliqua ex scholijs
nostris colligas.

1 ^o A Chates 78. 13. 96	24 Chalazias 56. 118. 99
105. 107. 116.	25 Chalcedoni ^o 20. 11. 118. 113.
2 ^o Adamas 11. 100	30 Carchedonij 45. 113
103. 104. 112. 113. 119.	27 Chelidonius. 118. 34
3 ^o Aëtites ^W 46. 117. 89. 99	28 Chelonites 57. 114
4 Alabanda, Alabandina si	26 Chalcophonos 68. 99
ue Alabandicus 42	31 Chrysolithus 27. 114
5 Alectorius. 96. 15. 118	29 Chryselestrus uel Chrys
16 Argyrodamas 63	solestrus 71. 75
8 Amethystus 32. 114. 118	32 Chrysoprasus 78. 113. 30. 114.
107. 112. 118. 119.	30 Chrysolampis 98. 23
8 Amethystizontes 44	37 Cynacus 97
9 Androdamas 63. 53. 99	30 Chrysoberyllus 110
12 Apistos 68	30 Chalcosmaragdus 97
10 Anthracites. 119. 43	III
4 Aquileus 46	30 Chrysocomos 106
7 Asbestos 53. 115. 96	30 Capnites ^W 76
13 Apyrausta. 119. 44	Cores 90
11 Aphroselinus 92. 83	30 Callais 97
15 Arabius 94. 86	30 Chrysocolia 118
6 Alabastrites 94. 83. 87	33 Coralius, corallium & 40. 96.
5 Ageratus 93	30 89. 84. 30. 96.
30 Asius Week. 41. C	30 89. 84. 30. 96.
30 Asius 81. 84. 30. 96.	30 Corneolus 43
30 Asyrius 83	30 CrySTALLUS 58. 114. 118. 97. 99.
30 Antipathes 80. 84	30 Diadochos 69. 75
16 Anthrax siue Anthraciō	30 Dionysias 70. 99
108. 43	30 Daphnius 77
13 Apyrauste 98	30 Dracontias. 119. 98
10 Anthracias 100	30 Epistrites. 47
Bezaar Barbarus 93	30 Enydros 62. 100
116. 28 Beryllus 78. 114.	30 Elarites 53
119. 28 Carbunculus 78. 43. 108. 98.	30 Exebenus 77
23 Ceraunius, Ceranius 48	30 Echytes 99
97. 107.	30 Florentia 117
Bloodstone. Hematites.	30 Emerald & Smaragd
	30 Diamond. 72. A
	Gagas

48	Gagates	W ⁴⁴ 35.93.97. 85.82.93.120.	• Lyncuriū, lyncurius, lyn ^{W47} gurius 45.77.107.96.78.
49	Gagatromeus	47	• Lunaris, lapis lunæ 47. 82.
W ⁴⁴	Galactis, galactites siue galaritides	55.94.84 177.87.82.84.96.	• Leucogea, leucographia leucophis 60.82
52	Geranites	16	• Lapidesspongiarum 90 ^{W45}
•	Gemonides	55	• Lithocolla 90
51	Galaxia	82	68 Lychnites 100
•	Glossopetra	99	Lapis qui in fronte asini nascitur 77
•	Gemma	75	Lapis uestice 69
•	Graphis	95	71 Margarita, margaritū, 101 margarites.95. 75.64
•	Gorgia. corall.	96	70 Magnes, Magnetes 38 ^{W47} 93.115.116.117.118.120.
55	Hephæstites siue Hepeste tis	75.50	72 Medo 55
53	Hæmatites	51.84.94.85 91.98. Wech. 40	77 Molochites.98. 94 78 Molochthus ^{W45} 87
54	Heliotropia.98.	49	74 Memphites ^{W44} 83
58	Hexecontalithus	56.98	75 Mennonius 77
59	Heracites	92.16	78 Moroxus 95.82. 87.
57	Heracius uel Heraclita	39. Heracius 117. 8	• Meconites 99
60	Hyacinthus	31.114 116.98	81 Myrrhites Ibidem ^{Myxitis W46. 39}
62	Hyænia Hyenius	98.61	82 Myrcites Ibidem
57	Heracleia	93	76 Mitridax Ibidem
•	Hyacinthizantes	100	73 Melitides.94. 86.82
W ⁴⁴	Iaspis.78. 17.107.112.88	82 Nasamonites 98	85 Onyx.79.107. 26.83
•	Iaspis uiridis	92	87 Ophthalmius 64
64	Iris.119.	62.99	88 Orites 59
65	Iudaicus ^{W45} 92.69.83.88	77	89 Ostracites ^{W46} 91
•	Ignites	69	86 Ophites ^{W44} 91.83.86
•	Ignarius	61	83 Obsianus 77
66	Lipares siue liparæa	42	84 Odontes Ibidem
67	Lithodendron		94 Pentarborn ^{W47} Pano
	Lyncis lapis. W45		
	Lyncis lapide. W48		

96 Philagrus. 100.	90 Spongillig. Emerald
97 Pantarus Pantherus 93	67 109 Smaragdus 20. 114. 97. 78
74. 117.	105. 107. 116. 119.
98 Phrygius 92. 84. 80.	100 Siderites 26. 61. 99
99 Parantes, parantis, paran	54 106 Syrtites 96 18
tides	57 105 Symphites 60
98 Prasius 57	100 Schistos 82. 94. 53. 85
99 Pyrites 69. 42. 115. 81	110 Smiris Week. 42 94. 91. 90
118. 92. 99 Week. 41	100 Smilaces 99
100 Pyropus 44	111 Solis gemma 99
100 Pyrois Ibidem	104 Sarcophagus 78
95 Phamis 92	97 112 Specularis lapis Ibidem
97 Ponticae gemmae 97	91 117 Tecolithos 99. 68
100 Pumex 91	98 110 Topazius 28. 114. 75. 78
100 Pyropi 98	99 107. 112. 116. 118 Thearides 12
91 Pædoretres 99	46 120 Thyites Week. 42 92. 83. 86
150 Raphiusius 46	100 Terebynthizon 83
101 Sagda 54. 99	124 Trifutes 78
102 Sapphirus 78. 18. 92. 112	100 Thraci, Thracias 93. 86. 82
113. 114. 83. 88. 116.	100 Vnio. 95. 63. 116
104 Sarda, Sardius 24. 114.	100 Vrius 69
41. 46. 78. 97. 107.	120 Vtientana gemma 96
106 Sardonyx 25. 114. 107	127 Veneris crinis 99
108 Selenites 44. 46. 83. 11. 99	SS. 115.
SS. 115.	114 Succinum. ambre. 117. 118.
114 Succinum. ambre. 117. 118.	100 Siphnius. 120.
100 Siphnius. 120.	107 Schlangestein a. Haiden. 118. 119. 120. 121.
107 Schlangestein a. Haiden. 118. 119. 120. 121.	123 Touch stone. Coticula. Lapid. Hec
108 Samius W. 43.	124 Turquoise. Cyano
113 Stone in glass forced fond. 177.	
of bladder	

FINIS

printed in stone by J. B. Baskin.

123 Touch stone. Coticula. Lapid. Hec
124 Turquoise. Cyano

